Dr. VASILE TIMIŞ

RELIGIA ÎN ŞCOALĂ

Valenţe eclesiologice, educaţionale şi sociale

Pe El Îl vestim noi, pe tot omul sfătuindu-l şi pe tot omul învăţându-l întru toată înţelepciunea, pentru ca pe tot omul să-l înfăţişăm desăvârşit întru Hristos Iisus

Coloseni 1,28

I N T R O D U C E R E

Misiunea creştină constă în trimiterea Bisericii în lume în vederea evanghelizării lumii şi a vieţuirii în conformitate cu preceptele creştine. Misiunea şi spiritualitatea sunt două componente esenţiale ale vieţii creştine, aceste componente păstrându-şi vitalitatea şi forţa în măsura în care dreapta credinţă este cunoscută, păstrată, aprofundată şi trăită în sânul Bisericii.În viziunea ortodoxă, misiunea nu se reduce la o simplă vestire a Evangheliei, ci vizează integrarea şi vieţuirea tuturor oamenilor ca membri ai Bisericii, Trupul lui Hristos în extensiune istorică.

Educaţia religioasă constituie un aspect important al spectrului misiunii Bisericii în lume. Activitatea învăţătorească a Bisericii a fost rânduită de Însuşi Mântuitorul Hristos, pentru ca oamenii să cunoască voia Lui şi să o împlinească. Prin demersul educaţional din cadrul orelor de religie, Biserica vine în ajutorul societăţii în ansamblul ei, promovând dragostea, prietenia, pacea, înţelegerea, întrajutorarea şi cooperarea între semeni, toate acestea constituind principiile de bază ale credinţei creştine.

Alături de multe alte transformări economice, politice şi sociale, anul 1990 a adus cu sine şi posibilitatea unor reforme şi transformări în plan religios.

Una dintre noile realităţi religioase o constituie şi **introducerea religiei în şcolile laice**, educaţia religioasă fiind una din problemele de substanţă ale societăţii în ansamblul ei şi totodată ale politicii educaţionale.

Educaţia religioasă a fost o încercare pentru Biserică. Se punea întrebarea: poate Biserica susţine sub o formă constantă şi instituţionalizată educaţia religioasă a generaţiilor ce urmau ? După mai bine de un deceniu de desfăşurare a educaţiei religioase în şcoală putem spune că **DA**, religia câştigându-şi un loc în cadrul sistemului de învăţământ. În cadrul ariei curriculare **Om şi societate**, religia ierarhizează şi structurează conţinuturile educaţionale din perspectiva valorilor şi a moralei creştine.

Actualmente, în România sunt încadraţi la Ministerul Educaţiei şi Cercetării aproximativ **12.000** de profesori de religie. Suma alocată de la bugetul de stat în vederea retribuirii acestor profesori (pentru anul şcolar 2005-2006) se cifrează la aproximativ **1000** de miliarde de lei. La această sumă se adaugă cheltuielile necesare organizării şi desfăşurării olimpiadelor de religie, a concursurilor de titularizare şi ocupare a posturilor de religie, a examenelor pentru obţinerea

gradelor didactice etc. Populația şcolară care participă la ora de religie în anul şcolar 2005-2006 este de aproximativ **trei milioane de elevi**.

Această realitate constituie o şansă pentru Biserică în ceea ce priveşte activitatea misionară şi educativă pentru tânăra generație.

Astăzi vorbim foarte mult despre diferite tipuri de investiții, lucru firesc într-o economie de piață. Atunci când proiectăm o investiție este normal să ne gândim şi la un profit, să ne punem întrebări de ordin pragmatic: merită sau nu? Investiția în educație este o investiție care nu dă greş. Pentru propăşirea unei societăți, **educația** este dătătoare de ton, cine ştie să investească în educație nu riscă niciodată. Istoria confirmă acest fapt.

Este îmbucurător faptul că în zilele noastre s-a creat o sinteză frumoasă între **misiunea Bisericii** şi **misiunea Şcolii**. Dacă misiunea Bisericii are ca finalitate pregătirea omului pentru Împărăția Cerurilor, în egală măsură îl pregăteşte pentru viața de aici, adică pentru o viață mai echilibrată, mai frumoasă, mai plină de sens.

Predarea Religiei în şcoală constituie un act misionar-sacramental, dar totodată are conotații educaționale profunde. Cunoaştera propriilor valori religioase reprezintă o formă de securizare culturală, un semn de civism şi culturalitate. Educația religioasă invită la reflecție, la autocunoaştere, la o convertire la lumea valorilor. Valorile religioase au darul de a aduce comuniunea între oameni, de a solidariza membrii unei comunități.

Ultimii ani au dovedit că prezența religiei în şcoală este necesară nu numai pentru Biserică, ci şi pentru societatea românească în ansamblul ei, care a câştigat prin acest act de dreptate atât accesul la propria-i spiritualitate, cât şi un instrument esențial în procesul de educare al tinerei generații. Pentru spațiul românesc, credința creştină a acționat ca un factor de coagulare şi de perpetuare al neamului. A fi inițiat religios, însemnă şi a fi educat, înseamnă a avea capacitatea de a spori şi continua educația.

În zilele noastre se creează diferite forme de educație permanentă. Pedagogia creştină este un model în acest sens, deoarece experiența religioasă nu este o formă de stagnare sau de monotonie, ci o formă de cunoaştere şi aprofundare perpetuă, având drept scop desăvârşirea în şi prin Hristos.

În ceea ce priveşte reintroducerea religiei în şcoală, am putea spune că există poziții şi atitudini foarte diverse. Situarea orei de religie în trunchiul comun al disciplinelor din învățământul preuniversitar a dat naştere unor discuții contradictorii. N-a fost deloc uşoară lupta Bisericii Ortodoxe Române, alături de celelalte culte recunoscute – Biserici şi Confesiuni istorice – pentru a-i determina pe cei care răspund de sistemul educațional românesc să accepte integrarea religiei în rândul celorlalte discipline predate.

Reintroducerea religiei ca disciplină de învățământ impune necesitatea întocmirii unor programe şcolare, a elaborării unor manuale, a unor lucrări de didactica şi psihologia religiei, a mijloacelor de învățământ adecvate predării religiei, a ghidurilor de evaluare etc., care să răspundă cerințelor învățământului românesc actual şi în egală măsură să integreze religia într-o formă coerentă şi adecvată în **Curriculum-ul național.** După 14 ani de educație religioasă în şcolile noastre constatăm existența unor realizări deosebite, dar şi necesitatea îmbunătățirii activităților educative de factură religioasă.

Realitățile religioase ale României de azi ne arată că rolul profesorului de religie este unul foarte important. Dată fiind supradimensionarea parohiilor citadine, profesorul suplineşte, în fapt, ceea ce preotul nu mai poate realiza: educarea religioasă a tinerilor sub o formă constantă. Această funcție quasi-sacerdotală a profesorului de religie impune exigențe în formarea profesorului însuşi, în modul în care el se autoevaluează şi se perfecționează permanent. Apreciem că **se impune o orientare eclesiologică a predării religiei în şcoală.**

Din aceste considerente, susținem că prezența religiei în şcoală este un act misionar crucial pentru Biserică şi societate, recuperat în perioada de după ’89. Anterior acestui act misionar, situația nu era una îmbucurătoare. Lipsa unei vieți religioase în mediul familial şi şcolar, medii dominate de lupta pentru supraviețuire şi infectate de doctrina comunist-atee, a făcut ca tinerele generații care au trecut prin şcoala românească înainte de 1989 să nu beneficieze de **componenta religioasă a educației**. Lipsa educației religioase a făcut de asemenea să dispară simțul comuniunii şi al responsabilității, societatea românească tinzând să devină o colectivitate eterogenă de indivizi. Din perspectivă creştină faptul acesta constituie un mare neajuns.

Din cauze multiple, parohia însăşi a suferit modificări importante, pornind de la prozelitismul masiv de toate nuanțele şi până la lipsa de dialog social în interiorul comunității. Dacă mai adăugăm la acestea şi faptul că în zilele noastre sunt puține programele şi activitățile de realizare a educației religioase sub o formă constantă, în cadrul parohiei, observăm o dată în plus că prezența profesorului de religie în şcoală este bine venită atât pentru şcolă cât şi pentru Biserică.

Mulți dintre noi am cunoscut vitregia timpurilor totalitar – comuniste din România, iar experiențele morale, sociale şi economice ale acelor vremuri îşi fac resimțite urmările şi în zilele noastre. Este suficient să amintim că unele manuale prezintă şi astăzi anumite concepte şi noțiuni care contravin învățăturii creştine. Un exemplu concret, la clasa a III-a, un manualul de ştiințe[1] îi învață pe elevi că: *omul face parte din marea familie a animalelor, fiind cel mai evoluat dintre acestea…la fel ca toate animalele de pe Pământ, omul se naşte, creşte, se înmulțeşte, îmbătrâneşte şi moare.*

[1] Ministerul Educației şi Cercetării, **Ştiințe,** Manual pentru clasa a III-a, Editura Aramis, Bucureşti, 2002, p. 44 (Manual aprobat prin Ordinul MEC nr. 4301 din 22.08.2001)

În aceste condiții, ne punem întrebarea: dacă vor fi învățați copii că fac parte din marea familie a animalelor, oare vor mai putea fi învățați să fie responsabili față de societate, față de semenii lor şi față de Dumnezeu?

Anii care au urmat după 1989 s-au dovedit a fi şi mai dificili atât din punct de vedere politico – economic, cât şi moral – duhovnicesc. Bucuria colectivă nutrită de poporul român în primele luni după câştigarea libertății s-a transformat imediat în stări de deznădejde colectivă, de anxietate, de dezordine şi de dezorientare. La baza acestor neajunsuri stă printre altele lipsa de responsabilitate la nivel personal şi comunitar, lipsa unei educații religioase, lipsa unor atitudini responsabile, lipsa unor repere morale.

Mai mult decât atât, societatea noastră riscă să devină o societate marcată de o individualizare exacerbată, individualizare care poate genera atitudini şi mentalități profund necreştine. Auzim din ce în ce mai mult sintagme de genul: fiecare se descurcă cum poate, important este să ştii să te descurci, dacă nu ştii să-ți impui punctul de vedere alții vor profita de tine etc.

Societatea noastră riscă să scape de sub control anumite fenomene sociale şi morale cum ar fi: asumarea responsabilității atât pentru tineri cât şi pentru maturi, egoismul, indiferența şi mai ales corupția. Urmările actelor de corupție au repercursiuni negative nu doar în plan economic, ci şi în plan spiritual. Asistăm neputincioşi la o formă de generalizare a corupției, ceea ce este extrem de grav.

Înalt Presfințitul Bartolomeu, în declarația de presă dată cu ocazia Sfintelor sărbători de Paşti ale anului 2004, atrăgea atenția că: "*înainte de a fi un viciu, corupția e o mentalitate. Ori, o mentalitate nu poate fi schimbată nici prin justiție, nici prin administrație, ci printr-un sistem educațional de durată, care nu poate fi realizat fără apelul la religie şi cultură*"[2].

Iată câteva motive pentru care considerăm că educației religioase trebuie să i se acorde un loc însemnat în cadrul sistemului nostru educațional, aceasta cu atât mai mult cu cât trebuie să conştientizăm cu toții că adevăratele soluții pentru problemele societății româneşti nu pot fi descoperite fără regenerarea morală şi mai ales fără o educație a tinerilor care să se raporteze la principiile şi valorile creştine.

Constatăm adeseori cu tristețe că mulți dintre tinerii noştri îi cunosc mai bine pe fotbalişti decât pe sfinții, eroii şi martirii neamului. De aceea, răspunderea tuturor celor implicați în realizarea actului educațional – preoți, profesori, pedagogi – este foarte mare.

Lucrarea este structurată în trei părți:

[2] Î.P.S. BARTOLOMEU al Clujului, *Declarație de presă,* Sfintele Paşti, Cluj-Napoca, 2004,www.arhiepiscopia-ort-cluj.ro

Prima parte: **Misiunea Bisericii şi Educaţia. Convergenţe şi perspective** (desfaşurată pe *zece capitole*) este dedicată identificării anumitor atitudini, aspecte şi perspective cu privire la relaţia dintre Biserică şi Şcoală, dintre teologie şi educaţie, dintre misiunea Bisericii şi misiunea Şcolii. Tot aici am prezentat unele implicaţii şi valenţe psiho-pedagogice, eclesiale şi sociale ale predării religiei în şcoală. Ne-am oprit în egală măsură asupra avantajelor predării religiei într-o formă instituţionalizată, precum şi asupra valenţelor educative ale misiunii Bisericii în lume.

Partea a doua: **Elemente de management educaţional, cu aplicaţie în cadrul educaţiei religioase** (*opt capitole*), este dedicată elaborării şi contextualizării documentelor şcolare specifice disciplinei religie, precum şi modului de abordare a programei analitice la disciplina religie.

Partea a treia: **Evaluarea ca factor de reglare şi optimizare a educaţiei religioase** (structurată pe *15 capitole*) este dedicată unui aspect mai sensibil al actului pedagogic, cel al evaluării. La Religie evaluarea este mai nuanţată, ea dobândeşte o dimensiune sacramentală. O evaluare făcută în lumina principiilor evanghelice poate fii convertită într-o formă de dialog şi consiliere.

În cadrul activităţilor de cercetare şi documentare am recurs şi la unele activităţi practice, desfăşurate în diferite unităţi şcolare. Au fost chestionaţi pe parcursul cercetării **3148** de **elevi** din **105 unităţi şcolare** din **7 judeţe** (Bistriţa-Năsăud, Botoşani, Cluj, Maramureş, Satu Mare, Sălaj, Suceva). În egală măsură au fost chestionaţi **254 de părinţi** şi 2**62 de profesori** de alte discipline

Am încercat în lucrarea de faţă să subliniem necesitatea reconsiderării locului şi finalităţii orei de religie în şcoală. Apreciem că **introducerea educaţiei religioase în şcoală are valenţe şi implicaţii benefice în plan eclesial, educaţional şi social**.

Aducem călduroase mulţumiri, în mod cu totul deosebit, Părintelui Prof. Univ. dr. **Sebastian Şebu** pentru coordonarea şi îndrumarea pe care ne-a acordat-o şi pentru dragostea părintească manifestată atât în anii studenţiei, cât şi pe parcursul stagiului de doctorat.

M I S I U N E A B I S E R I C I I
Ş I E D U C A Ț I A

C o n v e r g e n ț e ş i p e r s p e c t i v e

(*partea I*)

I. EDUCAȚIA RELIGIOASĂ, COMPONENTĂ A MISIUNII BISERICII ÎN LUME

Misiunea creştină constă în trimiterea Bisericii în lume în vederea propovăduirii Evangheliei şi totodată în vederea vestirii Evangheliei şi a lucrării mântuitoare a lui Iisus Hristos. Părintele profesor Sebastian Şebu aprecia că "Evanghelia trebuie văzută mai mult decât un tratat de educație care se referă nu atât la un caz particular al unei educații generale ci la întreaga activitate a Bisericii"[3].

Misiunea creştină are ca finalitate "integrarea oamnilor în Împărăția lui Dumnezeu, întemeiată prin lucarea mântuitoare a lui Iisus Hristos, inaugurată ca anticipare a ei în Biserică prin pogorârea Duhului Sfânt, Împărăție care se va manifesta în plenitudinea ei la a doua venire a lui Hristos întru slavă"[4]. Misiunea face parte din însuşi planul lui Dumnezeu de mântuire a lumii, "ea se întemeiază pe universalitatea mântuirii şi desăvârşirii în Hristos şi *participarea* la trimiterea lui Hristos în lume"[5].

Sfinții Părinți au definit misiunea ca fiind o componentă esențială a Bisericii, vocația misionară a Bisericii fiind dată de caracterul ei apostolic. Biserica nu poate înceta activitatea ei misionară, fiind într-o continuă stare de misiune. Realizarea misiunii are valențe sinergice, unind lucrarea lui Dumnezeu cu cea a omului.

În acest sens "misiunea creştină face parte din planul lui Dumnezeu de mântuire şi desăvârşire a lumii, constituind acea parte care se realizează în istorie prin Biserică şi prin membrii acesteia"[6].

Fiecare creştin care îşi mărturiseşte credința, o trăieşte şi o păstrează curată devine un misionar deoarece "misionarismul creştin se realizează prin Biserică de către membrii clerului, dar

[3] ŞEBU, SEBASTIAN, OPRIŞ, M., OPRIŞ, D., **Metodica predării religiei**, Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, p. 23
[4] BEL, VALER, **Misiunea Bisericii în lumea contemporană.Premise teologice**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004, 19
[5] BEL, VALER, **Misiune, parohie, pastorație**, Renaşterea, Cluj-Napoca, 2002, p. 5
[6] ibid., p. 6

şi alte persoane, în familie, şcoală, asociaţii etc; de multe ori într-un mod difuz, anonim, dar eu cu multă dragoste, dăruire şi profesionalism”[7].

A evangheliza înseamnă a vindeca şi a elibera, termenul evanghelizare semnifică în egală măsură mesajul şi transmiterea mesajului. În sens biblic evanghelizarea constituie vestea cea bună, adusă celor care nu l-au cunoscut pe Hristos. În acest sens evanghelizarea este sinonimă misiunii “evanghelizarea se derulează în istorie şi nu s-a încheiat, astfel putem vorbi de o istorie a evanghelizării sau de o istorie a misiunii”[8].

A evangheliza astăzi înseamnă nu doar a aduce vestea ce bună celor care n-au auzit de Hristos, ci şi a aduce vestea cea bună, într-o manieră nouă celor care şi-au pierdut rădăcinile creştine, înseamnă “a evanghliza culturile inedite care s-au rupt de moştenirea creştină a secolelor trecute sau fără nici o legătură istorică cu creştinismul”[9].

Transmiterea dreptei credinţe se face printr-o predar explicită, strucurată şi sistematică în cadrul unui program de predici, cateheze, ore de religie. Harul botezului, deşi unic, trebuie conştientizat mereu pentru a fi actualizat în viaţa credincioşilor.

În cadul orelor de religie credinţa nu se predă şi nu se învaţă din perspectiva îmbogăţirii elevilor în ceea ce prioveşte cultura generală, ci spre a deschide sufletul lor spre cunoaşterea lui Dumnezeu şi spre o viaţă în care ei să observe şi să urmeze principiile şi valorile creştine. Pentru transmiterea şi păstrarea dreptei credinţe preotul împreună cu profesorul de religie au misiunea de a desfăşura un program sistematic al activităţilor catehetice şi de îndrumare moral – duhovnicească a elevilor.

În societatea contemporană în care moştenirea creştină s-a subţiat iar actul educaţional este din în ce în ce mai marcat de secularizare, **orice lecţie de religie trebuie să fie concepută ca un act misionar, de transmitere, de aprofundare şi de întărire în dreapta credinţă.** În cadrul educaţiei religioase elevii vor fi învăţaţi să dobândească simţul misiunii şi al responsabilităţii, prin mărturisirea credinţei, prin cuvânt şi faptă şi prin invitarea altora spre experienţa religioasă.

În viziunea ortodoxă, misiunea creştină nu se reduce doar la simpla vestire a Evangheliei ci totodată “misiunea vizează încorporarea şi creşterea oamenilor ca membri ai Bisericii – trupul lui Hristos, până la măsura vârstei plinătăţii Lui (Efes 4,13)”[10], exigenţele misiunii vizează atât întoarcerea fiecăruia către Dumnezeu cât şi vieţuirea tuturor într-un duh creştin autentic, în Duhul Evangheliei lui Hristos.

---

[7] Î.P.S. DANIEL, *Cuvânt înainte* la Constantin Cucoş, **Educaţia Religioasă. Repere teoretice şi metodice**, Polirom, Iaşi, 1999, p. 9

[8] COMBY, JEAN, *Evangelisation* în **Dictionnaire Œcuméque de Missiologie** (Editori: Bria, I., Chanson, P., Gadillej, şi Spindler, M.), Labor et Fides, Geneve, 2003, p. 125

[9] ibid., p. 128

[10] BEL, VALER, **Misiunea Bisericii în lumea contemporană. Exigenţe**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002, p. 9

Biserica este chemată să-i ajute pe tineri în a-şi găsi un sens al existenţei, este chemată să-i lumineze pe tineri în ceea ce priveşte percepţia evenimentelor care se produc în viaţa lor şi în lume. Prin preoţi şi profesori de religie Biserica va combate cu toată vigoarea secularismul şi panteismul, aceste flageluri care-i bulversează tot mai mult pe tinerii noştrii.

Toţi cei implicaţi în realizarea educaţiei religioase au misiunea de a propovădui Evanghelia lui Hristos, conştientizând tinerii de faptul că îndreptarea de adevărul revelat, manifestat în persoana şi activitatea lui Iisus Hristos îl duce pe om la pierzanie.

Dimensiunea misionară a educaţiei religioase vizează pe lângă instruirea tinerilor în ceea ce priveşte elementele de doctrină şi istorie creştină şi îndrumarea tinerilor spre împărtăşirea cu Sfintele Taine. Sfânta Liturghie este o înaintare împreună spre Împărăţia lui Dumnezeu şi în acelaşi timp un loc în care creştini se pregătesc pentru misiune[11]. Trimiterea liturgică *cu pace să ieşim* invită la mărturia evanghelică a tuturor, cheamă la convertire şi la iubirea aproapelui.

După William Thomas ***misiologia contemporană*** cheamă la un discernământ calitativ al vestirii Evangheliei, printr-un lanţ de activităţi care constituie misiunea însăşi[12].

Trebuie făcută distincţia între unele dimensiuni ale actului misionar al vestirii Evagheliei: *prezenţa, proclamarea, participarea, rugăciunea şi cateheza*.

Prezenţa[13]. Chiar dacă este posibil şi câteodată binevenită vestirea Evangheliei prin mijloace mass-media nimic nu poate suplini eficacitatea şi pragmatismul prezenţei personale. Mântuitorul îşi trimite apostolii să propovăduiască Evanghelia în mod direct , atenţionându-i că vor fi primiţi de unii şi respinşi de alţii.

Prezenţa şi implicarea personală a preotului şi profesorului de religie în vestirea Evangheliei se contituie într-o formă de iubire agapică faţă de cei care vor primi mesajul evanghelic.

Proclamarea[14]. Apostolul Petru îşi fundamentează activitatea apostolică spunând: *noi nu putem să nu vorbim cele ce am văzut şi auzit* (F. Ap. 4,20). Pentru toţi cei de astăzi implicaţi în vestirea Evangheliei, nuanţele şi diversitatea experienţelor biblice se constituie într-un îndemn de diversificare a căilor de vestire a Evengheliei, în egală măsură rămânând fideli duhului Evangheliei.

Mesajul pe care trebuie să-l aducă Biserica l-am putea defini ca fiind vestea cea bună a Împărăţiei lui Dumenzeu, în conformitate cu acest mesaj, avem menirea de a aduce la cunoştinţă creştinilor în general şi tinerilor în special faptul că Dumnezeu împărăţeşte asupra Universului, asupra neamurilor, asupra celor vii şi asupra celor morţi.

---

[11] ibid., p. 205
[12] THOMAS, WILLIAM, *Annonce de L'Evangile* în **Dictionnaire Œcuméque de Missiologie** (Editori: Bria, I., Chanson, P., Gadillej, şi Spindler, M.), Labor et Fides, Geneve, 2003, p. 19
[13] ibid., 20
[14] idem

Participarea[15]. Proclamarea Evangheliei implică participarea concretă la viața celor care ne ascultă. Mântuitorul a spus: *Duhul Domnului este peste Mine, pentru care M-a uns să binevestesc săracilor, M-a trimis să vindec pe cei zdrobiți cu inima, să propovăduiesc robilor dezrobirea şi celor orbi vederea; să slobozesc pe cei apăsați* (Luca 4,18).

Avem aici o percepție a celor sărăciți în duh, a trăi cu cei săraci înseamnă a trăi în comuniune cu ei, într-un plan care depăşeşte anumite repere sociologice sau civice. În mediile în care sărăcia şi lipsurile sunt cauza păcatelor, în mediile atinse de corupție, imoralitate, droguri, alcoolism, lipsă de educație, avem o obligația să îndemnăm la întoarcere la penitență, la observarea şi ghidarea noastră după principiile evanghelice. Acolo unde păcatul este cauzat de sărăcie, misiunea noastră este de a remedia acest neajuns, desigur în măsura posibilităților.

Căile de implicare şi participare la viața şi problemele credincioşilor sunt diferite, în funcție de situațiile date. Sfântul Apostol Pavel îndemna: *cu cei slabi m-am făcut slab, ca pe cei slabi săi dobândesc; tuturor toate m-am făcut, ca, în orice chip să mântuiesc pe unii* (I Cor. 9,22).

Rugăciunea[16]. Vestirea Evangheliei ține de pregătirea noastră în vederea aceptării harului Duhului Sfânt. El poate pregăti atât inimile noastre, în vederea vestirii Evangheliei cât şi inimile ascultătorilor în vederea receptării mesajului evanghelic. W. Thomas aprecia că "este mai important să stăm de vorbă o oră cu Dumnezeu cu privire la cineva şi doar zece minute să-i vorbim acestei persoane despre Dumnezeu"[17].

Catehizarea[18]. În general predica şi ora de religie sunt receptate ca un apel de suflet, dar totuşi ca un apel care se adresează atât sentimentelor cât şi voinței şi rațiunii. Orice predică, catehеză sau oră de religie are şi un aspect pedagogic, doarece învățarea în sens biblic are valențe emoționale, raționale şi volitive.

Mântuitorul Hristos pentru a reface chipul lui Dumnezeu în om şi pentru descoperirea voii Lui i-a pregătit pe Sfinții Apostoli ca şi ei , la rândul lor, să-i pregătească pe urmaşii lor, misiunea îndeplinită până în zile noastre[19]. Misiunea de ai educa pe cei tineri prin prisma Evangheliei lui Hristos presupune pentru profesorii de religie atât competențe specifice în planul conținuturilor disciplinare şi a didacticii disciplinei cât şi conştientizarea şi asumarea dimensiunii misionare a activității oricărui profesor de religie.

[15] ibid., 21
[16] idem
[17] idem
[18] ibid., pp. 21-22
[19] ŞEBU, SEBASTIAN, OPRIŞ, M., OPRIŞ, D., op. cit., p. 13

II. REGLEMENTĂRI LEGISLATIVE CU PRIVIRE LA EDUCAȚIA RELIGIOASĂ

1. Statutul educației religioase în țările din Comunitatea Europeană

În Comunitatea Euripeană, în cadrul Curriculei învățământului, educația religioasă este inserată sub diferite forme. Informațiile ce urmează a fi prezentate au fost preluate după informațiile oferite în site-ul de prezentare a diferitelor sisteme educaționale în Europa[20]. Pentru a face o comparație şi pentru a observa locul educației religioase în Curriculum, vom prezenta structura curriculum-ului sistemelor educaționale din 15 state ale Comunității Europene.

1. **Belgia**[21]
    - Religie sau etică
    - Franceză
    - Matematici
    - Istorie şi geografie
    - Educație fizică
    - Ştiințe
    - Limbi moderne

Religia este inserată la toate nivelele: primar, gimnazial şi liceal.

2. **Danemarca**[22]
    - Limbi moderne şi limba maternă
    - Arte vizuale
    - Biologie
    - Limbi moderne pentru începători (daneză şi engleză)
    - Geogarfie
    - Istorie şi Educație civică
    - Educație fizică şi sport
    - Latină
    - Ştiințe
    - Muzică
    - Studii clasice
    - Educație religioasă
    - Matematici

[20] Eurybase – The information database on *Education System in Europe* (site-ul a fost actualizat în data de 25.02.2004)
[21] www.eurydice.org/Eurybase, BELGIA
[22] www.eurydice.org/Eurybase, DANEMARCA

- Biologie
- Fizică

3. **Germania**[23]

În Germania religia este cuprinsă doar la nivel primar, unde disciplinele de studiu sunt structurate astfel:

- Limba germană şi limbi moderne
- Matematica
- Muzica
- Arta şi lucrul manual
- Educația religioasă.

În Gremania, religia este integrată în sistemul educațional în majoritatea landurilor.

Grecia[24]

- Educație religioasă
- Literatură elenă veche
- Limba şi literatura greacă modernă
- Istorie
- Ştiințe sociale şi civice
- Limbi străine
- Matematici
- Fizică – Chimie
- Informatică
- Geogarfie
- Biologie
- Orientare vocațională
- Educație fizică
- Ştiinte estetice (dramă, muzică, artă)
- Economie

Facem mențiunea că în Grecia timpul alocat pentru educația religioasă este de două ore pe săptămână.

4. **Spania**[25]

- Cunoaşterea mediului
- Educație artistică
- Educația fizică
- Limba şi literatura spaniolă
- Limba şi literatura minorităților
- Limbi străine
- Matematici

[23] www.eurydice.org/Eurybase, GERMANIA
[24] www.eurydice.org/Eurybase, GRECIA
[25] www.eurydice.org/Eurybase, SPANIA

- Religie/Activități socio-culturale

5. **Franța**[26]
    - Franceză
    - Matematici
    - Prima limbă străină
    - Istorie, geografie, educație civică
    - Fizică - chimie
    - Tehnologie
    - Învătământ artistic
    - Educație fizică şi sport

După cum putem observa, în Franța educația religioasă nu este integrată în curriculum.

6. **Irlanda**[27]
    - Limba 1 (Engleză)
    - Limba 2 (Irlandeză)
    - Matematici
    - Ştiințe
    - Educație fizică
    - Educație artistică
    - Managementul timpului
    - Educație religioasă

7. **Italia**[28]
    - Religie (opțional)
    - Italiană
    - Istorie, Educație civică şi geogarfie
    - Limbi străine
    - Matematică, Chimie, Fizică şi Ştiințele naturii
    - Educație tehnologică
    - Artă
    - Muzică
    - Educație fizică

8. **Luxemburg**[29]
    - Educație religioasă şi morală

[26] www.eurydice.org/Eurybase, FRANȚA
[27] www.eurydice.org/Eurybase, IRLANDA
[28] www.eurydice.org/Eurybase, ITALIA
[29] www.eurydice.org/Eurybase, LUXEMBURG

- Formare morală şi socială
- Limba şi literatura franceză
- Llimba şi literatura germană
- Limba şi literatura latină
- Limba şi literatura greacă
- Limba şi literatura engleză
- a patra limbă străină la alegere
- Filozofie
- Educație civică
- Matematici
- Noile tehnologii de infoemare şi comunicare
- Biologie
- Geografie
- Fizică
- Chimie
- Ştiințe economice şi sociale
- Educație muzicală
- Educație fizică

9. **Olanda**[30]

În Olanda, religia nu este cuprinsă în curriculum. În şcoala primară, se studiază doar anumite mişcări religioase şi ideologice, în cadrul curriculum-ului:

- Educație fizică
- Germană
- Aritmetică şi matematici
- Engleză
- Geografie, Istorie, Ştiințe (incluzând biologia), Structuri sociale (incluzând studii politice) şi mişcări ideologice religioase, activități artistice
- Educație pentru sănătate

10. **Austria**[31]

- Educație religioasă
- Germană
- Limbă modernă străină
- Istorie şi Ştiințe sociale
- Geografie şi Ştiinte economice
- Matematici
- Desen tehnic

[30] www.eurydice.org/Eurybase, OLANDA
[31] www.eurydice.org/Eurybase, AUSTRIA

- Biologie şi Ştiința medilui
- Fizică şi Chimie
- Muzică
- Artă şi sculptură
- Atelier de tehnică

De remarcat că în Austria educației religioase îi sunt rezervate două ore pe săptămână.

11. **Portugalia**[32]

- Ştiințele naturii
- Arte
- Matematici
- Fizică şi Chimie
- Biologie – Geologie
- Psihologie
- Desen tehnic şi geometrie descriptivă
- Istoria artei
- Teoria designului
- Dezvoltarea economică şi socială
- Sociologie
- Limbi străine
- Greacă
- Morală şi educație religioasă

În Portugalia, religia are statut de disciplină opțională, sub denumirea de Morală şi Educație religioasă.

12. **Finlanda**[33]

- Limbi moderne şi literatură (finlandeză şi suedeză)
- Limbi străine
- Matematici
- Mediu şi ştiințele naturii
- Biologie
- Geografie
- Fizică
- Chimie
- Discipline legate de valorile umane şi credințe: religie/etică, filosofie, psihologie, istorie şi studii sociale
- Arte şi abilități: muzică, arte vizuale, educație fizică
- Educație pentru sănătate

[32] www.eurydice.org/Eurybase, PORTUGALIA
[33] www.eurydice.org/Eurybase, FINLANDA

- Consiliere

13. **Anglia**[34]
    - Engleză
    - Limbă străină modernă
    - Matematici
    - Ştiinţe
    - Geografie
    - Istorie
    - Ştiinţe economice
    - Educaţie tehnologică
    - Artă
    - Muzică
    - Educaţie fizică
    - Educaţie moral – religioasă

14. **Norvegia**[35]
    - Creştinism, Religie şi Etică
    - Norvegiană
    - Matematici
    - Ştiinţe sociale
    - Artă şi meserii
    - Ştiinţe şi mediu
    - Engleză
    - Economie
    - Educaţie fizică
    - Opţionale

După cum se poate observa din structura curriculum - ului mai sus prezentat în majoritatea statelor Comunităţii Europene religia este cuprinsă în cadrul disciplinelor şcolare.

[34] www.eurydice.org/Eurybase, ANGLIA
[35] www.eurydice.org/Eurybase, NORVEGIA

2. **Normativele legislative cu privire la predarea religiei în şcolile publice din România**

Considerentele pentru care este necesară educaţia religioasă în şcoală sunt cunoscute şi, cu mici rezerve, acceptate de toată lumea. Evenimentele din decembrie 1989 ne-au oferit şansa de a reintroduce religia în cadrul curriculumului, la toate gradele învăţământului preuniversitar. Biserica a dus o adevărată luptă pentru ca în final religiei să i se acorde locul cuvenit. După mai mulţi ani parlamentarii au votat în favoarea predării religiei în şcoală, alături de alte discipline.

Un prim pas în ceea ce priveşte introducerea religiei în şcoală a fost făcut în 1990 când între Ministerul Învăţământului şi Ştiinţei şi Secretariatul de Stat pentru Culte s-a încheiat un protocol[36] cu privire la introducerea educaţiei moral-religioase în învăţământul de stat. Printre altele, protocolul prevedea următoarele aspecte:

- Începând cu anul şcolar 1990-1991 se introduce în învăţământul primar şi gimnazial, câte o oră la două săptămâni de educaţie moral-religioasă.
- Educaţia moral-religioasă este obiect de învăţământ, are statut de disciplină opţională şi facultativă, este inclusă în orar şi se desfăşoară în şcoli.
- Educaţia moral-religioasă accentuează asupra elementelor de etică şi istorie culturală. Programele analitice sunt elaborate de fiecare cult, avizate de Secretariatul de Stat pentru Culte şi aprobate de Ministerul Învăţământului şi Ştiinţei. Elaborarea programelor de învăţământ şi predarea se vor face în spirit irenic, ţinând seama de principiile vieţii comune într-un stat modern.
- Lecţiile de educaţie moral-religioasă sunt predate de cadre didactice din instituţiile de învăţământ religios, de preoţi, teologi şi studenţi ai instituţiilor de învăţământ superior teologic. De asemenea, pot preda această disciplină cadre didactice din învăţământul preuniversitar. Conducerile cultelor îşi vor da acordul prealabil pentru numirea acestor cadre didactice.
- Educaţia moral-religioasă intră sub incidenţa legislaţiei şcolare curente.

În anul 1991 s-a prevăzut în Constituţia României, articolul 32, aliniatul (7) că *Statul asigură libertatea învăţământului religios, potrivit cerinţelor specifice fiecărui cult. În şcolile de stat, învăţământul religios este organizat şi garantat prin lege*. Abia în anul 1995 când a fost votată Legea Învăţământului[37] s-a stipulat obligativitatea religiei pentru clasele I-IV, pentru gimnaziu

[36] **Protocolul**, încheiat între Ministerul Învăţământului şi Ştiinţei (nr. 150052) şi Secretariatul de Stat pentru Culte (nr. 7758), din 11 septembrie 1990, cu privire la *Introducerea educaţiei moral-religioase în învăţământul de stat*

[37] **Legea nr. 84** din 24 iulie 1995

religia era cuprinsă doar în formă opțională, iar pentru licee şi şcoli profesionale religia avea un statut facultativ[38].

Ordonanța de Urgență a Guvernului nr. 36/1997, pentru modificarea şi completarea Legii Învățământului nr. 84/1995, în articolul 9, aliniatul (1) precizează că *Planurile-cadru ale învățământului primar, gimnazial, liceal şi profesional includ Religia ca disciplină şcolară, parte a trunchiului comun. Elevul, cu acordul părinților sau al tutorelui legal instituit, alege pentru studiu religia şi confesiunea.* Aliniatul (2) preciza că *La solicitarea scrisă a părinților sau a tutorelui legal instituit, elevul poate să nu frecventeze orele de religie. În acest caz, situația şcolară se încheie fără această disciplină. În mod similar se procedează şi pentru elevul căruia, din motive obiective, nu i s-au asigurat condițiile pentru frecventarea orelor la această disciplină*[39].

Un statut mai bine conturat al religiei în şcoală a fost conferit prin Ordinul nr. 3670 din 17.04.2001, cu privire la aplicarea Planurilor-cadru de învățământ pentru liceu în anul şcolar 2001-2002[40]. Ordinul mai sus-amintit, în articolul (5), precizează următoarele: C*onform articolului 9 din Legea Învățământului Planurile-cadru ale învățământului primar, gimnazial, liceal şi profesional includ religia ca disciplină şcolară, parte a trunchiului comun. Elevul, cu acordul părinților sau al tutorelui legal instituit, alege pentru studiu religia şi confesiunea. La solicitarea scrisă a părinților sau a tutorelui legal instituit, elevul poate să nu frecventeze orele de religie. În acestă ultimă situație, elevul îşi va alege în locul disciplinei Religie o disciplină opțională.*

Cele două acte normative (Legea Învățământului şi Ordinul 3670) poziționează Religia ca disciplină şcolară, parte a trunchiului comun, aria curriculară Om şi Societate. În această situație disciplina Religie nu mai are un statul opțional şi devine opțională disciplina aleasă în locul Religiei.

Prin nota nr. 37609 din 26.08.2001, Ministerul Educației şi Cercetării dispune ca: *în Planurile-cadru, atât la şcoala profesională, cât şi la şcoala de ucenici se introduce Religia ca disciplină şcolară, începând cu anul şcolar 2001-2002*[41].

Este îmbucurător faptul că şi Ordinul Ministerului Educației şi Cercetării nr. 5723/23.12.2003 include Religia pentru toate specializările din învățământul preuniversitar[42].

---

[38] A se vedea **Protocolul** Ministerului Învățământului nr. 9715 din 10 aprilie 1996 încheiat cu Secretariatul de Stat pentru Culte (nr. 8159 din 11.04.1996)

[39] **Monitorul Oficial al României**, partea I, nr. 370/3.08.1999

[40] *Ordinul MEC* nr. 3670/17.04.2001

[41] Ministerul Educației şi Cercetării, *Nota nr. 37609* din 26.08.2001, privind introducerea disciplinei Religie în Planurile-cadru pentru învățământul profesional (scoala profesională şi şcoala de ucenici), începând cu anul şcolar 2001-2001

[42] *Ordinul Ministerului Educației şi Cercetării nr. 5723/23.12.2003*, cu privire la aprobarea Planurilor-cadru de învățământ pentru clasele a IX-a şi a X-a

Statutul Personalului Didactic, în articolul 136, aliniatul (1) stipulează că: *Disciplina Religie poate fi predată numai de personal abilitat, în baza protocoalelor încheiate între Ministerul Învățământului şi cultele religioase recunoscute oficial de stat*[43].

Diferitele soluții ale problemei relației între religie şi educație în cadrul sistemului de învățământ depind de conturarea şi structurarea raportului dintre Biserică şi Stat. O problemă care se va ivi în viitor va fi cea a şcolilor confesionale. Prin noua Constituție statul asigură posibilitatea înființării de către diferite culte a şcolilor confesionale. Articolul 32 alineatul (5) prevede că *Învățământul de toate gradele se desfăşoară în unități de stat, particulare şi confesionale, în condițiile legii*[44]. Actualmente, în România, atât Biserica ortodoxă, majoritară, cât şi celelalte Biserici şi culte religioase minoritare au posibilitatea şi dreptul de a realiza o educație religioasă sistematică, într-un cadru legislativ bine definit. După 14 ani de predare a Religiei în şcoală tinerii din Romînia au fost şi sunt beneficiarii unei educații creştine instituționalizate. Sperăm că „acest providențial demers didactic se va îmbunătăți progresiv, atât prin intensificarea mijloacelor duhovniceşti tradiționale, printr-o mai bună informare din punct de vedere bibliografic[45], cât şi prin racordarea metodologiilor de predare specifice religiei la strategiile şi metodologiile didactice moderne.

Putem afirma fără să greşim că în România educația religioasă are un statut bine definit, dacă nu chiar privilegiat, în comparație cu alte state. Reuşita orei de religie ține de vocația şi felul în care fiecare profesor de religie îşi va asuma misiunea.

[43] Parlamentul României, **Lege privind Statutul Personalului Didactic**, Bucureşti
[44] Guvernul României, **Referendumul Național privind revizuirea Constituției României**, Monitorul Oficial, Bucureşti 2003, pag. 30
[45] Gordon, Vasile *Învățământul religios românesc la cumpăna dintre milenii. Repere ale unui scurt excurs istorico-pedagogic*, în ORTODOXIA nr. 3-4, Bucureşti 2000, pag. 71

III. PROFESORUL DE RELIGIE ÎNTRE *MENTOR* ŞI *UCENIC*

Dimensiunea duhovnicească şi educațională a misiunii profesorului de religie rezultă din responsabilitatea şi din rolul hotărâtor pe care acesta îl are în transformarea profundă a personalității, în formarea deprinderilor şi atitudinilor de factură duhovnicească şi socio-morală ale elevilor săi. Puține sunt profesiunile care cer posesorului lor atâta competență şi dăruire cum este cea de profesor. Profesoratul este ştiință şi artă deopotrivă. O bună parte din viață, copilăria, adolescența şi o parte a tinereții ne-o încredințăm profesorului. Iată motivul pentru care fiecare dintre noi ne aducem aminte cu drag de învățătoarea care ne-a pus creionul în mână şi de profesorii care ne-au marcat viața.

Dacă în zilele noastre, oportunitățile de informare şi comunicare sunt din ce în ce mai abundente (telefonia mobilă, internetul, e-mail-ul, formele de învățământ la distanță), profesorul rămâne mentorul care ne ilumineză şi ghidează mințile spre adevăratele valori morale, spre dreptate şi adevăr. Calitatea acumulărilor de experiențe culturale ține oarecum de maniera de reproducere a acestora; o cultură mare îşi construieşte şi mecanismele dăinuirii sale, "practica educațională - ca ipostază a culturii - joacă rolul de instanță metaculturală, de pârghie reglatorie ce conduce la creşterea şi sporirea culturală"[46]. Este unanim recunoscut faptul că educația începe o dată cu omul şi implicit că pedagogia ca ştiință are o vechime considerabilă. Grecii o cultivau încă din antichitate sub termenul de *paideea*, cu înțelesul de educare a copiilor.

La greci, "idealul educației era formulat în acel cuvânt compus *kalokagathia*, adică îmbinarea armonioasă dintre frumos şi bine, bunătatea sufletească într-o frumoasă expresie fizică"[47]. Binele pentru un filosof ca Platon era însăşi Dumnezeirea.

În şi prin Iisus Hristos pedagogia ca artă şi ştiință a educației este eminamente lucrare divină. În Biserica întemeiată de Mântuitorul Hristos, prin întreaga iconomie a mântuirii, Pedagogul este însuşi Hristos. Clement Alexandrinul, care închină una din operele sale educației, o intitulează *Pedagogul,* contemplând în acest titlu pe Iisus Hristos. El spune: "să fie dar numit Cuvântul cu un singur nume, Pedagog; numai El, Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu poate învesti calitatea de pedagog cu atributele desăvârşirii"[48]. Într-o asemenea viziune, cu Mântuitorul Hristos ca Model Suprem, prin lucrarea Duhului Sfânt în Biserică, s-a dezvoltat pedagogia creştină.

---

[46] CUCOŞ, C. **Educația religioasă, conținut şi forme de realizare**, E.D.P., Bucureşti, 1996, p. 7

[47] GALERIU, C., *Pedagogia creştină şi pedagogia laică* în **Îndrumări metodologice şi didactice**, Ed. Inst. Biblic, Bucureşti, 1990, p. 1.

[48] CLEMENT ALEXANDRINUL, **Pedagogul**, trad. de D. Fecioru, Bucureşti, 1992, p. 167

În acest context, devine atât de actual acel principiu – cu conotații didactice – propus de Fericitul Augustin: *dacă nu veți crede nu veți înțelege*.

De altfel, între credință şi educație, relațiile sunt de un tip special. Viitorul unui om sau al unei comunități se clădeşte plecând de la supoziția dezirabilității şi credinței că acel viitor este cel ce merită a fi conturat, câştigat şi atins, "succesul unui act educativ este dat şi de insistența cu care educatorul îşi imaginează conturul personalității viitoare"[49].

Credința este o cerință indispensabilă oricărei activități umane, mai ales atunci când cei ce suportă intervenția sunt ființe umane: "dacă pleci la drum fără credința atingerii unei ținte, şansele de a o îmbrățişa sunt minime"[50]. Prin intermediul educației religioase se pot atenua scepticismul şi nihilismul, de care sunt atinse din ce în ce mai multe persoane; "postmodernitatea vine să distrugă vechile repere, să accentueze angoasa individuală"[51].

Formarea atitudinilor, învățarea şi însuşirea preceptelor creştine constituie un demers complicat şi de durată. "Ontogeneza sentimentelor şi afectelor este un proces delicat şi de durată, care se află sub influența factorilor de mediu, dar şi a factorilor genetici"[52]. Unul din factorii de seamă – poate chiar cel mai important – care contribuie la promovarea educației religioase este **profesorul de religie**. "Prin personalitatea lui, prin însuşirile ce-l caracterizează, profesorul de religie realizează postulatele Bisericii"[53], prin el se realizează funcția catehetică a Bisericii. "Slujirea catehetică se integrează în misiunea globală de evanghelizare a lumii şi de edificare a comunității creştine"[54], dimensiunea catehetică aparținând înseşi ființei Bisericii. Această slujire, după I Cor. 12,28, aparține învestiturii divine, făcând parte integrantă din viața primelor comunități creştine. Începutul misiunii învățătoreşti îl face însuşi Hristos. El învață Biserica Sa în continuare – după cum spunea părintele Stăniloae – "luminând-o cu înțelegerea cuvintelor Lui mântuitoare în contextul fiecărui timp"[55], făcând-o părtaşă acestei slujiri, îndemnând lăuntric mădularele ei să se învețe unele pe altele. Sfântul Chiril al Alexandriei susține că "cei ce nu au puterea de a înțelege singuri taina lui Hristos se vor împărtăşi totuşi de El, primind ca împreună-lucrători pe cei de aceeaşi credință"[56].

---

[49] CUCOŞ, C., **Pedagogie**, Polirom, Iaşi, 1996, pg. 161.

[50] CUCOŞ, C., **Educația religioasă. Conținut şi forme de realizare**, E.D.P., Bucureşti, 1996, pg. 65.

[51] LIPOVETSKY, G., **L'ère du vide**, Gallimard, Paris, 1983, pg. 28.

[52] BENGA, I., **Introducere în neuropatologie**, Dacia, Cluj – Napoca, p.7

[53] CĂLUGĂR, D., *Catehetul,* în **Îndrumări metodologice şi didactice**, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1990, p. 65.

[54] WYLER A., **L'éducateur au service de la foi**, Le Centurion, Paris,1978,p. 8.

[55] STĂNILOAE, D., **Teologia Dogmatică Ortodoxă**, vol II, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1997, p. 152.

[56] Sf. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, **Glaphyra** P.G., col. 233 , în Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, op. cit., p. 153.

Paradoxul învățăturii creştine, al comunicării creştine, este că totul vine de la Dumnezeu, dar omul rămâne pe deplin responsabil față de darul divin, "dar pe care-l dobândim prin tainele inițierii creştine"[57] După înviere, Mântuitorul porunceşte apostolilor: "mergând, învățați toate neamurile". Hristos Cel Înviat, pentru a-Şi continua lucrarea, se alătură *discipolilor* Săi: "şi iată, Eu cu voi sunt în toate zilele, până la sfârşitul veacurilor". Lucrarea lui Dumnezeu este cea care continuă şi nu doar lucrarea omului. Dumnezeu transcende omul (catehetul) pentru a întâlni lumea.

În măsura în care conştientizăm şi ne asumăm – ca profesori de religie – această misiune, atunci ne angajăm pentru lucrul bine făcut. Lucrul bine făcut implică din partea noastră un efort constant în domeniul cercetării teologice şi pedagogice. "Cunoaşterea copiilor şi a orientărilor lor, în vederea dirijării acțiunilor ulterioare, reclamă discernământ şi multă răbdare."[58]. Acest lucru nu este tocmai simplu; ştiința face progrese enorme, progresul ştiințific ne apare ca un dat fundamental al istoriei umanității. Teologia însăşi are dinamica ei; istoria Bisericii ne reliefează existența unui progres dogmatic.

Suntem obligați, *volens nolens*, să observăm rezultatele ultimelor cercetări pe tărâmul didacticii generale. În acest sens, putem schița o paralelă a câtorva idei directoare între didactica tradițională şi cea modernă[59]: dacă didactica tradițională considera percepția drept sursă a cunoştințelor, didactica modernă consideră acțiunea externă mintală drept sursă a cunoştințelor; în didactica tradițională se punea accent pe transmiterea de idei gata făcute, în didactica modernă se pune accentul pe latura formativă şi educativă a învățării. Elevul era privit în didactica tradițională ca obiect al educației, în didactica modernă elevul devine subiect al educației; el trece drept partener în cadrul procesului de învățământ. În ceea ce priveşte evaluarea didactică, în didactica tradițională accentul cădea pe reproducerea noțiunilor; în didactica modernă, accentul cade pe îmbinarea învățării cu activități aplicative. Spre exemplu, la lecția de religie verificăm nu doar faptul că elevul a învățat o rugăciune, ci totodată observăm dacă el o şi rosteşte.

Credem că realizarea educației religioase este facilitată de respectarea unor metode şi principii didactice. Fără a intra în detalii, vom spune că principiile şi metodele generale ale didacticii pot fi respectate şi contextualizate la specificul predării religiei, cu precizarea ca fiecare principiu şi metodă propuse să fie întotdeauna în serviciul credinței şi al misiunii Bisericii.

În activitatea sa, profesorul de religie este într-o tensiune perpetuă; el are particularitățile lui, problemele lui. Ataşându-ne de normele şi metodologiile moderne de comunicare şi predare fără spirit de discernământ, apare pericolul pierderii substanței, a fondului, a specificului mărturisirii

[57] STREZA, L., DURA, N., *Studii şi preocupări liturgice în Transilvania* în MITROPOLIA ARDEALULUI, **Contribuții transilvane la teologia ortodoxă**, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1988, p. 220

[58] BENGA, I., op.cit., p.2

[59] IONESCU, M., RADU, I., **Didactica modernă**, Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p. 226.

creştine. Este imperios necesară vigilența, trezvia minții, pentru a rămâne fideli învățăturii Bisericii. In acest sens, Părintele profesor Sebastian Şebu sublinia faptul că metodele şi mijloacele de învățământ trebuie "să fie ilustrate prin exemple luate din Sfânta Scriptură, Sfânta Tradiție, cuvinte ale scriitorilor bisericeşti şi ale părinților duhovniceşti contemporani"[60].

A fi şi a nu fi în lume: iată tensiunea teologică în care ne ducem misiunea noastră; este o tensiune dificilă ca o coardă întinsă deasupra unui abis. Riscăm uneori să operăm cu unele clişee stereotipe care şi-au pierdut actualitatea, pe de o parte, iar pe de altă parte putem risca o fidelitate față de prezent care omite veşnicia, care omite imutabilitatea Cuvântului revelat. Lucrul bine făcut incumbă o dublă fidelitate: față de Evanghelie şi față de realitatea contemporană. Educația religioasă se cere a fi direcționată "atât teoretic, cât şi practic, spre binele sufletesc al credincioşilor şi spre folosul lor social".[61] Pentru exercitarea criteriilor morale divine, în vorbă, în scris şi în atitudine, "Biserica şi şcoala îndeosebi trebuie să facă eforturi pentru a instala cenzura morală în conştiințe".[62] Biserica şi şcoala, ca instituții care au misiunea de a-i înnobila pe oameni şi de a face bine înțeleasă libertatea, sunt îndreptățite să-şi împreuneze eforturile în vederea îndrumării tinerilor în a accepta criteriile morale recomandate de Evanghelie. "Creştinismul a schimbat fața lumii datorită schimbărilor lăuntrice ale oamenilor."[63]

Demersul nostru se înscrie oarecum în tonul logicii bivalente. Aceasta pentru faptul că profesorul de religie se situează între universitate şi şcoală, între *poesis* şi *praxis,* între *mentor* (profesorul universitar) şi *ucenic* (elevul). Activitatea şi rezultatele profesorului de religie în şcoala lui constituie un mod de autoevaluare pentru profesorii săi din facultate. Finalitățile cercetării universitare nu sunt cuantificate doar prin notele obținute de către studentul teolog la examenul de licență, ci şi prin rezultatele obținute de el ca profesor de religie.

În acelaşi timp, profesorul de religie este el însuşi mentor şi ucenic în şcoala lui. Este mentor deoarece menirea lui este aceea de a forma caractere religios-morale, de a forma opinii. Totodată, el va urmări flexibilizarea şi fluidizarea canalelor şi a fluxului de informație pe orizontală şi pe verticală între religie şi alte discipline ale procesului de învățământ. Perspectiva istorică asupra relației dintre educație şi religie conduce la concluzia că misiunea şcolii şi misiunea Bisericii nu se exclud, ci sunt interdependente, se stimulează reciproc, tinzând să interfereze şi în vremea noastră.

Alături de educația tehnică şi civică, este necesară educația religioasă şi culturală. Obiectivul acestei interferențe este de a-i ajuta pe tineri să se orienteze în lumea valorilor materiale şi

---

[60] ŞEBU, S., OPRIŞ, M., OPRIŞ, D., **Metodica predării religiei**, Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, p.14.

[61] ŞEBU, S., *Propovăduirea Evangheliei în Biserica Română din Transilvania,* în MITROPOLIA ARDEALULUI. **Contribuții transilvane la teologia ortodoxă**, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1988, p. 209

[62] ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, Mitropolit, **Biserica în mers**, vol. I, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1999, p. 305

[63] IOAN MIHĂLȚAN, Episcop, **Experiențe pastorale**, Oradea, 1995, p. 91

spirituale, să lupte împotriva dezumanizării oamenilor şi totodată să facă din valorile spirituale şi culturale priorităţi ale vieţii lor. Suntem conştienţi de faptul că "propovăduirea harului mântuitor conduce pe oameni la participarea în comuniunea cu Dumnezeu"[64]. O educaţie a tineretului ruptă de spiritul Evangheliei este o educaţie care nu va avea finalitate. Educaţia dirijată de repere ideologice ateiste se întoarce împotriva omului; exemple sunt suficiente în acest caz. În egală măsură profesorii de religie pot participa la elaborarea unor materiale informative şi pot observa oportunităţile de colaborare cu mass-media. Pot fi implicaţi şi părinţii în rezolvarea nevoilor spirituale ale copiilor. În cadrul procesului de învăţământ, identificarea problemelor cu care se confruntă elevii constituie o etapă valoroasă.

Prin catedrele de religie din şcoli, este facilitată întărirea legăturii dintre Şcoală şi Biserică. Biserica îşi aduce mesajul său în favorizarea climatului şcolar. Este de dorit ca profesorii de religie să fie aduşi în centrul vieţii parohiale, iar parohii să-şi cunoască într-o mai bună măsură profesorii de religie care activează pe raza parohiei lor. Mai nou, prin directivele date de Ministerul Educaţiei şi Cercetării, există posibilitatea creării unor posturi de consilieri în şcoli. Un consilier competent poate fi şi profesorul de religie.

Profesorul de religie este ca un iceberg. Este mai degrabă ceea ce nu se vede decât ceea ce se vede. Ca la oricare alt profesor, putem să-i observăm cunoştinţele de specialitate, conduita profesională, conceptele privind procesul educaţional etc. Ceea ce nu se vede sunt sentimentele lui, conştiinţa, atitudinile şi mai ales ***vocaţia***.

Am putea spune că profesorul de religie este şi coechipier. El este alături de elevi în soluţionarea situaţiilor dificile prin care trec ei şi familiile lor, cooperând cu preotul în parohia căruia se află şcoala.

Spuneam mai sus că profesorul de religie este şi ucenic în şcoala lui. Bine este să privim statutul nostru ca fiind al ucenicului care mereu are ceva de învăţat. Orice tânăr profesor, când trece pentru prima oară pragul unei şcoli, este plin de entuziasm şi hotărat să-şi pună în evidenţă toate cunoştinţele acumulate în anii de facultate. Totodată, el trebuie să fie conştient de lacunele percepţiei copiilor şi de dificultăţile predării unor noţiuni şi concepte însuşite în timpul studiilor universitare, "psihologia cotidiană însuşită de fiecare dintre noi prin experienţă socială nu este suficientă pentru a deveni buni cunoscători ai problemelor psihologice inerente instruirii şi educaţiei elevilor"[65]. Sunt greu de identificat cauzele abaterilor disciplinare repetate; dificultăţile şi frământările elevilor noştri sunt de o mare complexitate. Toate acestea reclamă o justă apreciere a elementelor de psiho-pedagogie şcolară. Avem în vedere faptul că fiecare dintre noi putem deveni prizonieri ai rutinei.

[64] DURA, N., **Propovăduirea şi Sfintele Taine**, Ed. Inst Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1998, p. 182

[65] COSMOVICI, A.,IACOB, L., **Psihologie şcolară**, Polirom, Iaşi, 1998, p.13

Nu-i uşor de acceptat ideea că nu ştim încă suficient de mult despre subtilităţile meseriei de dascăl; nu-ţi este uşor să concepi că educaţia se poate face şi altfel; nu renunţăm uşor la asumpţii false, la suficienţe. Se ştie că în procesul de învăţământ sunt prezenţi trei factori: profesorul, subiectul de educat (elevul) şi materia de învăţământ. Pentru ca procesul de învăţământ să-şi atingă obiectivele, este necesară existenţa unei concordanţe între aceşti factori. Orice profesor, cu toată ştiinţa şi experienţa pe care şi-a acumulat-o în decursul activităţii sale didactice, este obligat să-şi pregătească temeinic lecţiile. Fiind prin excelenţă o profesie socială, "activitatea profesorului este întotdeauna un joc la scenă deschisă, fără sufleur şi fără timp de reflecţie situaţională"[66]. Dacă pentru partea de proiectare a obiectivelor, metodologiilor şi conţinuturilor avem timp pentru deliberări şi opţiuni între alternative, în timpul predării, desfăşurarea propriu-zisă a lecţiei devine un joc ireversibil: câştigi sau pierzi încrederea elevilor.

În eforturile noastre ne confruntăm şi cu unele greutăţi: indiferentism religios, reţineri din partea unora, aroganţă şi afront din partea altora. Departe de a ne descuraja, aceste lucruri pot fi un imbold pentru noi. Biserica lucrează asupra lumii, transfigurând-o. Această transfigurare este opera harului divin, dar sunt necesare şi eforturile noastre. Istoria Bisericii ne arată limpede ce muncă uriaşă şi ce suferinţe imense au fost necesare pentru crearea şi susţinerea culturii creştine.

Observăm că în zilele noastre omul contemporan nu se prea interesează de principiul ultim al existenţei, ci de lumea fizică; nu-şi caută un sens al existenţei lui. Asistăm în cultura postmodernă la încercări efemere de construire a paradisului pământesc. Konrad Lorenz (laureat al premiului Nobel) afirma că omul zilelor noastre preferă să trăiască într-o lume de agitaţie şi zgomot, fiindcă îi este teamă să se întâlnească chiar şi cu sine însuşi. Secularizarea din societăţile noastre contemporane europene contestă legitimarea religioasă a lumii în care trăim şi nu doar pentru câţiva indivizi izolaţi, ci pentru grupuri largi ale societăţii. Acest fenomen se manifestă şi în societatea românească cu tot mai mult aplomb. Ce avem de făcut în această situaţie? Credem că societatea cu problemele ei trebuie să stea în centrul atenţiei noastre.

Cu siguranţă, în secolul XXI nu vom transmite mesajul evanghelic ca în secolul al XIX-lea. Dar vom transmite aceleaşi valori veşnice revelate de Dumnezeu. Cu fiecare etapă, cu fiecare generaţie, Biserica îşi reînnoieşte mijloacele pastorale. Biserica rămâne aceeaşi în principiile ei privind credinţa, dar se revigorează mereu în maniera de expunere a credinţei; trăind într-o lume a schimbărilor, Biserica este sensibilă la aceste schimbări. Ni se pare sugestiv îndemnul Î.P.S. Antonie Plămădeală: "**a fi în pas cu lumea, dar nu ca lumea**"[67], reactualizând valorile creştine pe măsura fiecărei generaţii.

---

[66] idem

[67] ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, Mitropolit, **Biserica în mers**, vol. II, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1999, p. 169

Anumite fenomene sociale, cum ar fi violența, corupția, şomajul, pot fi privite din perspectiva etică şi spirituală şi putem să promovăm în locul lor dreptatea socială, cinstea, onestitatea, corectitudinea. Idealul educației creştine este în ultimă instanță viețuirea după voia lui Dumnezeu.

Misiunea noastră comună va avea finalitate în măsura în care se va realiza prin lumina şi iubirea lui Hristos. Creştinul autentic este omul iubirii şi trăirii evanghelice, al iubirii ce năzuieşte mereu spre autodepăşire. Cunoaşterea creştină este un act de iubire, o iubire de natură etică, dar mai ales existențială. Prin întoarcerea către teologia patristică putem evidenția faptul că Dumnezeu rămâne transcendent după ființa Sa, dar totodată Se face prezent în imanența creației, prin lumina Sa necreată împărtăşită de Duhul Sfânt.

IV. ORA DE RELIGIE, MIJLOC DE INIȚIERE ÎN TAINELE CREDINȚEI

Scopul predării religiei are un dublu aspect: informativ şi formativ. Ora de religie, realizată prin coparticiparea profesorului şi a elevilor, are o dimensiune care trece dincolo de spațiul didactic, o dimensiune inițiatică. Părintele Bria îndemna ca lecția de religie să fie realizată în analogie cu istoria mântuirii.

Liturghia, ca formă de recapitulare a istoriei mântuirii, se constituie ca model pentru orice activitate catehetică. Ora de religie poate fi privită ca o introducere la creştinism, ca un curs de istoria religiilor (prezentăm un bagaj de cunoştințe şi ritualuri care pot determina luarea unor opțiuni), ca un curs de apologetică (prezentăm unele argumente). Dar ora de religie îşi atinge plenitudinea şi finalitatea atunci când subiecții (elevii) devin interesați şi practicanți, atunci când ei conştientizează apartenența lor la Trupul mistic al lui Hristos care este Biserica.

Prin ciclul credinței[68], părintele Bria definea procesul prin care istoria sfântă sau istoria mântuirii trece în istoria oamenilor şi o transformă, generând convertirea personală şi constituirea comunității creştine. Acest ciclu comportă trei etape principale[69]:

- Inițierea în tainele credinței, mărturisirea credinței sau fidelitate față de Iisus Hristos şi față de Evanghelia Sa.
- Lărgirea orizontului speranței, celebrarea credinței sau fidelitatea față de sine şi față de Biserică.
- Desăvârşirea comuniunii dragostei sau practicarea credinței sau fidelitatea față de aproapele sau de lume.

Inițierea ca primă etapă favorizează mărturisirea credinței, care nu se separă de trăirea (celebrarea) credinței prin cult şi de practicarea credinței prin faptele noastre şi prin morala personală şi socială.

Pentru început, elevii sunt inițiați în comunitatea de credință, mai apoi în comunitatea de morală (de trăire). Un profesor bun - prin catehizare - induce elevilor un anumit stil de viață. Astfel, credința mărturisită, trăită şi asumată dobândeşte valențe personale şi sociale (paradigma socială a credinței). Eclesia constituie o adunare de credință, de liturghisire şi de practică.

O **primă etapă** a misiunii profesorilor de religie este aceea de a iniția în credință[70], de a face ucenici ai lui Hristos prin vestirea Evangheliei lui Hristos. Sfinții Apostoli, primii mărturisitori ai

[68] BRIA, ION, **Ortodoxia în Europa**, Trinitas, Iaşi, 1995, p.4
[69] idem
[70] idem

lui Hristos, i-au învățăt pe cei ce au crezut în Hristos cele mai importante adevăruri de credință[71], îngrijindu-se de sporirea creştinilor în cunoaşterea şi aprofundarea celor învățate. Ne punem întrebarea: noi, creştini ai secolului XXI, trebuie să fim îndemnați să sporim în cunoaşterea învățăturilor evanghelice? Considerăm că da, cu atât mai mult cu cât unii credincioşi, chiar cu studii superioare, cunosc mult mai puțin domeniul credinței decât alte domenii de cunoaştere.

Asumarea credinței presupune o viziune globală despre lume, acceptând că Dumnezeu este Creatorul Cerului şi al Pământului, Răscumpărătorul şi Împăciuitorul lumii căzute, Sfințitorul care transformă creația şi viața noastră a tuturor.

A **doua etapă** a ciclului credinței o constituie celebrarea credinței prin participarea la cult, prin fidelitatea față de sine şi față de Biserică. Profesorul de religie îşi va învăța elevii că "fiecare credincios îşi exprimă credința sub o formă de adorare a lui Dumnezeu, de mulțumire şi bucurie"[72]. Sfânta Liturghie creează mediul pentru exprimarea bucuriei, a speranței şi a credinței unei comunități.

În cadrul cultului public, după mărturisirea credinței (rostirea Crezului) urmează celebrarea credinței (imnul *Pe Tine Te lăudăm*). În cadrul orei de religie, profesorul şi elevii purced la mărturisirea credinței, dar şi la o formă de celebrare, de adorare, fiecare oră de religie începe şi se încheie cu o rugăciune.

În **etapa a treia** urmează contextualizarea şi manifestarea credinței în viața personală şi socială. Ora de religie îndeamnă la angajare, la vieţuirea în şi prin Hristos. Preotul, la Sfânta Liturghie, îi îndeamnă şi îi trimite pe credincioşi la misiune şi la slujire: *cu pace să ieşim …*, iar credincioşii răspund *întru numele Domnului*; de aici reiese rolul credinței în raport cu semenii, cu morala, cu societatea[73]. Religia (credința fiecăruia) are sau ar trebui să aibă un rol însemnat atât în viața personală, cât şi în viața publică.

Într-o astfel de abordare, ora de religie devine o oră care îi face pe elevi să fie responsabili față de viața şi faptele lor, față de actul educațional, față de aproapele, după cuvintele Mântuitorului: *voi sunteți lumina lumii…, aşa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, încât ei să vadă faptele voastre cele bune şi să-L slăvească pe Tatăl vostru Cel din ceruri* (Mt. 5,14-16).

În contextul social şi educațional actual profesorul de religie va da lecției de religie şi o dimensiune reconciliatorie, observând statutul istoric al Bisericii: nu separăm acum grâul de neghină, separarea aparține eshatonului. Ora de religie se derulează ca un dialog, cuvintele folosite în acest dialog sunt inspirate de cuvintele revelate ale Sfintei Scripturi, de Cuvântul care ni se descoperă în Noul Testament şi care ne dă putere. Mântuitorul, în rugăciunea dinaintea Patimilor

[71] IRINEU, Episcop de Ekaterinburg şi Irbit, **Educația religioasă. Învățături pentru copii şi tineri**, Sophia, Bucureşti, 2002, p. 113
[72] BRIA, ION, op.cit., p.105
[73] ibid., p. 106

Sale, spune: *Nu numai pentru ei Mă rog, ci şi pentru cei ce prin cuvântul lor vor crede în Mine* (In. 17,20).

De multe ori ne plângem că la disciplina religie nu avem suficiente mijloace didactice, că nu avem suficient material bibliografic adecvat particularităţilor de vârstă ale elevilor. Totuşi aceste neajunsuri pot fi înlăturate, în primul rând prin folosirea la ora de religie a Sfintei Scripturi, în mod sistematic. Indiferent de conţinutul didactic (tema abordată), putem în câteva minute citi şi comenta un anumite pasaj din Vechiul sau Noul Testament, învăţându-i pe elevi să aprofundeze elementele de doctrină creştină şi să-şi asume identitatea creştină. Precum orice formă de misiune creştină are şi o **dimensiune educativă**, tot aşa s-ar cuveni ca orice lecţie de religie să aibă o **dimensiune misionară**.

Abordarea separată a acestor etape de iniţiere în tainele credinţei este contrară spiritualităţii creştine. Să nu uităm că orice **Sfântă Liturghie** este şi o oră de religie, o lecţie de iniţiere creştină, iar orice **oră de religie** trebuie să îndemne elevii spre participarea la Sfânta Liturghie. Mereu trebuie să căutăm şi să cerem de la Dumnezeu "înţelepciune şi meşteşug în stare să ne ajute să găsim multe ieşiri acolo unde nu-i ieşire"[74] şi să îndreptăm sufletele elevilor încredinţaţi nouă. Fericit este profesorul care-şi învaţă elevii să înţeleagă şi să se bucure că Dumnezeu a întemeiat Biserica Sa pe Pământ, să aprofundeze şi să trăiască adevărurile de credinţă mărturisite de Biserică.

[74] SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, **Despre Preoţie**, trad. pr. D. Fecioru, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1997, p. 39

V. RELIGIE ŞI CARACTER

Impactul educației religioase în copilărie asupra modelării caracterului

Elevilor noştri aflați la vârsta împlinirii caracterului şi a desăvârşirii personalității li se vorbeşte tot mai puțin despre Dumnezeu, despre conştiința morală, despre suflet, despre idealuri, despre responsabilitate şi aproape deloc despre sfințenie.

În curriculum-ul şcolar, educației religioase i se rezervă o oră pe săptămână. Prin ora de religie avem şansa de a recupera acele căi spirituale oferite tinerilor în perioada interbelică, de a recupera acea dimensiune morală a educației ce i-a conferit forță elitei intelectuale din perioada interbelică. Perioada interbelică ne-a dăruit savanți, eroi, martiri şi mai ales caractere. Un factor important care contribuie la formarea individului, la implicarea lui responsabilă în viața activă a societății şi Bisericii, îl constituie educația religioasă. Este bine cunoscut faptul că "divorțul dintre religie şi viață constituie sursa dezordinii spirituale"[75], dezordine care astăzi se face simțită din în ce mai mult.

Din perspectiva psihologiei religiei, am putea defini religia ca fiind raportul nemijlocit al eului nostru mărginit cu un EU care transcende imanența, care se revelează dintr-o lume superioară în ființa noastră[76], această revelație începând odată cu crearea omului. Impulsul de viață produs de sentimentele şi trăirile religioase se manifestă în moduri şi direcții diferite: „produce voie sau putere de viață la cei obosiți trupeşte; produce puterea de a lua o hotărâre de o mare valoare morală sau de a accepta un nou scop în viață la cei cu conştiința adormită; pe cei slabi şi timizi îi umple de putere şi îndrăzneală; pe cei asupriți de gânduri şi dureri sufleteşti îi umple de fericire şi bucurie"[77].

Normele şi reperele morale biblice transpuse în cadrul spectrului social asigură unele funcționalități normale şi eficiente. În misiunea ei Biserica militează pentru un creştinism integral, în care interferează dimensiunea duhovnicească cu cea socială: "separarea între evanghelizare şi angajamentul social al creştinilor dăunează misiunii Bisericii"[78].

---

[75] BOLOCAN, C, *Treptele formale sau momentele logico-psihologice ale lecției cu aplicare în învățământul religios,* în **Pastorație şi misiune în Biserica Ortodoxă**, Ed. Episcopiei Dunării de jos, Galați 2001, p 235

[76] După Părintele STĂNILOAE, "Logosul sau Cuvântul lui Dumnezeu a fost în lume de la începutul ei, pe de o parte prin rațiunile lucrurilor, care sunt chipuri create şi susținute de rațiunile Lui eterne, pe de alta prin persoanele umane care în raționalitatea lor vie sunt chipurile ipostasului Lui Însuşi, create cu scopul ca să gândească rațiunile lucrurilor împreună cu Rațiunea divină personală, într-un dialog cu Ea. (**Teologia Dogmatică Ortodoxă**, vol. II, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă al B.O.R. Bucureşti 1997, p. 7)

[77] CĂLUGĂR, D., **Catehetica**, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1976, p. 68

[78] BEL, V, **Misiunea Bisericii în lumea contemporană**, PUC, Cluj-Napoca 2002, p. 121

Dacă există vreun remediu pentru a tămădui genul uman adesea corupt şi decăzut, credem că acesta constă în educația religios-morală a tineretului. Într-o lume marcată de pretenții, de necesități, de oportunități de tot felul, este loc pentru homo ludens, homo economicus, homo sentimentalis, pentru amatorul de jocuri de noroc, pentru antreprenor sau pentru hedonist, dar nu prea este loc pentru subiectul moral. Caracterul fragmentar al vieții moderne determinat de tehnologie şi informatizare - care poate duce pe de o parte la masacrarea naturii sistemice a habitatului uman, iar pe de altă parte la dezmembrarea eului moral - constituie o cauză majoră pentru o interogație serioasă referitoare la riscurile sociale ce pot apărea în contextul unei educații lipsite de repere religios-morale.

Constatăm că în zilele noastre scade din ce în ce mai mult preocuparea pentru desăvârşirea spirituală, pentru mântuire. După învățătura Bisericii, "viața creştinului are sens şi valoare în măsura în care ea este o preocupare perpetuă pentru propria mântuire"[79] Plecând de la aceste considerente credem că se impune o **redimensionare a activității catehetice în şcoală şi totodată a misiunii Bisericii în societate.**

Percepțiile, sentimentele şi trăirile religioase se conturează şi se încheagă în funcție de etapele de vârstă. Pentru toți cei implicați în realizarea educației religioase, în special pentru profesorii de religie, cunoaşterea percepțiilor, a trăirilor şi a caracteristicilor educației religioase în funcție de etapele psihice şi biologice de dezvoltare devine un imperativ. În funcție de etapele de vârstă, fundamentarea sentimentelor şi a conştiinței religioase presupune parcurgerea anumitor stadii de instruire. Viața presupune un permanent schimb cu mediul ambiant, ea fiind influențată de condițiile externe.

Referitor la perioada în care începe sau în care ar trebui să înceapă educația religioasă, unii cercetători susțin că educația religioasă a copilului începe înainte de a se naşte, prin formarea unei maturități spirituale a părinților. Părinții sunt responsabili pentru procrearea şi creşterea copiilor. Majoritatea psihopedagogilor susțin că unele acte necontrolate ale părinților au efecte nefaste asupra copiilor lor. Bagajul duhovnicesc acumulat de părinți se răsfrânge pozitiv asupra formării religioase a copilului, se imprimă la nivelul cortexului; cu alte cuvinte există unele premise ereditare.

Quintilian, în *Instituțiile oratorice,* aprecia că scopul educației este, pe lângă faptul de a forma oratori, şi acela de a-i înzestra pe aceştia cu un caracter moral. După Quintilian, educația din prima copilărie constituie o premisă importantă în formarea şi conturarea caracterului : "după cum un vas nou păstrează multă vreme gustul primului lichid, pe care l-am vărsat; şi lâna când este

[79] STOLERU, N, **Spiritualitatea ortodoxă şi slujirea creştină**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1991, p.10

vopsită o dată nu mai capătă albeață, tot aşa şi impresiile urâte din prima copilărie lasă urme adânci”[80]. Ideea de divinitate ne apare ca o formă interiorizată a inconştientului colectiv.

Mecanismele prin care gândim, percepem sau procesăm anumite informații de multe ori sunt inconştiente, adică inaccesibile introspecției, “suntem mai degrabă conştienți de produsele activităților mintale decât de mecanismele lor subiacente …, aşa cum nu încercăm să tăiem lemne cu bisturiul, nici nu implicăm conştiința în mecanismele care se pot desfăşura inconştient”[81]. Psihologii admit că judecata morală are şi ea o puternică componentă inconştientă: “conform modelului structural procesele inconştiente operează la nivelul tuturor componentelor psihicului uman”[82]. Impactul cel mai puternic îl au experiențele cu încărcătură afectivă. Unii psihologi consideră că orice persoană încă din copilărie simte nevoia de a stabili interacțiuni cu alte persoane, pentru a-şi găsi un sens în viață[83]. La nivelulul inconştientului prereflectiv se conturează anumite principii sociale şi morale interiorizate, prin intermediul cărora copilul îşi structurează şi organizează un univers propriu.

Este dificil a trasa o graniță între rolul *eredității* şi rolul *influenței mediului* în dezvoltarea intelectului, precum şi a conştiinței religioase. Există şi unele controverse în legătură cu această problematică. Emblematică în acest sens este controversa între elvețianul Jean Piaget, psiholog de talie mondială, şi lingvistul american Noam Chomsky[84].

Chomsky, creatorul „gramaticii generative”, observând că anumite structuri sintactice sunt comune tuturor limbilor, susține caracterul ereditar al formării şi dezvoltării personalității şi implicit al sentimentelor şi conştiinței religioase. J. Piaget nu neagă orice rol al eredității, dar contestă o specializare excesivă; datorită experienței, bagajul genetic activat se păstrează, iar cel nesolicitat se atrofiază. Apreciem că formarea atitudinilor şi sentimentelor religioase este de o mare complexitate şi trebuie privită prin prisma lucrării tainice a Duhului Sfânt în lume.

În copilărie pot fi întâlnite primele îndemnuri timide spre devenire lăuntrică; primele fundamente ale caracterului religios-moral sunt sădite în cadrul familiei creştine. **Este extrem de important să acordăm o atenție deosebită educației religioase a copiilor încă de la vârsta fragedă.** Cu privire la la acordarea educației religioase încă din fragedă pruncie, Sfântul Ioan Gură de Aur aprecia: „cum se va deprinde copilul de mic, aşa va rămâne şi când se va face mare; ca şi

---

[80] QUINTILIAN, **Instituțiile oratorice**, XII, 2, p. 340, în ANTONESCU, G., **Educația morală**, Ed. Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1927, p. 43

[81] MICLEA, M, *Prefață,* în OPRE, A. în **Inconştientul cognitiv**, Ed. ASCR, Cluj-Napoca, 2002, p. xi

[82] OPRE, A. **Inconştientul cognitiv**, Ed. ASCR, Cluj-Napoca 2002, p.12

[83] STOLOROW, R. & ATWOOD, G., *The unconscious and unconscious fantasy: An intersubjuctive developmental perspective*, **Psychoanalytic Inquire**, nr. 9, p. 364-374

[84] Controversa a fost discutată şi în cadrul dezbaterii care s-a ținut în Franța (1975), unde alături de cei doi au mai participat alți 23 de specialişti în filosofie, psihologie, antropologie, biologie şi lingvistică. A se vedea volumul: PIAGET, J., CHOMSKY, N., **Teorii ale limbajului. Teorii ale învățării**, București, Ed. Politică, 1988

copacul pe care de-l va îndrepta cineva când e mlădiță, rămâne drept; iară de-l va lăsa strâmb, când se va întări nu se va mai îndrepta”[85]. Copiii gândesc altfel decât cei adulți, observă altfel originea şi finalitatea existenței.

Procesele gândirii religioase se vor relativiza şi contura în diferite stadii de vârstă. În Epistola către Corinteni, Sfântul Apostol Pavel spune: „Când eram copil, vorbeam ca un copil, simțeam ca un copil, judecam ca un copil; dar când m-am făcut bărbat, am lepădat cele ale copilului” (I Corinteni 13, 11). Primii ani ai copilului sunt cruciali pentru formarea religioasă ulterioară. Unul dintre studiile efectuate de către psihologul Amsterdam evidențiază faptul că între 21 şi 24 de luni copilul manifestă unele simptome ale recunoaşterii de sine: dacă i se picură o pată roşie pe nas, copilul privindu-se în oglindă, pune mîna pe nas, pe pată[86].

Copilul, constituie un teren favorabil pentru primirea normelor şi conduitelor religioase, totodată copilul este receptiv la credința în miracole. Prin imitare el va primi credința practicată de părinții lui: “credința nu se memorează se deprinde”[87]. Se pare că, la copii, sentimentul religios se manifestă înaintea apariției unei gândiri religioase. Psihologii A. Godin şi M. Hallez au stabilit prin cercetările lor că în primii ani de viață „există anumite corelații între imaginea părinților şi paternitatea divină”[88]. În paralel cu maturizarea spirituală evocarea divinității prin imaginile părinților se diluează, se purifică.

Inoculându-li-se copiilor respectul autorității părinteşti, se trece cu uşurință la inocularea respectului autorității divine; chiar şi pentru oamenii maturi autoritatea părinților are ceva în comun cu autoritatea divină. Exercitând asupra copilului o autoritate chibzuită şi ponderată, este facilitată sădirea sentimentelor de venerație pentru autoritatea lui Dumnezeu. Nu cumva în unele societăți în care lipsa de autoritate a părinților este tot mai evidentă, se ajunge şi la o lipsă de percepție şi respect față de autoritatea divină şi invers ? Copilul îşi măreşte spectrul de înțelegere spirituală începând cu vârsta de trei-patru ani. „Un copil îşi formează imaginea sa despre Dumnezeu după imaginea pe care şi-o face despre om şi aceasta este mai întâi imaginea părinților săi. Rezultă de aici că rolul exemplului este mai important decât cel al teoriei”[89].

Un rol covârşitor în educarea moral-religioasă a copiilor îl constituie mediul familial. Multe dintre actele comportamentului religios se formează prin contaminare, prin observarea şi imitarea a ceea ce fac părinții. În familiile de credincioşi „educația religioasă a copiilor se va realiza implicit

---

[85] SF. IOAN GURĂ DE AUR, **Despre creşterea copiilor**, la CĂLUGĂR, D., op. cit. p. 93

[86] COSMOVICI, A., **Psihologie generală**, Ed. Polirom, Iaşi, 1996, p. 61.

[87] TIMIADIS, E, **Preot, Parohie, Înnoire**, Sophia, Bucureşti, 2001, p. 10

[88] GODIN, A., HALLEZ, M., *Images parentales et paternité divine* în **De l’expérience à l’attitude religieuse. Etudes de psychologie religieuse**, Ed. Lumen Vitae, Bruxelles, 1964, p. 105-106.

[89] KRIEKEMANS, A., **Pédagogie générale**, Ed. Nanwelaerts, Paris, 1967, p. 111.

prin difuziunea convingerilor şi prin participarea în comun la manifestările religioase”[90]. Copilul face comparații, prelucrează unele date. Sfântul Grigore de Nisa arată că fericita Macrina a trăit toată viața ei de mai târziu în virtutea deprinderilor şi învățăturilor din copilărie. Din copilărie ea a fost deprinsă cu „toate cele care sădesc în om obiceiurile cele bune ale vieții”[91]. De la trei, patru ani copilul se fortifică spiritual, i se amplifică puterea de discernământ şi înțelegere. Predomină cunoaşterea de tip intuitiv şi, drept urmare, mediul educativ trebuie să fie cât mai bogat în stimuli cu caracter religios. Este recomandabil să fie stimulați factorii interni care contribuie la trezirea atenției, cel mai important fiind interesul. După vârsta de patru ani copilul începe să-şi pună unele întrebări: de ce asta? de ce aşa? etc. Apare dorința de cunoaştere. Important este ca profesorul de religie să dea un răspuns clar şi concis pentru fiecare întrebare. Ideile abstracte vor fi mediate prin imagini.

Reținem faptul că în jurul vârstei de trei ani apar şi se conturează primele trăiri religioase; “de timpuriu întâlnim un candidat la credință şi viață religioasă”[92]. Aducerea copilului la Biserică şi împărtăşirea lui cu Sfintele Taine lasă amintiri şi amprente asupra lui care îl vor marca toată viața. În urma experimentelor sale, Jean Piaget vorbeşte despre un fel de iluminare a copiilor. Prin rugăciune descoperim că Dumnezeu, în bunătatea şi smerenia Lui, ni se descoperă mereu, “rugăciunea ne dă compania lui Dumnezeu şi cele mai dulci experiențe”[93].

Prin participarea la cult se fixează şi primele percepții subliminale, rezultă o influențare a comportamentului şi prin prezentările subliminale; totodată se conturează şi o atitudine afectivă religioasă: o dispoziție subiectivă a persoanei de a reacționa pozitiv sau negativ față de o situație, față de o persoană sau față de o simplă afirmație. Copilul începe să conştientizeze că atunci când face un lucru bun, se bucură Dumnezeu, iar când săvârşeşte răul Îl supără pe Dumnezeu. Aceste atitudini se imprimă profund în inconştient, care influențează activitatea noastră conştientă din fiecare moment. Până la vârsta de şase ani educația religioasă a copilului rămâne mai mult o sarcină de familie, părinții fiind pe deplin responsabili.

Educația religioasă pentru copiii din şcoala primară va fi realizată prin mijloace şi procedee adecvate şi se realizează de personalul didactic calificat (profesorii de religie). Desigur, alături de profesorul de religie, este necesară şi implicarea preotului paroh, precum şi a familiei. Fără renunțarea la instruirea religioasă făcută de familie şi preotul paroh (mediul eclesial), subliniem faptul că profesorul de religie şi noul cadru de instruire religioasă (realizat în şcoală prin orele de religie) vor avea un impact mai puternic asupra personalității şi formării religioase a

[90] CUCOŞ, C., **Educația religioasă. Conținut şi forme de realizare**, EDP Bucureşti, p. 138.

[91] SF. GRIGORE DE NISA, **Viața Fer. Macrina**, trad. T. Bodogae, Sibiu, 1947, p. 12.

[92] CLAPAREDE, E., **Psihologia copilului şi pedagogie experimentală**, trad. I. Duiculescu, Bucureşti, 1975, p. 668.

[93] EMILIANOS, Arhim., **Viața în Duh,** vol.2, Deisis 2001, p. 239

copilului. Ar fi de dorit ca preotul şi profesorul de religie să acţioneze în comun pe linia catehizării copilului. Conţinutul educaţiei religioase la această vârstă trebuie să realizeze un echilibru optim între concret şi abstract, să devină interesant şi atractiv, să fie motivat.

Motivul este acel fenomen psihic ce are un rol esenţial în declanşarea, orientarea şi modificarea conduitei. Prin urmare, se impune ca elevii să fie motivaţi în vederea unei participări constante la viaţa Bisericii, deprinzându-se pe această cale cu o experienţă religioasă constantă. Folosirea unor metode şi procedee adecvate de prezentare a mesajului catehetic facilitează apropierea şi colaboarea între profesor şi elev. A ne adresa tineretului de azi este o operaţie delicată, "folosirea unor clişee şi repere teoretice şi abstracte"[94] conduce către indiferentism. Se va evita orice încercare de impunere cu forţa, precum şi atitudinile de tip criticist. Un copil are nevoie să simtă că "nu este necesar ca el să fie premiant sau olimpic pentru a fi iubit"[95]. Afecţiunea profesorului de religie faţă de elevi nu trebuie să fie condiţionată de performanţă.

Utilizarea unor etichete comportamentale are efecte negative imprevizibile; uneori, aceste etichete nu fac decât să întărească un anumit tip de comportament. De exemplu, dacă i se spune foarte des unui elev: *eşti timid,* copilul ajunge să creadă că este o persoană timidă, şi se comportă în consecinţă. Alteori, etichetele comportamentale reduc motivaţia de schimbare; dacă i se spune cu consecvenţă unui elev *că este un antitalent la o anumită disciplină*, atunci s-ar putea ca elevul să recurgă la următorul raţionament*: oricum nu sunt talentat la această materie, n-are sens să fac eforturi pentru a fi mai bun*.

Important este să fim atenţi la felul în care dăm răspunsurile la unele întrebări sau frământări ale elevilor. Psihologul Eric Berne propune structurarea personalităţii în trei stări ale eului[96], fiecărei stări corespunzându-i un anumit nivel atitudinal şi comportamental:

- eul de părinte - nivel atitudinal şi comportamental
- eul de adult – nivel cognitiv
- eul de copil – nivel afectiv

Persoanele cu dominanţa *eului de părinte* încearcă să se impună în permanenţă în faţa celorlalţi, să domine, să dea ordine. *Eul de adult* este definit printr-un comportament realist, raţional, pragmatic; acest tip de eu menţine o atitudine de curiozitate şi realism, stabilindu-şi scopurile şi activităţile oricărei acţiuni. *Eul de copil* cumulează bucuriile şi temerile, introvertirea şi spontaneitatea, creativitatea etc. Incapacitatea de comunicare adecvată a părinţilor cu copiii,

[94] TIMIADIS, E, op. cit. p.10

[95] BĂBAN, A, **Consiliere educaţională**, Psinet, Cluj-Napoca, 2001, p. 65

[96] Vezi De LASUS, R, **Analiza tranzacţională**, Teora, Bucureşti, 2000, pp 35-50

precum şi grija exagerată pentru reuşita lor şcolară pot conduce la amprente negative în planul vieţii psihice a elevilor.

Stela Iancu, în lucrarea *Psihologia şcolarului. De ce merg unii elevi încruntaţi la şcoală?*, prezintă mai multe păreri ale unor studenţi chestionaţi în privinţa relaţiilor lor cu părinţii în primii ani de şcoală. Unul dintre acestea ni se pare extrem de sugestiv : "Eram elevă în clasa I. Mama, din prea mare grijă pentru succesul meu şcolar, devenise o a doua învăţătoare mult mai severă şi mult mai intransigentă. Caietele nu-mi ţineau mai mult de câteva zile, mama avea grijă să-mi rupă fiecare foaie martoră a neglijenţei sau a neîndemânării mele. Si apoi nu scăpam nici nepedepsită. Pentru mine şcoala devenise un supliciu şi, de multe ori, aş fi vrut să mă ocup de altceva, să fac orice numai să nu plec la şcoală"[97]

O bună relaţionare între două sau mai multe persoane presupune o comunicare paralelă între structuri. Dacă se răspunde cu eul de părinte (autoritate excesivă) unei persoane care s-a adresat cu eul de copil (naivitate, gingăşie), comunicarea are de suferit, se blochează; "armonia celor trei stări şi actualizarea lor adecvată situaţiei sunt o condiţie pentru starea noastră de bine"[98].

Credem că este necesară o bună situare şi relaţionare a noastră faţă de cel căruia îi răspundem la o întrebare sau îi adresăm un mesaj cu caracter imperativ; în nici un caz nu trebuie subestimate felul de a gândi şi profunzimea elevilor. Ar fi un act de imprudenţă să vedem la copii doar lipsa de maturitate. După J. Dewey, imaturitatea poate exprima ceva pozitiv[99], tinerii în imaturitatea lor dispun de unele valenţe speciale în a recepţiona stimulii externi, precum şi în a se adapta la unele situatii imprevizibile.

Paradoxal, dar copiii judecă foarte profund, iau în serios probleme legate de responsabilitate de mântuire, de viaţă veşnică. Redăm mai jos câteva pasaje dintr-un chestionar dat unor elevi din Şcoala Liviu Rebreanu din Cluj-Napoca. Au fost chestionaţi **71 de elevi** (pe diferite teme):[100]

Sfânta Cruce: "*Crucea noastră este greul vieţii, iar cu cât suntem mai buni cu cei din jur, povara noastră este mai uşoară*"[101].

Iubirea lui Dumnezeu: *"Îl iubesc pe Dumnezeu dar şi pe părinţii mei. Dar pe Dumnezeu îl iubesc mai mult decât pe părinţii mei, pentru că Dumnezeu mi i-a dat. Şi pe Iisus Îl iubesc la fel de mult ca şi pe Dumnezeu. Pe Iisus şi pe Dumnezeu îi iubesc la fel"*[102].

Alcătuirea unei rugăciuni: *"Doamne fii lăudat pentru că m-ai făcut să pot vedea frumuseţile lucrurilor tale; Doamne îţi multumesc că pot să îl iubesc pe fratele meu aşa cum este ...*(sunt redate

[97] IANCU, S., **Psihologia şcolarului. De ce merg unii elevi încruntaţi la şcoală?**, Polirom, Iaşi, 2000, p. 43

[98] BĂBAN, A, op cit, p. 63

[99] DEWEY, J., **Democratie et éducation**, A. Colin, Paris, 1990, p.83-84

[100] *Chestionar dat elevilor din clasele III şi IV,* Şcoala Liviu Rebreanu Cluj-Napoca, iunie, 2002

[101] ibid., elev, clasa a IV- a A

[102] ibid., elevă, clasa a III – a B

câteva abateri ale fratelui); <u>*Doamne îţi cer*</u> *ca mama să-şi găsească ceva să facă* (de lucru)*, să nu mai fie aproape tot timpul tristă… mie îmi este milă de ea"*[103].

Comentariile pe tema acestor răspunsuri şi a profunzimii lor sunt de prisos. S-ar putea o rugăciune mai complexă ?! De remarcat altruismul în rugăciune: eleva nu cere nimic pentru ea.

La vârsta de 7-10, ani copiii încep să îşi aleagă modele şi se raportează la ele până în cele mai mici detalii. Acest lucru atrage după sine o mare responsabilitate atât pentru profesorul de religie, cât şi pentru părinţi sau cei apropiaţi. La un test dat la Şcoala Poiana din Turda în care elevii (**18** la număr) erau rugaţi să descrie o experienţă personală în legatură cu unele întâmplări de factură religioasă, unul dintre elevi a redat o experienţă care vine să confirme cele afirmate mai sus. "*Într-o zi când îmi scriam tema la religie mi-a venit gând rău. Profesoara a zis să scriem o compunere despre dreptatea lui Dumnezeu …în timp ce scriam am fugit cu mintea la unchiul meu care fură foarte mult şi nu îl prinde poliţia şi nu îl bate Dumnezeu … atunci Dumnezeu este drept? …am suferit din acest gând urât care mă supăra … am tot gândit … nu m-am liniştit şi am început să zic rugăciunea … l-am, rugat pe Dumnezeu să trimită semn … în timp ce aşteptam a trăznit şi a început să plouă şi eu am ştiut că este semn şi de atunci mi-a fugit gândul şi eu sunt lămurit că Dumnezeu este drept"*[104].

O analiză mai atentă a textului ne dezvăluie cel putin două aspecte. În primul rând, este uimitor cum un copil de clasa a IV-a îşi ridică asemenea probleme şi apelează la rugăciune pentru a afla soluţii; în al doilea rând, observăm că faptele semenilor, bune sau rele, sunt monitorizate, procesate şi analizate foarte atent din partea copiilor.

În gimnaziu, preocupările şi interesele determină extinderea şi amplificarea religiozităţii. Acum creşte gradul de socializare, de solidaritate, apar formele de organizare în grupuri în funcţie de prietenii şi simpatii. Copiii se încred unii în alţii, îşi mărturisesc anumite lucruri. Raportarea la normele biblice îl determină pe copil să-şi rezolve unele probleme de ordin moral, existenţial etc. Participarea la ceremoniile religioase nu mai este receptată ca o simplă obligaţie, ci ca o necesitate (copilul simte nevoia de a se ruga). Copilul devine mai responsabil de raportul dintre el şi Dumnezeu. De obicei se roagă dimineaţa şi seara fără să fie atenţionat pentru a face acest lucru. Există şi riscul ca în această fază unii tineri să intre într-o stare de incertitudine şi confuzie.

Între 12 şi 14 ani intră în joc pubertatea. Tot în această perioadă are loc închegarea caracterului, precum şi a principalelor trăsături de personalitate. O atragere forţată înspre ora de religie poate avea consecinţe imprevizibile. Sunt necesare tactul şi mai ales răbdarea din partea profesorului de religie.

Acum copiii sunt capabili de performanţă, de aprofundarea unor noţiuni de catehism într-un mod cu totul de excepţie. Redăm câteva fragmente dintr-o lucrare la <u>Olimpiada de Religie</u>, la nivel de clasa a VI–a: "*Duhul Sfânt sau Mângâietorul este a treia Persoană sau ipostas al Treimii, având însuşirea de a fi purces, adică de a purcede din Tatăl dinainte de veacuri, din veşnicie, dintotdeauna. Duhul Sfânt şi Fiul au împreună însuşirea de a fi din Tatăl, de a izvorî din El.*

[103] ibid., elevă, clasa a IV–a B

[104] *Test,* Şcoala Poiana Turda, Clasa IV, mai 2002

Legătura Tatălui cu Fiul şi cu Duhul Sfânt îi uneşte pe toţi trei, care sunt una şi nu unul, una după unitatea fiinţei şi nu după unitatea numărului. ... Cele trei Ipostasuri ale Treimii nu voiesc şi nu lucrează aparte, separat şi deosebit, ci împreună, Sfânta Treime fiind o singură autoritate, o singura voinţă, o singură dreptate, o singură lucrare, fiindcă Sfânta Treime este o singură Dumnezeire ... Fragmentul ***Care din Tatăl purcede****, ne arată însuşirea din veci a Duhului, şi anume de a fi purces. Insă ... cum s-a întâmplat ea nu ştiau şi nu ştiu nici mai marii Bisericilor şi chiar ai patriarhiilor, această purcedere fiind o taină de nepătruns de mintea omenească, la fel ca şi Naşterea Cuvântului"*[105].

Facem precizarea că toată lucrarea ar fi meritat să fie prezentată; nu o facem din economie de spaţiu. La prima lecturare am avut impresia că textul a fost memorat cuvânt cu cuvânt dintr-un tratat de teologie dogmatică. Citind mai atent fraza: "cum s-a întamplat ea (purcederea) nu ştiau şi nu ştiu nici mai-marii Bisericii…" observăm că eleva a filtrat informaţia într-o perspectivă personalizată, făcând o abordare de o mare profunzime.

Demersul nostru didactic va avea finalităţile scontate în măsura în care vom ştii, să rămânem fideli principiilor evanghelice şi totodată să apelăm la metodele şi mijloacele de învăţământ ale didacticii moderne. Orice informaţie referitoare la Dumnezeu, Biserică, Sfintele Taine trebuie să aibă o transparenţă, o maleabilitate. Dacă "operăm cu repere fixiste Îl mărginim pe Dumnezeu în frontierele lor"[106]. Mai presus de toate, să-L rugăm pe Dumnezeu ca în demersul nostru educaţional să ne dea mereu cuvânt cu putere multă.

VI. RELIGIE ŞI RESPONSABILITATE

Implicaţii moral-formative şi educaţionale ale predării religiei în adolescenţă

[105] SANDU, I, *Lucrare scrisă la Olimpiada de Religie*, clasa a VI - a, Faza judeţeană, Cluj-Napoca, martie, 2002, pp. 2-3

[106] STĂNILOAE, D., **Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie**, Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 96

Pentru toți cei implicați în activitatea de educație religioasă – în special pentru profesorii de religie – cunoaşterea percepțiilor, a trăirilor şi a caracteristicilor educației religioase în diferite etape psihogenetice devine un imperativ. Ar fi de dorit ca toți cei implicați în educarea tineretului, preoți, profesori, pedagogi, psihologi, să redescoperim ***dimensiunea sacramentală a formării caracterului şi personalității***. În planul vieții duhovniceşti apreciem că fundamentarea sentimentelor şi a conştiinței religioase presupune parcurgerea anumitor etape de dezvoltare biologică şi psihică. „Conştiința religioasă a individului se formează ca orice formă de conduită umană. Identitatea religioasă a omului ține de conținuturile concrete ale experiențelor curente, de urmele lăsate de transformările biografiei sale"[107]. Viața presupune un permanent schimb cu mediul ambiant, ea fiind influențată de condițiile externe.

Stresul, nesiguranța socială, diminuarea simțului responsabilității conduc la o slăbire a caracterului, la tulburări de personalitate ale elevilor. Prin orele de religie din şcoli este facilitată întărirea legăturii dintre Şcoală şi Biserică, dintre credință şi educație. Biserica lucrează asupra lumii transfigu-rând-o, această transfigurare este opera harului divin, dar sunt necesare şi eforturile noastre.

Adolescența reprezintă o perioadă delicată, dacă nu chiar dificilă, în privința educației religioase. O dată cu preadolescența şi continuând până spre 20-21 de ani tinerii se orientează spre făurirea unei cariere, spre propriile lor împliniri spirituale, profesionale, sportive etc. Constatăm că "tineretul creează, în condițiile inserției sociale, o reînnoire continuă de mentalități"[108], această reînnoire producându-se ca o revărsare complementară de experiență socială, educațională, spirituală. În perioada adolescenței are loc o schimbare radicală față de copilărie. Apar tot acum unele forme de interiorizare, de raționalizare. Acum tânărul îşi pune întrebări legate de rostul vieții, de menirea lui; apar întrebările legate de existență, de existența lui Dumnezeu, de nemurire; „în acelaşi timp tânărul ia hotărâri esențiale pentru viață[109].

Din perspectivă intelectuală, unii adolescenți sunt apți ca şi adulții să înțeleagă probleme de ordin doctrinal şi liturgic, dar „sunt mai puțin stabili decât adulții"[110]. În acest sens este relevant punctul de vedere al unui elev de clasa a XI-a (Lic. Avram Iancu, Cluj-Napoca) cu privire la două aspecte: *1.Libertinajul* şi *2.Misiunea Bisericii în societate*:

---

[107] CUCOŞ, C., **Educația religioasă. Conținut şi forme de realizare**, E.D.P., Bucureşti, 1996, p. 136.

[108] ŞCHIOPU, U., **Psihologia vârstelor**, E.D.P., Bucuresti, 1981, p.221

[109] CĂLUGĂR, D., **Catehetica**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1976, p. 95.

[110] LEWIS, E., *Incertitudes religieuses chez deux adolescents*, în **Etudes de psychologie religieuse**, Ed. Lumen Vitae, Bruxelles, 1964, p. 214.

"*Libertinajul îl înțeleg eu tocmai astfel: refuzul de a face binele potrivit voii lui Dumnezeu şi acceptul de a săvârşi binele potrivit sinelui; Libertatea este înțeleasă greşit de libertini; poate lor li se pare că este libertate, dar, paradoxal, este robie, robia păcatului ...;*

Rolul de conştientizare al Bisericii Ortodoxe a ceea ce înseamnă cu adevărat libertatea a fost şi este extrem de important ... de acum înainte rolul Bisercii Ortodoxe în păstrarea nealterată a vieții creştine în lumina principiilor evanghelice va fi definitoriu ... cred că de Ortodoxie atârnă foarte mult soarta noastră a tuturor"[111].

În perioada adolescenței, implicarea profesorului de religie şi a preotului se va realiza discret pe baza unor argumente şi a unui dialog sincer; este recomandabil să fie respectată poziția interlocutorului, evitându-se tentele ironice sau culpabilizatoare.

Se impune ca "adolescentul să fie invitat la o reflecție asupra lui însuşi … reflecția catehetică s-ar dori a fi pluridisciplinară"[112]. Discursurile moraliste şi criticiste nu duc la atingerea scopurilor propuse, "formarea unui sistem de valori, convingeri şi atitudini sănătoase nu poate fi realizată prin prelegeri moralizatoare"[113].

Tot în perioada adolescenței tânărul îşi formează o responsabilitate socială. Dar societatea poate să-l dezamăgească, ceea ce atrage după sine apatia, stări de angoasă, disconfortul psihic. Dintotdeauna angoasa a însoțit existența umană, totuşi, la început de secol XXI constatăm că ea se manifestă sub forme multiple, cum ar fi incertitudinile economice şi politice, lipsa reperelor etice, întrebări cu privire la viitor. Cultura modernă a deplasat sfera intereselor tânărului de azi de la Dumnezeu şi credință la rațiunea autonomă şi ştiință.

Adesea, tinerii sunt inundați cu teorii agnostice şi materialiste, "ei pleacă de la orele de curs cu convingerea că adevărul este relativ, iar virtuțiile sunt imposibile sau nefolositoare. Toate acestea îi influențează să proclame o relativitate a valorilor"[114]. Fără să ne dăm seama, de multe ori educația pentru valoare se transformă în educație pentru libertinaj. De aceea, considerăm că este un imperativ ca profesorul de religie, precum şi preotul să cunoască în termeni realişti elementele demoralizatoare ale unor compartimente educaționale. Tot acum apare nonconformismul şi dorința de independență.

Observăm la adolescenți o adevărată ceartă cu autoritatea. Acest fapt se constată mai ales în cazurile în care autoritatea este impusă într-un mod nedelicat, necontrolat. Profesorul care ştie să-şi impună autoritatea într-un mod mai discret are mult de câştigat. Autoritatea se cere a fi impusă mai degrabă ca o formă de protecție şi nu ca o formă de dirijare. Unii elevi nu refuză neapărat autoritatea profesorului, ci mai degrabă refuză impunerea autorității într-un mod excesiv.

---

[111] MUREŞAN, O., *Lucrare scrisă la Olimpiada de Religie*, clasa a XI-a, faza județeană, Cluj-Napoca, 25 ian. 2003, p. 7-8.

[112] BAUMAN, M, **Jésus à 15 ans**, Labor et Fides, Genève, 1993, p.21.

[113] BĂBAN, A, **Consiliere educațională**, Psinet, Cluj-Napoca , 2001, p.32.

[114] TIMIADIS, E, Mitr., **Preot, Parohie, Înnoire**, Sophia, Buc., 2001, p. 99

Atunci când se adresează adolescenților, profesorul de religie va alege spre dezbatere şi unele teme cu caracter interdisciplinar, principiile şi valorile religioase îndeplinind o funcție de sinteză. Perioada adolescenței „este o perioadă hotărâtoare în centrarea individului spre credința religioasă”[115]. M. Dubesse observă că „acum e momentul când de obicei se pierde, se câştigă sau se capătă credința. Religia devine o formă de viață, a cărei expresie desăvârşită o constituie vocația. Dumnezeu încetând de a mai fi o reflectare a imaginii părinteşti, întruchipează atunci valoarea supremă în care se contopesc toate celelalte”[116].

Constatăm că uneori la adolescenți sentimentul religios tinde către unele forme de diminuare, chiar dacă înclinațiile lor metafizice cresc, acestea având mai mult o nuanță raționalistă. Tendința de implicare în colectivitate şi social subțiază uneori trăirile religioase. Comportamentul uman este subordonat de obicei reglementărilor sociale, dar, cu toate acestea, “cel puțin în timpul său liber omul acționează potrivit intereselor ce corespund orientării sentimentelor sale”[117]. Sentimentele le-am putea defini ca structuri de tendințe şi aspirații care orientează şi reglează comportamentul.

Mediul social, bisericesc şi cel familial au o influență hotărâtoare asupra apariției şi evoluției sentimentelor religioase. De-a lungul istoriei creştinismului, viețile şi exemplul sfinților au fost un reper, “sfinții au reprezentat garanția sănătății spirituale şi a seninătății Europei”[118]. Influența mediului social asupra elevilor trebuie observată atent de către profesorii de religie. Societatea contemporană duce lipsă de modele, dar ce este mai grav, unii tineri de azi nu prea caută modele, iar alții le caută în rândul starurilor de muzică, al vedetelor de televiziune, în rândul unor magnați şi, mai rar, printre sportivi.

Pentru a releva acest fapt am dat un chestionar la elevi de nivel primar, gimnazial şi liceal, din **16 unități şcolare** ale județului Cluj. Au fost chestionați **475 de elevi**. Întrebarea din test era:

Considerați că este bine să ai un model în viață ? dacă aveți un model, exemplificați-l.

Am constat că majoritatea elevilor din ciclul primar au anumite modele şi chiar se raportează la ele, modelele alese sunt unii sfinți, mama, bunica, învățătoarea, profesoara (profesorul) de religie etc.

La nivelul învățământului **primar** au fost chestionați **138 de elevi**, din care **96,38 %** au răspuns că au un model în viață, iar **3,62%** din cei chestionați au răspuns că nu au model.
Prezentăm câteva din răspunsurile elevilor:

[115] CUCOŞ, C., *op. cit*., p. 141

[116] DUBESSE, M., **Etapele educației**, E.D.P., Bucureşti, 1981, p. 107

[117] COSMOVICI, A., **Psihologie generală**, Iaşi, 1996, p. 233

[118] BIZĂU, I., **Viața în Hristos şi maladia secularizării**, Patmos, Cluj-Napoca, 2002, p. 283

- *Ca model ne poate fi doamna învățătoare şi părinții, ei sunt comoara vieții unui copil, ei ne ajută mai mult decât oricine*[119].

- *Ca şi creştin eu am model pe Iisus Hristos, iar ca om de rând aş vrea să am talentul lui David Beckham, care este un celebru fotbalist*[120].

- *Modelul meu este mama,eu vreau să am bunătatea ei*[121].

- *Exemplu şi model pentru mine este Leonardo da Vinci, eu ador desenul şi arhitectura. Ca şi creştin am model pe Iisus şi pe sfinți, care au murit pentru credință*[122].

- *Am model pe tata şi pe mama, de la mama am învățat să fac milostenie, ca să-i ajut pe oameni, de la tata am învățat să fiu glumeț, ca să nu-i necăjesc pe oameni*[123].

La **nivel gimnazial** au fost chestionați **152 de elevi**. Am constatat că numărul elevilor din gimnaziu care îşi aleg un model se reduce, din cei chestionați, **67,44%** au răspuns că au un model, iar **32,56%** au răspuns că nu. Enumerăm câteva opinii:

- *Să ai un model este şi bine şi rău, dacă avem un model pozitiv vom încerca să fim şi noi ca el, iar dacă avem un model negativ vom face lucruri rele*[124].

- *Nu este bine să ai un model în viață, e mai bine să fii original, să fii tu model pentru alții*[125].

- *Eu încerc să iau calitățile bune de la toate persoanele, încerc să fiu eu însumi o personalitate şi să nu copiez pe nimeni*[126].

- *De cele mai multe ori ne alegem modelele dintre actori, cântăreți şi vedete, din păcate ne alegem modelele după felul cum arată cineva, dar habar nu avem cum le este sufletul*[127].

- *Modele de urmat în viață, pentru mine, sunt părinții mei, iar eu urmez aceste modele*[128].

- *Ca şi creştini îi avem ca modele pe sfinți, deşi nu vom fi niciodată ca ei, iar eu nici nu încerc să fiu. Sfinții sunt pentru noi modele de comportament şi fapte bune*[129].

La **nivel liceal** am constatat că mulți elevi nu se mai raportează la modele. Dintre cei **185 de elevi** chestionați **54,7%** au un model în viață şi-l consideră necesar, iar **45,3%** nu au un model în viață şi consideră că nu este necesar. Enumerăm anumite puncte de vedere:

---

[119] *Chestionar, clasa a IV-a*, Şcoala Horea, Cluj-Napoca, 25.03.2003
[120] idem
[121] *Chestionar, clasa a IV-a*, Şcoala nr.21, Cluj-Napoca, 10.06.2003
[122] *Chestionar, clasa a IV-a*, Şcoala Horea, Cluj-Napoca, 25.03.2003
[123] *Chestionar, clasa a VIII-a*, Şcoala L. Rebreanu, Cluj-Napoca, 25.03.2003
[124] *Chestionar, clasa a VII-a*, Şcoala nr. 21, Cluj-Napoca, 10.06.2003
[125] *Chestionar, clasa a VIII-a*, Şcoala L. Rebreanu, Cluj-Napoca, 26.03.2003
[126] *Chestionar, clasa a VI-a*, Liceul G. Voievod, Gilău, 8.04.2003
[127] *Chestionar, clasa a VI-a*, Şcoala Horea, Cluj-Napoca, 28.03.2003
[128] *Chestionar, clasa a VI-a*, Şcoala L. Rebreanu, Cluj-Napoca, 26.03.2003
[129] *Chestionar, clasa a VIII-a*, Liceul G. Voievod, Gilău, 8.04.2003

- "*Nu am nici un model în viaţă, întotdeauna mi-a plăcut să fiu eu, să fiu apreciată după ceea ce sunt"*[130].
- *"Nu am un model, prefer să fiu unic în felul meu"*[131].
- *"Eu cred în mine şi în forţele mele"*[132].

Oare nu cumva acest fel de a gândi într-un mod foarte autonom este influenţat şi prin anumite sintagme din mass-media, cum ar fi: *fii tu însuţi,trăieşte clipa, fii independent etc.*

Totuşi, apreciem că sunt elevi de liceu care privesc lucrurile dintr-o altă perspectivă în privinţa modelelor. Redăm câteva pasaje semnificative:

- "*Este important să te ghidezi după cineva pentru a reuşi în viaţă"*[133].
- *"Modelul meu este Mircea Eliade, care a realizat extrem de mult în viaţă prin muncă şi inteligenţă"*[134].
- *"Este bine să ai un model, dar să nu te raportezi în totalitate la acest model, deoarece fiecare om are o personalitate proprie. Acest model ar trebui să fie cât mai aproape de perfecţiune"*[135].
- *"Da, este bine să ai un model în viaţă, dar este bine să ştii care îţi sunt limitele, ca nu cumva dorinţa de a fi ca el să-ţi afecteze personalitatea în mod negativ"*[136].
- *"Am un model de viaţă, pe doamna profesoară..., o apreciez mult şi va rămâne un model pentru mine chiar şi după terminarea liceului"*[137].
- *"De mici avem modele, în oamenii mari de lângă noi, de aceea ei ar trebui să se comporte exemplar ... după ce am mai crescut şi conştientizăm existenţa lui Dumnezeu ar trebui să-L avem ca model pe Iisus Hristos, model de răbdare, de jertfă, de dragoste ... dacă noi, oamenii înconjuraţi de tentaţii am urma acest model prin punerea în lucrare a voinţei, a iubirii, a altruismului am ajunge la idealul mult visat de toată lumea: o viaţă mai bună şi, de ce nu, la fericire"*[138].

---

[130] *Chestionar, clasa a XII –a*, Liceul A. Iancu, Cluj-Napoca, 25.03.2003

[131] *Chestionar, clasa a XII –a*, Liceul V. Babeş, Cluj-Napoca, 21.03.2003

[132] *Chestionar, clasa a XII–a*, Colegiul Pedagogic Gh. Lazăr, Cluj-Napoca, 24.03.2003

[133] *Chestionar, clasa a XI –a*, Liceul Mihai Viteazul, Turda, 27.03.2003

[134] *Chestionar, clasa a XII –a*, Liceul A. Iancu, Cluj-Napoca, 25.03.2003

[135] *Chestionar, clasa a XII –a*, Colegiul Pedagogic Gh. Lazăr, Cluj-Napoca, 24.03.2003

[136] *Chestionar, clasa a XII –a*, Liceul A. Iancu, Cluj-Napoca, 25.03.2003

[137] *Chestionar, clasa a XII –a*, Colegiul Pedagogic Gh. Lazăr, Cluj-Napoca, 24.03.2003

[138] *Chestionar, clasa a XI –a*, Colegiul Pedagogic Gh. Lazăr, Cluj-Napoca, 24.03.2003

În funcție de orientările religioase ale unei societăți sau colectivități se reglementează modul de manifestare a trăirilor afective. Determinismul social nu afectează numai exteriorizarea proceselor afective, ci şi conținutul lor; "o educație care face abstracție de valorile morale este o aberație"[139]. Relevanța factorului social face să apară deosebiri între aspirațiile dominante din diferite straturi sociale sau în funcție de caracterul societății (religioasă, secularizată, indiferentă față de trăirile religioase).

Observăm că "în societățile mai individualiste comportamentele sociale sunt mult mai distante"[140]. Societatea are o influență majoră în provocarea motivației şi interesului pentru experimentarea sacrului. Opiniile celor din jur, familia, colegii, conducătorii trasează şi modelează dorințele şi aspirațiile noii generații. Rolul mentalității grupului social (al colectivității) este uşor de sesizat în dialogul relatat de un misionar care discuta – la începutul secolului – cu un indian american. "*Misionarul: - Frate, de ce nu mergi într-un oraş mare pentru a lucra într-o uzină? Indianul: - Şi ce va fi dacă lucrez? – Ai bani şi poți avea multe. – Ei, şi? – Poți ajunge şef, ai mulți bani, poți fi chiar director. – Ei, şi ce? – Poți ajunge să ai atât de mulți bani, încât să nu mai ai nevoie să munceşti! La toate aceste provocări indianul răspunde: ... ceea ce-mi ceri tu este tocmai ceea ce eu fac acum: nu muncesc! De ce să-mi fac atâtea griji pentru ca să ajung la ceea ce fac acum? Omul alb are în pieptul său un ocean în mişcare, pe când noi ceilalți, indienii, privim stelele şi visăm la ele!"*[141] Din această confruntare de idei reiese clar mentalitatea indianului: pe el nu-l interesau eforturile prea mari în schimbul confortului. Acest fel de a vedea lucrurile constituie unul din factorii care explică de ce indienii au rămas oarecum în urma civilizației americane.

Pe de altă, parte se constată în unele societăți un anumit tip de reacție la individualismul contemporan. Fenomenul acesta de frondă la adresa individualismului poate duce la unele exagerări. Este cazul unor aşa-zise comunități sau *grupuri în afara legii*, din suburbiile unor mari metropole.

Ne confruntăm astăzi din ce în ce mai mult cu aşa-numitul fenomen de *contaminare psihologică*, acest tip de contaminare fiind mult mai dăunător decât contaminarea biologică. În psihologie termenul de contaminare se referă la influența nedorită pe care mediul în care trăim o are asupra noastră[142]. Uneori suntem preocupați mai mult de contaminarea fizică, spre exemplu, de modul în care ambianța biologică (pesticidele) ne afectează organismul. Concentrarea obsesivă pe tipurile de contaminare fizică pot conduce la un alt tip de contaminare cel puțin la fel de periculos (contaminarea psihologică).

---

[139] SALADE, D, **Dimensiuni ale educației**, E.D.P., Bucureşti, 1998, p. 71

[140] DASEN, P., **Educația interculturală**, Polirom, Iaşi, 1999, p. 98

[141] COSMOVICI, A., *op. cit*. p. 202

[142] DAVID, D., **Prelucrări inconştiente de informație**, Dacia, Cluj-Napoca, 2000

Psihologul Dan David apreciază că tipul de contaminare psihologică se referă la modul în care informaţiile false sau irelevante ne influenţează inconştient, fără să dorim sau fără să putem controla această influenţă, modul în care ne comportăm, modul în care gândim şi luăm decizii, precum şi propriile emoţii[143]. Se cheltuiesc multe fonduri la nivel planetar în vederea prevenirii şi efectelor poluării; se vorbeşte tot mai mult de influenţa nocivă a E-urilor (conservanţilor) din anumite alimente. Dincolo de toate acestea, contaminarea psihologică este mult mai periculoasă, ea poate atinge persoane, comunităţi sau chiar societăţi. Psihologul R.G. Geen[144] a demostrat, în urma unor cercetări îndelungate, impactul violenţei de la televiziune asupra comportamentelor violente. Din nefericire, rezultatele cercetărilor unor teologi, psihologi, pedagogi nu prea au impact asupra deciziilor politice.

Tinerii care sunt lipsiţi de educaţia moral-religioasă gândesc unilateral şi-şi crează anumite structuri mentale stereotipale din care ies foarte greu uneori aceste deprinderi îi urmăresc toată viaţa. La un chestionar dat la **68 de elevi** ai unui liceu din Cluj-Napoca[145], în legătură cu modul în care şi-ar imagina un cămin ideal, un elev a răspuns: "*căminul meu ideal vreau să fie marcat de culoarea roşie ... , pe viitor aş vrea să am o casă roşie şi în exterior şi în interior, o prietenă care să se îmbrace numai în roşu; vreau să am un BMW roşu ... aş vrea să am un echipament de la Dinamo, roşu…"* După cum se poate remarca, este vorba de un fel de îndoctrinare, dacă nu chiar de contaminare psihică.

Personalităţile fundamentate pe un suport cognitiv-comportamental de factură religioasă păstrează continuitatea şi echilibrul între **percepţie, raţiune** şi **revelaţie**. Dacă în perioada Renaşterii aspiraţiile, manifestările, sentimentele artistice se aflau în vârful scării de valori, în zilele noastre preocuparea pentru ştiinţă, internet şi progresul tehnic a ajuns în frunte. Este o realitate cvasirecunoscută că sentimentele superioare religioase au un rol esenţial pentru progresul şi moralitatea socială. Aceste sentimente dinamizează indivizii unei societăţi, furnizează energia şi responsabilitatea creatorului, atât în ştiinţă cât şi în artă; ele sunt definitorii atât pentru fericirea şi mulţumirea personală, cât şi pentru echilibrul psihic.

Sentimentele inferioare (satisfacţii de ordin financiar, alimentar, erotic) nu dăinuiesc; ambiţiile materiale dau satisfacţii limitate. Ca dovadă, faptul că în urma lipsei educaţiei religioase şi a unor relaţii familiale şubrede fiii unor mari bogătaşi îşi părăsesc căminele, încep să se drogheze, unii recurg chiar la sinucidere. De aceea, marii gânditori care au cercetat problemele legate de echilibrul sufletesc al omului şi de întemeierea unor societăţi prospere au acordat o mare însemnătate formării sentimentelor

[143] Idem

[144] GEEN, R.G., *Aggression and Television Violence* în GEEN R.G. & DONNERSTAIN, E.I., **Aggression: Theoretical and Empirical Reviews**, Vol. 2, Academic Press, New York, p. 103-125

[145] *Chestionar, clasa a XI-a*, Liceul Victor Babeş, Cluj Napoca, 17 dec 2002

morale şi religioase. Dificultăţile relaţionale de azi îşi au sorgintea în ideologiile individualiste elaborate şi întărite timp de atâtea secole.

Teoriile şi ideologiile economice ale anilor ’80 au antrenat o perioadă de dezvoltare economică progresivă, cu repercursiuni importante asupra societăţilor şi indivizilor ce le alcătuiesc; tranzacţiile şi operaţiunile financiare preluând conducerea asupra activităţilor economice, “banul a devenit suveran şi a modificat comportamentul cultural şi moral, instaurând un dezechilibru care afectează lumea întreagă”[146].

Evident că educaţia religioasă îi revine Bisericii, dar nici societatea nu trebuie să rămână străină de educaţia religioasă. Ministerului Educaţiei şi Cercetării îi revine sarcina să faciliteze desfăşurarea educaţiei religioase, deoarece aceasta nu rămâne o problemă privată a fiecărei persoane, ea cere o rezolvare a comunităţii şi instituţiilor care o servesc. Primul serviciu pe care religia îl poate aduce şcolii este ca şcoala să fie ajutată în a restaura integritatea raţiunii, demnitatea şi responsabilitatea elevilor.

Educaţia religioasă ar putea atenua din unilateralitatea deplasării spre raţionalitatea sau pragmatismele excesive; experienţa religioasă îl face pe elev să înţeleagă şi să acţioneze mai conştient în societate, îl invită la reflecţie; educaţia religioasă presupune prezenţa dimensiunii transcendentale în viaţa şi faptele de zi cu zi, pentru a transforma societatea într-o comunitate de oameni care să trăiască în comuniune şi înţelegere unii cu alţii.

Cu privire la perioada în care trebuie făcută educaţia religioasă, părerile sunt împărţite. Sunt unii gânditori occidentali, chiar şi teologi, care susţin că educaţia religioasă trebuie începută - sub formă instituţionalizată (predarea religiei în şcoală) – doar în perioada adolescenţei, atunci când tânărul se maturizează; dacă religia se predă în şcoală încă din clasele mici, spun ei, s-ar încălca drepturile tinerilor de a alege liber între a avea şi a nu avea o formare religioasă, deoarece copiii pot fi manipulaţi în acest sens.

Considerăm că o asemenea abordare constituie o mare eroare, deoarece problema se poate pune şi invers: nu cumva prin eliminarea educaţiei religioase în şcoala primară şi gimnazială se încalcă dreptul copiilor de a primi o educaţie religios-morală?

Există unele persoane din sistemul educaţional, precum şi din unele cercuri politice care au reţineri în legătură cu educaţia religioasă din liceu, din diferite motive, cum ar fi: libertatea de gândire şi acţiune a tinerilor, curricula foarte încărcată etc. Apreciem că nu o oră de religie săptămânală încarcă programul elevilor, ci mai degrabă distribuirea şi repartizarea discutabilă a altor discipline în cadrul ariilor curriculare.

---

[146] DELLORS, J, **Rapport du Président de la Commission à la première session de la commission internationale sur l’éducation pour le vingt – et – unième siècle**, UNESCO, Paris, 1996

Este interesantă părerea elevilor vizavi de desfăşurarea orelor de religie. Un elev de la Colegiul Victor Ungureanu, Câmpia Turzii, pe parcursul unui chestionar (dat la **47 de elevi**), apreciază că "*în mijlocul a 35 de ore în care se face apel la raţiune şi doar atât, ora de religie este o oază pentru meditaţie, pentru a întreba, şi totodată un mijloc pentru a-mi exprima sentimentele ...*[147]*"*.

Alt elev de la Colegiul Naţional Emil Racoviţă din Cluj-Napoca (au fost chestionaţi **52 de elevi**) afirma că *"orele de religie m-au ajutat în ceea ce priveşte modul de a privi unele probleme delicate, m-a ajutat în explorarea unor unghere ale minţii care poate ar fi rămas întunecate, ... orele de religie sunt ca o spovedanie pentru mine"*[148]. Elevii nu refuză misiunea Bisericii în şcoli, ci o prezintă ca pe o necesitate: *"personal cred că Biserica trebuie să se implice ceva mai mult în viaţa tinerilor, pentru că acum generaţiile care vin din urmă sunt din ce în ce mai vulnerabile"*[149].

În perioada adolescenţei (anii de liceu) tinerii trec prin unele crize spirituale şi existenţiale, care pot avea repercusiuni grave atât asupra individului, cât şi a societăţii. Asistăm la o ruptură între tineri şi adulţi; "absenţa certitudinilor şi a experienţei religioase pentru tineret deschide porţile totalitarismului"[150] şi ale exagerărilor în toate domeniile. Într-o lume lipsită de orice valenţe spirituale şi orizonturi transcedente totul este posibil, idealurile "libertăţilor autodeterminate alimentează tendinţele antropocentriste în această lume marcată de secularizare"[151]; cufundarea exagerată în realităţile cotidiene provoacă nelinişti şi dezorientări. Educaţia are o nevoie imperioasă de credinţă ca de un element de bază al oricărei acţiuni didactice.

Un rol deosebit în atingerea obiectivelor propuse în legătură cu realizarea educaţiei religioase în perioada adolescenţei îl are modul de relaţionare a profesorului cu elevii săi. A fi profesor nu înseamnă a respinge cu duritate afirmaţiile interlocutorului, fie ele şi eronate. Pentru a fi un bun profesor nu te mulţumeşti a fi în postura celui care dă lecţii de învăţat; "a fi profesor înseamnă a fi discipol"[152]. Orice discipol (elev) posedă o experienţă personală, un mod de a fi care se cere a fi cunoscut şi respectat.

Chiar în condiţiile unei relaţii pedagogice excelente "este imposibil de spus unui adolescent: iată ce trebuie să crezi "[153]. Mai degrabă încercăm să cultivăm sentimentele religioase prin stârnirea motivaţiei şi a interesului, "fiecare cuvânt trebuie să fie gândit, înţelept, îndemnat către un scop bine

---

[147] *Chestionar, clasa a XI-a*, Liceul V. Ungureanu, Câmpia Turzii, 12.03.2003

[148] *Chestionar clasa a XII-a*, Colegiul Naţional Emil Racoviţă, Cluj-Napoca, 11. 03. 2003

[149] idem

[150] Assemblée plénière des évêques de France, **Annoncer l'Evangile aujourd'hui**, Centurion, Paris, 1992, p.53

[151] CUCOŞ, C., **Pedagogie**, Polirom, Iaşi, 1996, p. 164

[152] KIERKEGAARD, *Point de vue*, în **Oeuvres complètes**, Editions de l'Orante, Paris, 1966, p. 22

[153] WYLER, A., **Evangile et adolescence**, Bureau Protestant de Recherche catéchétique, Genève, 1970, p. 111

determinat"[154]. Observarea unor factori cognitivi: aprecierea situației, prevederea etc. are o pondere deosebită în declanşarea interesului.

Atunci când discutăm cu un elev o problemă de natură comportametal - duhovnicească ar fi recomandabil ca pentru început elevul să nu fie abordat prin întrebări de genul *ai comis cutare păcat sau eroare?,* ci mai degrabă prin întrebări de genul *ce părere ai despre cutare păcat?* Prin această manieră de abordare şansa ca elevul să-şi deschidă sufletul este mult mai mare. În fine, societatea are o influență majoră în provocarea motivației şi interesului pentru experimentarea sacrului.

În diferite medii sociale se vorbeşte de o decădere morală profundă a adolescenților noştri. În această situație nu trebuie uitat faptul că tineretul reprezintă doar un fragment din spectrul social, sau mai bine zis o reflectare a moralității şi a responsabilității unei societăți. Dacă adolescenții zilelor noastre sunt mai iresponsabili şi mai superficiali decât tinerii anilor '30 sau ai anilor '70, aceasta ne conduce la ideea că şi societatea noastră în ansamblul ei este mai iresponsabilă şi mai superficială.

Concluzionăm prin a spune că observarea particularităților educației religioase în perioada adolescenței are implicații de factură eclesiologică, psiho-pedagogică şi socială. Aceasta ne ajută la identificarea şi delimitarea conținutului educației religioase care se pretează la perioada adolescenței. Acest proces presupune valorificarea experiențelor didactice anterioare ale elevului, precum şi necesitatea unor inovații didactice: prin esența sa "procesul didactic este supus schimbărilor, înnoirilor permanente"[155].

Este posibil ca la un moment dat adolescentul să aibă o atitudine de respingere; în acest caz, cunoaşterea de către educator a specificului educației religioase în această perioadă l-ar putea ajuta în aflarea unei soluții rapide şi eficace, prin revizuirea curriculumului educației religioase, a metodelor şi principiilor didactice utilizate, a manierelor de realizare a orei de religie.

Plecând de la premisele psihologice ale educației religioase, putem evidenția unele reguli cu caracter orientativ. Astfel, în copilărie, când copilul preia orice idee sau enunț fără critică, este bine să-i prezentăm realitățile religioase sub formă de povestiri, parabole etc., înlăturând discuțiile şi temele complicate sau controversate. La pubertate este recomandabilă prezentarea unor noțiuni de morală creştină, noțiunile esențiale de doctrină. La această vârstă elevul poate aprofunda şi experimenta anumite virtuți creştine: „credința creşte cu vremea… dar creşte pe măsură ce împlinim

[154] KRAMAR, M., **Psihologia stilurilor de gândire şi acțiune umană**, Polirom, Iaşi 2002, p. 123

[155] IONESCU, M., **Educația şi dinamica ei**, Ed. Tribuna Învățământului, Bucureşti, 1998, p. 157

poruncile şi dobândim virtuţile”[156]. Credința este prima virtute cu care pornim la drum, atât cei mici, cât şi cei mari.

Adolescenților este indicat să le predam elemente de filozofie creştină, de psihologia religiei, de doctrină, de artă creştină. Fără îndoială – indiferent de vârsta elevilor cu care dialogăm –, mijlocul principal în educație este exemplul personal. Biserica are în istoria sa nenumărate exemple. Mai întâi, Biserica îl prezintă pe Hristos în toată măreția Sa. Apoi urmează şirul apostolilor, sfinților, martirilor etc.

Îndatorirea şi mijloacele de a lucra la desăvârşirea credinței le-a aşezat Mântuitorul în Biserica Sa (Mt 28,19). Apartenența creştinilor la Biserică exprimă sentimentele lor de a exista ca nişte membre lucrătoare. Educația religioasă este doar o componentă care face parte din lucrarea generală mântuitoare, care pentru a fi posibilă are nevoie de ajutorul lui Dumnezeu[157]. De la acest temei porneşte lucrarea Bisericii spre ridicarea tuturor membrilor ei până la a ajunge toți “la statura bărbatului desăvârşit, la măsura vârstei deplinătății lui Hristos.” (Efeseni, VI,13).

Considerăm că spiritualitatea şi slujirea sunt două componente ale vieții creştine, “componente care îşi păstrează forța numai în măsura în care dreapta credință este cunoscută şi trăită în sânul Bisericii de către fiecare creştin în parte”[158]. Între Biserica lui Hristos şi lume nu există un dualism ontologic, „în spiritualitatea orotodoxă Biserica şi lumea interferează”[159], slujirea creştină în toate aspectele sale relaționează cu cele două realități. Credem că fiecare profesor de religie este dator să-şi desfăşoare activitatea didactică din perspectiva eclesializării vieții adolescenților, înțelegând prin aceasta misiunea Bisericii în societate, pentru ca viața de zi cu zi să fie mai conformă cu învățătura lui Hristos.

---

[156] STĂNILOAE, D., **Ascetică şi mistică ortodoxă sau Teologia vieții spirituale**, Casa Cărții de Ştiință, Bucureşti, 1993, p. 115

[157] După teologul grec H. ANDRUȚOS, “omul prăbuşit prin păcatul pierzării nu se poate ridica singur. Dar nu numai pentru a se ridica, ci şi pentru a creşte şi a se desăvârşi în viață şi în Hristos, omul are trebuință de ajutorul dumnezeiesc”. **Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene**, trad. D. Stăniloae, Sibiu, 1930, p. 235

[158] STOLERU, N., **Spiritualitatea Ortodoxă şi slujirea creştină**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Buc, 1991, p. 7

[159] EVDOCHIMOV, P., *La culture et la lumière de l'Orthodoxie,* in **Contacts**, nr 57, Paris, 1967, p. 18

VII. CONSILIEREA EDUCAȚIONALĂ ŞI DUHOVNICEASCĂ ÎN CADRUL PROCESULUI DE ÎNVĂȚĂMÂNT

1. Consilierea educațională

În ultimul deceniu, evoluțiile sociale, rapide şi imprevizibile, au impus o reconsiderare a rolului şi funcțiilor profesorului. Profesorii competenți sunt conştienți de necesitatea utilizării strategiilor şi materialelor instructive auxiliare, necesare depăşirii obstacolelor cognitive. Este imperios necesar să incorporăm în activitățile practice rezultatele teoriilor recente ale cogniției şi inteligenței ; este necesară motivarea elevilor pentru învățare, precum şi menținerea interesului chiar şi în situații de eşec temporar ; se impune ca activitățiile didactice "să vină în sprijinul diversității şi dinamicii rapide a vieții sociale, să fie centrate pe soluționarea de situații-problemă din viața reală"[160], având ca scop reducerea ponderii eşecului şcolar.

Reforma învățământului în România subliniază importanța comutării accentului de pe latura informativă a procesului educațional pe cea formativă. Învățământul de tip tradițional se focalizează pe aspecte cognitive ale elevului, urmărind pregătirea lui secvențială în cadrul disciplinelor şcolare. Astfel, se ignoră armonizarea laturii cognitive a persoanei cu cea afectivă şi comportamentală.

Una dintre orientările principale în cadrul reformei în învățământ este aceea a necesității optimizării relației profesor – elev. Dacă în cadrul didacticii tradiționale[161] predomină formația livrescă şi orientarea intelectualistă, didactica modernă pune în centrul atenției îmbinarea învățăturii cu activități aplicative şi de investigație. În consensualitate cu principiile didactice moderne, procesul de predare – învățare îmbină un act de comunicare şi apropiere, elevul trece drept partener în derularea actului didactic. Credem că învățământul românesc trebuie să aibă ca scop nu doar formarea unor specialişti bine informați, ci şi formarea de persoane cu putere de adaptare la solicitările sociale şi psihologice ale vieții, şcoala fiind o instituție socială cu funcții multiple, aptă să răspundă nevoilor sociale şi psihologice ale elevilor.

Observăm o creştere a eşecului şi abandonului şcolar ; aceşti indicatori atenționează asupra faptului că şcoala este obligată să observe mai atent problemele legate de consiliere şi orientare. Disciplina de consiliere şi orientare "oferă cadrul formal în care profesorul poate să lucreze nu doar cu dimensiunea rațional-intelectuală a elevului, ci şi cu cea afectivă şi motivațională, atitudinală şi socială"[162]. Prin consilerea şcolară, instituțiile de învățământ îşi urmează scopul primordial de

[160] M.E.C., **Management educațional pentru instituțiile de învățământ**, p.301, Bucureşti, 2001

[161] IONESCU, M., RADU, I., **Didactica modernă**, Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p.10

[162] BĂBAN, A., **Consiliere educațională**, Psinet, Cluj-Napoca, 2001, p.12

proces formativ centrat pe elev şi totodată răspund nevoilor comunităţii, dând societăţii persoane competente pentru viaţa privată, profesională şi publică.

Consilierea implică o formare specifică a profesorilor în scopul abordării corecte şi flexibile a tematicilor. Relaţia dintre consilier şi persoana consiliată este una de alianţă, de participare şi colaborare reciprocă. Există mai multe tipuri de consiliere[163], printre care enumerăm:

- *Informaţională:* oferire de informaţii pentru anumite domenii
- *Educaţională:* oferă anumite repere psiho-educaţionale pentru sănătatea mentală, socială, spirituală a elevilor;
- *De dezvoltare profesională:* formarea de abilităţi şi atitudini;
- *Suportivă:* oferirea de suport emoţional şi apreciativ;
- *Vocaţională:* dezvoltarea capacităţii de planificare a carierei;
- *De criză:* asistarea psihologică a persoanelor în dificultate;
- *Pastorală:* consiliere din perspectivă religioasă.

Aceste tipuri de consiliere nu se exclud unul pe celălalt. Este important să reţinem faptul că în şcoală profesorul abilitat pentru consiliere educaţională nu are competenţe în cadrul consilierii de criză. Consilierea de criză reprezintă un domeniu de intervenţie ce ţine de competenţa psihologului.

Obiectivul orelor de consiliere nu este doar cunoaşterea elevului de către profesor, ci şi acela de a facilita autocunoaşterea. *Ideea de transdisciplinaritate, ideea de interdisciplinaritate atât de vehiculate în zilele noastre pledează pentru acest echilibru între cunoaştere şi autocunoaştere."Stilul de lucru, experienţa de cunoaştere a elevului, cultura dascălului au influenţe formative puternice"*[164].

În acest sens, se cere o concretizare a spectrului consilierii. Definirea consilierii impune accentuarea anumitor caracteristici care o diferenţiază vizavi de asistenţa psihologică. După A. Băban, **o primă** caracteristică este dată de tipul de persoane cărora li se adresează. Consilierea vizează persoane normale ce nu prezintă tulburări psihice. Consilierea le ajută să facă faţă mai eficient sarcinilor vieţii cotidiene.

O **a doua** caracteristică definitorie pentru consiliere este aceea de asistenţă pe care o oferă utilizarea unui model educaţional şi un model al dezvoltării şi nu unul clinic curativ. Sarcina consilierului este de a-i învaţa pe elevii să-şi valorizeze propriul potenţial.

Cea de-**a treia** caracteristică a consilierii este preocuparea pentru prevenirea problemelor ce pot afecta dezvoltarea şi funcţionarea armonioasă a persoanei. Astfel spus, procesul de consiliere

[163] idem, p. 16

[164] ŞCHIOPU, U., VERZA, E., **Psihologia vârstelor**, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981

pune accentul pe dimensiunea de prevenție a tulburărilor emoționale şi comportamentale, pe cea a dezvoltării personale şi a rezolvării de probleme. Acest proces presupune valorificarea experimentelor didactice şi de viață a elevilor, precum şi necesitatea de adaptare la nou; "procesul didactic este supus schimbărilor, înnoirilor permanente"[165]. Scopul fundamental al consilierii educaționale este funcționarea psihologică optimă a elevului şi a grupului de elevi. Procesul de consiliere postulează existența a trei obiective[166] :

- *promovarea sănătății şi a stării de bine,* adică funcționarea optimă din punct de vedere somatic, emoțional, social;
- *dezvoltarea personală*, cunoaşterea de sine, imaginea de sine, capacitatea de decizie responsabilă, controlul stresului;
- *prevenția* dispoziției afective negative, a neîncrederii în sine, a comportamentelor de risc, a dificultăților de învățare, a situațiilor de criză.

Principala sarcină a consilierului este de a-i ajuta pe elevii să parcurgă paşii unui demers de conştietizare, clasificare, evaluare şi actualizare a sistemului personal de valori. Profesorul consilier poate facilita reducerea riscului apariției şi dezvoltării de probleme care solicită în mod obligatoriu expertiza psihologului specializat. Se impune ca activitățile de consiliere să fie realizate astfel încât să-i ajute pe elevi să înțeleagă că o bună parte din orele de consiliere le aparține. Prin consiliere, elevul este ajutat să-şi asigure un mediu sănătos în care să poată face față stresului, conflictelor de creştere şi dezvoltare.

După Steliana Eliade[167], consilierea se va confrunta cu rezolvarea problemelor legate de: violența în şcoli ; problema prejudecăților ; primele experiențe în legătură cu alcoolul şi drogurile ; găştile ; abuzul fizic şi sexual ; nevoia educației sexologice ; creşterea influenței computerului ; schimbarea valorilor ; educația precară pentru sănătate ; sărăcia ; instabilitate în structura familiei ; modalități de tratare a temerilor din copilărie.

Consilierea ca formă de asistență psihopedagogică are în vedere păstrarea şi refacerea echilibrului psihic al elevilor aflați în dificultate. Interacțiunea profesor – elev şi mai ales elev – elevi reprezintă principiul fundamental al metodelor de consiliere, eficiente fiind cele care vizează interactivitatea, problematizarea şi mai ales motivația.

Uneori "motivația se contopeşte cu însăşi acțiunea la care dă naştere"[168] (elevul care învață pentru că-i face plăcere mamei sale, deşi materia respectivă îi displace). Concluzionăm prin a

---

[165] IONESCU, M., **Educația şi dinamica ei**, Tribuna Învățământului, Bucureşti 1998, p.

[166] BĂBAN, A., op. cit., p. 17

[167] ELIADE, S., **ABC-ul consilierii elevului**, Hiperboreea, Turda, 2001

[168] COSMOVICI, A., **Psihologia generală**, Polirom, Iaşi, 1996

susține că eficiența orelor de consiliere va fi asigurată de modul în care profesorul reuşeşte să îmbine motivația şi tactul pedagogic cu cunoaşterea psihologică a elevilor săi.

2. Consilierea şi îndrumarea duhovnicească

Tot mai mult se vorbeşte despre consiliere "ca modalitate de sprijin a persoanei care întâmpină dificultăți în existența cotidiană"[169]. Prin consiliere se pot clarifica anumite probleme, se poate da o speranță, se pot găsi unele soluții adecvate.

Între diferitele tipuri de consiliere: educațională, profesională, informațională, vocațională, de dezvoltare profesională, consilierea duhovnicească are un loc privilegiat. La prima vedere termenul de consiliere duhovnicească ne trimite la o consiliere pastorală pe care o realizează preotul în relația cu enoriaşii săi. Totuşi, consilierea duhovnicească are un spectru mult mai larg.

O consiliere duhovnicească susținută o pot face atât părinții, cât şi profesorul de religie, care, împreună cu duhovnicul poate contribui atât la dezvoltarea capacității elevilor de a înțelege unele realități duhovniceşti cât şi la sprijinirea elevilor în vederea rezolvării anumitor probleme.

Zi de zi, elevii au parte de conflicte unii cu alții, în familie şi în societate. Prin consiliere, "elevilor li se pot dezvolta anumite competențe specifice pentru rezolvarea conflictelor, elevii pot analiza situații sociale, pot decide asupra căilor înțelepte de acțiune şi pot deveni responsabili pentru consecințele acțiunii lor"[170]. Modul în care rezolvăm anumite conflicte sau situații delicate este influențat de ceea ce simțim față de noi înşine, de relațiile pe care le avem cu semenii, de valorile la care ne raportăm, de felul cum vedem lumea. Ca oameni, fiecare dintre noi avem experiențe unice şi percepem lumea din unghiuri de vedere diferite, iar "aceste diferențe influențează modul în care acționăm, gândim, simțim şi reacționăm"[171].

Pregătirea universitară a viitorilor profesori de religie nu oferă suficiente cursuri care să furnizeze suport informațional şi formativ relevant pentru consiliere. La disciplina religie, mai mult ca la oricare disciplină, avem obligația de a consilia şi îndruma elevii atât sub aspect educațional cât şi duhovnicesc.

Pentru a consilia şi îndruma pe altul se impune cunoaşterea unor strategii, a unor procedee şi tehnici de consiliere şi totodată se impune să ne cunoaştem pe noi înşine. Dictonul ***cunoaşte-te pe tine însuți*** a rămas celebru peste veacuri deoarece el are valențe duhovniceşti, axiologice, pragmatice şi mai ales ontologice. Ca proces psihologic, cunoaşterea am putea să o percepem ca pe una din finalitățile existenței. A trăi întru cunoaştere înseamnă a trăi întru adevăr. Cunoaşterea

[169] PLOSCA, MARIN, *Consilierea de grup* în **Revista de consiliere educațională** (3), Centrul Județean de Asistență Psihopedagogică, Cluj-Napoca, 2004
[170] SHAPIRO, DANIEL, **Conflictele şi comunicarea**, ARC, Bucureşti, 1998, p. XV
[171] ibid., p. 39

realităților naturale, precum şi a semenilor noştri a constituit o preocupare permanentă atât pentru marii gânditori, cât şi pentru oamenii simpli.

Cunoaşterea de sine presupune o abordare mult mai profundă. Dictonul mai sus amintit are o încărcătură semantică complexă, deoarece toate formele pronominale (*te* – pronume reflexiv; *pe tine* – pronume personal; *însuți* – adjectiv de întărire), folosite într-o aparentă tautologie, trimit insistent la propria persoană. Interesant, în ciuda faptului că imperativul trimite întotdeauna la celălalt, aici asistăm la un paradox.

Fiecare dintre noi avem pretenția că ne cunoaştem foarte bine, dar în realitate ne cunoaştem foarte puțin, unii cercetători susținând că asistăm la o superficializare a cunoaşterii de sine. Nu greşim dacă afirmăm că angoasele existențiale, crizele de identitate, tulburările de personalitate, dificultățile de autosituare reprezintă tot atâtea forme de a răspunde acestei provocări.

Problematica cunoaşterii a făcut de-a lungul timpului, obiectul unor reflecții în rândul filosofilor, pedagogilor, psihologilor, sociologilor, artiştilor, oamenilor de ştiință etc. În lumina doctrinei creştine, cunoaşterea este un act teandric, un act de împreună lucrare (Dumnezeu-om), un act interferențial (transcendent-imanent). Din perspectivă ontologică, cunoaşterea de sine are valențele infinității, ale veşniciei. Percepând cunoaşterea de sine ca fiind un proces ce interferează cu cunoaşterea adevărului, deducem că acest fapt ține şi de domeniul revelației. Mântuitorul Iisus Hristos proclamă: "Eu sunt Calea, Adevărul şi Viața "(In 14,6).

Consilierea duhovnicească a elevilor se poate focaliza atât pe identificarea unor soluții pentru problemele cu care se confruntă elevii, cât şi pe cunoaşterea de sine ca ipostază a cunoaşterii şi aprecierii de Dumnezeu.

Prin consilierea duhovnicească elevii pot fi conştientizați de faptul că: "toate relele pe care le suferă omul ca urmare a păcatului strămoşesc au drept primă cauză necunoaşterea lui Dumnezeu, pentru că omul, creat să-L contemple şi să-L cunoască pe Dumnezeu şi-a întors mintea de la El"[172]. Omul înnoit în şi prin Iisus Hristos are puterea, prin credință, de a găsi soluții la problemele şi conflictele cu care se confruntă.

Cunoaşterea noastră înşine, precum şi a surselor problemelor cu care ne confruntăm se face prin lucrarea Sfântului Duh; "numai când harul lui Dumnezeu prin propria noastră lucrare luminează sufletul cunoaştem cu exactitate fiecare subtilitate a ființei noastre"[173]. Vindecarea şi iluminarea minții noastre dezvăluie existența patimilor şi a nejunsurilor noastre şi, luminați fiind de Duhul Sfânt, putem să luptăm împotriva acestora.

[172] LARCHET, JEAN-CLAUDE, **Terapeutica bolilor spirituale**, Sophia, Bucureşti, 2001, p. 678
[173] HIEROTHEOS, VLACHOS, Mitropolit, **Psihoterapia Ortodoxă**, Sophia, Bucureşti, 2001, p. 211

Îndreptarea, prin consiliere, a unor devieri comportamentale la elevi presupune cunoaşterea cauzelor acestora. O asemenea abordare este absolut necesară în vederea unei consilieri eficace care să ducă la vindecare.

Dincolo de legile biologice şi fizice care reglează viaţa, există şi legile duhovniceşti. De multe ori suntem fascinaţi de legile exterioare şi ignorăm legile duhovniceşti, iar "nerecunoaşterea acestora din urmă constituie boala duhovnicească, în timp ce cunoaşterea lor constituie sănătatea duhovnicească"[174]. Cine are sănătate duhovnicească priveşte fenomenele şi aspectele vieţii din altă perspectivă, omul sănătos şi matur duhovniceşte raportează totul la Dumnezeu. Omul supus patimilor nu se poate privi înlăuntrul său şi îi este greu să se separe de patimi, trăind în ele şi prin ele. Însă "atunci când harul lui Dumnezeu începe să lucreze asupra omului, omul poate să distingă între ce este pătimaş şi păcătos"[175], recunoscându-şi greşelile şi căutând soluţii pentru îndreptare.

Acesta este motivul pentru care elevii trebuie să fie consiliaţi că "singurul lucru de care trebuie să se teamă este moartea spirituală, adică păcatul"[176]. Luptând împotriva păcatului putem accede spre fericire, atât pentru viaţa de aici, cât şi pentru viaţa veşnică.

Consilierea duhovnicească oferă elevilor şansa de a conştientiza că viaţa nu trebuie trăită cu nepăsare şi indiferenţă, că nu trebuie să ne pierdem "în căutări şi preocupări fără rost sau în plăceri vremelnice şi deşarte, care în puţin timp se prefac în dureri ale morţii"[177]. Îi vom învăţa pe elevi că patimile robesc şi distrug sufletul, şubrezesc şi distrug personalitatea şi caracterul.

Atitudini fundamentale în cadrul relaţiei de consiliere

1. Crearea unei atmosfere degajate de dialog

Atmosfera psihologică de studiu sau dialog creată de profesor constituie un factor decisiv pentru reuşita actului pedagogic. Ne imaginăm doi profesori, amândoi cu acelaşi plan de lecţie, identic până la ultimul cuvânt, care îşi propun să predea acelaşi conţinut didactic folosind aceleaşi strategii, tehnici şi procedee şi chiar aceiaşi elevi. Se pune întrebarea: oare lecţia va ieşi la fel? Majoritatea vom răspunde că nu, invocând personalitatea şi competenţele celor doi profesori[178]. Dincolo de anumite compatibilităţi şi calităţi profesionale, reuşita unui act pedagogic ţine şi de calităţile sufleteşti ale unui dascăl, precum şi de concepţiile şi atitudinile acestuia. Pentru a demonstra acest lucru, Adrian Underhill, într-un discurs despre perfecţionarea profesorilor[179],

[174] ibid., p 32
[175] SFÂNTUL TEOFAN ZĂVORÂTUL, **Viaţa lăuntrică**, Sophia, Bucureşti, 2000, p. 224
[176] MAICA MAGDALENA, **Cum să comunicăm copiilor credinţa ortodoxă**, Deisis, Sibiu, 2002, p. 368
[177] IEROMONAH FILOTEU, **Creştinul în faţa lumii de astăzi**, Sophia, Bucureşti, 2003, p 17
[178] UNDERHILL, ADRIAN, *Theacher Development* în **T.D. Newsletter**, nr. 17, Best of British, ELT, 1991
[179] idem

propune următorul experiment mental: amintirea celui mai bun profesor pe care l-am avut vreodată. Încercăm să reconstituim locul unde ne aflam pe vremea aceea, vârsta pe care o aveam … Se pune întrebarea: care erau calitățile speciale care-l deosebeau pe profesorul nostru favorit de ceilalți? De obicei se amintesc o serie de calități cum ar fi: performanța profesională, compatibilitatea, respectul, dar mai presus de toate impresia favorabilă se datorează calității relației cu acel profesor. Măcar din când în când este indicat ca profesorul şi elevii să se găsească de aceeaşi parte a catedrei: în timp ce elevii învață anumite lucruri despre materia profesorului, profesorul să învețe ceva despre elevii săi.

2. Informarea

O bună informare asupra problemelor cu care se confruntă elevii ne ajută foarte mult în alegerea strategiilor şi a tehnicilor de consiliere. Informarea se poate face prin discuții directe cu elevii, prin discuții cu alți colegi profesori despre problemele elevilor, prin teste şi chestionare anonime.

3. Reflecția

Încercând să observăm în profunzime problemele elevilor putem să înțelegem starea celui în cauză. Este contraproductivă etichetarea imediată a unui tip de comportament sau a unei atitudini. Orice problemă mai gravă sau mai puțin gravă a unui elev trebuie privită şi prin prisma mediului familial şi social din care provine elevul.

4. Dialogul

A avea un dialog cu cineva nu înseamnă doar a sta de vorbă, ci şi a ştii să-l asculți pe acesta, înseamnă a încerca să-l cunoşti mai profund. Un dialog degajat şi deschis poate inspira încredere, ba mai mult, elevul îl va considera pe profesor ca fiind o persoană în care poate avea încredere, o persoană la care poate apela la nevoie.

5. Încrederea

S-ar putea ca la un moment dat să apară senzația de ineficiență a activității de consiliere. Totuşi, nu este indicat să-i întoarcem spatele celui care nu ne ascultă. Manifestând încredere în activitatea noastră, nu vom dramatiza situația şi până la urmă există şanse de reuşită.

6. Păstrarea calmului

Dacă vom dramatiza o situație pe parcursul consilierii există riscul ca persoana consiliată să nu ne mai asculte. Elevul va încerca să evite anumite discuții sau va minți în unele privințe. Orice discuție trebuie purtată cu calm şi bunăvoință. Este recomandabil să se pornească de la identificarea şi anticiparea cauzelor care le creează probleme elevilor noştri.

7. Apelul la rugăciune şi la ajutorul lui Dumnezeu

De fiecare dată când încercăm să ajutăm un elev ca acesta să-şi rezolve problemele nu trebuie să uităm cuvintele Mântuitorului care spune: *Fără Mine nu puteți face nimic* (In 15,5). Îmi

amintesc cu drag o discuție între mai mulți profesori (de religie şi de alte discipline) care erau profund nemulțumiți de faptul că elevii unor clase din liceul în care predau sunt de nestăpânit. În acelaşi timp erau nedumeriți cum unul dintre profesori, cel de religie, reuşeşte să comunice foarte bine cu elevii acelor clase, să-i stăpânească şi să se facă ascultat. Întrebat în legătură cu strategiile şi metodele folosite, profesorul în cauză a răspuns cu multă discreție: *... ştiți, pe lângă strategii şi metode didactice cunoscute, eu mai am una, mă rog pentru ei*.

Aspecte ale consilierii duhovniceşti

În general, prin consiliere înțelegem rezolvarea unor probleme sau sfătuirea cuiva în privința carierei etc. Consilierea şi îndrumarea duhovnicească vizează nu doar rezolvarea problemelor, ci urmăreşte şi dobândirea de către elevi a unor deprinderi şi practici religioase. Profesorul de religie poate influența elevii în ceea ce priveşte felul lor de a se raporta la Dumnezeu, de a-şi asuma calitatea de creştin. Din aceste considerente, consilierea duhovnicească trebuie focalizată pe mai multe aspecte. Amintim câteva dintre ele:

1. Viața duhovnicească

Experiența duhovnicească – viața în Hristos – nu este un simplu refugiu pentru neştiutori şi neputincioşi. Dimpotrivă, elevii pot fi conştientizați de faptul că: "în cel mai autentic înțeles, viața duhovnicească este o alternativă dinamică şi plenară de existență, un mod sănătos şi viguros de a gândi şi acționa, într-o perspectivă optimistă, entuziastă şi de pace sufletească"[180]. Viața duhovnicească nu trebuie concepută doar ca un mod de reprimare a pornirilor, ci ca izvorul unor bucurii perpetue.

2. Descoperirea unui sens al existenței

Remarcăm că mulți dintre părinți sunt preocupați realmente de cariera copiilor lor, învățându-i pe copiii lor "modalitatea de a sluji vieții trecătoare şi cheltuiesc pentru acest scop sume care nu sunt mici, dar sunt indiferenți față de învățătura creştină şi neglijează să-i învețe pe copiii lor să trăiască precum nişte creştini. Astfel de părinți îşi nasc copiii pentru viața de aici, dar le închid poarta spre veşnicie"[181]. Buna educație dată copiilor vizează nu numai pregătirea lor pentru viața de aici ci şi pentru viața de dincolo.

Sfântul Ioan Gură de Aur îi îndemna pe părinți spunând: "fiecare din voi, părinți şi mame, aşa cum îi vedem pe pictori făcându-şi tablourile şi statuile cu multă luare-aminte, tot aşa să ne îngrijim şi de aceste minunate statui (care sunt copiii). Căci pictorii, punându-şi în fiecare zi tabloul înaintea lor, întind culorile cum se cuvine. Iar sculptorii în piatră fac şi ei acelaşi lucru, îndepărtând

[180] JURCĂ, EUGEN, **Experiența duhovnicească şi cultivarea puterilor sufleteşti. Contribuții de metodologie şi pedagogie creştină**, Marineasa, Timişoara, 2001, p 12
[181] SFÂNTUL TIHON DE ZADONSK, *Despre datoriile părinților* în **Renaşterea**, nr 7-8, 2003, p. 8

ce e de prisos şi adăugând ce lipseşte. Aşa şi voi, ca nişte făcători de statui să aveţi spre aceasta toată zăbava făcând statui minunate lui Dumnezeu: suprimaţi ce e de prisos şi adăugaţi ce lipseşte; şi priviţi la ele în fiecare zi să vedeţi ce înzestrare prisositoare au din fire, ca să o sporiţi, şi ce deficienţă din fire, ca să o suprimaţi"[182].

3. Mărturisirea credinţei

Lucarea misionar-pastorală şi pedagogico-catehetică ne antrenează pe toţi: ierarhi, preoţi, călugări, profesori de religie, laici. Credinţa este păstrată şi transmisă de toţi cei ce formează poporul lui Dumnezeu. De aceea "fiecare preot, fiecare credincios, bărbat sau femeie, după rânduiala proprie fiecăruia în locul şi la timpul lor, sunt obligaţi să înveţe şi să mijlocească credinţa comună care leagă mădularele între ele pentru ca astfel *să ajungem toţi la unirea credinţei şi la cunoaşterea Fiului lui Dumnezeu* (Efes. 4,13)"[183]. Elevii vor fi învăţaţi şi conştientizaţi asupra faptului că prin cunoaşterea lui Dumnezeu, prin trăirea şi mărturisirea credinţei, ajungem la un mod de viaţă care corespunde cu Adevărul: "Eu pentru aceasta am venit, ca oamenii să aibă viaţă şi s-o aibă din belşug" (In. 10,10). Credinţa constituie o "experienţă conştientă şi personală a tainei lui Dumnezeu celui viu şi veşnic"[184]: "Viaţa veşnică aceasta este: să Te cunoască pe Tine, Singurul Dumnezeu adevărat, şi pe Iisus Hristos pe Care L-ai trimis" (In. 17,3). Aşadar, există o legătură strânsă între credinţă, trăirea credinţei prin cult şi modul de a vieţui printr-o anumită formă de spiritualitate. Mărturisirea şi trăirea cultică a credinţei şi raportarea vieţii şi a faptelor noastre la credinţa mărturisită constituie o datorie sfântă pentru fiecare dintre noi.

4. Împărtăşirea cu Sfintele Taine

Biserica nu poate ignora faptul că mulţi dintre tineri nu se mai apropie de Sfintele Taine. Trebuie accentuat faptul că apropierea de Sfintele Taine se cere a fi făcută din fragedă copilărie. Experienţele religioase se deprind în cadrul celulei familiale. Profesorul de religie va monitoriza şi îndruma elevii să participe sistematic la împărtăşirea cu Sfintele Taine. De mici, elevii vor fi deprinşi cu faptul că viaţa religioasă se înscrie ca o componentă sau ca o latură de foarte mare importanţă în contextul general al vieţii[185].

O mai mare apropiere a tinerilor faţă de Sfintele Taine va conduce indubitabil către o cunoaştere spirituală a tineretului Părintele Schmemann aprecia că "renaşterea adevărată a Bisericii va începe cu renaşterea euharistică"[186].

5. Citirea Sfintei Scripturi

[182] SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, **Cuvânt despre cum se cade să-şi crească părinţii copiii**, Deisis, Sibiu, 2000, pp 108-109
[183] BRIA, ION, **Credinţa pe care o mărturisim**, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1987, p.6
[184] ibid, p 9
[185] MOLDOVAN, IOAN, **Introducere în psihologia vieţii religioase**, Logos, 94, Cluj-Napoca, 2001, p VII
[186] SCHMEMANN, ALEXANDRE, **Euharistia. Taina Împărăţiei**, Anastasia, Bucureşti, 1993, p 224

Cu toţii cunoaştem puterea transformatoare şi educativă a Sfintei Scripturi. Străduința de a înțelege marile adevăruri ale revelației dă prospețime şi vigoare tuturor capacităților noastre. Citirea sistematică a Sfintei Scripturi luminează mintea, ascute înțelegerea, maturizează judecata şi facilitează ierarhizarea valorilor. Citirea şi meditarea la textul biblic dă elevilor curaj, răbdare şi tărie, le întăreşte caracterul şi le înnobilează sufletul. De aceea, orice profesor de religie are obligația de a consilia elevii să citească sistematic din Sfânta Scriptură.

6. Practicarea postului şi a rugăciunii

Având în vedere vulnerabilitatea şi inconsecvența tinerilor, trebuie acordată o atenție deosebită călăuzirii lor. Tinerii întâmpină mari probleme de viață, de dragoste, de luptă pentru supraviețuire, de luptă pentru reuşite etc. Lipsa de orientare şi dificultățile întâmpinate de elevi nu pot să nu-i îngrijoreze pe preot şi profesorul de religie. Orice tânăr trebuie îndrumat şi învățat că postul şi rugăciunea ajută atât în ceea ce priveşte problemele de zi cu zi, cât şi în ceea ce priveşte formarea personalității, modelarea caracterului, felul de a fi. Prin asceză, "omul cel vechi se răstigneşte cu Hristos, astfel încât omul nou să învieze cu El şi să trăiască pentru Dumnezeu"(Romani 6,5-11).

7. Conştientizarea apartenenței la comunitatea parohială

Fiecare membru al Bisericii, cleric sau mirean, avem datoria de a-L mărturisi pe Hristos, de a-l întoarce pe aproapele nostru de la întuneric la lumină, de la necunoaştere la cunoaşterea lui Hristos. Încă de mici, elevii vor fi consiliați spre înțelegerea faptului că au datoria şi responsabilitatea de a se angaja în viața parohiei, de a participa şi sprijini activitățile parohiei. Mereu vom conştientiza faptul că "ortodoxia credinței, îmbibată cu comportamentul evanghelic, constituie condițiile adevăratei mărturii evanghelice"[187], mărturie dată şi de către laici. Parohia este o comunitate disciplinată care păstrează atât coeziunea internă, cât şi comuniunea cu celelalte parohii, cu Eparhia şi celelalte Biserici.

Expresia şi garantul acestei comuniuni este episcopul. Iată motivul pentru care considerăm că ar fi bine ca tinerii să-şi cunoască bine preotul paroh, să-l cunoască pe episcopul locului. Pentru o apropiere a tinerilor de parohie şi de activitățile acesteia se impune realizarea unor activități comune ale preotului şi profesorului de religie. Aceste activități pot fi foarte variate, în funcție de contextul dat. Ar fi binevenită organizarea unor seri duhovniceşti (pot fi organizate o dată pe lună) în care tinerii parohiei să fie invitați la rugăciune, la meditație, la discuții. Nu trebuie neglijate nici pelerinajele, excursiile, activitățile de binefacere. S-ar putea organiza şi unele concursuri pe anumite teme religioase, iar participanții (elevii) să fie răsplătiți măcar cu o diplomă.

[187] BRIA, ION, **Liturghia după Liturghie. Misiune apostolică şi mărturie creştină azi**, Athena, Bucureşti, 1996, p 118

Aceste activităţi nu impun costuri ridicate din partea comunităţii parohiale, în schimb eficienţa lor ar fi remarcabilă. Elevii ar simţi că fac parte din familia parohiei, ar fi deprinşi să sprijine activităţile parohiei şi, de ce nu, să aibă un sentiment de mândrie pentru faptul că fac parte din acea parohie. Prin unele activităţi concrete şi susţinute ale parohiei, realităţile şi valorile Evangheliei, mijlocite prin cult, trec în atitudinea credincioşilor, în felul lor de a fi, în obiceiurile şi creaţiile lor artistice şi culturale.

Desigur, aspectele îndrumării şi consilierii duhovniceşti pot fi mult detaliate. Ne-am mărginit la a da câteva sugestii, la a face unele provocări. Fiecare preot paroh sau profesor de religie îşi poate selecta sau propune anumite activităţi prin care elevii să se simtă ajutaţi, să se simtă atraşi, să simtă că au un loc în cadrul comunităţii parohiale.

Mai mult ca oricând, problemele elevilor trebuie să fie şi problemele noastre. Observăm că "problemele omului contemporan s-au modificat în mod evident, situaţie ce-i poate bulversa echilibrul lăuntric, astfel încât găsirea soluţiilor la micile şi marile dileme ale sale a devenit o necesitate"[188]. Nu putem rămâne indiferenţi la bucuriile şi durerile tinerilor, dacă vrem să fim ascultaţi de ei, să le arătăm şi să le demonstrăm iubirea noastră, "nu acea iubire de maimuţă, care-şi drăgăleşte puiul şi este gata să-l omoare cu dulciuri, ci o iubire din inimă, raţională, îndreptată spre binele copilului"[189]. Copilul care simte o astfel de iubire manifestă respect şi ascultare nu de frică, ci din dragoste şi apreciere.

Atunci când ne propunem să îndreptăm, prin consiliere, un anumit comportament, ne definim intenţiile cu mare precizie şi administrăm aprecieri şi întăriri pentru fiecare reacţie a elevului. De regulă, "cei mai mulţi copii răspund pozitiv când profesorul le zâmbeşte, când încuviinţează din cap, când le comunică remarci de genul *bravo, grozav, ai făcut o treabă bună*"[190].

Preotul sau profesorul de religie, folosindu-se de unele tehnici şi procedee propuse de către unii specialişti în domeniul învăţării comportamentului, pot determina unele modificări comportamentale ale elevilor cu probleme. Cât timp un comportament poate fi indus, poate fi învăţat, de multe ori el poate fi şi dezvăţat: "orice învăţ are şi dezvăţ". În multe cazuri "fiecare comportament are anumite antecedente şi anumite consecinţe. Fără să nege importanţa acestora, terapia comportamentală se centrează mai ales pe comportamentul curent (direct observabil şi măsurabil), nu doar pentru că adesea el este de *neacceptat*, dar şi pentru că el reprezintă singurul segment din comportametul trecut - prezent - viitor asupra căruia putem acţiona. Nu putem şterge

[188] M.E.C., Comisia Naţională pentru Consiliere şi Activităţi Educative Şcolare şi Extraşcolare, **Noi repere privind activitatea educativă** (Ghid metodologic), Bucureşti, 2002, p. 5
[189] IRINEU, Episcop de Ekaterinburg şi Irbit, **Educaţia religioasă. Învăţături pentru copii şi tineri**, Sophia, Bucureşti, 2002, p. 24
[190] BOZDOG CODRUŢA, MIH VIOREL, *Modificări comportamentale aplicate în şcoală*, în JURCĂU NICOLAE, **Psihologia educaţiei**, UT Pres, Cluj-Napoca, 2001, p. 163

episodul morții unei persoane dragi sau episodul în care am fost muşcați de un câine, dar putem acționa asupra stării depresive prezente sau asupra fricii față de câini”[191].

Îndrumarea duhovnicească a elevilor, cum spuneam mai sus, se focalizează pe mai multe aspecte. Spre exemplu: îndrumarea elevilor să participe la Sfănta Liturghie. Preotul sau profesorul de religie s-ar putea să constate că mulți elevi nu participă la Sfânta Liturghie sau participă doar la sărbătorile mari. În cadrul consilierii elevilor pentru participarea la Sfânta Liturghie, preotul sau profesorul de religie va urmări cel puțin două aspecte:

1. Comportamentul în deficit, când elevul nu este obişnuit (nu s-a deprins) să participe cu regularitate la Sfânta Liturghie.

2. Comportamentul refractar, când elevul şi-a făcut un obicei din a avea o atitudine reticentă față de participarea la Sfânta Liturghie. În acest caz elevul poate da răspunsuri de genul: am fost dus cu forța când eram mai mic, dar nu mi-a plăcut, drept urmare nu voi participa la Sfânta Liturghie; este plictisitoare slujba şi prea lungă; te poți ruga şi acasă etc.

Activitatea de îndrumare duhovnicească trebuie să plece de la premisa conform căreia un anumit tip de comportament al elevului poate fi schimbat dacă vom folosi mijloacele şi tehnicile adecvate. Când ne propunem să schimbăm un anumit tip de comportament sau o anumită atitudine a elevilor, se impune ca prin acțiunile noastre să-i determinăm pe elevi să-şi aleagă prioritățile, să-şi găsească un rost în tot ceea ce fac. O intervenție pragmatică propune o radiografiere clară a idealurilor, a propunerilor şi a simțămintelor elevilor: *ce-şi doresc de la viață, cum gândesc, care le sunt bucuriile, care le sunt împlinirile şi lipsurile etc.*

O dată cu venirea democrației, în ultimul deceniu, la noi s-au produs schimbări mari în atitudinea şi felul de a gândi al tinerilor. Pentru mulți tineri şi tinere, dorința de a fi în centrul atenției, de a fi vedetă, este mai mare decât dorința de a fi bine instruit. Părintele Boris Niciporov, citat de dr. Dmitri A. Avdeev, scrie pe drept cuvânt că “idealurile pe care le cultivă conştiința socială astăzi sunt următoarele: primul ideal al societății de consum este fata ca fotomodel. Sunt necesare o înfățişare plăcută, dinți albi, şarm ş.a.m.d. În general, punctul de plecare pentru orice nu este inima sau mintea, ci coapsa. Totul trebuie să fie de la coapsă şi nu mai sus de coapsă: şi gândurile, şi dorințele, şi simțămintele”[192]. Trist, dar din păcate adevărat.

În urmă cu şapte – opt decenii, idealul pentru o fată era să devină o mamă bună, o soție respectată, o femeie cu bună rânduială, o creştină devotată. Un băiat era îndemnat să fie un credincios respectat, un tată responsabil. Pentru mulți tineri, aceste idealuri sunt de domeniul trecutului. Mai mult, medicina, psihologia, educația civică nu întotdeauna fac diferență între bolile

[191] ibid., p. 161
[192] AVDEEV, DMITRI A., **Nervozitatea. Cauze, manifestări, remedii duhovniceşti**, Sophia, Bucureşti, 2003, p. 48

trupeşti, bolile de factură psihică şi bolile duhovniceşti. Psihoterapeuții nu prea vorbesc despre concepte cum sunt credința în Dumnezeu, duhovnicia, îmbisericirea, păcatele sau patimile.

Zygmund Baumand, făcând o diagnoză a stării morale a societății contemporane, afirmă că "în zilele noastre ideea de sacrificiu de sine a fost delegitimizată; oamenii nu sunt stimulați sau nu doresc să facă eforturi pentru a atinge idealuri morale şi pentru a păstra valorile morale …, modernismul a început cu despărțirea dintre familie şi afacere"[193]. Bulversările din societățile noastre decurg şi din faptul că "o dată cu divizarea precisă a muncii, aproape fiecare acțiune implică mulți oameni şi fiecare dintre ei face doar o mică parte din lucarea generală …, nimeni nu-şi poate revendica *paternitatea pentru rezultatul final*"[194]. În plan spiritual constatăm: păcate fără păcătoşi, crime fără criminali, decizii iresponsabile fără ca cineva să fie tras la răspundere.

O lume în care adevăratele valori lipsesc tot mai mult, "o lume căreia valorile îi sunt adăugate prin opțiunea oamenilor … este o lume fără om"[195]. Tehnologizarea excesivă presupune fragmentarea vieții într-o succesiune de probleme. Viața duhovnicească reprezintă una dintre victimele tehnologizării; eul moral nu poate supraviețui fragmentării şi izolării.

Iată motivele pentru care preotul şi profesorul de religie au obligația de a face din ora de religie o ***oră de consiliere şi îndrumare a elevilor*** spre viața cu şi în Hristos, spre împărtăşirea cu Sfintele Taine, spre o viață responsabilă şi mai plină de sens. O educație responsabilă a copiilor nu se poate face în afara unei dimensiuni duhovniceşti a acesteia. Într-o lume care îşi zice a fi creştină, nu putem face educație fără credința în Mântuitorul Iisus Hristos şi fără ajutorul lui Dumnezeu.

Toți tinerii îşi doresc să reuşească în viață, să aibă o carieră, să obțină o diplomă, să fie împliniți. Pentru aceste lucruri îi pregăteşte şcoala. Dar pentru a reuşi mai au nevoie de ceva: de echilibru, de asumarea responsabilității faptelor lor, de linişte sufletească. Aici, Biserica, prin orele de religie, are un cuvânt de spus. Pe parcursul desfăşurării orelor de religie elevii vor fi conştientizați că în viață, pe lângă succese, mai apar unele greutăți, piedici şi ispite. Pentru a învinge greutățile vieții este nevoie de o trezvie duhovnicească. Dimensiunea duhovnicească a vieții presupune un permanent război nevăzut, război în care noi suntem în postura unui soldat care stă mereu de veghe.

Sfântul Nicodim Aghioritul ne învață că "*adăpostul nostru* este neîncrederea în sine; *scutul* este încrederea şi ferma nădejde în Dumnezeu; *povățuitorul nostru* este meditarea la suferințele Domnului; *încingătoarea* este abținerea de la patimile trupeşti; *încălțămintea* este umilința şi cunoaşterea propriilor neputințe; *pavăza,* lupta în ispite; *sabia* este sfânta rugăciune; *hrana* care ne întăreşte împotriva inamicilor este continua participare la dumnezeiasca împărtăşire; iar *ocheanul*

[193] BAUMAND, ZYGMUND, **Etica protestantă**, Amarcord, Timişoara, 2000, pp. 6-9
[194] ibid. p. 23
[195] DUMOND, LUIS, *Essay on individualism: "Modern Ideology"* în **Anthropological Perspective**, University of Chicago Press, 1986, p. 262

cu care se poate vedea inamicul este continua formare a minții de a recunoaşte faptele în chip just şi deprinderea continuă a voinței de a dori să fim bineplăcuți lui Dumnezeu, precum şi pacea şi liniştea deplină a minții”[196].

Prin răbdare şi tact pedagogic elevii vor fi învățați că multe dintre obiceiurile şi tradițiile lumii de azi nu sunt compatibile cu tradițiile şi obiceiurile Bisericii. Sunt unii care-şi doresc ca Biserica să se adapteze obiceiurilor culturii moderne. Să nu uităm că “Biserica Ortodoxă are ca primă responsabilitate adaptarea tradițiilor culturale la Sfânta Tradiție”[197], înlocuind anumite culturi şi obiceiuri decăzute cu cultura universală a învățăturilor şi preceptelor creştine.

Să încercăm, în măsura posibilităților, să ajungem la inima tinerilor, chiar dacă uneori trebuie să le vorbim pe limba lor. Oare nu ne învață Sfântul Apostol Pavel în acest sens: *deşi sunt liber față de toți, rob tuturor m-am făcut, pentru ca pe cei mai mulți să-i dobândesc ... Tuturor toate m-am făcut pentru ca-n orice chip să-i mântuiesc pe unii. Dar pe toate de dragul Evangheliei le fac* (I Cor. 9,19-23).

[196] NICODIM AGHIORITUL, **Războiul nevăzut**, Buna Vestire, Bacău, 2001, p.4
[197] Arhiepiscopul HRISOSTOM de Etna, **Elemente de psihologie pastorală ortodoxă**, Buna Vestire, Galați, 2003, p. 121

VIII. PROVOCAREA DIVERSITĂȚII ÎN PEDAGOGIA CREŞTINĂ

Experiența de zi cu zi ne obligă să observăm şi să conştientizăm faptul că sfințenia personală, acumularea informațiilor (pregătirea intelectuală), comportamentul nostru nu trebuie să fie despărțite de ortopraxie, de un oarecare pragmatism, de observarea contextului social şi cultural în care trăiesc creştinii în general şi elevii în special. „Asceza filocalică are în vedere nu numai patimile trupeşti, ci şi răul social care se manifestă în ideologii şi instituții care degradează omul şi destinul acestuia”[198]. Fără observarea realităților sociale şi culturale în care trăim, catehizarea va fi anevoioasă. Profesorul de religie în lucrarea lui nu se opreşte doar la activitățile de informare a elevilor, ci pune accentul mai ales pe activitățile cu caracter formativ; el este un îndrumător duhovnicesc, un consilier în şcoala lui.

Consilierea, ca formă de asistență religioasă şi psihopedagogică, are în vedere păstrarea şi refacerea echilibrului psihic al elevilor aflați în dificultate. Înțelegem prin consiliere şi orientare „relația şi răspunsul oferit altei persoane în aşa fel încât acea persoană să fie ajutată să-şi exploreze gândurile, sentimentele şi comportamentul, să capete o înțelegere mai clară despre sine, să ia hotărâri mai potrivite şi să acționeze într’un mod adecvat situațiilor date”[199].

Formarea duhovnicească şi consilierea se structurează pe următoarele direcții: cunoaşterea şi autodeterminarea elevului, modelarea personalității prin prisma moralei creştine, prevenirea şi diminuarea crizelor spirituale şi a eşecurilor, depăşirea situațiilor conflictuale, identificarea climatului religios al familiei.

Eficiența orelor de îndrumare duhovnicească şi consiliere este asigurată de modul în care profesorul reuşeşte să îmbine măiestria şi tactul pedagogic cu cunoaşterea psihologică a elevilor săi. Epoca noastră este „caracterizată printr’o lipsă de afecțiune, printr’o lipsă de autoritate, printr’o slăbire a conştiinței religioase”[200]. Stresul, nesiguranța socială, diminuarea simțului responsabilității părinteşti conduc la o slăbire a caracterului, la tulburări de personalitate ale elevilor. În calitate de mentori spirituali ne-am deprins să ne ascultăm elevii mărturisindu-şi dificultățile cu care se confruntă în plan religios, afectiv, şcolar. Pentru a optimiza relația dintre profesor şi elev sunt necesare minime cunoştințe de psihopedagogie. Relevantă în acest sens este lucrarea ***Cum să ne purtăm cu personalitățile dificile***, de F. Lelord şi C. André, apărută la Editura Trei, Iaşi, 1998. Între

[198] BRIA, I, **Liturghia după liturghie**, Athena, Bucureşti, 1996, p. 31

[199] DRAGOMIR, M, BREAZ, M, BREAZ, D, PLEŞA, A, **Mic dicționar de management educațional**, Hiperboreea, Turda, 2001, p. 44

[200] WYLER, A, **Evangile et adolescence**, B.P.R.C. Genève, 1970, p. 100

tipurile de personalităţi dificile autorii enumeră: anxiosul, paranoicul, histrionicul, obsesionalul, narcisistul, schizoidul, depresivul, dependentul, evitantul, sociopatul (antisocialul).

Pentru a schimba un comportament sau un mod de gândire, trebuie să afli cum au fost deprinse acestea. Când vrei să ajuţi pe cineva să se schimbe, trebuie să o faci cu multă delicateţe. Mentorul se face sensibil la problemele pacientului: „ajuţi pentru a trezi şi spori sensibilitatea lui, dându-i prin aceasta puterea să se ridice din ele”[201]. Orice demers moralizator sau criticist nu-şi va dovedi o reală eficienţă în a-l motiva pe celălalt să se schimbe. Aceasta pentru faptul că „viziunea personalităţilor dificile asupra lucrurilor este mult prea rigidă şi normativă, şi tocmai aceasta este problema lor: ele acţionează mai mult după propriile reguli, prestabilite, decât în funcţie de situaţiile sau persoanele cu care se confruntă”[202]. Redăm zece tipuri de personalităţi dificile[203] şi maniera de a conlucra cu ele.

1. *Personalitatea anxioasă*[204]: pentru sine sau pentru cei apropiaţi; griji mult prea intense şi frecvente; permanenta atenţie la riscuri; tensiune fizică, adesea excesivă.

Recomandabil:
– să le inspiraţi încredere;
– să le ajutaţi să relativizeze situaţia;
– să practicaţi un umor binevoitor.

Nerecomandabil:
– să vă lăsaţi subjugaţi;
– să îi luaţi prin surprindere;
– să le împărtăşiţi propriile nelinişti.

2. *Personalitatea paranoică*[205]: mereu îi suspectează pe ceilalţi că ar fi rău intenţionaţi în ceea ce îl priveşte; se protejează permanent, nu are încredere, este suspicios; pune la îndoială loialitatea altora; dacă este ofensat, este gata de represalii disproporţionate.

Recomandabil:
– să vă exprimaţi limpede motivele şi intenţiile;
– să respectaţi convenienţele cu scrupulozitate;
– să faceţi referiri la legi şi regulamente.

Nerecomandabil:
– să le atacaţi imaginea pe care o au despre sine;
– să renunţaţi la a lămuri neînţelegerile (lămurirea neînţelegerilor);
– să le bârfiţi.

3. *Personalitatea histrionică*[206]: caută să atragă atenţia celorlalţi, nu agreează situaţiile în care nu este obiectul atenţiei generale; dramatizează exprimarea propriilor emoţii, care sunt foarte schimbătoare; are tendinţa de a deprecia excesiv persoanele din anturajul său.

---

[201] STĂNILOAE, D, **Teologie dogmatică ortodoxă**, vol. III, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1997, p. 90

[202] LELORD, F., ANDRÉ, C., **Cum să ne purtăm cu personalităţile dificile**, Ed. Trei, Iaşi, 1998, p. 264

[203] LELORD, F., ANDRÉ, C, op. cit.

[204] ibid., pp. 26-27

[205] ibid., pp. 54-57

[206] ibid., pp. 58-70

Recomandabil:
– să vă aşteptaţi la tot felul de exagerări şi dramatizări;
– să o lăsaţi din când în când să se manifeste, stabilind unele limite;
– să vă pregătiţi să treceţi de la statutul de erou la cel de infam.
Nerecomandabil:
– să vă amuzaţi pe seama ei;
– să vă lăsaţi impresionaţi de tentativele de seducţie;
– să vă lăsaţi prea tare înduioşaţi.

4. *Personalitatea obsesională*[207]: perfecţionistă, exagerat de atentă la detalii; încăpăţânată; în relaţiile cu ceilalţi rezervată; îi este greu să ia decizii de teama de a nu comite vreo greşeală.

Recomandabil:
– să le arătaţi că le apreciaţi simţul ordinii şi al rigorii;
– să le respectaţi nevoia de a prevedea şi de a organiza totul;
– să le faceţi să descopere bucuriile destinderii.
Nerecomandabil:
– să le ironizaţi pe tema maniilor lor;
– să le copleşiţi cu prea multe daruri.

5. *Personalitatea narcisistă*[208]: are sentimentul că este excepţională; extrem de preocupată de înfăţişarea sa; stăpânită de ambiţia de a avea succese răsunătoare; aşteaptă atenţie, privilegii, fără a se simţi obligată la reciprocitate; manifestă destul de puţină empatie, iar emoţiile celuilalt nu o prea mişcă.

Recomandabil:
– ori de câte ori este sinceră să o aprobaţi;
– să respectaţi cu scrupulozitate convenienţele;
– să nu-i aduceţi critici decât atunci când este absolut necesar.
Nerecomandabil;
– să vă opuneţi sistematic;
– să vă aşteptaţi la recunoştinţă.

6. *Personalitatea schizoidă*[209]: adesea pare a fi imparţial, greu de deslușit; preferă mai cu seamă activităţi solitare; are puţini prieteni apropiaţi.

Recomandabil:
– să le respectaţi nevoia de singurătate;
– să le observaţi lumea interioară;
– să le apreciaţi calităţile ascunse.
Nerecomandabil:
– să le obligaţi la prea multă conversaţie;
– să le lăsaţi să se izoleze complet;
– să le cereţi să manifeste emoţii puternice.

7. *Personalitatea depresivă*[210]: pesimistă, în orice situaţie s-ar afla, vede doar latura sumbră a acesteia; este tristă şi posacă; nu prea resimte mulţumirea; nutreşte sentimente de culpabilitate.

Recomandabil:
– să-i atrageţi atenţia asupra laturii pozitive a oricărei situaţii;
– să fie antrenată în activităţi agreabile;

[207] ibid., pp. 75-86
[208] ibid., pp. 90-105
[209] ibid., pp. 109-120
[210] ibid., pp. 143-158

– să i se arate considerație.

Nerecomandabil:

– să i se facă morală;
– să vă lăsați târâți în marasmul ei.

8. *Personalitatea dependentă*[211]: resimte nevoia de a fi ajutată şi susținută de ceilalți; îi lasă pe alții să ia decizii în numele ei; nu-i place să fie singură.

Recomandabil:

– să li se laude inițiativele, să fie ajutați să banalizeze eşecurile;
– ajutați-le să-şi multiplice activitățile;
– vorbiți-le de îndoielile şi slăbiciunile voastre.

Nerecomandabil:

– să luați decizii în locul lor;
– să abandonați pentru a le „învăța să se descurce singure";
– să le îngăduiți să vă plătească prețul dependenței lor (să vă ofere cadouri).

9. *Personalitatea evitantă* [212]: hipersensibilă, criticile şi ironiile o înspăimântă; evită să intre în realții cu ceilalți; evită situațiile în care i se pare că ar putea fi jignită; îşi subestimează capacitățile.

Recomandabil:

– să i se propună obiective de dificultate progresivă;
– dacă vreți să o criticați începeți printr'un elogiu mai general şi apoi aduceți critici unui comportament anume;
– să o asigurați de sprijinul vostru.

Nerecomandabil:

– să o ironizați;
– să vă lăsați enervați.

10. *Personalitatea antisocială (sociopată)*[213]: lipsă de respect față de regulile şi legile vieții în societate; impulsivitate, incapabilă de a face proiecte pe termen lung; simț redus al culpabilității.

Recomandabil:

– să fiți prudenți în relațiile cu ei.

Nerecomandabil:

– să vă lăsați impresionați de aura lor de aventură şi nesupunere.

Desigur, spectrul tipurilor de personalitate excesivă este mult mai larg. Astfel, am putea aminti: personalitățile de tip borderlaine, personalitățile sadice, personalitățile multiple etc. Atunci când avem de-a face cu personalitățile dificile este indicat să acceptăm o schimbare progresivă a lor şi să nu le pretindem perfecțiunea. Totuşi, nu trebuie să cedăm în privința aspectelor esențiale. Este recomandabil să trasăm o imagine asupra propriilor noastre limite. „Principiile cunoaşterii omului sunt de aşa natură încât să nu permită generarea unei prea mari infatuări şi trufii"[214]. Misiunea noastră nu poate să inspire decât o anumită modestie, deoarece avem de-a face cu o sarcină de o însemnătate excepțională.

[211] ibid., pp. 162-179
[212] ibid., pp. 197-212
[213] ibid., pp. 216-220
[214] ADLER, A, **Cunoaşterea omului**, Ed. Ştiințifică, București, 1991, p. 34

Oricâte cunoştinţe de ordin psihologic sau pedagogic am avea în misiunea noastră de formare şi consiliere a elevilor noştri, nu ne putem lipsi de intervenţia părintelui duhovnic.Prin Sfintele Taine „Hristos retrăieşte şi iradiază în credincios trăirea şi puterea unei alte stări prin care a ridicat El umanitatea Sa până la înălţimea şi îndumnezeirea ei deplină”[215]. Duhul Sfânt lucrează prin Sfintele Taine, unindu-l pe om cu Hristos şi prin aceasta îl face să se împărtăşească de sfinţenie.

Trăim într-o societate tot mai rece şi mai marcată de singurătate. În postura noastră de creştini sutem chemaţi să reafirmăm sensul comuniunii şi al părtăşiei. Menirea noastră este aceea de a aduce acestei lumi răspunsul lui Dumnezeu la întrebările şi răzvrătirile sale. Acest răspuns este Adevărul lui Hristos, care coboară până în străfundurile fiinţei noastre şi ne eliberează.

[215] STĂNILOAE, D, op.cit., p. 20

IX. CUM PERCEP TINERII ANUMITE REALITĂȚI RELIGIOASE ŞI SOCIALE

Pentru o bună reuşită a activităților de educație religioasă, preotul sau profesorul de religie are obligația de a radiografia cu mare atenție starea moral-duhovnicească a elevilor. Acest lucru se poate face fie prin discuții directe, sincere şi deschise cu elevii, fie prin anumite chestionare anonime în care elevii sunt rugați să-şi expună opiniile cu privire la o anumită problemă de factură moral-duhovnicească. Pentru a evidenția utilitatea acestei metode, am chestionat părerile elevilor cu privire la trei aspecte de factură moral-religioasă şi socială: *Taina Mărturisirii*, *avortul* şi *problema implicării clerului în politică*.

1. Elevii şi Taina Mărturisirii

În Hristos omenirea a realizat şi realizează aspirația sa de a transcende până la unirea cea mai deplină cu Dumnezeu[216], prin Sfintele Taine oamenii se apropie atât de Dumnezeu, cât şi unii de alții. Prin Botez, omul se naşte din nou în Hristos, prin Taina Mirungerii, omul se întăreşte în starea lui de înfiere către Dumnezeu, prin Sfânta Liturghie, omul se uneşte cu însuşi Trupul şi Sângele lui Hristos. Taina Mărturisirii "constă în iertarea păcatelor, celor ce le mărturisesc şi se căiesc pentru ele, de către episcop sau preot - în mod văzut şi de către Hristos în mod nevăzut"[217]. Prin Taina Hirotoniei, Hristos alege şi sfinţeşte persoanele care vor săvârşi Sfintele Taine şi vor continua lucrarea Lui în lume. În Taina Nunții se împărtăşeşte, prin preot, harul Sfântului Duh celor ce se unesc liber în căsătorie. Prin Taina Maslului se împărtăşeşte bolnavului harul tămăduirii trupeşti şi al întăririi sufletului.

Ortodoxia acordă Sfintelor Taine un loc important în iconomia mântuirii. Prin fiecare taină, Hristos "Îşi retrăieşte şi iradiază în credincios trăirea şi puterea unei alte stări prin care a ridicat El umanitatea Sa până la înălțimea şi îndumnezeirea ei deplină"[218].

Sfintele Taine se săvârşesc în cadrul cultului ortodox, al cărui scop este "să creeze sau să mijlocească o stare de legătură, de comunicare între cei doi termeni: Dumnezeu şi om"[219]. Un prim scop al cultului este cel de adorare a lui Dumnezeu, un al doilea scop fundamental al cultului este cel sfințitor, iar un al treilea scop este şi cel didactic sau catehetic. Scopul didactic "urmăreşte atât instruirea sau edificarea credincioşilor în învățătura de credință creştină ortodoxă, cât şi promovarea vieții religios-morale"[220], cu alte cuvinte susținerea, întărirea şi răspândirea credinței şi a virtuților creştine. Hristos vine în Biserică şi, pe de o parte, "extinde Biserica prin toate formele ei de

[216] STĂNILOAE, D., **Chipul nemuritor al lui Dumnezeu**, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 201
[217] STĂNILOAE, D., **Teologia Dogmatică Ortodoxă**, vol. 3, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti 1978, p.122
[218] ibid., p.27
[219] BRANIŞTE, E., **Liturgica generală**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1985, p.27
[220] ibid., p.76

rugăciune, de propovăduire şi de împlinire a voii lui, pe de altă parte, El este în Biserică prin Duhul Lui cel Sfânt"[221].

După cum afirmam mai sus, toate **actele cultului au o dimensiune pedagogico-catehetică, dar au şi una educațională**. Dacă orice act al cultului creştin şi împărtăşirea cu Sfintele Taine îl pregătesc pe elev pentru Împărăția Cerurilor, în egală măsură îl pregătesc şi pentru viața de aici, pentru o viață mai în conformitate cu principiile evanghelice şi ale moralei creştine. Din această dublă finalitate a participării elevilor la lucrările sfințitoare ale Bisericii rezultă şi dimensiunea educativă a misiunii Bisericii în lume. Sfintele Taine îl fac pe elev să fie mai responsabil, să-şi caute şi să-şi descopere menirea şi vocația lui.

Taina Mărturisirii este taina care are profunde implicații didactice, este taina care, pe lângă dimensiunile soteriologice, are şi unele dimensiuni educaționale care vin să întregească actul pedagogic al instruirii, consilierii şi îndrumării elevilor.

Grija pentru deprinderea elevilor cu participarea regulată la Taina Mărturisirii îi revine părintelui paroh şi familiei, dar în egală măsură şi profesorului de religie. Prin participarea la Taina Mărturisirii misiunea Bisericii interferează cu misiunea Şcolii, ambele instituții urmărind dezvoltarea şi împlinirea personalității şi caracterului elevilor.

Este îmbucurător faptul că profesorii de religie şi-au asumat această misiune de mare responsabilitate. Pe tot cuprinsul țării, în perioada posturilor mari, elevii sunt familiarizați cu importanța participării la Taina Mărturisirii, sunt îndrumați şi însoțiți la Biserică de către profesorii de religie în vederea mărturisirii.

Acest exercițiu constituie o şansă atât pentru Şcoală - elevii devin mai responsabili, cât şi pentru Biserică - elevii deprind obiceiul de a se mărturisi. Prin faptul că elevii sunt aduşi în număr mare la mărturisire, preotul paroh îşi cunoaşte mai bine împlinirile şi neîmplinirile credincioşilor şi totodată îşi poate aduce aportul la îmbunătățirea actului educațional prin sugestiile şi recomandările date şcolii.

Pe parcursul anului şcolar 2002-2003 am monitorizat participarea elevilor la Taina Mărturisirii în perioada Postului Naşterii Domnului şi a Postului Mare. Din mărturisirile şi rapoartele primite din partea profesorilor de religie din cadrul Inspectoratului Şcolar Județean Cluj am constatat că la nivelul județului Cluj s-au mărturisit aproximativ **două treimi** dintre elevi.

Pentru a evidenția mai bine această situație, am dat un chestionar cu privire la Taina Mărturisirii elevilor din 15 unități şcolare din județul Cluj. Au fost chestionați **458 de elevi** de nivel primar, gimnazial şi liceal. Elevii au fost chestionați cu privire la *definirea, participarea şi percepțiile lor legate de Taina Mărturisirii.*

[221] STĂNILOAE, D., **Spiritualitate şi comuniune în Liturghia Ortodoxă**, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986, p. 82

La **nivel primar,** din cei **131 de elevi** chestionați, 92,65% au ştiut să definească Taina Mărturisirii, iar 7,35% nu au ştiut. În ceea ce priveşte frecvența participării la mărturisire, rezultă că:

42,89% s-au spovedit o dată pe an;

35,29% de două ori pe an;

8,9 % în cele patru posturi;

3,12 % de mai multe ori pe an;

9,8 % nu s-au spovedit.

Prezentăm câteva răspunsuri ale elevilor la întrebarea: *Cum v-ați simțit după spovedanie?*

- *M-am simțit foarte aproape de Dumnezeu şi relaxată*[222].
- *Mă simt eliberat de păcate şi de rău*[223].
- *Spovedania mi-a luat lucrurile rele din suflet*[224].

Este interesant răspunsul unui elev de altă confesiune: *Spovedania este taina prin care creştinul îşi spune păcatele şi sunt iertate de către Dumnezeu. Eu nu merg la spovedanie deoarece sunt de altă religie. Cred că m-aş simți împăcat după spovedanie*[225].

La **nivel gimazial,** din cei **162 de elevi** chestionați, au ştiut să definească Taina Mărturisirii 94,05 %, iar 5,95% n-au ştiut. Cu privire la frecvența mărturisirii, din chestionar rezultă că:

36,47 % s-au spovedit o dată pe an;

31,30 % de două ori pe an;

12,97 % în cele patru posturi;

3,15 % aproape în fiecare lună;

11,05 % când simt nevoia;

11,06 % nu s-au spovedit.

Sunt interesante opiniile elevilor cu privire la Taina Mărturisirii, exprimate în chestionar:

- *După Sfânta Spovedanie ne simțim mai curați cu sufletul şi mai buni, căci Domnul ne iartă greşelile făcute şi ne ajută să păşim pe un nou drum*[226].
- *Spovedania mă ajută foarte mult deoarece mi-am descărcat sufletul şi simt o uşurare că Dumnezeu m-a iertat*[227].

[222] *Chestionar, clasa a IV-a*, Şcoala Horea, Cluj-Napoca, 25.03.2003
[223] *Chestionar, clasa a IV-a*, Şcoala nr. 21, Cluj-Napoca, 26.03.2003
[224] *Chestionar, clasa a IV-a*, Şcoala L. Rebreanu, Cluj-Napoca, 24.03.2003
[225] *Chestionar, clasa a IV-a*, Şcoala Horea, Cluj-Napoca, 25.03.2003
[226] *Chestionar, clasa a VI-a*, Liceul G. Voievod, Gilău, 27.03.2003
[227] *Chestionar, clasa a VII-a*, Şcoala nr.21, Cluj-Napoca, 10.06.2003

- *Spovedania mă ajută foarte mult. După spovedanie mă simt uşurată de toate păcatele…mă simt mai aproape de Dumnezeu şi mă gândesc că-mi va merge bine şi vreau să încerc să nu mai fac păcatele din nou*[228].

- *Deşi nu am fost niciodată, am auzit că după mărturisirea păcatelor, păcătosul se simte "mai curat", aproape fără greşeli, crede că a fost iertat de Dumnezeu*[229].

- *Da, mă simt mai bine după ce mă spovedesc, mă simt mai liberă şi mai încrezătoare în mine şi în ceea ce fac*[230].

La **nivel liceal,** din cei **165 de elevi** chestionați, au ştiut să definească Taina Mărturisirii 95,17 %, iar 4,83% n-au ştiut. În legătură cu frecvența participării la Taina Mărturisirii, din chestionar rezultă că:

39,17% s-au spovedit o dată pe an;

15,76 % de două ori pe an;

6,04 % în cele patru posturi;

2,15 % în fiecare lună;

8,72 % când simt nevoia;

28,16 % nu s-au spovedit.

Opiniile şi sugestiile elevilor de liceu cu privire la mărturisire sunt de-a dreptul interesante. Reproducem câteva dintre ele:

- *Am fost ajutată foarte mult prin Taina Mărturisirii, după mărturisirea păcatelor m-am simțit foarte uşurată, mai puternică, am avut senzația că pot începe o viață nouă mai bună*[231].

- *Întotdeauna după spovedanie mă simt mult mai bine, mai împăcată cu Dumnezeu, cu mine şi cu semenii. Poate acel moment e singurul în care mă simt mai curată, mai demnă să primesc darurile Lui*[232].

- *Pur şi simplu m-am sințit mai liberă, mai uşoară, mai bine, dar totodată mi-era frică că acea clipă nu o să dureze foarte mult*[233].

- *Ultima dată când am fost la spovedanie era prin clasa a III-a, când am fost dus la Biserică împreună cu toți colegii de clasă. Nu cred că dacă m-aş spovedi m-aş simți neapărat mai bine, cred însă că omul are senzația că este mai liber şi mai uşurat după ce îşi spune păcatele celui care la sfârşitul spovedaniei îi spune că este absolvit de toate păcatele pe care le-a făcut*[234].

---

[228] *Chestionar, clasa a VIII-a*, Liceul G. Voievod, Gilău, 08.04.2003
[229] *Chestionar, clasa a VII-a*, Şcoala nr.21, Cluj-Napoca, 10.06.2003
[230] *Chestionar, clasa a VIII-a*, Şcoala L. Rebreanu, Cluj-Napoca, 26.03.2003
[231] *Chestionar, clasa a XI-a*, Colegiul Pedagogic Gh. Lazăr, Cluj-Napoca, 24.03.2003
[232] *Chestionar, clasa a IX-a*, Liceul A. Iancu, Cluj-Napoca, 25.03.2003
[233] idem
[234] *Chestionar, clasa a XII-a*, Liceul A. Iancu, Cluj-Napoca, 25.03.2003

- *Aş vrea ca la spovedanie preotul să mă întrebe mai multe lucruri şi nu doar să spun eu. Fiind mulţi oameni care aşteaptă la rând am impresia că uneori spovedania se face prea repede*[235].

- *Cred că ar fi bine dacă preotul s-ar interesa mai mult de viaţa noastră şi ne-ar întreba lucruri mult mai semnificative cu privire la ceea ce facem, la felul cum gândim, cu privire la aspiraţiile noastre, cu privire la eşecurile noastre, la frământările noastre etc*[236].

- *M-am simţit mult mai bine după mărturisire, dar am avut impresia că dialogul cu preotul a fost prea schematic, câteva întrebări cu* ***da*** *şi* ***nu****. Am fost de mai multe ori la spovedanie, la mai mulţi preoţi. Am avut multe de învăţăt, dar în general am avut impresia că totul se face cu prea multă grabă*[237].

- *După spovedanie mă simt mult mai "uşoară", mai aproape de Dumnezeu şi cu forţe noi*[238].

- *Pentru mine spovedania înseamnă recunoaşterea şi asumarea păcatelor, încercarea de a mă îndrepta şi curăţirea de rău. E o discuţie directă cu Dumnezeu prin intermediul preotului, spovedania îmi aduce multă pace sufletească*[239].

Analizând aceste chestionare observăm că şcoala, prin profesorii de religie, sprijină misiunea Bisericii şi invers. Dacă elevii sunt deprinşi cu obişnuinţa de a participa sistematic la mărturisire şi la împărtăşirea cu Sfintele Taine, cu siguranţă că mulţi dintre ei vor simţi nevoia mărturisirii şi a împărtăşirii cu Sfintele Taine şi atunci când vor fi maturi.

Considerăm că ar fi necesară desemnarea unor preoţi care să se ocupe în mod special de mărturisirea şi consilierea elevilor în şcoli. În unele şcoli există deja capele şi cabinete de religie. Pentru a avea timp necesar la dispoziţie în vederea mărturisirii elevilor, credem că preoţii ar putea veni în mijlocul elevilor atât la începutul, cât şi pe parcursul posturilor. Deplasarea elevilor, în vederea mărturisirii, de la şcoală la Biserică este mai anevoiasă, mai ales pentru clasele mici. Profesorilor de religie le revine misiunea fie de a-i invita pe preoţi în mijlocul elevilor, fie de a-i duce pe elevi la Biserică.

În orice caz, atât preotul cât şi profesorul de religie au obligaţia de a-i învăţa pe elevi că mărturisirea lor este importantă, este benevolă, trebuie "să cuprindă toate păcatele, să fie sinceră şi obiectivă, să fie făcută cu zdrobire de inimă, cu părere de rău"[240], şi cu dorinţa fermă de a nu mai greşi. Elevii vor fi învăţaţi "că greşelile sunt săvârşite nu numai faţă de oameni şi iertarea nu se

[235] idem
[236] *Chestionar, clasa a XII-a*, Colegiul Naţional M. Viteazul, Turda, 27.03.2003
[237] *Chestionar, clasa a XII-a*, Liceul A. Iancu, Cluj-Napoca, 25.03.2003
[238] *Chestionar, clasa a X-a*, Colegiul Pedagogic Gh. Lazăr, Cluj-Napoca, 24.03.2003
[239] *Chestionar, clasa a X-a*, Colegiul Pedagogic Gh. Lazăr, Cluj-Napoca, 24.03.2003
[240] BRANIŞTE, E., **Liturgică teoretică**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti 1978, p. 230

obține numai de la ei. Nici un om nu te poate elibera deplin de conştiința vinei Sale"[241], de aceea, iertarea păcatelor se obține prin preotul învestit de Hristos cu un har deosebit.

Constatăm adeseori că pe de o parte, omul zilelor noastre se ruşinează să-şi spună păcatele sau uneori socoteşte că ar fi nedem pentru el să facă acest gest în fața unui preot. Pe de altă parte, omul simte nevoia să-şi descarce conştiința în fața cuiva.

Clement Romanul ne învață spunând că: "este mai bine să-ți mărturiseşti păcatele decât să-ți împietreşti inima"[242]. Este nemaipomenit când penitentul să simte faptul "că preotul îi inspiră încredere deosebită prin marea lui responsabilitate față de Hristos şi prin smerenia cu care îl ascultă şi care-l face să nu se socotească mai bun decât penitentul"[243]. Primul pas de luptă cu păcatul este făcut prin hotărârea de a participa la mărturisire, penitentul fiind ajutat în continuare de rugăciunile rostite în cadrul molitvei care se citeşte înaintea mărturisirii, precum şi de îndemnurile preotului; pe parcursul mărturisirii, penitentul este încurajat la o mărturisire sinceră, "preotul nemanifestând vreo lăcomie interesată de a şti sau vreun semn de vreo deosebită surpriză neplăcută, care ar putea frâna pornirea penitentului spre mărturisire; dar nici nepăsare, absență sufletească, plictisire sau grabă, ci o foarte umană înțelegere care totuşi vrea să creeze şi să mențină starea de penitență a penitentului"[244]. Duhovnicul trebuie să arate că păcatele şi greşelile comise nu creează o situație de disperare pentru cel care se mărturiseşte, dar nici nu trebuie bagatelizate lucrurile sau privite cu o oarecare superficialitate.

După mai bine de zece ani de instrucție religioasă în şcoală, putem afirma cu fermitate că s-a schimbat ceva în ceea ce priveşte mentalitatea elevilor. Preoții şi profesorii de religie şi-au adus un aport semnificativ în acest sens.

2. A v o r t u l

Avortul a ridicat şi ridică încă discuții aprinse între teologi, medici, sociologi, psihologi, politicieni etc. Biserica Ortodoxă a acceptat întotdeauna moştenirea doctrinară a Bisericii primare. În privința avortului, Biserica a fost categorică, sancționându-l ca pe o crimă. Chiar şi în practica juridică până în anii '60, embrionul a fost considerat şi tratat ca ființă umană de către stat[245]. Sinodul de la Ancira (anul 314) a definit avortul ca fiind o crimă. Sinodul din 681 de la Constantinopol propunea pedepse aspre pentru cei care provocau un avort. Sfinții Părinți au catalogat avortul a fi un păcat grav[246]. Credem că în zilele noastre sunt minimalizate riscurile şi consecințele avortului. Sunt unii care merg până acolo încât consideră că Biserica are o atitudine prea severă față de avort. Să nu

[241] STĂNILOAE, D., **Chipul nemuritor al lui Dumnezeu**, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987, p. 204
[242] CLEMENT ROMANUL, *Prima epistolă către Corinteni*, 5,15 , la STĂNILOAE, D., **Teologia Dogmatică Ortodoxă**, vol. III, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1978, p. 126
[243] STANILOAE, D., op. cit., p. 132
[244] ibid., p.133
[245] CHIOCHINĂ, LARISA, *Omul contemporan în favoarea morții*, în **Dosar Pro Vita Media**, nr. 26 / august 2003
[246] FLOCA IOAN, **Canoanele Bisericii Ortodoxe Române. Legislație şi administrație bisericească**, vol. II, Bucureşti, p. 155

uităm că cel mai mare pericol atât în planul vieții duhovniceşti, cât şi în plan educațional, îl constituie atitudinea ambiguă. În grija ei pentru bolnavi (trupeşte şi sufleteşte), Biserica nu poate merge până acolo încât să declare boala (păcatul) sănătate şi pe bolnav om sănătos.

Programul național "Educație pentru Sănătate", promovează o educație în contradicție cu valorile creştine şi potrivnică dăinuirii neamului românesc. Morala ortodoxă, potrivit Revelației divine, condamnă avortul, în numele lui Dumnezeu Care a dat porunca *Să nu ucizi* (Ieşire, 20,13). Mântuitorul Hristos, venind în lume, Şi-a dat viața pentru ca omul *viață să aibă şi din belşug s-o aibă.*(In. 10,10). În Biserica primară trei păcate erau considerate a fi mai grave: apostazia (lepădarea de credință), uciderea şi desfrânarea. Oarecum avortul sintetizează aceste trei păcate, fiind o dovadă a ştirbirii iubirii conjugale şi a desacralizării vieții.

Am crezut de cuviință că ar fi indicat să vedem care este părerea tinerilor cu privire la avort. Aşadar, am dat un **chestionar cu privire la avort** mai multor elevi (clasele XI-XII) din 14 licee din cadrul Inspectoratului Şcolar Județean Cluj.

Au fost chestionați **518 elevi**. Întrebările din chestionar erau prezentate astfel:

1. *Sunteți de acord cu efectuarea unui avort ?*

Da O Nu O

2. *Considerați avortul un păcat ?*

Da O Nu O

La prima întrebare, din cei **518 e**levi chestionați, **371** de elevi au răspuns că nu sunt de acord cu efectuarea unui avort (**71,62%**), iar **147** de elevi **(28,37)** au răspuns că sunt de acord cu efectuarea unui avort.

La întrebarea a doua, din cei **518** elevi, **467** de elevi consideră avortul un păcat (**90,15%**), iar **51** de elevi consideră că avortul nu este un păcat (**9,84%**). După cum se poate observa din răspunsurile date la cele două întrebări, unii dintre elevi, chiar dacă consideră avortul a fi un păcat, totuşi sunt de acord cu efectuarea lui. Acest lucru ar trebui să ne dea gândit tuturor: preoți, profesori, părinți, profesori de religie. Este remarcabil faptul că unii elevi privesc lucrurile cu foarte mare responsabilitate. Enumerăm câteva opinii:

- *Nu sunt de acord cu efectuarea unui avort, deoarece nu sunt de acord nici cu crima. Avortul este o crimă*[247].

- *Consider avortul un păcat foarte mare, păcat pe care îl vei avea pe conştiință toată viața. Dacă s-au întâmplat anumite lucuri trebuie să îți asumi responsabilitatea. Avortul este un păcat strigător la cer, păcat echivalent cu uciderea unei persoane pentru care eşti pedepsit atât de justiție, cât şi de Dumnezeu. Oricare ar fi motivul, dacă îți trece prin minte să avortezi, trebuie să-ți*

[247] *Chestionar, clasa a XII-a*, Colegiul V. Ungureanu, C. Turzii, 22.03.2004

treacă prin minte şi faptul că eşti condamnat pentru totdeauna la o teroare sufletească atât pe pământ, cât şi pe celălalt tărâm[248].

- *În legea mozaică dacă o femeie însărcinată era lovită şi pierdea fătul, vinovatul era obligat să plătească cu viaţa. Reiese clar că Dumnezeu nu permite nimănui să ia viaţa cuiva care nu s-a născut*[249].
- *Din moment ce copilul a fost conceput înseamnă că Dumnezeu îngăduie ca el să vină pe lume; cine suntem noi ca să ne împotrivim voinţei divine? Porunca a VI-a spune să nu ucizi*[250]
- *Eu cred că avortul este o crimă săvârşită de două persoane: femeia în cauză şi săvârşitorul faptei*[251].
- *Nu trebuie uitat că avortul este o crimă şi totodată are efecte secundare foarte grave, atât fizice, cât şi psihice*[252].
- *Fiecare persoană trebuie să fie responsabilă şi implicit raţională, trebuie să ştie să-şi asume efectele faptelor sale*[253].
- *Avortul este cel mai mare păcat pe care o fată îl poate face. Dacă totuşi s-a întâmplat un accident atât fata cât şi părinţi ei trebuie să-şi asume responsabilitatea pentru cele întâmplate*[254].

Sunt însă şi unii elevi (mai puţini, după cum reiese din chestionar) care privesc lucrurile într-un mod cu totul diferit:

- *Un copil nu este întotdeauna binevenit, pur şi simplu. Poate apare în urma unei distracţii ... şi atunci ce faci ? Un păcat ar fi chinuirea acelui copil nedorit într-o lume măcinată de griji*[255].
- *Nu sunt o persoană foarte credincioasă, dar ştiu că o persoană care omoară o femeie însărcinată nu plăteşte pentru două crime*[256].
- *Deşi este împotriva concepţiei religioase, avortul este uneori necesar pentru că o femeie nu poate creşte singură un copil. Ar fi mare greşeală să aduci pe lume un copil nedorit*[257].
- *O sarcină nedorită reprezintă o schimbare a vieţii, avortul te scapă de griji*[258].

---

[248] *Chestionar, clasa a XII-a*, Liceul G. Voievod, Gilău, 10.03.2004
[249] *Chestionar, clasa a XII-a*, Liceul L. Blaga, Cluj-Napoca, 10.03.2004
[250] *Chestionar, clasa a XII-a*, Liceul G. Voievod, Gilău, 10.03.2004
[251] *Chestionar, clasa a XII-a*, Raluca Ripan, Cluj-Napoca, 10.03.2004
[252] *Chestionar, clasa a XII-a*, Liceul L. Blaga, Cluj-Napoca, 10.03.2004
[253] *Chestionar, clasa a XII-a*, Liceul L. Blaga, Cluj-Napoca, 10.03.2004
[254] *Chestionar, clasa a XII-a*, Liceul P. Dan, C. Turzii, 18.03.2004
[255] *Chestionar, clasa a XII-a*, Liceul P. Dan, C. Turzii, 18.03.2004
[256] *Chestionar, clasa a XII-a*, Colegiul Economic, Cluj-Napoca, 12.03.2004
[257] *Chestionar, clasa a XII-a*, Liceul Gh. Şincai, Cluj-Napoca, 11.03.2004
[258] *Chestionar, clasa a XII-a*, Colegiul E.Racoviţă, Cluj-Napoca, 12.03.2004

Biserica are îndatorirea de a apăra viața şi cele mai însemnate roade ale acesteia, care sunt pruncii încă nenăscuți. Văzând şi părerile pro avort conştientizăm faptul că atât preoții şi profesorii de religie, cât şi părinții şi alți factori educaționali şi cu răspunderi sociale au obligația de a se implica serios în schimbarea acestei mentalități.

3. Implicarea clerului în politică

În ultima vreme tot mai multe partide politice au încercat să-i determine pe unii clerici să se înroleze în politică. Această situație a iscat diferite controverse. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, la propunerea Înalt Prea Sfințitului Arhiepiscop Bartolomeu al Clujului, a abordat această problemă în şedința de lucru din 10-12 februarie 2004. În cadrul acestei şedințe, Sfântul Sinod a decis că membrilor clerului le este interzisă implicarea în politică. Reproducem hotărârea Sfântului Sinod[259] :

Patriarhia Română

Cancelaria Sfântului Sinod

Nr. 410/12 februarie 2004

Hotărârea Sfântului Sinod – Şedința de lucru

din 10-12 februarie 2004

Cu privire la implicarea clerului în politică, Sfântul Sinod îşi înnoieşte punctele de vedere şi recomandările din 13-14 februarie 1996 şi 23-25 februarie 2000 şi, în lumina acestora, hotărăşte:

1. În calitatea sa de cetățean al Patriei şi de părinte duhovnicesc al tuturor enoriaşilor săi, indiferent de orientarea lor politică, preotul are libertatea, binecuvântarea şi îndatorirea ca, de pe poziția şi prin mijloacele care-i sunt specifice, să participe la viața cetății, sprijinind activitățile menite să promoveze binele obştesc şi împotrivindu-se oricăror măsuri sau activități care se dovedesc a fi în contradicție cu învățătura şi morala creştină ortodoxă. Opțiunea sa politică se exprimă prin vot.

2. În conformitate cu Sfintele Canoane ale Bisericii Universale (*6 Apostolic, 7 Sinodul IV Ecumenic, 10 Sinodul VII Ecumenic, 11 Sinodul local Cartagina*), care stipulează că printre îndeletnicirile incompatibile cu slujirea şi demnitatea clericului se numără şi aceea de "a primi asupra sa dregătorii sau îndeletniciri lumeşti", **arhiereului, preotului, diaconului şi monahului îi este interzis să facă politică partinică, să fie membru al unui partid politic, să participe la campanii electorale, să candideze şi să devină membru al Parlamentului sau consiliilor locale, primar, viceprimar sau să ocupe funcții în administrația publică centrală şi locală.** Cel care va încălca aceste reguli, precum şi legământul depus la hirotonie, se încadrează în prevederile art.3, lit. "d" şi "e" din Regulamentul de procedură al instanțelor disciplinare şi de judecată ale Bisericii Ortodoxe Române, având de ales între cariera politică şi misiunea preoțească, pentru totdeauna, fără drept de revenire în cler. Abaterile de acest fel vor fi judecate in Consistoriile eparhiale.

3. În acelaşi timp, Sfântul Sinod face un călduros apel către liderii partidelor politice din Romania să nu permită recrutarea de membri din rândurile clerului şi nici folosirea în scopuri politice a persoanelor, spațiilor, slujbelor şi însemnelor bisericeşti. Sfântul Sinod îi asigură că Biserica – păstrându-şi echidistanța față de partide – va continua să se implice în politica generală a țării, contribuind – prin mijloace specifice – la apărarea democrației, a libertății, a credinței în Dumnezeu, a independenței şi integrității Patriei, respingând orice formă de totalitarism comunist ateu, precum şi orice formă de extremism.

SECRETARIATUL SFÂNTULUI SINOD AL BISERICII ORTODOXE ROMÂNE

[259] **Hotărârea Sfântului Sinod** – Şedința de lucru din 10-12 februarie 2004

După cum reiese din hotărârea mai sus prezentată, Sfântul Sinod a luat o decizie categorică. Desigur, această decizie a Sfântului Sinod a fost privită diferit, în funcție de poziții şi interese. Considerăm că, pentru momentul actual, Sfântul Sinod a luat o decizie pragmatică şi responsabilă. Exista riscul ca tot mai mulți preoți să fi fost ademeniți spre o înrolare politică, ceea ce ar fi condus la unele situații imprevizibile.

Indiscutabil, reprezentanții clerului au, sau ar trebui să aibă, un cuvânt greu de spus în privința deciziilor luate de către politicieni. Părerea Bisericii poate fi exprimată şi din afară, fără ca unii reprezentanți ai clerului să fie înrolați în rândul unor partide politice.

Printr-o implicare directă în viața politică, prin cooptarea a tot mai mulți clerici în diferite structuri politice, Biserica s-ar fi putut situa într-o poziție incomodă, aceasta din mai multe motive. Nu vom insista asupra acestor motive, ne limităm la a preciza faptul că politica, din nefericire, este asociată tot mai mult cu manipulările, cu corupția, cu patimile de tot felul, cu obținerea de foloase pe căi necinstite etc.

Pentru a reliefa acest fapt, am considerat că ar fi interesantă o chestionare a opiniei publice cu privire la acest aspect. Deocamdată chestionarul a fost adresat doar elevilor. Chestionarul a fost conceput astfel:

Chestionar

Unitatea Şcolară_____clasa_____data_____

Credeți că este necesară implicarea preoților în politică ? *Da* **O** *Nu* **O**

Motivați alegerea făcută:_____

_____

Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române prin hotărârea nr. 410 /12.02.2004 interzice preoților să facă politică. Apreciați că această hotărâre este binevenită? *Da* O *Nu* O

Chestionarul a fost dat atât elevilor participanți la Olimpiada de Religie, faza interjudețeană (Bistrița, 1 mai 2004), cât şi unor elevi din unități şcolare ale altor județe. Au răspuns chestionarului **753 de elevi**, provenind din **34 de unități şcolare,** din **7 județe**: Bistrița-Năsăud, Botoşani, Cluj, Maramureş, Satu-Mare, Sălaj şi Suceava.

Dintre cei **753** de elevi chestionați, **671** (**89,11%**) au răspuns că nu consideră necesară implicarea preoților în politică şi că hotărârea Sfântului Sinod este binevenită; **82** dintre cei 753 de elevi (**10,88%**) au răspuns că ei consideră necesară implicarea preoților în politică.

Dincolo de procente, părerile şi motivațiile elevilor sunt realmente interesante şi demne de observat. Drept urmare, vom reproduce unele dintre ele.

Puncte de vedere ale elevilor care consideră
că implicarea preotului în politică nu este necesară

• *Eu consider că fiecare om îşi alege un drum în viaţă în funcţie de aptitudinile pe care le are. Nimeni nu-l obligă să facă ceea ce nu vrea, ci pur şi simplu îşi ascultă chemarea. Dacă cineva a ales să fie preot înseamnă că a simţit chemarea lui Dumnezeu, în acest caz el trebuie să se dedice trup şi suflet oamenilor din parohia sa. În momentul când se gândeşte să facă şi altceva, în acest caz politică, are loc o îndepărtare de tot ceea ce înseamnă spiritual ... un om al lui Dumnezeu nu are ce căuta într-un partid, la televizor, zbătându-se pentru a fi ales, ci în Biserică, rugându-se pentru noi şi pentru a noastră mântuire. Hotărârea Sfântului Sinod al Bisericii Ortodoxe Române mi se pare binevenită*[260].

• *Cred că locul preotului este în Biserică, aproape de sufletul oamenilor. Politica în România, din punctul meu de vedere,este un mediu infectat de corupţie, iar un preot nu cred că ar putea schimba ceva. Cred că mai degrabă ar fi ispitit de acea lume. Unui preot implicat în politică cred că i-ar scădea încrederea din partea enoriaşilor, deoarece politica nu mai inspiră de mult încredere românilor. ... Pornirea pe drumul politicii ar însemna o aspiraţie spre material şi nu spre spiritual*[261].

• *Eu cred că nu, pentru că: să fii politician trebuie să minţi, iar unui preot nu-i stă bine... în afară de faptul că trebuie să minţi şi să fii foarte viclean trebuie să fii şi foarte necinstit, ceea ce nu i-ar sta bine unui preot*[262].

• (Preoţii)… *au ales să fie preoţi şi nu parlamentari. În cazul în care vor să devină parlamentari ar trebui să renunţe la preoţie definitiv*[263].

• *Eu cred că implicarea preoţilor în politică este o profanare a sacrului, pentru că politica din ziua de astăzi este prea poluată, ca preoţii care au har de la Dumnezeu să se implice în această lume murdară unde domină făţărnicia, în primul rând răutatea, invidia, iar setea pentru putere devine atât de mare, încât de multe ori se sfârşesc cu consecinţe grave, începând cu şantajul, mita, şi chiar crime. Unica modalitate prin care preoţii ar putea ajuta la modificarea, spre bine, a vieţii politice ar fi ceva cursuri sau învăţături prin care conştiinţa politicienilor să se trezească*[264].

• *Cred că nu este necesară implicarea preoţilor în politică pentru că o dată antrenaţi în acest domeniu de activitate nu vor mai fi aceleaşi persoane care ar trebui să fie: un exemplu pentru noi toţi. Din păcate, în zilele noastre, când spunem politică spunem corupţie, falsitate, mândrie,*

[260] *Chestionar*, Liceul Teoretic O. Goga, Huedin, clasa a XII-a, 13.05.2004
[261] *Chestionar*, Liceul Teoretic O. Goga, Huedin, clasa a XII-a, 13.05.2004
[262] *Chestionar*, Liceul Didactica Nova, Cluj-Napoca, clasa a XI-a, 3.05.2004
[263] *Chestionar*, Liceul Didactica Nova, Cluj-Napoca, clasa a XI-a, 3.05.2004
[264] *Chestionar*, Liceul M. Eminescu, Cluj-Napoca, clasa a X-a, 6.05.2004

răutate, ceea ce nu corespunde cu ceea ce un preot ar trebui să fie, adică un model de bunătate, de dăruire. Implicarea în politică presupune îndepărtarea de Biserică, chiar şi la propriu, pentru că o astfel de ocupaţie presupune mult timp. Un om cu două meserii nu face nici una cum trebuie[265].

• *În România, lumea politică este cuprinsă de corupţie. De aceea nu cred că ar trebui ca cei care reprezintă sacrul să fie cuprinşi în acest grup corupt. Mi se pare că totul în politică este minciună, falsitate, promisiuni deşarte şi acum în perioada alegerilor este tot mai evident acest lucru. Nu cred că mi-ar plăcea ... să aud promisiuni politice care oricum nu se vor îndeplini... eu cred că preoţii adevăraţi sunt mult mai presus de oamenii politici şi este mult mai de preţuit prezenţa lor în locurile sfinte*[266].

• *Cred că prea multă lume se implică deja în politică şi, sincer, fără nici un folos ... iar rezultatele nu prea se văd sau poate că aşa vedem noi, tinerii, care pur şi simplu suntem dezgustaţi de politică ... preoţii aş zice eu, ar trebui să se ocupe de promovarea educaţiei creştine în şcoli*[267].

• *Mediul politic este unul dur, plin de conflicte, corupţie şi este caracterizat de lupta pentru putere ...toate acestea l-ar infleunţa în mod sigur pe oricare preot implicat chiar dacă scopul lui iniţial este de a sluji interesele comunităţii şi societăţii, de asemenea dacă ar sluji în Biserică şi în acelaşi timp ar fi implicat în politică ar exista tentaţia să amestece politica în procesul de îndrumare sufletească a enoriaşilor*[268].

• *Preoţii sunt slujitorii lui Dumnezeu, iar acest lucru înseamnă dăruirea totală, trup şi suflet, cinstirii lui Dumnezeu*[269].

• *Eu cred că implicarea preoţilor în politică nu este necesară deoarece dacă în Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române prin hotărârea nr. 410/ 12.02.2004 s-a hotărât acest lucru eu îl respect*[270].

• *... ori te implici în viaţa religioasă, ori te ocupi de viaţa politică, "nu slujim la doi domni"*[271].

• *După părerea mea, politica din ziua de azi din România nu înseamnă decât interese proprii. Fiecare politician încearcă să adune cât mai mulţi bani, avere, pentru el şi pentru familia lui, însă pentru ţară nimic, doar promisiuni*[272].

• *Implicarea preoţilor în politică nu ar trebui acceptată întrucât preoţii nu şi-au dedicat viaţa pentru diferite funcţii politice, decât lui Dumnezeu*[273].

---

[265] *Chestionar*, Liceul O. Goga, Huedin, clasa a XII-a, 13.05.2004
[266] *Chestionar*, Liceul A. Iancu, Cluj-Napoca, clasa a X-a, 11.05.2004
[267] *Chestionar*, Liceul O. Goga, Huedin, clasa a XII-a, 13.05.2004
[268] *Chestionar*, Liceul A. Iancu, Cluj-Napoca, clasa a X-a, 11.05.2004
[269] *Chestionar*, Liceul I. Luca,Vatra Dornei, clasa a X-a, 1.05.2004
[270] *Chestionar*, Col. Naţ. L. Rebreanu, Bistriţa, clasa a VI-a, 1.05.2004
[271] *Chestionar*, Col. Naţ. Petru Rareş, Beclean, clasa a X-a, 1.05.2004
[272] *Chestionar*, Şcoala Generală, nr. 11, Botoşani, clasa a VI-a, 1.05.2004
[273] *Chestionar*, Şcoala Generală, nr. 10, Sighetu Marmaţiei, clasa a VIII-a, 1.05.2004

• *Preoţii trebuie să răspândească credinţa ... dacă au vocaţie vor rămâne doar preoţi*[274].

• *Preoţii nu trebuie să uite misiunea pe care o au în lume, de a propovădui Evanghelia. Implicarea lor în politică provoacă un conflict de interese ... iar mântuirea oamenilor este mai importantă decât îmbogăţirea sau interesele pe care le-ar avea în politică*[275].

• *Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române are perfectă dreptate, preoţia este veşnică, dar politica este deşertăciune lumească. Preotul, prin punerea mâinilor episcopului, primeşte harul Duhului Sfânt. Este într-adevăr o taină mare…*[276] .

• *Există şi posibilitatea ca o dată antrenaţi în politică ei* (preoţii) *nu ar mai trata cu grijă şi atenţie parohia*[277].

• *Scopul lor (preoţilor) este unul duhovnicesc, de a conduce poporul pe calea mântuirii, spre Împărăţia lui Dumnezeu, iar pentru aceasta trebuie să se jertfească întru totul acestei misiuni*[278].

• *Preoţii ar trebui să fie persoane cinstite, ... or în politică acest lucru nu este posibil*[279].

• *Preotul şi-a ales meseria pentru că a simţit, probabil, o legătură mai aparte cu Dumnezeu. Dacă ar intra în politică, problemele din partide l-ar îndepărta de Dumnezeu*[280].

• *Un preot trebuie să se ocupe de Biserică şi aceasta să-i fie singura preocupare. Mie personal nu mi-ar inspira prea multă încredere un cleric implicat în politică, deoarece aş fi convins că urmăreşte şi alte obiective în afara celor bisericeşti*[281].

• *Ei* (preoţii) *ar trebui să se ocupe mai mult de latura spirituală a societăţii*[282].

• *Un om, în calitate de preot şi consilier spiritual al unei comunităţi, poate produce anumite sciziuni în cazul implicării lui în politică… Biserica, simbol al unităţii şi credinţei, nu trebuie să devină un loc de întruniri politice, împreună cu toată murdăria jocului politic*[283].

• *Având în vedere că politica implică viclenie şi cere din partea oamenilor patimă mi se pare că preoţii nu trebuie să se implice în politică*[284].

• *Un exemplu concret, la mine în sat preotul a ales politica, oamenii sunt mai mult sau mai puţin de acord cu acest lucru, dar eu nu sunt de acord deoarece trebuie să oficieze altcineva Sfânta Liturghie, nu este tot timpul prezent în sat*[285].

---

[274] *Chestionar*, Şcoala Generală, nr. 11, Botoşani, clasa a VIII-a, 1.05.2004
[275] *Chestionar*, Şcoala Generală, nr. 8, Botoşani, clasa a VII-a, 1.05.2004
[276] *Chestionar*, Col. Naţ. L. Rebreanu, Bistriţa, clasa a VIII-a, 1.05.2004
[277] *Chestionar*, Col. Naţ. L. Rebreanu, Bistriţa, clasa a XI-a, 1.05.2004
[278] *Chestionar*, Col. Naţ. I. Slavici, Satu-Mare, clasa a IX-a, 1.05.2004
[279] *Chestionar*, Col. Naţ. E. Hurmuzachi, Rădăuţi, clasa a IX-a, 1.05.2004
[280] *Chestionar*, Col. Naţ. Silvania, Zalău, clasa a XI-a, 21.05.2004
[281] *Chestionar*, Col. Naţ. Silvania, Zalău, clasa a IX-a, 21.05.2004
[282] *Chestionar*, Liceul Teoretic O. Goga, Huedin, clasa a XII-a, 13.05.2004
[283] *Chestionar*, Liceul Teoretic O. Goga, Huedin, clasa a XII-a, 13.05.2004
[284] *Chestionar*, Liceul P. Dan, Câmpia Turzii, clasa a IX-a, 1.05.2004
[285] *Chestionar*, Col. Naţ. G. Coşbuc, Cluj-Napoca, clasa a X-a, 1.05.2004

• *Acest lucru probabil ar dăuna oamenilor deoarece ei au multă încredere în preoți, însă o dată ajunşi în politică nu ar mai inspira atâta încredere, plus că şi-ar neglija profesia şi unde ar duce toate acestea din punct de vedere religios ?*[286]

• *Din momentul în care ei (preoții) ar intra în politică nu ar mai avea atât de mult timp pentru enoriaşi, ... atunci nu ar începe să-şi piardă credibilitatea, încrederea față de enoriaşi?*[287]

• *Biserica ar trebui să rămână doar un refugiu spiritual şi nu un sediu de partid* [288].

• *Preoții sunt nişte oameni cinstiți, ... implicarea lor în politică le-ar putea afecta viața religioasă. Oricum, câte un preot la un partid nu ar dăuna, căci poate ar îndruma politicienii spre bine şi spre lucruri bune*[289].

• *Preoții ar trebuii să cunoască contextul politic în care trăiesc, dar implicarea lor în politică dăunează slujirii pe care o au înaintea lui Dumnezeu. Ei trebuie să răspundă chemării înalte* (la care au fost chemați)*: responsabilitatea pentru sufletele credincioşilor, fapt care ar fi impiedicat de implicarea în politică. Dacă vor să ajute țara să se roage pentru conducători*[290].

Puncte de vedere ale elevilor care consideră
că implicarea preotului în politică este necesară

• *Cred că preoții au aceleaşi drepturi precum profesorii, doctorii, directori care şi ei ar trebui să-şi vadă de treaba lor dacă o luăm aşa. Fiecare are dreptul conform constituției să se asocieze, să aibă un cuvânt de spus, chiar dacă sunt preoți. Propunerea mea ar fi ca preoții să participe ca independenți în viața politică… ei ne pot ajuta, asculta şi chiar îndruma şi din postura de aleşi, atâta timp cât nu fac parte din partide, ci candidează ca şi independenți*[291].

• *Implicarea preoților în politică este necesară pentru că (preoții) ar avea prilejul să participe la dezvoltarea valorilor creştine în societate şi poate prin prezența lor i-ar determina pe ceilalți politicieni să-şi respecte promisiunile*[292].

• *Dacă unii cred că nu este corect acest lucru (implicarea preoților în politică,) atunci ar trebui să fie puşi toți politicienii care au mai multe activități să renunțe la unele şi să se mulțumească doar cu politica*[293].

• *Da. Am ales acest răspuns deoarece ei trebuie să aibă un cuvânt de spus în alegerea legilor. ... În cazul în care s-ar legifera prostituția sau homosexualitatea, la fel ca şi într-un caz de genul*

[286] *Chestionar*, Col. Naț. A. Mureşanu, Dej, clasa a X-a, 6.05.2004
[287] *Chestionar*, Liceul O. Goga, Huedin, clasa a XII-a, 13.05.2004
[288] *Chestionar*, Col. Naț. E. Racoviță, Cluj-Napoca, clasa a XI-a, 3.05.2004
[289] *Chestionar*, Col. Naț. D. Stanca, Satu-Mare, clasa a VIII-a, 1.05.2004
[290] *Chestionar*, Olimpiada de Religie, Bistrița, Clasa a XI-a, 1.05.2004
[291] *Chestionar*, Col. Naț. A. Mureşanu, Dej, clasa a XI-a, 6.05.2004
[292] *Chestionar*, Col. M. Eminescu, Botoşani, clasa a IX-a, 1.05.2004
[293] *Chestionar*, Lic. A. Iancu, Cluj-Napoca, clasa a X-a, 11.05.2004

"Big Brother 2", ei ar trebui să intervină pentru stoparea acestor fenomene. Părerea mea este că oamenii politici gândesc cu buzunarul, iar preoții cu capul[294].

• Dacă ne gândim bine, (preoții) sunt singurele persoane care pot să-i înțeleagă pe oameni, ... nu cred că preoții ar trebui să fie neapărat într-un partid, ... preotul ar putea îndeplini în politică multe din dorințele oamenilor[295].

• Părerea mea este că în politică ar trebui să fie oameni din toate domeniile ... în interiorul instituției Bisericii se află destui oameni culți care au trecut prin chinurile vieții şi care ar putea să aibă un cuvânt greu de spus la conducerea țării, de exemplu Arhiepiscopul Bartolomeu Anania, care a fost închis pe vremea comunismului şi care în momentul de față este unul din cei mai marcanți oameni care îmbracă hainele bisericeşti[296].

• În partide ar fi foarte binevenită şi câte o prezență preoțească ... pentru a le reaminti politicienilor rolul pe care îl au şi mai mult pentru a le aduce în față legile lui Dumnezeu de care ar trebui să țină cont cu toții şi să le respecte, bineînțeles[297].

• În trecut, Mitropolitul era al doilea om al țării după domnitor, fiind cel mai apropiat consilier al acestuia. Biserica dobândea astfel un rol activ în dezvoltarea țării, în acelaşi timp înscrierea în partide oponente ar da naştere unor conflicte inutile. Susțin deci implicarea preoților în viața politică, în afara oricărui partid, candidând independent[298].

• Ar trebui ca preoții să se implice în politică pentru a-i învăța pe politicieni câteva lucruri despre păcat; la câte păcate fac ei, la cât fură şi mint ...[299]

• Părerea mea este că o intervenție a preoților în lumea politică ar fi un beneficiu pentru țară ... prin ambiția, nădejdea, dragostea şi credința preoților, lucrurile ar lua un alt drum[300].

• Este necesară implicarea preoților în politica parlamentară, dar nu în politica de partid. E nevoie ca Biserica să fie reprezentată în organismele de conducere ale Statului, pentru a-şi putea exprima părerea şi pentru a putea influența opinia publică şi parlamentară în privința anumitor chestiuni cu vădite implicații morale (legalizarea prostituției, a homosexualității, avortului etc). Implicarea preoților în politica de partid nu este necesară. În schimb, implicarea Bisericii în Parlament, cu reprezentanți independenți, ar însemna o oportunitate în România de azi[301].

• Într-o lume secularizată, în care cei numiți politicieni sunt concentrați numai pe interese, consider că preoții ar trebui să se implice în viața politică pentru că de cele mai multe ori se iau nişte hotărâri contrare învățăturii noastre creştine... Consider că atâta vreme cât implicarea

[294] *Chestionar*, Lic. M. Eminescu, Cluj-Napoca, clasa a X-a, 6.05.2004
[295] *Chestionar*, Lic. O. Goga, Huedin, clasa a XII-a, 13.05.2004
[296] *Chestionar*, Lic. O. Goga, Huedin, clasa a XII-a, 13.05.2004
[297] *Chestionar*, Lic. A. Iancu, Cluj-Napoca, clasa a XI-a, 11.05.2004
[298] *Chestionar*, Lic. A. Iancu, Cluj-Napoca, clasa a XI-a, 11.05.2004
[299] *Chestionar*, Lic. M. Eminescu, Cluj-Napoca, clasa a X-a, 6.05.2004
[300] *Chestionar*, Col. Naț. Petru Rareş, Beclean, clasa a IX-a, 1.05.2004
[301] *Chestionar*, Lic. Al. Papiu Ilarian, Dej, clasa a XI-a, 1.05.2004

preoților în politică este obiectivă, o consider necesară. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a interzis aceasta ca să evite orice alte conflicte. Trebuie gândit bine modul în care preotul ar face politică[302].

Analizând părerile elevilor, credem că pentru situația actuală inițiativa Sfântului Sinod a fost binevenită. Mai mult decât atât, credem că aceste chestionare ar trebui să dea de gândit nu doar clericilor, ci mai ales politicienilor. După cum rezultă din chestionare, tinerii sunt extrem de nemulțumiți de climatul politic românesc. Reprezentanții Bisericii, înainte de implicarea în viața politică, pe linie de partid, ar putea conştientiza clasa politică de nemulțumirile enoriaşilor lor şi mai ales ale tinerilor.

Dacă tinerii, din ce în ce mai mult, nu vor avea încredere în instituțiile statului, mai devreme sau mai târziu vor opera cu clişee de genul: *societatea este plină de corupție şi corupți, n-are rost să depunem eforturi, oricum lucrurile se rezolvă prin intermediul unor mijloace necinstite, şansa noastră este plecarea în străinătate etc.*

Într-un articol intitulat ***Țara la 16 ani***[303], semnat de către Elena Nicolae şi apărut în ***Ziarul clujeanului***, sunt prezentate părerile unor elevi de la liceul Nicolae Bălcescu cu privire la patrie şi patriotism. Profesoara de istorie, ținând cont de faptul că 2004 este un an foarte încărcat în evenimente: 500 de ani de la moartea lui Ştefan cel Mare, alegeri locale şi parlamentare, a chestionat elevi din clasele IX-XI cu privire la aspectele mai sus menționate: patria şi patriotismul. Au fost testați aproximativ 120 de elevi, testul fiind anonim. Părerea jurnalistei Elena Nicolae este că opiniile elevilor ar trebui să-i îngrijoreze pe politicieni: "deşi au recunoscut că de multe ori simt mândria de a fi român, majoritatea tinerilor consideră că nu poți iubi prea mult o patrie care nu are grijă de tine"[304]. Reproducem câteva păreri ale elevilor publicate în articolul mai sus amintit.

• *De ce aş respecta țara? Ce-mi oferă mie personal ? Nimic. De fapt, țara e de vină sau profitorii şi egoiştii care o conduc?*

• *Într-o lume în care valorile sunt marginalizate şi numai banul contează, respectul elementar nu mai interesează. Sper să pot pleca la fel ca alți tineri şi să fiu apreciat pentru ceea ce fac.*

• *Deocamdată mă resemnez pentru că aici m-am născut. Dar țara asta parcă e țara lui Papură – Vodă, unde domnesc, uneori, reguli lipsite de sens. De aceea mi-ar plăcea să trăiesc în altă țară, într-o stare de normalitate.*

Iată cum elevii analizează foarte sever realitățile religioase şi sociale ale timpurilor pe care le trăim. Evident că aceste neajunsuri cu care se confruntă societatea au la bază neajunsuri şi elemente de factură spirituală. Erorile şi păcatele unor oameni cu putere de decizie ne afectează pe toți. Pe

[302] *Chestionar*, Lic. Teoretic Carei, clasa a XII-a, 1.05.2004
[303] NICOLAE, ELENA, *Țara la 16 ani*, **Ziarul clujeanului**, Cluj-Napoca, 12.01.2004
[304] idem

lângă faptul că unele decizii iresponsabile îngreunează viața de zi cu zi a multora dintre noi, ele conduc şi la o slăbire a vieții duhovniceşti, a încrederii oamenilor şi mai ales la instalarea unei stări de anxietate şi deznădăjde în sufletele tinerilor. Este dureros că majoritatea tinerilor consideră că o împlinire a lor se poate realiza doar în străinătate.

Aici Biserica are sau ar trebui să aibă motive serioase de îngrijorare. Revenind la implicarea clerului în politică, se pune întrebarea: Nu cumva vom fi mai câştigați dacă reprezentanții clerului, înainte de a se implica în politica de partid, s-ar implica mai mult în educația moral-religioasă a societății în general şi a tinerilor în special? Să medităm mai mult la cuvintele Mântuitorului: ***Căutați mai întâi împărăția lui Dumnezeu şi dreptatea Lui şi toate acestea vi se vor adăuga*** (Mt. 6,33).

X. CUM ESTE PERCEPUTĂ ORA DE RELIGIE DE CĂTRE ELEVI, PĂRINȚI ŞI CADRE DIDACTICE

Condițiile vieții cotidiene, cu bucuriile şi speranțele ei, cu angoasele şi neîmplinirile ei constituie mediul în care trăiesc atât profesorul de religie cât şi elevii săi, atât preotul cît şi enoriaşii săi. Părintele Vasile Gordon aprecia că "în ceea ce priveşte studierea contextului trebuie să recunoaştem că este obligatorie pentru predicator, întrucât contextul în care ascultătorii predicii vieţuiesc este un izvor inadmisibil de ignorat"[305]. Credem că la fel stau lucrurile şi pentru profesorul de religie.

Religia, ca disciplină şcolară, îl predispune pe elev la multe întrebări. Iată motivul pentru care apreciem că investigația pedagogică conduce la observarea şi evidențierea unor aspecte şi concluzii cu privire la desfăşurarea educației religioase. Chestionarele şi întrebările reliefează anumite aspecte ascunse ale actului pedagogic, conduc spre o cunoaştere precisă şi complexă a unei situații, a unui aspect sau a unei probleme: "O întrebare este o invitație la acțiune, este un ferment al activității mentale, un instrument de obținere a informațiilor"[306].

Pentru a avea o mai bună imagine asupra modului în care este receptată ora de religie am dat mai multe chestionare elevilor, părinților şi profesorilor de alte discipline. Am recurs la această strategie deoarece toți cei implicați în realizarea educației religioase vor fi mai câştigați atunci când vor avea o percepție mai clară asupra modului în care este receptată religia de către societate. Suntem conştienți de faptul că "mesajul biblic presupune interogație şi autointerogație"[307].

Chestionarul poate fi şi un pretext pentru deschiderea unui dialog, a unei consfătuiri, a unei argumentări sau a unei consilieri. Este bine să judecăm ora de religie nu doar prin ceea ce noi am vrea să fie, ci şi prin prisma felului în care ora de religie este percepută de către elevi, părinți, profesori de alte discipline etc. Vom prezenta în continuare câteva opinii în acest sens.

1. E l e v i i

Au fost chestionați **497 de elevi** la nivel primar, gimnazial şi liceal din **11 unități şcolare** din cadrul Inspectoratului Şcolar Județean Cluj. Structura chestionarului avea următoarea formă:

- *Ce reprezintă pentru dumneavoastră ora de religie?*
- *Credeți că vă ajută ora de religie?*

[305] GORDON, Vasile, **Biserica şi Şcoala (Analize omiletice, catehetice şi pastorale)**, Editura Christiana, Bucureşti 2003, pag. 12
[306] CERGHIT, Ioan, **Metode de învățământ**, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1980, pag. 116
[307] ŞANTA, Gheorghe, **Valorile creştine în educația morală a adolescentului**, Casa Cărții de Ştiință, Cluj-Napoca, 2004, pag. 248

La **nivel primar**, din **138** de elevi, **135** (97,82%) au răspuns că le place ora de religie şi simt că le este folositoare, iar **3** (2,18%) elevi au răspuns că nu le place în mod deosebit ora de religie. Iată câteva opinii:

- *Pentru mine ora de religie reprezintă o convorbire cu Dumnezeu şi un moment de bucurie*[308]
- *Ora de religie ne ajută să cunoaştem viețile sfinte ale martirilor, ne îndeamnă către o viață fără păcate, ne ajută să fim mai aproape de Dumnezeu*[309]
- *Eu cred că ne ajută foarte mult ora de religie; ne învață să respectăm Biserica şi să ne iubim părinții. Cel mai important este că ne ajută să-L iubim pe Hristos şi pe sfinți*[310]
- *Pentru mine ora de religie reprezintă un dar, profesoara ne învață despre Dumnezeu şi ne ajută să ne acceptăm soarta în viață*[311]

La **nivel gimnazial**, din **173 de elevi** , **165** au răspuns că sunt mulțumiți de ora de religie, **5** au răspuns că doar uneori le place ora de religie, iar 3 au răspuns că nu. Părerile elevilor sunt interesante:

- *Ora de religie m-a ajutat să-mi limpezesc câteva lucruri în capul meu, deoarece eram foarte confuză. La toți ne plac orele doamnei profesoare de religie*[312].
- *Pentru mine ora de religie este cea mai frumoasă oră, chiar dacă nu este la fel de importantă ca Româna. Este ora în care vorbesc deschis cu doamna profesoară, este o oră de relaxare... La ora de religie parcă trăim pe un alt tărâm, într-o lume mai bună, mai frumoasă*[313].
- *Datorită orelor de religie noi putem înțelege diferențele dintre bine şi rău*[314].
- *La religie învățăm despre Dumnezeu şi să ne apropiem de Dumnezeu. Ora de religie ne învață să gândim optimist şi să fim mai buni*[315].
- *O disciplină specială şi deosebită deoarece ne ajută să fim mai buni cu alții şi să ne îndreptăm greşelile*[316].

[308] Chestionar, clasa a IV-a, Şcoala „Horea", Cluj-Napoca, 24.03.2003
[309] Chestionar, clasa a IV-a, Şcoala 21, Cluj-Napoca, 24.03.2003
[310] Chestionar, clasa a IV-a, Şcoala „L. Rebreanu", Cluj-Napoca, 25.03.2003
[311] Chestionar, clasa a IV-a, Şcoala „Horea", Cluj-Napoca, 24.03.2003
[312] Chestionar, clasa a VIII-a, Liceul „G. Voievod" Gilău, 8.04.2003
[313] Chestionar, clasa a VIII-a, Liceul „G. Voievod" Gilău, 8.04.2003
[314] Chestionar, clasa a IV-a, Şcoala 21, Cluj-Napoca, 28.03.2003
[315] Chestionar, clasa a IV-a, Şcoala „Horea", Cluj-Napoca, 28.03.2003
[316] Chestionar, clasa a IV-a, Şcoala „Horea", Cluj-Napoca, 28.03.2003

La **nivel liceal** au fost chestionați **186** de elevi, din care **154** (82,79 %) opinează că ora de religie are un rol deosebit între celelalte discipline, **18** (9,67 %) n-au răspuns, iar **15** (8,06 %) au mărturisit că nu-i văd rostul. Opiniile elevilor de liceu sunt foarte responsabile:

- *Ora de religie, pentru mine, reprezintă o oră prin care ne apropiem de Dumnezeu şi cunoaştem Cuvântul Lui, astfel să nu spunem că n-am auzit de Evanghelie*[317].
- *Ora de religie este ora care se ocupă de sufletul meu*[318].
- *Sunt sigură că ora de religie ne ajută să mergem pe calea cea bună şi ne învaţă cum să fim plăcuți lui Dumnezeu şi oamenilor*[319].
- *Această oră menține vie legătura mea cu Dumnezeu şi cred că este necesară în fiecare şcoală şi în fiecare clasă. Această oră mă ajută să cuget asupra păcatelor mele şi să mă căiesc*[320].
- *Este o oră relaxantă, dar nu cred că avem nevoie de o oră în plus în clasa a XII-a când suntem foarte ocupați*[321].
- *O oră din programul şcolar în care pot fi mai aproape de Dumnezeu şi singura care nu mă stresează. Aştept cu bucurie ora de religie*[322].

2. P ă r i n ț i i

În semestrul al doilea al anului şcolar 2003-2004 am chestionat **254 de părinți** ai unor elevi provenind din unități şcolare ale Inspectoratului Şcolar Județean Cluj. Constatăm cu bucurie că marea majoritate a părinților sunt foarte mulțumiți de modul în care este predată religia în şcoală, de modul în care copiii lor sunt îndrumați şi ajutați în cadrul orelor de religie. Prezentăm cîteva opinii ale părinților:

- *Ora de religie îl ajută pe copilul meu să conştientizeze că Dumnezeu îi este aproape şi astfel nu este singur în necazuri şi probleme. El ştie care este diferența între bine şi rău*[323].
- *Pot să spun cu sinceritate că sunt mulțumită de progresul moral-duhovnicesc înregistrat de fiica mea, şi am certitudinea că în urcuşul ei duhovnicesc (pe care sper să îl parcurgă onest) să atingă cote mai înalte decât mine, care îmi amintesc cu mult drag despre anii de şcoală şi în acelaşi timp cu mult regret în suflet de absența totală a orelor de religie*[324].

[317] Chestionar, clasa a XI-a, Colegiul Pedagogic, Cluj-Napoca, 25.03.2003
[318] Chestionar, clasa a XII-a, Liceul Forestier, Cluj-Napoca, 23.03.2003
[319] Chestionar, clasa a IX-a, Liceul „Avram Iancu", Cluj-Napoca, 25.03.2003
[320] Chestionar, clasa a XI-a, Colegiul Pedagogic, Cluj-Napoca, 25.03.2003
[321] Chestionar, clasa a XII-a, Liceul „Avram Iancu", Cluj-Napoca, 25.03.2003
[322] Chestionar, clasa a XII-a, Liceul „Avram Iancu", Cluj-Napoca, 24.03.2003
[323] Chestionar, Şcoala „A. Iancu" Câmpia Turzii, 25.03.2004
[324] Chestionar, Liceul „Gheorghe Şincai", Cluj-Napoca, 20.03.2004

- *Discuțiile libere în cadrul acestor ore, indiferent de temele abordate, sunt foarte importante în viața tinerilor. Unele puncte de vedere, privind viața, care diferă modului lor de a fi le pun unora semne de întrebare şi interes spre un nou orizont încă necunoscut de ei, un orizont al adevărului*[325].

- *Cu siguranță, introducerea religiei în şcoală este binevenită. Sper că această materie va schimba în bine viața multor copii*[326].

- *După spusele fiicei mele, orele de religie se desfăşoară într-un mod foarte normal, sunt ore în care elevii înțeleg întotdeauna ceea ce li se predă... Cu trecerea anilor, fiica mea înregistrează progrese tot mai mari; anul acesta, datorită domişoarei profesoare, a reuşit să primească răspuns la unele întrebări pe care le avea fără răspuns de mai mulți ani*[327].

- *Am fost mereu de acord cu introducerea religiei în şcoală, mai ales că tinerii din ziua de zi merg rar la Biserică, acest lucru datorându-se şi educației primite în familie.În aceste condiți orei de religie îi revine sarcina de-a forma tănărul intelectual, moral şi spiriutal*[328].

- *Suntem multumiți pentru cea ce face, face cu multă plăcere. Este foarete inportant ca la şfârşituli orelor de religie, elevii sa iasă cu inima dechisă de Dumnezeu... Treptat credința primită în coplilărie trebuie ă devină convingere propie ... Nu-mi dau seama cui, dar ar trebui să se ceară sau să fie alocat un anumit fond care să fie folosit pentru a face pelerinaje cu copiii. Pe lăngă cunoştințele asimilate la cursuri, elevul ar rămâne şi cu frumusețea imaginilor care sigur rămân tipărite în minte. Aceasta datorită faptului că unele familii sunt lipsite de mijloace materiale*[329].

- *Da sunt mulțumită de ora de religie ă mărturisesc că de multe ori sunt uimită de căte lucruri ştie, mă corectează şi pe mine vizavi de anumite aspecte religioase*[330].

3. C a d r e l e d i d a c t i c e

Profesorii de alte discilpine îi pot ajuta pe profesorii de religie sub diferite aspecte: activități interdisciplinare, interasistențe, oferirea unor mijlace didactice, anumite sugestii în vederea strategiilor şi metodologiilor folosite. Sunt interesante părerile şi sugestile profesoriilor de alte discipline cu privire la modul în care se desfăşoară activitatea în şcoală. Pentru a evidenția acest fapt am dat un chestionar unor profesori (**262** au răspuns) din **23** de şcolii şi licee ale județului Cluj[331]. Aprecierile profesorilor îi onorează pe profesori de religie:

[325] Chestionar, Liceul „Gheorghe Şincai", Cluj-Napoca, 21.03.2004
[326] Chestionar, Colegiul Pedagogic, Cluj-Napoca, 22.03.2004
[327] Chestionar, Colegiul Tehnic „Raluca Ripan", Cluj-Napoca, 20.03.2004
[328] Chestionar, Colegiul Tehnic „V. Ungureanu", Câmpia Turzii, 22.03.2004
[329] Chestionar, Colegiul Tehnic „V. Ungureanu", Câmpia Turzii, 21.03.2004
[330] Chestionar, Colegiul Tehnic „Raluca Ripan", Cluj-Napoca, 20.03.2004
[331] Au răspuns chestionarului **262** de profesori (iunie 2003).

- *Profesora de religie este pentru elevi un model, este deschisă în faţa elevilor*
- *Câteva realizări: participarea elevilor în număr mare la slujbele religioase; împărtăşirea cu Sfintele Taine în posturile mari; rezultate frumoase la olimpiada de religie,*
- *Profesorul de religie susţine moral elevii şi se implică în viaţa lor dându-le sfaturi (uneori ceea ce nu au reuşit dirigintele şi părinţii a reuşit profesorul de religie)*
- *Din păcate, uneori profesorul de religie nu se bucur respectul şi aprecierea colegilor aşa cum s-ar cuveni. Religia este o foarte extrem de importantă în viaţa lor.*
- *Prin religie s-a adus o contribuie esenţială la educaţia elevilor.*
- *S-a reuşit sensibilizarea elevilor şi îndrumarea lor către locaşurile de cult. Elevii au conştientizat importanţa sărbătorilor şi a participări la slujbe. Mulţi elevi au devenit mai atenţi cu colegii, părinţii şi profesorii lor.*
- *Pe lângă un comportament mai bun pe lângă noile cunoştinţe acumulate au reuşit în grupuri mari, să meargă la Biserică în număr mare.*
- *Elevii sunt mai înţelegători, prin ora de religie se dezvoltă calităţiile pozitive ale elevilor; uni dintre cei care nu participă la orele de religie se remarcă prin atitudini negative faţă de şcoală şi societate.*
- *Consider ora de religie ca una mai specială dacă profesorul este competent.*
- *În şcoala noastră profesorul de religie este apreciat la superlativ.*
- *Cred că unul dintre neajunsuri este faptul că se accentuează informarea elevilor în decrimentul formări personalitţi acestora.*
- *Părerea mea este că la clasele I-IV lecţiile sunt destul de dificile, se dau multe informaţi care nu sunt prea uşor accesibile copiilor; lecţile de religie ar trebui să pornească de la realităţile încojutoare de la universul copiilor. Obiectivele programei pot fi realizate şi prim povetiri simple.*
- *Lispesc manulalele şi materialele didactice adecvate.*
- *Copiii sunt mai cuminţi, au sentimentul ca există "Doamne, Doamne". Trist este ceea ce face profesorul de religie în şcoală nu este continuat de părinţi.*
- *Orele de religie contribuie în mod deosebit la formarea personalităţii elevilor, la modelarea caracterului lor, la formarea unei concepţii sănătoase despre lume. Le cultivă sentimentele de iubire faţă de apropele şi faţăde Dumnezeu.*

Opiniile şi sugestile părinţiilor, elevilor şi profesorilor vin să ateste faptul că educaţia religioasă şi-a regăsit locul în şcoala românescă. Se cuvine ca profesorul de religie să-şi adapteze

discursul didactic în funcție de situațile concrete şi să folosească acele manuale şi mijloace didactice care se prteză în funcție de particularitățile de vârstă ale elevilor.

Avem impresia că tindem prea mult spre încărcarea eleviilor cu unele noțiuni foarte complexe. Un exemplu concret: *Manualul de religie pentru clasa a III-a*, editura Mirton, Timişoara, apărut cu binecuvântarea Centrului Eparhial. Acest manual este prezentat într-o formă grafică foarte reuşită, cu rebusuri şi chestionare interesante, dar totuşi unele noțiuni depăşesc cu mult puterea de percepție şi procesare pentru un elev de clasa a III-a. La pagina 6 apare următorul paragraf: *necesitatea harului divin pentru mântuire au contestat-o pelagienii şi semipelagieni, condamnați în sinodul de la Cartagina (418)*[332].

La clasa a IV-a alt *Manual de religie* apărut la aceeaşi editură, cuprinde următorul pasaj: *Protestanții susțin că omul nu pot face nimic prin propriile puteri pentru măntuire.acesta concepție duce la ideea că Dumnezeu îi alege pe unii spre măntuire iar pe alți spre condamnare*[333]. Considerăm că este prematur să vorbim de predestinație la clasa a IV-a.

Chiar şi la clasele mari unele lecții trebuie abordate cu multă delicatețe, un exemplu ar fi la clasa a X-a unde programa şcolară indică la capitolul Dogmatică, printre altele, şi *Argumente raționale pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu.* În urma cercetărilor din teren am observat că unii profesori de religie atunci când abordează acestă temă, o predau după manualul de Dogmatică, iar unii elevi nu înțeleg mare lucru.

Din aceste considerente apreciem că profesorul de religie poate să se orienteze şi după alte discipline atunci când îşi delimitează conținuturile didactice.

Un bun profesor citeşte pe fața elevilor dacă înteleg sau nu, un bun profesor este atent până în cele mai mici detali. A.Makareko sublinia că " am devemit un bun maestru numai atunci când am învățat să spun *vino încoace* în 15-20 de nuanțe"[334].

Lecția de religie v-a dobândi o misiune misionară şi apologetică în măsura în care vom observa mai profund cuvintele Sfântului Apostol Pavel:

"*Deşi sunt liber față de toți, rob tuturor m-am făcut, pentru ca pe cei mai mulți să-i dobândesc. Cu Iudeii ca un iudeu am fost, ca să-i dobândesc pe Iudei. Cu cei de sub lege, ca unul de sub lege – deşi eu nu sunt sub lege -, ca să-i dobândesc pe cei de sub lege. Cu cei ce n-au legea, ca unul ce nu are legea- deşi nu sunt fără lege în fața lui Dumnezeu, ci întru legea lui Hristos -, ca să-i dobândesc pe cei care nu au legea. Slab m-am făcut cei slabi, ca să-i dobândesc pe cei slabi. Tuturor toate m-am făcut, pentru ca-n orice chip să-i mântuiesc pe unii. Dar pe toate de dragul Evangheliei le fac, ca să-i fiu părtaş."*

---

[332] ***Manualul de religie*** *pentru clasa a III-a*, editura Mirton, Timişoara, 2001, p.6
[333] ***Manualul de religie*** *pentru clasa a IV-a*, editura Mirton, Timişoara, 2001, p.4
[334] MAKARENKO, A. S., **Opere,** Ed.a II-a, volumul II, Moscova 1957, p.506, în Kramar, M, **Psihologia Stilurilor de gândire şi acțiune umană**, Polirom , Iaşi, 2002

(I Cor. 9, 19-23)

E L E M E N T E D E M A N A G E M E N T
E D U C A Ț I O N A L
Cu aplicație în cadrul educației religioase
(*partea a II - a*)

I. L E C Ț I A
Principală formă de organizare şi desfăşurare a activității didactice şi de educație religios – morală

1. Noțiuni introductive

Prin educație religioasă înțelegem activitatea metodică şi practică prin care ne adresăm sufletului şcolarilor, capacității lor de a asimila cunoştințe, totodată "fiind preocupați cum trebuie să fie mijlocite cunoştințele ca prin ele să exercităm şi să dezvoltăm puterile spirituale ale şcolarilor - rațiune, sentiment şi voință"[335].

Formarea atitudinilor şi învățarea valorilor religioase este un demers complicat şi de durată. Realizarea educației religioase este facilitată de respectarea unor forme, metode şi principii didactice. Fără a intra în detalii, vom spune că toate principiile generale ale didacticii vor fi respectate şi se vor contextualiza la specificul predării religiei.

Educația religioasă incumbă o racordare optimă a arsenalului metodologic la obiectivele şi conținutul acestei laturi deosebite a educației generale. Metodele şi tehnicile specifice ei reclamă o aplicație care să fie întotdeauna în serviciul credinței.

În toate acțiunile noastre didactice este nevoie de a urma sisteme de lucru şi metodologii adecvate scopurilor urmărite: "rămâne de studiat prin ce mijloace se poate atinge scopul propus"[336].

2. Cerințe generale ale conceperii şi organizării lecției de religie

Mijlocul, calea, forma cea mai uzuală în educația religioasă este lecția. Lecția constituie forma principală în care este organizată şi se desfăşoară activitatea educatorului cu elevii unei clase. Ea vizează realizarea unor obiective instructiv-educative, are un conținut bine definit, o anumită

---

[335] ŞEBU, S., *Subiectul de educat*, în **Îndrumări metodologice şi didactice**, Ed. Instit. Biblic, Bucureşti, 1990, pg. 75

[336] LEONTE, L., **Ucenicul lui Hristos**, Ed. Crater, Bucureşti, 1998, p. 40

structură şi un timp determinat de desfăşurare, presupune utilizarea unor strategii didactice, a unor sisteme metodologice (metode şi procedee didactice) şi resurse materiale (instrumente de lucru: Sfânta Scriptură, manuale, cărți cu conținut religios ş.a. şi mijloace de învățământ: icoane, vase liturgice, aparatură audio-video).

Prin urmare, lecția poate fi definită ca "activitate comună a învățătorului/profesorului cu elevii unei clase, în vederea realizării unor obiective instructiv-educative determinate, în cadrul căreia învățătorul/profesorul asigură predarea unui conținut, organizează şi dirijează activitatea de învățare a elevilor[337].

În ansamblul formelor de lucru desfăşurate cu elevii, lecția deține un loc important, constituind o formă principală de activitate a diadei profesor-elev. Înrădăcinată în practica şcolară de multă vreme, "lecția a demonstrat o adevărată perenitate, situându-se în prim-planul formelor de lucru cu elevii"[338].

Prin ordonarea logică a conținutului instruirii în unități didactice corespunzătoare fiecărei lecții, ansamblul lecțiilor asigură predarea sistematică a disciplinelor de învățământ, inclusiv a religiei, şi realizarea obiectivelor pedagogice proprii acestora.

Concomitent cu realizarea obiectivelor instructive, prin exercițiul duhovnicesc pe care îl realizează, lecția de religie constituie activitatea cu rol hotărâtor în planul dezvoltării capacităților intelectuale şi religioase ale elevilor.

Prin întreaga organizare şi desfăşurare, lecția de religie exercită o influență sistematică cu funcție formativă sub raportul modelării unor trăsături de personalitate, având incidență puternică asupra randamentului şcolar al elevilor şi al formării caracterului moral-religios al acestora.

3. Proiectarea lecției de religie

Referitor la pregătirea lecției de religie, trebuie să precizăm că ea îşi atinge scopul numai dacă profesorul o pregăteşte temeinic, o predă bine, realizează autoanaliza acesteia, reglându-şi demersul pedagogic în viitor.

Se ştie că în procesul de învățământ sunt prezenți trei factori: învățătorul/profesorul, subiectul de educat (elevul) şi materia de învățământ. Pentru ca reuşita procesului de învățământ să se împlinească, este absolut necesar ca între aceşti factori să existe o concordanță. "Orice învățător sau profesor, cu toată ştiința şi experiența pe care şi-a acumulat-o în decursul activității sale profesionale, este obligat să îşi pregătească temeinic lecțiile. La fiecare lecție trebuie să respecte

[337] CERGHIT, I., RADU, I.T., POPESCU, E., VLĂSCEANU, L., **Didactica**, manual pentru clasa a X-a, şcoli normale, E. D. P., Bucureşti, 1997, p. 114

[338] IONESCU, M., RADU, I., **Didactica modernă**, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1995, p. 226

principiile fundamentale ale învățământului, utilizându-se metodele şi procedeele cerute de structura materiei de învățământ ce urmează a fi predată"[339].

În mod tradițional, prin proiectare se înțelege împărțirea timpului, eşalonarea materiei sub forma planului calendaristic, a sistemului de lecții, a planului tematic, a proiectului de lecții etc. În funcție de finalitățile prescrise, pot fi propuse o serie de principii în proiectarea şi realizarea educației religioase:

a. Religia are prilejul de a oferi ființei în formare, la orice vârstă, răspunsuri pe măsura căutărilor şi posibilităților specifice. Trebuie desfăşurată în fiecare etapă acea secvență a fenomenului religios care poate fi accesibilă şi care poate avea efect maxim asupra sentimentului religios.

b. Credința religioasă este într-un fel o problemă subiectivă, deoarece percepția sacră a realității se face prin prisma experiențelor personale. Sentimentul sacrului şi al divinului are drept urmări deschiderea şi îmbogățirea individului prin disponibilizarea lui către valori universale.

c. Este de dorit ca elevul să sesizeze şi să proiecteze o anumită aură sacră asupra lucrurilor şi evenimentelor ce îl înconjoară.

d. Proiectarea unei lecții de religie se va face ținând cont de aspirațiile şi motivațiile elevilor de diferite vârste, de obiectivele urmărite, de conținuturile alese, precum şi de tipurile de relații care se stabilesc între profesori şi elevi.

Proiectarea didactică reprezintă procesul deliberativ de fixare mentală a etapelor ce vor fi parcurse în realizarea instrucției şi educației religioase. În funcție de perioada de timp luată ca referință, se pot distinge două ipostaze ale proiectării[340]:

- proiectarea globală;
- proiectarea eşalonată.

Proiectarea globală are ca referință o perioadă mai mare de instruire: semestru sau an de studii. Concretizarea acestui tip de proiectare se realizează prin dimensionarea planurilor de învățământ şi a programelor analitice.

Proiectarea eşalonată se materializează prin elaborarea programelor de instruire specifice unei discipline şi apoi unei lecții aplicabile la o anumită clasă de elevi. Profesorul realizează o proiectare eşalonată prin vizarea unei discipline sau a unui grup de discipline, raportându-se la trei planuri temporale[341]: anul şcolar; semestrul şcolar; lecția.

---

[339] ŞEBU, S., *Treptele formale şi învățământul religios*, în **Îndrumări metodologice şi didactice**, Ed. Instit. Biblic, Bucureşti, 1990, p. 60

[340] CUCOŞ, CONSTANTIN, **Pedagogie**, Polirom, Iaşi, 1996, p.119

[341] CUCOŞ, CONSTANTIN, **Educația religioasă. Conținut şi forme de realizare**, E.D.P., Bucureşti, 1996, p. 206

Proiectarea unei discipline pentru un an sau trimestru şcolar se realizează prin planificarea eşalonată pe lecţii şi date exacte de predare a materiei respective. Documentul orientativ în realizarea acestei operaţii este programa şcolară (vezi modelul din anexă).

Proiectarea unei lecţii este operaţia de identificare a secvenţelor instrucţionale ce se desfăşoară în cadrul unui timp bine determinat, de obicei o oră de curs. În cadrul proiectării trebuie observat algoritmul procedural care corelează patru întrebări fundamentale: Ce voi face? Cu ce voi face? Cum voi face? Cum voi şti dacă ceea ce trebuia făcut a fost bine făcut?[342]

Prima întrebare vizează obiectivele educaţionale. A doua întrebare vizează resursele educaţionale de care dispune educatorul. A treia întrebare face referire la stabilirea unei strategii educaţionale în vederea atingerii scopurilor propuse. Răspunsul la a patra întrebare pune problema conturării unei metodologii de evaluare a eficienţei activităţii desfăşurate.

Prima etapă cuprinde o serie de operaţii de identificare şi dimensionare a obiectivelor educaţionale[343]. Acestea pot fi de două feluri: formale sau educative (cum ar fi cultivarea şi întărirea sentimentelor religioase la disciplina Religie) şi materiale sau instructive (vehicularea de informaţii şi cunoştinţe cu privire la faptul şi comportamentul religios).

A doua etapă - stabilirea resurselor educaţionale [344] se constituie din operaţii de delimitare a conţinutului învăţării. La ora de religie, conţinuturile pot fi de mai multe feluri:

- Conţinuturi istorice, care tratează evolutiv şi biografic momente şi persoane sacre;

- Conţinuturi teoretice, îndeosebi principii, norme, doctrine specifice unei religii;

- Conţinuturi practice, obişnuinţe şi deprinderi religioase care se cer a fi transferate şi formate la elevi: rugăciunea, meditaţia, participarea la slujbele religioase.

În a treia etapă în proiectare avem în vedere conturarea strategiei didactice optime[345] (metode, materiale, mijloace). Formele de organizare a activităţilor la religie pot varia de la lecţia frontală (desfăşurată cu întreaga clasă de elevi) până la activitatea independentă pe grupe eterogene. Ultima secvenţă a proiectării ţine de stabilirea scenariului didactic, "într-un anume sens, activitatea didactică este un act de creaţie şi mai puţin un şir neîntrerupt de operaţii-şablon decantate în mod rutinier, didacticist"[346].

Etapa finală a proiectării didactice vizează stabilirea tehnicilor de evaluare a rezultatelor învăţării[347]. Proiectul didactic este bine format dacă el stabileşte de la început o procedură de evaluare a nivelului de realizare a obiectivelor propuse. Proiectarea unei lecţii constituie o piatră de încercare pentru orice cadru didactic.

[342] CUCOŞ, CONSTANTIN, **Pedagogie**, Polirom, Iaşi, 1996, p.121
[343] ibid., p.122
[344] ibid., p.123
[345] idem
[346] CUCOŞ, C., **Educaţia religioasă, Conţinut şi forme de realizare**, E.D.P., Bucureşti, 1996
[347] CUCOŞ, CONSTANTIN, **Pedagogie**, Polirom, Iaşi, 1996, p.123

Succesul unei lecţii este garantat de buna pregătire şi anticipare a secvenţelor instructiv-educative de către învăţător sau profesor. Elaborarea unei lecţii constituie un act de creaţie prin care se imaginează şi se construiesc momentele (etapele) principale ale lecţiei, dar şi cele de amănunt.

Sintetizând mai multe variante de proiectare didactică, pentru lecţia de religie propunem următoarele etape principale:

I. Moment organizatoric
II. Reactualizarea cunoştinţelor
III. Anunţarea subiectului şi a obiectivelor
IV. Prezentarea noului conţinut şi dirijarea învăţării
V. Fixarea cunoştinţelor
VI. Tema pentru acasă. Concluzii. Aprecieri. (Evaluări)
VII. Încheierea lecţiei

4. Principalele tipuri de lecţii şi structura acestora

Analiza formelor de organizare a proceselor de instruire religios-morală permite identificarea mai multor tipuri de lecţii, diferite prin natura contribuţiei lor la realizarea scopurilor urmărite în activitatea şcolară. Învăţarea nu este un act spontan şi nu se realizează dintr-o dată. Astfel, învăţarea completă şi temeinică în cadrul activităţii şcolare se realizează prin intermediul mai multor procese: de comunicare şi însuşire a cunoştinţelor, de recapitulare şi sistematizare, de formare a priceperilor şi deprinderilor, de evaluare a rezultatelor şcolare.

4.1. Tipul lecţiei mixte sau combinate[348]

Caracteristica fundamentală a acestui tip constă în faptul că urmăreşte realizarea aproximativ în aceeaşi măsură a mai multor sarcini didactice (comunicare, sistematizare, fixare, verificare). "Spre deosebire de celelalte tipuri în care una din sarcini este dominantă, în cadrul acestui tip de lecţie, sarcinile asupra cărora se concentrează activitatea profesorului şi a elevilor se află aproximativ pe acelaşi plan"[349]. Principalele etape sau secţiuni de lucru ale acestui tip de lecţii se structurează astfel:

1. **Momentul organizatoric**, care este destinat rezolvării unor activităţi de natură organizatorică (asigurarea ordinii şi disciplinei, controlul prezenţei, pregătirea mijloacelor şi materialelor necesare, rostirea rugăciunii).

[348] MACAVEI, ELENA, **Pedagogie**, Idei Pedagogice Contemporane, Bucureşti, 1997, p. 305
[349] NICOLA, I., **Pedagogie şcolară**, E.D.P., Bucureşti, 1980, p. 308

2. **Reactualizarea cunoştinţelor** însuşite anterior*;* dacă elevii au avut temă de casă se procedează la verificarea acesteia. Controlul nivelului de cunoştinţe se realizează cu ajutorul unor metode cum ar fi: conversaţia frontală, chestionarea orală, lucrări scrise, teste etc. Se încheie cu aprecieri globale şi individuale.

Tot acum trebuie creat un moment aperceptiv (pregătirea elevilor pentru asimilarea noilor cunoştinţe) care se face printr-o conversaţie introductivă, urmărindu-se reactualizarea cunoştinţelor necesare înţelegerii noilor noţiuni ce se vor preda. Tot aici putem utiliza aşa numitele "noţiuni-ancoră", prin care încercăm să facem o legătură între lecţia predată şi lecţia ce urmează a fi predată. Spre exemplu: dacă am predat lecţia *Despre Sfânta Treime*, una dintre ideile dezbătute ar fi trebuit să fie *relaţia de iubire dintre Persoanele Sfintei Treimi (perihoreza)*. Dacă lecţia următoare va fi *Despre creaţie*, la momentul aperceptiv vom explica elevilor că iubirea dintre Persoanele Sfintei Treimi este o iubire care se revarsă şi asupra creaţiei. Drept urmare, *Creaţia,* lecţia noastră de astăzi, am putea să o intitulăm ***Creaţia ca dar al iubirii lui Dumnezeu***. Această etapă vizează totodată crearea condiţiilor psihologice pentru activitatea ce urmează.

3. **Anunţarea temei şi a obiectivelor**, respectiv scrierea subiectului activităţii pe tablă şi precizarea scopului lecţiei şi a obiectivelor acesteia într-un limbaj accesibil elevilor. Exemplu: astăzi vom vorbi despre *Patimile Mântuitorului Iisus Hristos*. Veţi afla multe lucruri despre felul cum a pătimit Mântuitorul pentru noi, dar şi ce însemnătate au Patimile Mântuitorului pentru răscumpărarea noastră şi a lumii întregi. Vom afla şi modul în care noi ne împărtăşim de roadele jertfei lui Hristos.

4. **Predarea noilor cunoştinţe** este momentul în care se realizează coordonarea activităţii profesorului şi a elevilor în vederea realizării obiectivelor instructiv-educative: asimilarea de noi cunoştinţe, integrarea lor în sisteme tot mai largi, dezvoltarea proceselor şi însuşirilor psihice, a personalităţii umane, a sentimentului religios.

5. **Fixarea cunoştinţelor**, etapă în care profesorul insistă asupra fixării cunoştinţelor prin sistematizarea lor, prin organizarea unor exerciţii aplicative, jocuri, concursuri, rebusuri etc. În cadrul fixării cunoştinţelor nu este întotdeauna indicat să facem această fixare prin repetarea lecţiei. Mai degrabă vom încerca să-i determinăm pe elevi să se raporteze la cele discutate şi să-şi facă o evaluare în ceea ce priveşte modul lor de a percepe şi pune în practică anumite principii şi elemente de doctrină creştină.

6. **Tema pentru acasă**. **Concluzii**. **Aprecieri**. Tema pentru acasă reprezintă o continuare firească a activităţii din clasă, scopul ei fiind acela de a stimula activitatea independentă a elevilor.

Evaluarea cunoştinţelor este importantă atât pentru cadrul didactic, având valoare de feed-back (conexiunea-inversă), cât şi pentru elevi, întrucât ea se finalizează cu notarea acestora. Aici trebuie observate rezultatele docimologiei moderne; spre exemplu, la lecţia de religie verificăm nu doar dacă un elev a învăţat o rugăciune, ci totodată observăm dacă el o şi rosteşte.

7. **Încheierea lecţiei** poate fi marcată prin rostirea unei rugăciuni sau prin intonarea unui imn religios. Un profesor de religie va fi mulţumit de activitatea sa dacă va constata că elevii pleacă fericiţi de la ora de religie.

4.2. Tipul lecţiei de comunicare (dobândire de noi cunoştinţe)[350]

Acest tip de lecţie se foloseşte cu precădere când profesorul are de transmis un volum mai mare de cunoştinţe şi de o complexitate mai ridicată. Redăm în continuare câteva variante posibile:

- lecţii de descoperire pe cale inductivă - se folosesc atunci când elevii au posibilitatea să observe diferite obiecte şi fenomene şi pe baza informaţiilor primite să ajungă la formularea unor generalizări;

- lecţii introductive - se organizează la începutul anului şcolar sau la începutul tratării unui capitol;

- lecţii-prelegere - pe parcursul expunerii, profesorul foloseşte diverse procedee pentru antrenarea elevilor în activitatea de învăţare;

- lecţii de comunicare - în care noile cunoştinţe sunt prezentate cu ajutorul mijloacelor tehnice audio-vizuale.

4.3. Tipul lecţiei de formare a priceperilor şi deprinderilor[351]

Specifică pentru acest tip de lecţie este ponderea însemnată pe care o ocupă activitatea independentă a elevilor, consacrată efectuării de exerciţii, de teme, de lucrări practice. "Prin comportamente acţionale, cum ar fi priceperi, deprinderi, algoritmi, precum şi prin activitatea destinată formării, consolidării şi perfecţionării acestor acte, se adânceşte înţelegerea, se fixează şi se sistematizează cunoştinţele însuşite de elevi"[352].

4.4. Tipul lecţiei de fixare şi sistematizare[353]

Obiectivul fundamental urmărit în cadrul acestui tip de lecţie este fixarea şi consolidarea cunoştinţelor prin stabilirea unor corelaţii între cunoştinţele unui capitol sau ale mai multor capitole. Recapitularea nu poate fi redusă la reluarea identică a cunoştinţelor, la simpla redare a celor asimilate anterior, ea presupune, din contră, reluarea din perspectiva unei idei centrale, în jurul căreia să graviteze majoritatea cunoştinţelor.

---

[350] IONESCU, M., RADU, I., **Didactica modernă** (ediţia a II-a, revizuită), Dacia, Cluj-Napoca, 2001, p.196
[351] MACAVEI, ELENA, op. cit., p. 307
[352] NICOLA, I., op. cit., pg. 311.
[353] MACAVEI, ELENA, op. cit., p. 307

4.5. Tipul lecției de verificare şi apreciere (de control şi evaluare)[354]

Scopul fundamental urmărit este acela al controlului şi evaluării randamentului şcolar, respectiv a cantității şi calității însuşite, a dezvoltării psihice, a formării priceperilor şi deprinderilor. Verificarea se poate realiza prin chestionare orală, prin teme scrise, prin lecții destinate analizei lucrărilor scrise, prin lecții de verificare şi apreciere, prin lucrări practice etc.

5. Considerații finale asupra lecției de religie

Din succinta prezentare a tipurilor de lecții deducem că ele au funcție orientativă; ca atare profesorul are latitudinea, potrivit situației concrete în care se află, să elaboreze cele mai adecvate şi eficiente variante de lecție.

Important este ca, indiferent de tipul de lecție pentru care s-a optat, cadrul didactic să observe rezultatele ultimelor cercetări pe tărâmul didacticii generale şi speciale. Una din orientările principale ale acestora este necesitatea modernizării relației profesor-elev.

Într-o sinteză, paralela între câteva idei directoare în didactica tradițională şi cea modernă poate fi prezentată astfel[355]:

Didactica tradițională	Didactica modernă
- consideră percepția drept sursă a cunoştințelor	*- consideră acțiunea externă mintală drept sursă a cunoştințelor*
- pune accent pe transmiterea de cunoştințe gata făcute	*- pune accent pe latura formativă şi educativă a învățării*
- elevul este privit ca obiect al educației *- predomină formația livrească, orientarea intelectualistă*	*- elevul devine subiect al educației* *- pune în centrul atenției îmbinarea învățăturii cu activități aplicative şi de investigație*

Procesul de predare - învățare îmbină aşadar un act de comunicare şi unul de apropiere. Profesorul este cel care inițiază dialogul, îşi alege şi structurează materialul; tot el propune şi organizează activitatea elevului cu acest material, inclusiv fixarea în memorie.

Elevul, implicându-se activ, îşi formează noi mecanisme de achiziție în măsură să-i înlesnească prelucrarea informației primite. În didactica modernă se postulează nu numai

[354] IONESCU, M., RADU, I., op. cit., p.196

[355] IONESCU, M., RADU, I., (coord.), op. cit., pg. 10.

informarea elevilor, ci şi formarea lor. Mai mult, elevul trece drept partener în actul pedagogic. Relația profesor - elev este imperios necesar legată de comuniune şi respect.

Omul nu are o prezență unidimensională, pur intelectuală, ci este şi o ființă ce simte, trăieşte realitatea şi prin alte tipuri de raporturi, întreținute cu aceasta direct sau indirect.

Legile omeneşti sunt abstracțiuni puse în fraze, în cuvinte, dar nu întotdeauna au posibilitatea, oricare le-ar fi puterea, să-l urmărească pe om în toate acțiunile sale. Ele nu pot reglementa decât exteriorul ființei umane şi foarte puțin interiorul. "Sunt atâtea mijloace să te furişezi, să scapi de ochiul legilor omeneşti"[356]. Ochiul lui Dumnezeu este o supranormativitate care dă sens şi consistență normelor umane.

Referitor la relația profesor-elev şi la atitudinea pe care profesorul trebuie să o aibă în fața colectivului de elevi, precum şi în timpul activității didactice, redăm în continuare câteva sfaturi şi îndemnuri practice adaptate după *Recomandările cu privire la atitudinea profesorului față de elevi în timpul activităților didactice*[357] elaborate de către Inspectoratul Şcolar Județean Cluj.

DA	**NU**
1. *Pregătiți- şi temeinic, pentru a vă minuțios vă impune profesional, ştiințific, pentru a nu risca să fiți puşi în dificultate de vreun elev.*	*Nu intrați la clasă bazându-vă pe improvizații de moment. Nu etalați toate cunoştințele dumneavoastră!* *Riscați:* *- supraîncărcarea elevilor,* *- neînțelegerea unor aspecte,* *- neîncadrarea în timp.*
2. *Preocupați-vă pentru o ținută vestimentară decentă, cu gust, pe cât posibil sobră.*	*Nu vă îmbrăcați neglijent, dar nici nu etalați toalete extravagante.*
3. *Când predați:* *- faceți legătură cu lecția precedentă.* *- scrieți titlul pe tablă, subliniați-l şi nu-l ştergeți până la sfârşitul orei.* *expuneți planul lecției integral la început sau,*	*Nu aruncați la întâmplare pe tablă "un fel de titlu" şi câteva idei disparate.*

[356] BOTA, G., **Religie şi caracter**, Ed. Diecezană, Oradea, 1929, pg. 3.
[357] I.S.J., Cluj, *Recomandări cu privire la atitudinea profesorului față de elevi în timpul activităților didactice*, Cluj-Napoca, 2000

dacă îl construiți pe parcurs, notați-l din mers pe tablă, sistematic, ordonat.	
4. *Verbalizați tot ce scrieți.*	*Nu scrieți nimic pe tablă fără a exprima şi cu voce tare. Încercați să nu acoperiți tabla cu corpul dumneavoastră în timp ce scrieți.*
5. *Când explicați, stați în picioare în fața clasei ori lângă tablă, deplasându-vă numai prin fața şirurilor de bănci.*	*Nu vă plimbați printre şirurile de bănci când expuneți lecția pentru că:introduceți timpi morți în drumul spre tablă; obligați elevii să se întoarcă, să vă urmărească cu privirea.*
6. *Angajați toată clasa în dialogul cu dumneavoastră. Numiți şi elevi care nu se anunță.*	*Nu lucrați exclusiv cu elevii buni, neglijându-i pe cei mai slabi.*
7. *Când puneți întrebări: formulați-le clar, fără echivocuri, adresați o singură întrebare într-un enunț, lansați întrebarea pentru întreaga clasă şi eventual apoi numiți elevul, dați dreptul elevului să tacă, dacă nu cunoaşte răspunsul sau să declare că nu ştie.*	*Nu numiți întâi elevul şi apoi să-i adresați întrebarea. Clasa nu va mai participa.*
8. *Primiți cu receptivitate întrebările elevilor, încurajați-i şi aduceți-le capacitatea de a pune întrebări, de a formula probleme.*	*Nu-i sancționați pentru eventualele lacune pe care le trădează întrebările lor.*
9. *Dați-le dreptul de a gândi altfel decât dumneavoastră.*	*Nu etichetați neapărat greşit un răspuns care este diferit de cel gândit de dumneavoastră. Nu pretindeți exact aceeaşi formulare, aceleaşi cuvinte folosite de dumneavoastră.*
10. *Când dați elevilor de lucru (metode active), plimbați-vă obligatoriu printre bănci pentru a-i supraveghea sau ajuta.*	*Nu vă găsiți o ocupație în timp ce elevii lucrează.*
11. *Conduceți clasa cu o siguranță calmă, cu fermitate, fără aroganță, ironii şi aluzii*	*Nu încercați să câştigați simpatia elevilor prin bufonerii, dar nici nu*

umilitoare.	*deveniți distanți, inaccesibili, duri.*
12. *Instituiți o disciplină democratică prin propria dumneavoastră disciplină şi prin disciplina muncii.*	*Nu uitați că aveți față de elevi o funcție de model.*
13. *Îngăduiți o anumită marjă de libertate, copiii au nevoie primordială de mişcare.*	*Nu instaurați un climat de teroare şi disciplină în sensul încremenirii cu mâinile la spate. Riscați ca elevul să răspundă prin apărare şi evadare sau prin contraatac verbal sau atitudinal.*
14. *Întrețineți o atmosferă tonică; presărați ora cu două-trei glume (nu ironii) sau acceptați-le pe cele ale elevilor. Râsul destinde, relaxează.*	*Nu interziceți atitudinea relaxantă de lucru. Când elevii lucrează în grupe nu le interziceți murmurul sau micile deplasări.*
15. *Respectați elevii şi tratați-i ca pe oamenii maturi. Respectați-le problemele şi necazurile.* *Respectați în fiecare adolescent valoarea lui, chiar dacă la disciplina dumneavoastră nu străluceşte.*	*Nu uitați că mulți elevi vă pot fi superiori ca potențial uman. Nu uitați că ascendentul dumneavoastră față de el constă în vârstă, cunoştințe şi statut profesional. Nu ridiculizați elevii, nu-i umiliți, nu râdeți de defectele lor fizice, de lipsa de talent sau de condiția lor familială.*
16. *Fiți corecți, drepți, principiali. Fiți consecvenți cu dumneavoastră înşivă. Respectați făgăduielile făcute elevilor, chiar dacă este foarte greu. Respectați-le pauza.*	*Nu-i nedreptățiți. Elevul acceptă pedeapsa de a respinge nedreptatea. Nu deveniți despoți. Nu manifestați capricii imprevizibile. Nu le luați pauza!*
17. *Recurgeți cât mai des posibil la întăriri pozitive, confirmați răspunsul valoros, aprobați, lăudați, mențineți o relație afectivă pozitivă.*	*Nu abuzați de controlul aversiv: ridiculizare, dojană, sarcasm, critici şi pedepse exagerate.*
18. *Fiți obiectivi în notare.*	*Nu vă lăsați dominați de subiectivitate şi influențați de*

	sursele de eroare în notare.
19. *Aduceţi pe loc la cunoştinţă elevului nota pe care a primit-o. Astfel, intervalul dintre răspunsul lui şi întărirea din partea dumneavoastră va fi minim, iar efectul maxim.*	*Nu fiţi enigmatic când puneţi notele în catalog.*
20. *Fiţi solidari cu colectivul didactic.*	*Nu vă discreditaţi colegii sau conducerea şcolii în faţa elevilor.*

Vom concluziona spunând că există o legătură între educaţia religioasă şi cea morală. George Antonescu ne aminteşte că "religia creştină poate să ia din domeniul educaţiei morale metode, în schimb, educaţia creştină poate şi ea să dea ceva educaţiei morale, şi anume, conţinutul ideologic al eticii pe care trebuie să o cultivăm şi în şcoală"[358].

Perspectiva istorică asupra relaţiei dintre misiunea bisericii şi misiuea şcolii, dintre pedagogie şi dintre teologie, conduce la concluzia că cele două practici culturale sunt interdependente, se stimulează reciproc, tinzând să se coreleze şi în vremea noastră.

La începutul secolului XX, filozoful R. Eucken insista asupra faptului că: "epoca noastră conţine evident probleme mari; aceste probleme pot fi rezolvate numai dacă viaţa noastră este mişcată dinăuntru în afară"[359], această asumpţie fiind la fel de actuală şi în ziua de astăzi.

Creştinismul este doctrina vieţii pe care creştinul o mărturiseşte nu atât prin vorbe, cât mai ales prin fapte. Din aceste considerente, la orice lecţie de religie trebuie să le arătăm elevilor nu numai ce importanţă au noile cunoştinţe pentru viaţă, ci şi felul în care ele pot fi aplicate în viaţă.

Principiul enunţat de Seneca: "non scholae sed vitae discimus", adică “nu pentru şcoală, ci pentru viaţă învăţăm” îşi are actualizarea şi aplicabilitatea la orice lecţie de religie.

În domeniul învăţământului religios se impun şi alte condiţii legate de specificul învăţământului religios. "Trebuie subliniat adevărul că religia nu este ştiinţă în înţelesul curent al cuvântului… Religia este un fenomen spiritual pozitiv şi universal bazat pe predispoziţia înnăscută în om. Factorii care stau la originea religiei sunt Dumnezeu şi omul"[360]. Subliniem încă o dată faptul că învăţământul religios creştin are de realizat nu atât specialişti în cunoaşterea Evangheliei, cât formarea de caractere religios-morale la elevi.

---

[358] ANTONESCU, G., **Educaţia morală şi religioasă în şcoala românească**, Ed. Cultura Românească, Bucureşti, 1937, pg. 134.

[359] EUCKEN, R., **Le sens et la valeur de la vie**, L.F.A., Paris, 1912, p. 28

[360] ŞEBU, S., *Treptele formale şi învăţământul religios*, în: **Îndrumări metodologice şi didactice pentru predarea religiei în şcoală**, Ed. Instit. Biblic, Bucureşti, 1990, p. 64

II. PROGRAM MANAGERIAL
PENTRU DISCIPLINA RELIGIE

Programul sau planul managerial este un document prin care inspectorul şcolar propune concepția, structurarea şi desfăşurarea şi coordonarea activităților didactice la o anumită disciplină, pe parcursul unui an şcolar. În spațiiul educațional, "programul schițează itinerariul ce trebuie parcurs pentru a se atinge un obiectiv prestabilit, ierarhizând acțiunile, analizând dependența logică a fazelor de lucru şi ordinea în timp a fazelor necesare atingerii unui țel"[361].

Între **obiectivele generale**[362] ale unui program managerial enumerăm:

- ✓ realizarea politicii educaționale a Ministerului Educației şi Cercetării
- ✓ realizarea, monitorizarea şi evaluarea calității procesului educațional
- ✓ asigurarea şanselor în educație pentru toți copiii
- ✓ încadrarea în unitățile de învățământ a personalului didactic calificat
- ✓ realizarea formării continue
- ✓ modernizarea bazei materiale şi a infrastructurii etc.

La disciplina religie, programul managerial include şi câteva **aspecte specifice**:

- ✓ facilitarea, prin intermediul orelor de religie, legăturii dintre Şcolală şi Biserică;
- ✓ facilitarea legăturii dintre unitatea şcolară şi parohia pe raza căreia se află unitatea şcolară;
- ✓ cooperarea dintre preotul paroh şi profesorul de religie etc.

Programul managerial este şi un element de creație, element care va observa atât specificul disciplinei cât şi oportunitățile şi problemele concrete dintr-un anumit inspectorat şcolar. Propunem un proiect de plan managerial pentru disciplina religie, proiect care poate fi îmbunătățit în funcție de situațiile concrete.

---

[361] DRAGOMIR, M., BREAZ, M., BREAZ, D., PLEŞA, A., **Mic dicționar de management educațional,** Hiperborea, Turda, 2001, p. 151

[362] ISJ Cluj, **Management şi structură – programe şi activități,** (2003-2004), Eurodidact, Cluj-Napoca, 2003, p. 5

COMPARTIMENTUL Curriculum şi inspecţie şcolară

DICIPLINA Religie Ortodoxă *Anul şcolar* ……

Program Managerial

1. CURRICULUM

Proiectarea de curriculum si monitorizarea progresului şcolar raportat la normativele M.E.C.[363], la obiectivele-cadru şi competenţele generale prevăzute de programa analitică pentru disciplina relgie.

Nr Crt	Strategii / Obiective	Atribuţii	Termen	Evaluare	Indicatori de performanţă
1	Îndrumare şi control privind aplicarea cerinţelor de proiectare a unităţilor de învăţare	Inspectorul de specialitate Metodicieni Responsabili de comisie metodică	Cu ocazia inspecţiilor în specialitate şi tematice	Rapoarte de inspecţii Note de constatare	Observarea proiectării didactice ca proces de optimizare a activităţilor didactice
2	Diversificarea ofertei de curriculum prin raportare la interesele şi necesităţile de dezvoltare personală ale elevilor	Comisiile metodice		Aprobarea CDŞ[364] -urilor de către inspectorul de specialitate	Realizarea de opţionale cu caracter interdisciplinar Opţionale cu caracter formativ-educativ
3	Realizarea unei evaluări obiective la sfârşit de unitate de învăţare Elaborarea testelor pe baza ***matricei de specificaţie***[365]	Inspector de specialitate Metodicieni Responsabili de comisie metodică		Inspecţii în specialitate şi tematice	Realizarea unor matrici adecvate

[363] Ministerul Educaţiei şi Cercetării

[364] Curriculum la Decizia Şcolii

[365] Proiectarea unei activităţi de evaluare începe cu constituirea ***matricei de specificaţii***, care include conţinuturile testate, precum şi nivelurile cognitive la care dorim să măsurăm aceste conţinuturi, de exemplu cunoaştere, înţelegere, aplicare, analiză, sinteză.

2. EFICIENTIZAREA MANAGEMENTULUI LA CLASĂ

Nr Crt	Strategii / Obiective	Atribuții	Termen	Evaluare	Indicatori de performanță
1	Desăvârşirea actului didactic prin utilizarea de metode activ-participative	Directori Metodicieni Responsabili de comisie metodică	Permanent	Inspecții de specialitate	Rezultatele obținute
2	Îndrumarea şi controlul privind utilizarea auxiliarelor curriculare	Directori, Şefii de comisii metodice	Lunar	Analize în comisiile metodice Prin inspecții de specialitate	Portofoliile profesoriilor de religie
3	Utilizarea portofoliului prof. în reglarea propriului demers educațional	Directori, Şefii de comisii metodice	Lunar	Analize în comisiile metodice Prin inspecții de specialitate	Portofoliile profesoriilor de religie

3. MOTIVAREA ŞI DEZVOLTAREA CREATIVITĂȚII ELEVILOR PRIN ORGANIZAREA UNOR CONCURSURI FORMATIV-EDUCATIVE LA NIVEL LOCAL ŞI JUDEȚEAN

Nr crt	Strategii / Obiective	Atribuții	Termen	Evaluare	Indicatori de performanță
1	Încurajarea creativității elevilor, ca parteneri în procesul didactic	Inspector de specialitate Metodicieni	După graficul de desfăşurare a olimpiadei de religie (nivel local şi județean)	Participarea elevilor la olimpiadă Mediatizarea realizărilor elevilor în cadru organizat (expoziții, reviste, etc.)	Rezultatele elevilor Premii acordate

4. RESURSE UMANE

Realizarea formării continue a cadrelor didactice la nivelul şcolilor

Nr crt	Strategii / Obiective	Atribuții	Termen	Evaluare	Indicatori de performanță
1	Diversificarea ofertei de formare prin CCD[366] a	Inspectorul de specialitate **Profesori de**	Conform calendarului CCD şi solicitărilor	Conform cu specificul cursului de formare	Alcătuirea unor portofolii cu documentație de către

[366] Casa Corpului Didactic

	cadrelor didactice, în parteneriat cu **Facultile de Teologie Ortodoxă** şi alţi parteneri educaţionali	**la Facultăţile de Teologie şi Psihologie, Specilişti ai CCD**	cadrelor didactice		participanţi la cursuri
2	Organizarea **Cursurilor de perfecţionare periodică** pentru profesorii de religie	Inspector de specialitate	Conform calendarului activităţilor metodice şi solicitărilor cadrelor didactice	Conform cu specificul şi obiectivele cursurilor de formare	Populazirea experienţei porofesorilor de religie cu activitate şi rezultate deosebite
3	**Colaborări cu familia şi comunitatea parohiala**	Inspector de specialitate Profesori de religie Preoţii parohi	Lunar	Încurajarea unor parteneriate **Şcoala-Familie-Parohie**	**Mediatizarea activitaţilor şcolare în cadrul comunităţii parohiale**

5. ELABORAREA UNOR INSTRUMENTE DE LUCRU SPECIFICE

Nr crt	Strategii / Obiective	Atribuţii	Termen	Evaluare	Indicatori de performanţă
1	Realizarea evaluării formative şi a utilizării rezultatelor acesteia în reglarea de proces	Inspector de specialitate Directori	Lunar La sfârşit de semestru	Plan de activitate în cadrul comisiilor metodice Prin inspecţii în specialitate	Portofolii cu lucrări de evaluare pe diferite nivele
2	**Monitorizarea progresului şi a rezultatelor obţinute de elevi**	Directori Metodicieni	Semestrial	Mese rotunde Prin inspecţii de specialitate	Identificarea unor strategii de dezvoltare şi predare

6. DEMULTIPLICAREA ACTIVITĂŢII METODICIENILOR

Nr crt	Strategii / Obiective	Atribuţii	Termen	Evaluare	Indicatori de performanţă
1	Îndrumare în cadrul comisiilor metodice pe probleme de	Metodicieni Inspector de specilitate	Lunar	Analiză semestrială	Dosarul comisiei metodice

	specialitate				
2	Consultări în cadrul disciplinei pe probleme de specialitate la nivel de județ	Inspector de specialitate	Conform graficului activităților metodice la nivel de județ La solicitarea M.E.C. şi I.S.J.[367]	Desfăşurarea activităților metodice la nivel de județ	Lucrări susținute în cadrul întâlnirilor metodice

7. RESURSE MATERIALE ŞI FINANCIARE

Analiza modului de implicare a colectivelor metodice în optimizarea Bazei materiale şi a valorificării acesteia

Nr crt	**Strategii / Obiective**	**Atribuții**	**Termen**	**Evaluare**	**Indicatori de performanță**
1	Înbunătățirea materialelor necesare desfăşurării în condiții optime a procesului instructiv-educativ	Profesori Directori Şefi Comisii metodice	Lunar în cadrul Comisiilor metodice Semestrial în cadrul C.A.[368]	Analize lunare în cadrul comisiilor metodice **Procurarea unor mijloace de învățământ prin intermediul comunităților parohiale**	Existența auxiliarelor curriculare şi utilizarea lor în funcțiile de conținuturile predate
2	Cunoaşterea manualelor de religie aprobate de **MEC şi Patriarhia Ortodoxă Română**	Şefii de comisii metodice Profesori de religie Directori de şcoli Responsabilii cu manuale	Conform calendarului MEC	Asigurarea necesarului de manuale şcolare la disciplina Religie	Existența manualelor în unitățile şcolare

[367] Inspectoratul Şcolar Județean
[368] Consiliul de Administrație

III. CONSILIUL CONSULTATIV

Consiliul consultativ constituie o formă de participare socială în cadrul sistemelor educaționale[369]. De obicei, în cadrul consiliului consultativ al unei discipline sunt cooptați profesori reprezentativi care predau disciplina respectivă (la nivel de județ). Consiliul consultativ poate fi lărgit prin cooptarea unor reprezentanți ai părinților, ai elevilor sau al altor sectoare sociale. Printr-un consiliu lărgit al unei discipline, atât instituțiile educaționale cât şi comunitățile locale pot fi informate cu privire la oportunitățile şi implicațiile educaționale şi sociale ale actului pedagogic.

Comunitatea în care trăim şi funcționăm este bine să fie informată, cel puțin periodic, asupra educației pe care şcolile o furnizează conform legilor care guvernează învățământul[370]. În contextul actual, "sistemele de educație şi formare nu sunt percepute ca fiind singurii actori prezenți pe terenul educației şi formării permanente"[371]. Orice experiență educațională pentru a fi pragmatică trebuie să fie supusă refelcției, "generalizările şi conceptele pot reieşi numai din percepțiile şi ideile care emană din reflecție; în acelaşi timp, generalizările sau conceptele fac posibilă o abordare eficientă a noilor situații"[372].

Pentru o mai bună eficientizare a activităților consiliului consultativ la disciplina religie, se impune o consultare între membri consiliului şi membri consiliului eparhial sau membri consiliului preofesoral al Facultății de Teologie.

Selectăm câteva dintre **atribuțiile consiliului consultativ**:

- Informarea şi transmiterea în şcoli a documentelor MEC, Patriarhiei Române, Inspectoratului Şcolar Județean şi Centrului Eparhial
- Propunerea unor soluții în vederea optimizării predării religiei
- Abordarea religiei într-o viziune modernă
- Consilierea profesorilor debutanți
- Realizarea unor lucrări de cercetare şi documentare
- Participarea la luarea unor decizii la nivel de disciplină
- Sprijinirea inspectorului de specialitate în organizarea concursurilor şi examenelor
- Colaborează la formarea profesorilor debutați

---

[369] DRAGOMIR, M., BREAZ, M., BREAZ, D., PLEŞA, A., **Mic dicționar de management educațional,** Hiperborea, Turda, 2001, p. 45

[370] DRAGOMIR, M., CHICINAŞ, L., PLEŞA, A., **Managementul inspecției şcolare. Portofoliul inspectorului,** Eurodidact, Cluj-Napoca, 2004, p. 9

[371] Comisia Europeană – EURYDICE, **Învățarea pe tot parcursul vieții: Contribuția sistemelor educaționale în statele membre ale Uniunii Europene**, Bruxelles, 2000, p. 5

[372] FELEZEU, CĂLIN, **Didactica istoriei,** Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 33

- Promovează şi îndrumă cercetarea pedagogică
- Realizarea unor inspecţii complexe, şi a unor inspecţii speciale
- Pregătirea pentru olimpiadă şi concursuri şcolare
- Realizarea unor activităţi moral - educative în colaborare cu Centrul Eparhial precum şi cu unele parohii din judeţ
- Menţinerea unei legături permanente cu Facultăţile de Teologie Ortodoxă
- Implicarea în pregătirea şi desfăşurarea unor sărbători şi comemorări dedicate unor evenimente şi personalităţi
- Organizarea unor activităţi de caritate (ajutorarea orfanilor, a pensionarilor şi a altor cazuri sociale)
- Sprijinirea şi îndrumarea profesorilor aflaţi la început de carieră

IV. COMISIA METODICĂ

Activitățile metodice sunt conduse de către profesorii îndrumători de cerc pedagogic şi de către profesorii metodicieni sub îndrumarea inspectorului de religie. Metodicienii se aleg în funcție de anumite criterii eleborate de către inspectoratele şcolare județene. Între criteriile[373] de selecție amintim:

- ✓ Vechimea în învățământ;
- ✓ Gradul didactic;
- ✓ Competența profesională dobândită prin studii şi activitate didactică;
- ✓ Stagii de formare;
- ✓ Performanțe în inovarea didactică;
- ✓ Activități complexe cu caracter didactic: formatori, mentori etc;
- ✓ Rezultate deosebite obținute cu elevii la examenele şi testările naționale;
- ✓ Rezultate deosebite obținute cu elevii la concursurile şi olimpiadele şcolare;
- ✓ Elaborarea de programe şcolare şi publicarea de manuale;
- ✓ Publicarea unor cărți de specialitate, precum şi a altor lucrări şi contribuții cu caracter metodic-ştiințific;

1. Obiective ale activității metodice

La religie, principalele obiective ale activităților metodice ar fi:

- Optimizarea procesului de predare învățare
- Utilizarea unor metode active în predarea - învățarea religiei
- Abordarea interdiciplinară în predarea religiei
- Informarea sistematică a profesorilor de religie, urmărindu-se perfecționare pregătirii de specialitate şi metodice a profesorilor
- Analiza rezultatelor obținute
- Abordarea interdisciplinară în predarea religiei
- Elaborarea unui cod de conduită în comunicare în cadrul activităților şcolare cât şi în cadrul celor extraşcolare
- Îmbunătățirea programelor şcolare
- Stabilirea relațiilor interdisciplinaritate cu discipline conexe

[373] BREAZ, MIRCEA, *Criterii privind constituirea şi funcționarea comisiilor cuprinzând cadrele didactice – metodişti,* ISJ Cluj, Cluj Napoca, 2000

- Interpretarea unor fapte, fenomene şi procese sociale
- Întocmirea testelor docimologice şi a subiectelor pentru concursuri
- Dezvoltarea educației religioase
- Pregătirea reeligioasă a elevilor
- Analiza documentelor de proiectarea şi planificare
- Concordanța cu normativele curriculare şi metodologice
- Calitatea evaluării
- Evaluarea activității didactice, educative şi de perfecționare a cadrelor didactice, a nivelului de atingere a standardelor de pregătire de către elevi
- Calitatea proiectării şi predării didactice şi preocuparea pentru metode inovatoare în predare
- Modul în care profesorii debutanți s-au integrat în problematica şcolii şi a disciplinei
- Întruniri cu profesorii, managerii şcolii, reprezentanți ai consiliului de administrație.

Activitățile metodice se stabilesc la început de an şcolar, după care se structurează într-un grafic ce urmează a fi prezentat profesorilor la nivel de cerc.

1. Tipuri de activități metodice

Elaborăm un grafic al activitătilor metodice care pot fi desfăşurate în cadrul educației religioase:

Nr. Crt.	Tema / conținutul activității	Tipul activități	Data	Parteneri	Grup țintă
1	Proiectarea demersului didactic la disciplina Religie	Dezbatere	…	Departamentele pt. Pregatirea Profesorilor din cadrul universităților	Prof. de religie
2	Organizarea cercului	Organizare Pregătire Informare	…	Inspectoratul Şcolar Județean	Prof. de religie
3	Evaluarea activității Cercului şi prioritățile pentru viitor	Masă rotundă	…	Casa Corpului Didactic	Prof. de religie Elevi
4	Modele de construire a Curriculumului la Decizia Școlii şi proiectarea lui	Expunere	…	Inspectoratul Şcolar Județean	Prof. de religie Elevi

5.	Evaluarea rezultatelor la Concursurile şcolare	Expunere	…	Centrul Eparhial şi Inspectorarul Şcolar	Prof. de religie Sectorul Cultural al Centrului Eparhial
6	Metode complementare de evaluare	Comunicare	…	Facultățile de Teologie Ortodoxă	Prof. de religie Elevi Profesori universitari
7	Analiza pe anul şcolar precedent	Activitate metodică	…	Inspectoratul Şcolar Județean Protopopiat Parohie	Prof. de religie Preoți Directori Elevi
8	Educația religioasă în cliclul primar	Referat	…	Şcoli	Prof. de religie Elevi
9	Metode şi procedee inovatoare în predarea religiei	Masă rotundă	…	Protopopiat Parohie	Prof. de religie Preoți Metodicieni Elevi
10	Priorități ale predării religiei în şcolii	Dezbatere	…	Protopopiat Parohie	Prof de religie Directori
11	Participarea la cult, formă de contextualizare a deprinderilor religioase	Activitate metodică	…	Protopopiat Parohie	Preoți Profesori Elevi
12	Evaluarea activităților metodice	Dezbatere	…	Profesori de specialitate	Prof de religie Directori
13	Statutul Profesorului de religie	Referat	…	Protopopiat Parohie	Preoți Prof. de religie
14	Prticularități ale predării religiei	Referat Dezbatere	…	Catedrele de Didactica Ştiințelor Socio-Umane din cadrul universităților	Prof. de religie Elevi Profesori universitari
15	Organizarea competențelor şi atribuțiilor la nivel de cerc	Activitate metodică	…	Casa Corpului Didactic	Prof. de religie

16	Educația religioasă în perioada adolscenței	referat	…	Departamentele pentru Pregătirea Personalului Didactic din cadrul centrelor universitare	Prof de religie Elevi
17	Participarea la spovedanie	Activitate practică	…	Parohia	Elevi Profesori
18	Modernizarea mijloacelor de învățământ utilizate în predarea religiei	Referat	…	Departamentele pentru Pregătirea Personalului Didactic din cadrul centrelor universitare	Prof. de religie Elevi
19	Performanța şcolară	Concurs	…	Unități şcolare	Profesori Elevi Directori
20	Participarea la Sfânta Liturghie	Activități practice	…	Protopopiat Parohie	Preoți Elevi Profesori

V. ACTIVITĂȚI DE FORMARE CONTINUĂ

Activitățile şi modalitățile concrete de formare continuă sunt reglementate prin hotărârile Ministerului Educației şi Cercetării[374]. Pentru asigurarea calității programelor de formare a personalului didactic, pe baza standardelor şi a politicilor naționale de formare stabilite, a luat ființă, prin hotărâre de guvern[375], *Centrul Național de Formare a Personalului Didactic din Învățământul Preuniversitar.*

Pe lângă formarea continuă, prin intermediul stagiilor şi examenelor de obținere a gradelor didactice, fiecare profesor are îndatorirea de a participa la anumite activități de formare continuă. Aceste activități se propun de către inspectorul de religie şi sunt coordonate de către responsabilii de cerc.

Activitățile pot fi structurate sub următoarea formă:

- Organizarea şi desfăşurare activității metodice la nivel județean
- Organizarea şi desfăşurarea activitații metodice la nivel de şcoală
- Activități de inițiere pentru profesorii debutați
- Activități în colaborare cu Casa Corpului Didactic, Facultatea de Teologie Ortodoxă şi Inspectoratul Şcolar Județean
- Realizarea de parteneriate între şcoală, familie şi parohie

La religie se impune în mod obligatoriu ca unele activități de formare continuă să fie gestionate şi coordonate de către Biserică. Astfel, aceste activități vor dobândi o dimensiune misionară şi apologetică.

Formator	**Grup țintă**	**Tipul activității**	**Tema**	**Data / Locul**	**Impact scontat**
Catedra de Didactica religiei din cadrul centrului universitar	Profesorii de religie	Schimb de experiență Activități practice	Optimizarea procesului de realizarea a educației religioase	…	Perfecționarea profesorilor
Inspector de specialitate	Profesorii de religie	Dezbatere	Olimpiada Şcolară	…	Apreciarea şi evaluarea metodelor de lucru cu elevii capabili de performanță

[374] Ordinul M.E.N nr. 3770/1998 şi Ordinul M.E.C. nr. 3253/2001
[375] Hotărârea Guvernului, nr. 604/2001

Facultatea de Teologie Ortodoxă	Profesorii de religie	Cerc metodic	Contextuliaza-rea principiilor didactice în predarea şi învăţarea religie	…	Stimularea optimizării şi reglării procesului didactic
Departa-mentul pentru Pregătirea Persona-lului Didactic	Profesori	Masă rotundă	Evaluarea ca factor de reglare şi optimizare a educaţiei religioase	…	Autoevaluarea profesorilor

VI. ACTIVITĂŢI DE CERCETARE ŞI EXPERIMENTARE

Pe parcursul unui an şcolar, la fiecare disciplină pot fi propuse anumite activităţi de cercetare şi experimentare care să completeze activitătile didactice ale profesorilor. Pot fi propuse două - trei teme de cercetare, care vor fi publicate în agenda inspectoratului şcolar[376].

Enumerăm câteva teme de cercetare şi experimentare:

- Aspecte psihologice, pedagogice şi eclesiologice ale predării religiei în şcoală
- Importanţa teoretică şi practic-aplicativă a orei de religie
- Educaţia religioasă în diferite etape psihogenetice

În egală măsură pot fi propuse şi activităţi cu caracter mai practic, cum ar fi cele din tabelul alăturat:

Tema	**Context / Scop**	**Actori / Autori**	Data	**Impact scontat**

[376] ISJ Cluj, **Programe de formare – calendarul activităţilor metodice** (2002-2003), Cluj Napoca 2002, p. 123

Cabinetul de religie, un laborator pentru suflet	Necesitatea amenajării cabinetelor de religie	Profesorii de religie Directori de Unitaţi Şcolare		Amenajarea cabinetului de religie şi a funcţionalităţii acestuia
Organizarea Olimpiadei de religie	Crearea cadrului pentru desfăşurare olimpiadei la nivel judeţean, interjudeţean, naţional	Inspector de Specialitate Responsabili de Cerc Pedagogic		Creşterea interesului elevilor pentru disciplina religie
Buletin informativ "**Educaţia religioasă**"	Realizarea şi publicarea perioadică al unui instrument de informare şi orientare, privind conţinutul şi realizarea educaţiei religioase	Membrii redacţiei Inspectorul de specialitate Consilierul cultural al Centrului Eparhial		Informarea profesorilor, elevilor şi a altor parteneri educaţionali

VII. PROGRAMA ŞCOLARĂ

1. Programa şcolară ca document official pentru disciplinele şcolare

Programa şcolară am putea-o defini ca fiind un document şcolar oficial cu privire la disciplinele din cadrul ariilor curriculare, "cuprinzând obiectivele de învățare pe ciluri şi pe ani de studiu, obicetivele specifice şi conținuturile aferente ale respectivelor arii, oferta de situații de învățare, un ansamblu de indicații metodice, precum şi o serie de sugestii privitoare procesului de evaluare"[377]. Programele şcolare sunt elaborate în funcție de curriculum-ul național precum şi în funcție de oportunitățile oferite de acesta; în egală măsură profesorii au posibilitatea de a creea şi de a optimiza conținuturi şi forme de organizare specifice procesului de învățare. Pentru disciplinele cuprinse în curriculum-ul nucleu programele şcolare sunt unitare, iar "pentru curriculum-ul la decizia şcolii, programele vor reflecta personalitatea şi profilul pe care şi-l construieşte şcoala"[378]. Elaborarea programelor şcolare se face în funcție de programarea conținutului învățământului, "în concordanță cu obiectivele pedagogice generale şi specifice, formulate la nivel de politică educațională"[379].

Delimitarea conținuturilor educaționale pentru un anumit obiect de înățământ presupune realizarea următoarelor operații pedagogice[380]:

- raportarea la obiectivele specifice fiecărei trepte de şcolaritate şi discipline de studiu, dar şi la diferitele dimensiuni şi forme ale educației
- delimitarea şi stabilirea structurii tematice a respectivului obiect de învățământ
- definirea obiectivelor cadru, a obiectivelor de referinþă şi a obiectivelor specifice
- proiectarea calendaristică a activităților de învățare
- precizarea unor îndrumări şi procedee metodologice, precum şi anticiparea strategiilor didactice

Programele şcolare sunt alcătuite, în general, în funcție de necesitățile şi sentimentele naționale. Programele şcolare clasice acordă o importanță deosebită unor discipline consacrate cum ar fi istoria națională, matematica, etc., "programele interculturale propun descentrări şi restructurări curriculare în sensul abordării comparative şi integrative a unor conținuturi de factură particular-națională. Nu se abrogă prezența valorilor secvențiale, ci, dimpotrivă acestea apar

---

377 DRAGOMIR., M., BREAZ, M., BREAZ, D., PLESA, A., **Mic dicționar de management educațional**, Hiperborea, Turda, 2001, p. 150

378 DRAGOMIR., M., BREAZ, D., PLESA, A., CHICINAS, L., **Manual de management educațional pentru directorii unităților de învățământ**, Hiperborea, Turda, 2002, p. 71

379 IONESCU, M., **Demersuri creative în predare şi învățare**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca 2000, p. 79

380 Idem

relaționate la standarde valorice mai mari, născute circumstanțial, în funcție de diversitatea etnoculturală a spațiului școlar concret”[381].

Odată cu reintroducerea religiei în școală s-a simțit nevoia alcătuirii unor programe școlare pentru diciplina religie care să vină atât în întâmpinarea dorinței de cunoaștere a elevilor, cât și a idealurilor Bisericii în ceea ce privește educația tinerei generații în lumina credinței ortodoxe. Aceste idealuri vizează conturarea și formarea unor caractere morale de unde să pornească o nouă orientare asupra relației Dumnezeu – om, asupra relației om – semeni, precum și o atitudine morală obiectivă și responsabilă față de propria persoană. “Structura întregului curriculum de Religie urmărește ridicarea nivelului de educație religioasă și morală al societății începând cu tânăra generație”[382].

În cadrul orelor de religie Biserica vine în ajutorul societății în ansamblu, promovând altruismul, dragostea, comuniunea și întrajutorarea între oameni, toate acestea constituind principiile de bază ale credinței creștine.

O primă programă școlară pentru religie a apărut în anul 1995 sub titlul de Programa analitică pentru predarea religiei în învățământul primar și gimnazial[383]. Printre dezideratele[384] educației religioase propuse de această programă enumerăm:

- formarea conștiinței religioase
- formarea unei conduite religioase
- recomandarea unor metode și procedee de educație religioasă
- definirea unor obiective operațional formative

Programa analitică mai sus amintită a fost alcătuită pentru clasele I-VIII. Pentru clasele I-IV această programă cuprindea noțiuni de catehism, pilde din Noul Testament, principalele sărbători, Sfintele Taine.

Pentru clasele V-VIII în programa din 1995 temele incluse earu foarte structurate: pentru clasa a V-a Vechiul Testament, pentru clasa a VI-a Noul Testament, pentru clasa a VII-a Istoria Bisericii Universale și Istoria Bisericii Ortodoxe Române, pentru clasa a VIII-a noțiuni de catehism și morală creștină.

Cu toate că temele și conținuturile cuprinse în această programă erau bine delimitate și structurate, ea avea și unele neajunsuri. Pe de o parte programa din 1995 nu observa recomandările

---

[381] CUCOȘ, C., **Pedagogie**, Polirom, Iași, 1996, p. 70

[382] M.E.N., **Curriculum național. Programe școlare. Aria curriculară *Om și Societate***, București, 1999, p. 5

[383] **Programa analitică pentru predarea religiei în învățământul primar și gimnazial**, Tipărită cu aprobarea Sfântului Sinod, avizată de Secretariatul de Stat pentru Culte și aprobată de Ministerul Invățământului (nr. 32280/1995)

[384] ibid., p. 3-4

esențiale de pedagogie şi psihologie şcolară şi nici faptul că educația religioasă se realizează în funcție de etapele psihogenetice de dezvoltare.

Spre exemplu la clasa a VII-a un an şcolar era dedicat doar conținuturilor de factură istorică; acest lucru duce la stări plictiseală şi oboseală din partea elevilor şi totodată pe parcursul unui întreg an şcolar în cadrul orelor de religie lipseau cu desăvârşire temele care vizează realizarea anumitor deprinderi de factură moral religioasă. Pe de altă parte bibliografia indicată nu întotdeauna era cea adecvată. Sunt enumerate tratatele de Teologie Morală, de Studiul Noului şi Vechiului Testament, de Istoria Bisericii Universale şi Istoria Bisericii Române, toate alcătuite pentru nivel universitar.

Valoarea acestei programe constă în faptul că a fost prima programă şcolară de religie alcătuită după 1989 şi totodat favoriza şi ajuta profesorii de religie să-şi delimiteze şi structureze conținuturile educaționale specifice religiei.

2. Programă analitică ajutătoare pentru orele de religie creştină-ortodoxă clasele I-XII

O completare binevenită a programei din 1995 a fost realizată de către I.P.S. Bartolomeu Anania, Arhiepiscopul Clujului prin tipărirea la Editura Arhidiecezana din Cluj-Napoca în 1996 a broşurii Programă analitică ajutătoare pentru orele de religie creştină-ortodoxă clasele I-XII[385]. Această programă a fost întocmită de un grup de teologi ortodocşi din America[386], specializați în pedagogia clasică şi modernă. Traducerea şi adaptarea acestei programe a fost realizată de către Arhimandrit Bartolomeu Anania încă din anul 1990.

Respectiva programă nu se dorea a fi o alternativă a celei din 1995 şi nici o substituire, ci mai degrabă o completare sau o programă analitică ajutătoare, după cum reiese din titlu. I.P.S. Bartolomeu enumera următoarele motivații[387] care au condus la propunerea ei:

- este structurată interdisciplinar, în conformitate cu principiile unanim acceptate ale pedagogiei contemporane

- fiecare temă este în fapt un plan de lecție, o adevărată călăuză practică a celui ce predă

- este legată de viață, materia fiecărei clase fiind ordonată în funcție de capacitatea intelectuală, psihologia şi problemele vârstei respective

- este militantă, potrivit principiului fundamental că lecția de religie nu înseamnă în principal acumulare de cunoştințe ci încă un pas pe care elevul îl face spre integrarea lui în viața Bisericii, cu precădere în spațiul ei liturgic

---

385 Î.P.S. BARTOLOMEU ANANIA **Programă analitică ajutătoare pentru orele de religie creştină-ortodoxă clasele I-XII**, Arhidiecezana Cluj, 1996

386 **New Curriculum Greek Orthodox Archiodecese of America**, Department of Religious Education, New York, 1988-1989

387 Î.P.S. BARTOLOMEU ANANIA op. cit., p. 3

- este perfectibilă, în sensul că bogăția şi elasticitatea ei tematică permit completări şi adaptări potrivit cerințelor noastre specifice, cum ar fi cele de domeniul aghiografiei şi al istoriei bisericeşti.

Conținutul didactic pentru fiecare clasă este alcătuit în jurul unei teme centrale:

Clasa I - Creația ca dar al lui Dumnezeu

Clasa a II-a - Iubirea față de Dumnezeu

Clasa a III-a - Comuniunea cu Dumnezeu prin Biserică

Clasa a IV-a - Devenirea în Dumnezeu

Clasa a V-a - Răspunsul omului la chemarea lui Dumnezeu

Clasa a VI-a - Opțiunile tânărului în lumina credinței

Clasa a VII-a - Sfintele Taine şi identitatea creştină conştientă

Clasa a VIII-a - Pelerinajul omenirii spre Împărăția lui Dumnezeu

Clasa a IX-a - Celebrarea darurilor lui Dumnezeu ca bucurie creştină

Clasa a X-a - Angajarea personală față de Dumnezeu

Clasa a XI-a - Apostolatul creştin ca expresia a credinței

Clasa a XII-a - Trăirea lui Dumnezeu ca participare sinergică

Materia ficărei clase este distribuită interdisciplinar în 14 capitole de câte 1-3 lecții fiecare (la latitudinea celui ce predă)[388]:

1. Dumnezeu – Tatăl
2. Dumnezeu – Fiul (Iisus Hristos)
3. Dumnezeu – Sfântul Duh
4. Biserica
5. Închinare (cult) şi rugăciune
6. Sfânta Liturghie
7. Sfintele Taine şi alte slujbe
8. Rugăciuni şi cântări
9. Sfinți şi sărbători
10. Sfânta Scriptură
11. Sfânta Tradiție (şi tradițiile adiacente)
12. Familia creştină
13. Morală şi spiritualitate
14. Slujire şi misiune (cu noțiuni de ecumenism)

[388] ibid., p. 3

Prezentăm în continuare o sinteză a temelor şi obiectivelor propuse de această programă pentru fiecare clasă.

Pentru ***clasa I***[389] accentul principal cade pe *Creaţia ca dar al lui Dumnezeu*. Dumnezeu a făcut lumea şi tot ceea ce este în ea, ca expresie a iubirii şi bunătăţii Sale. Pe măsură ce copilul descoperă lumea din jur, el înţelege că familia, prietenii, Biserica, şcoala şi tot ceea ce există vin de la Dumnezeu. Prin contactul de fiecare zi cu lumea lui Dumnezeu copilul pricepe că Dumnezeu este real, iubitor şi purtător de grijă. Credinţa copilului în Dumnezeu este trezită şi exprimată prin rugăciuni de cerere, laudă şi mulţumire.

Materia pentru ***clasa a II-a***[390] este concentrată pe tema *iubirii de Dumnezeu*, aceasta fiind înţeleasă ca un răspuns al supunerii copilului faţă de Creator. Prin exemplele unor bărbaţi şi femei din Vechiul Testament, ca şi prin exemplele unor sfinţi din calendarul ortodox, elevul clasei a II-a începe să înţeleagă relaţia dintre păcat şi iertare, în lumina iubirii lui Dumnezeu. Prin astfel de exemple, precum şi prin fapte de rugăciune şi viaţă, copilul învaţă să-I răspundă lui Dumnezeu prin iubire şi supunere – temelia moralităţii creştine.

Programul pentru ***clasa a III-a***[391] pune accentul pe *tema comuniunii, pe viaţa Bisericii*. Pe măsură ce copilul se deschide faţă de lumea din jurlul său şi capătă conştiinţa relaţiilor de grup, învaţă despre poporul lui Dumnezeu, despre relaţiile dintre oameni aşa cum le înfăţişează Vechiul şi Noul Testament, precum şi Istoria bisericească. Prin studiul asupra vieţii în Biserică, elevul se deprinde să-şi împărtăşească viaţa cu a altora, să dăruiască, să dialogheze, să facă faţă în mod pozitiv eventualelor dificultăţi relaţionale.

Tema centrală a ***clasei a IV-a***[392], *devenirea în Dumnezeu*, explorează o mai adâncă dezvoltare morală şi spirituală a vieţii copilului. Concentrându-se asupra rugăciunilor şi actelor sacramentale legate de devenirea omului (exorcismele – de dinainte de Botez, Botezul, Mirungerea, Liturghia, Mărturisirea), copii încep să dobândească o viziune sacramentală asupra vieţii. Ei ajung să înţeleagă lumea şi propria lor devenire în lumina credinţei lor, a rugăciunii şi a vieţii sacramentale.

Tema ***clasei a V-a***[393], *a-I răspunde lui Dumnezeu*, se concentrează asupra eroilor credinţei, aşa cum îi cunoaştem din Sfânta Scriptură şi din Sfânta Tradiţie, ca exemplu de credinţă, credincioşie, jertfă de sine, iubire, dreptate şi responsabilitate socială. Prin studiul acestor mari

[389] ibid. p.7
[390] ibid p.11
[391] ibid p. 15
[392] ibid. p. 19
[393] ibid p. 23

personalităţi, copilul învaţă să-i răspundă lui Dumnezeu în termenii credinţei lui personale şi pe temeiul moralei creştine, Cele zece Porunci şi învăţătura Domnului Hristos.

Accentul lecţiilor pentru ***clasa a VI-a***[394] cade pe importanţa şi consecinţele *opţiunilor în lumina credinţei creştine*. Elevul din clasa a VI-a - un pre-adolescent - devine din ce în ce mai conştient de libertatea sa personală în căreia poate opta pentru ceea ce este bun sau ceea ce este rău. Prieteniile sunt acum foarte importante, presiunea vârstei creşte. Cu ajutorul numeroaselor exemple şi învăţături din Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiţie, elevul se deprinde să recunoască valorile creştine de bază - morale şi spirituale - şi să adopte opţiuni pentru propria sa viaţă.

Materia ***clasei a VII-a***[395] se concentrează asupra *Sfintelor Taine*. Adolescentul a lăsat în urmă nesiguranţa copilăriei. El sau ea începe să-şi caute identitatea personală, îşi descoperă însuşiri noi, urmăreşte să simtă că e cineva, în timp ce se conformează cu regulile generale ale vârstei. Prin studierea Sacramentelor în lumina credinţei personale, elevul se confruntă cu un anume mod al identităţii creştine conştiente, învaţă să se roage pentru sfinţirea întregii existenţe prin harul divin şi să se menţină în comuniune cu Dumnezeu.

Călătoria (pelerinajul) este tema materiei pentru ***clasa a VIII-a***[396] concentrată îndeosebi pe cărţile Vechiului Testament. Elevul adolescent, în continua căutarea a propriei sale identităţi, îşi pune întrebări mai acute despre învăţământul religios, despre noţiunile aparent naive asupra lui Dumnezeu, ca şi despre interacţiunea binelui şi răului în propria sa viaţă. Studiind experienţele vechiului Israel, ca şi modul în care pelerinii spirituali menţionaţi în Scripturi şi în Sfânta Tradiţie L-au căutat pe Dumnezeu şi L-au descoperit, elevul acestei clase va deveni în stare să-şi limpezească întrebările şi să afle răspunsuri privitoare la propriul său pelerinaj în viaţa spirituală.

Tema ***clasei a IX-a***[397] este *decoperirea şi celebrarea darurilor şi adevărurilor lui Dumnezeu*, cu accent special pe viaţa lui Mântuitorului Hristos şi pe Noul Testament. Elevul acestei clase se confruntă cu întrebări şi hotărâri importante despre prietenie, stil de viaţă, şcoală, muncă, probleme sociale şi viaţa de familie. Cunoaşterea persoanei şi lucrării lui Hristos îi poate fi elevului un izvor de inspiraţie pentru luarea propriilor sale hotărâri prin prisma credinţei în Hristos, ca şi prin aceea a iubirii, iertării şi bucuriei pe care Dumnezeu ne-a descoperit-o în Legea cea Nouă.

Accentul materiei pentru ***clasa a X-a***[398] cade pe *angajare*, aşa cum aceasta se regăseşte în viaţa, şi istoria figurilor reprezentative ale Bisericii. Dornici şi capabili de angajări faţă de idealurile vieţii, adolescenţii pot fi inspiraţi şi călăuziţi de exemplele marilor personalităţi ale Sfintei Scripturi

[394] ibid p. 27
[395] ibid p. 31
[396] ibid. p. 35
[397] ibid. p. 39
[398] ibid. p. 43

şi Sfintei Tradiţii, precum şi de marile momente din istoria bisericească – clasică şi actuală. O întreagă serie de valori şi personalităţi exemplare îi pot ajuta să-şi dezvolte o conştiinţă creştină ca fundament al unor decizii personale.

Tema ***clasei a XI-a***[399] este *slujirea lui Dumnezeu şi apostolatul creştin*. Tânărul de vârsta aceasta este din ce în ce mai conştient despre diversitatea şi ambiguitatea opţiunilor morale, ale modului de viaţă şi ţelurilor în societatea contemporană. Perspectiva de a-l sluji pe Dumnezeu şi de a fi un ucenic adevărat al lui Hristos – ilustrată de exemplul Domnului Insuşi, al Sfintei Fecioare Maria, al Apostolilor şi al Sfinţilor – îi oferă tânărului şansa de a gândi mai adânc asupra propriilor sale opţiuni şi ţeluri în calitate de creştin.

Tema ***clasei a XII-a***[400] se concentrează pe *trăirea în Dumnezeu a creştinului* ce se copnsideră colaboratorul şi mărturisitorul Său în lume. Tânărul de acum se confruntă cu noi posibilităţi de afirmare. Reflectând mai profun asupra unor aspecte esenţiale ale credinţei ortodoxe, Evangheliei, Impărăţiei Cerurilor, Simbolului de Credinţă, ca şi asupra cultului şi spiritualităţii, el îşi poate construi o temelie bogată şi sigură care-i va permite să aibă discernământul necesar în ceea ce priveşte propriile sale relaţii şi răspunderi, speranţe şi temeri, succese şi eşecuri, bucurii şi dureri, precum şi misterul vieţii şi al morţii. Toate acestea îl vor ajuta să vadă Biserica Ortodoxă ca pe o comunitate vie în cooperare sinergică cu Dumnezeu.

3. Programa şcolară actuală pentru disciplina religie ortodoxă

Începând cu anul şcolar 2000-2001 disciplina religie se predă după o nouă programă şcolară[401] aprobată de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române şi prin Ordin al ministrului educaţiei naţionale[402] (nr. 4769 din 25.10.1999). Acestei programe şcolare i s-au adus unele corectări şi îmbunătăţiri[403].

3.1. Programa şcolară pentru clasele I-VIII

Actuala programă conţine obiectivele cadru, obiectivele de referinţă, exemple de activităţi de învăţare, conţinuturi şi anexe. Conţinuturile sunt structurate în aşa fel încât la fiecare ciclu de învăţare există 6 domenii de învăţare. Unele dintrea acestea rămân domenii de stuidiu pe tot parcursul învăţământului obligatoriu cum ar fi noţiuni de catehism, noţiuni de morală creştină, noţiuni de liturgică, iar altele există pe parcursul unui singur ciclu de învăţământ cum ar fi Vechiul

[399] ibid. p. 47

[400] ibid. p. 51

[401] M.E.N., **Curriculm Naţional, Programe şcolare, Aria curriculară Om şi Societate. RELIGIE, CULTUL ORTODOX**, Ed. Cicero, Bucureşti, 1999

[402] ORDIN al Ministrului Educaţiei Naţionale nr. 4769 din 25.10.1999

[403] ORDIN al Ministrului Educaţiei şi Cercetării nr. 3915 din 31.05.2001

Testament, Noul Testament, Slujire şi Misiune, Apostolat şi Spiritualitate, Istoria Bisericii Universale şi Istoria Bisericii Ortodoxe Române.

Organizarea conținuturilor asigură posibilitatea elevilor de a progresa gradual în cunoaşterea diferitelor domenii.[404] Unele conținuturi par a fi prea complexe în raport cu vârsta elevilor. Dar acest fapt poate fi îmbunătățit având în vedere că prezenta programă este un document şcolar destinat în primul rând profesorilor; orice profesor are libertatea de a-şi alege modalități variate de concepere şi abordare a activităților didactice în vederea realizărilor obiectivelor şi finalităților propuse. "Fiecare domeniu din programă are importanța sa bine deerminată astfel încât, la sfârşitul ciclului gimnazial, elevul să poată avea un cumul de cunoştințe şi deprinderi religioase bine formate, urmând să fie un crdincios implicat activ în Biserică şi societate"[405], să conştientizeze responsabilitățile ce-i revin ca membru al Bisericii.

Obiectivele cadru[406] ale predării religiei, în conformitate cu această programă şcolară sunt:

- ✓ Cunoaşterea şi iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii şi desăvârşirii omului
- ✓ Cunoaşterea şi folosirea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase
- ✓ Cunoaşterea învățăturilor Sfintei Scripturi, a tradițiilor religioase şi a istoriei Bisericii
- ✓ Formarea virtuților creştine şi consolidarea deprinderilor de comportament moral-religios
- ✓ Educarea atitudinilor de acceptare , înțelegere şi respect față de cei de alte credințe şi convingeri.

Operăm în continuare, în cadrul Programei şcolare la disciplina RELIGIE, Cultul Ortodox[407], aprobată prin Ordin al Ministrului Nr. 4769 din 25.10.1999, modificările impuse de Ordinul Ministrului Eeducației şi Cercetării nr. 39015 [408] din data de 31.05.2001

În programa şcolară ce urmează a fi prezentată am operat **131 de modificări** în cadrul conținuturilor, a obiectivelor de referință precum şi în cadrul exemplelor activităților de învățare. Prezentăm această programă având în vedere faptul că ea poate folosi ca material didactic atât pentru profesorii de religie cât şi pentru preoți şi studenții teologi.

---

[404] M.E.N., **Curriculm Național, Programe şcolare, Aria curriculară *Om şi Societate*. RELIGIE**, Bucureşti, 1999, p.5

[405] idem

[406] ibid. p. 6

[407] M.E.N., **Curriculm Național, Programe şcolare, Aria curriculară *Om şi Societate*. RELIGIE**

[408] M.E.C., Ordinul Ministrului Educației şi Cercetării, nr. 39015 / 31.05.2001

CLASA I[409]

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ŞI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE[410]

1. Cunoaşterea şi iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii şi desăvârşirii omului

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei I elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei I se recomandă următoarele activități:*
1.1	să afle despre existența lui Dumnezeu	● observarea şi contemplarea lumii înconjurătoare sub aspectele: frumusețe, perfecțiune, măreție; ● dialog pe tema existenței lui Dumnezeu; ● observarea si comentarea unor imagini cu conținut religios; ● memorarea unor texte religioase;
1.2	să identifice pe Iisus Hristos ca Fiu al lui Dumnezeu	● povestirea unor texte religioase audiate şi citite; ● audierea unor casete audio despre Naşterea Domnului; ● prezentarea icoanei Domnului Iisus Hristos.

2. Cunoaşterea şi folosirea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase

	Obiective de referință	Exemple de acktivități de învățare
	La sfârşitul clasei I elevul va fi capabil:	*Pe parcursul I se recomandă următoarele activități*
2.1	Să utilizeze în mod corect termenii religioşi învățați	• dialog pentru antrenarea elevilor în folosirea termenilor nou învățați; • observarea şi descrierea unor imagini cu conținut religios; • exerciții de construire a unor enunțuri simple cu termeni nou învățați; • memorarea unor texte religioase.

[409] **Programa şcolară. *Religie, cultul ortodox*,** aprobată prin Ordinul Ministrului nr. 4769 din 25.10.1999
[410] S-au operat modificările impuse de Ordinul MEC nr. 3915 din 31.05.2001

3. Cunoaşterea învăţăturilor Sfintei Scripturi, a tradiţiilor religioase şi a istoriei Bisericii

	Obiective de referinţă	Exemple de activităţi de învăţare
	La sfârşitul clasei I elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei I se recomandă următoarele activităţi:*
3.1	să conştientizeze că Biserica reprezintă locul de rugăciune al creştinilor	● descrierea unei biserici cunoscute; reprezentarea într-o compoziţie plastică a unei biserici; ● exerciţii de recunoaştere a unei biserici dintr-o serie de imagini date; ● folosirea mijloacelor audio-vizuale în scopul receptării Sfintei Liturghii şi a mesajului evanghelic;
3.2	să înţeleagă că prin Biblie Dumnezeu se adresează oamenilor	● identificarea, în imagini şi texte, a personajelor biblice cărora le-a vorbit Dumnezeu;
3.3	să participe la manifestările tradiţionale creştine	● învăţarea de colinde şi cântece religioase; participarea la sărbătorile comunităţii creştine; ● organizarea de serbări şcolare.

4. Formarea virtuţilor creştine şi consolidarea comportamentului moral-religios

	Obiective de referinţă	Exemple de activităţi de învăţare
	La sfârşitul clasei I elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei I se recomandă următoarele activităţi:*
4.1	să identifice principalele calităţi ale unui bun creştin	● povestirea unor fapte bune, proprii sau ale altora;
4.2	să recunoască în faptele sfinţilor modele de comportament creştin	● prezentarea icoanei sfinţilor; povestirea unor fapte din viaţa sfinţilor;
4.3	să respecte regulile de comportament moral-religios în familie şi în clasă	● dialog despre regulile de comportament; studii de caz; organizarea de jocuri de rol.

5. Educarea atitudinilor de acceptare, înţelegere şi respect faţă de cei de alte credinţe şi convingeri

	Obiective de referinţă	Exemple de activităţi de învăţare
	La sfârşitul clasei I elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei I se recomandă următoarele activităţi:*
5.1	să se implice în acţiuni comune cu prietenii şi colegii	● rezolvarea unor sarcini în comun; organizarea de jocuri, serbări, concursuri.

CONȚINUTURI

I. Vechiul Testament: Dumnezeu, făcătorul cerului şi al pământului; Dumnezeu a făcut pe om după chipul Său; Greşeala primilor oameni; Cain şi Abel; Noe şi potopul.
II. Noul Testament: Ioachim şi Ana : Sf. Fecioară Maria – Maica Domnului; Naşterea Mântuitorului - prilej de bucurie pentru toți creştinii; Fuga în Egipt şi uciderea pruncilor; Copilăria lui Iisus - Iisus în templu.
III. Noțiuni de morală creştină: Iubirea de Dumnezeu; Iubirea aproapelui şi faptele bune; Faptele rele - încălcarea voii lui Dumnezeu.
IV. Noțiuni de liturgică: Despre semnul Sf. Cruci; Rugăciunea în viața noastră. *Tatăl Nostru* şi alte rugăciuni pentru copii; Colindele de Crăciun - lauda Naşterii lui Iisus; Cântarea de Sfintele Paşti "Hristos a înviat!".
V. Slujire şi misiune: Maica Domnului – ocrotitoarea copiilor; Sf. Nicolae – prietenul copiilor; Sf. Stelian – prietenul copiilor.

CLASA A II-A[411]

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ŞI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE[412]

1. Cunoaşterea şi iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii şi desăvârşirii omului

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a II-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a II-a se recomandă următoarele activități:*
1.1	să numească câteva din lucrările lui Dumnezeu în lume	● exerciții de dialog pe tema purtării de grijă a lui Dumnezeu față de lume; ● relatarea unor povestiri cu conținut religios despre iubirea lui Dumnezeu față de lume; ● exerciții de observare asupra naturii ocrotite de Dumnezeu;
1.2	să înțeleagă că locul celor buni este în Rai, alături de Dumnezeu	● exerciții de identificare a faptelor bune necesare pentru mântuire;
1.3	să definească rugăciunea ca formă de manifestare a dragostei față de Dumnezeu	● memorarea şi rostirea de rugăciuni; discuții pe tema tipurilor de rugăciune şi a modului în care trebuie să se realizeze aceasta; ● observarea de imagini cu tema "Rugăciunea".

2. Cunoaşterea şi folosirea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a II-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a II-a se recomandă următoarele activități:*
2.1	să explice înțelesul unor termeni religioşi învățați	● exerciții de identificare a termenilor religioşi în textele studiate; ● exerciții de stabilire a sensului unor termeni religioşi învățați, pe baza contextului în care sunt folosiți;
2.2	să utilizeze corect termenii religioşi învățați în enunțuri simple orale şi scrise	● exerciții de alcătuire a unor enunțuri folosind termenii religioşi nou învățați; ● exerciții de completare a unor enunțuri lacunare şi rebusuri pe teme religioase.

[411] **Programa şcolară. *Religie, cultul ortodox***, aprobată prin Ordinul Ministrului nr. 4769 din 25.10.1999
[412] S-au operat modificările impuse de Ordinul MEC nr. 3915 din 31.05.2001

3. Cunoaşterea învăţăturilor Sfintei Scripturi, a tradiţiilor religioase şi a istoriei Bisericii

	Obiective de referinţă	Exemple de activităţi de învăţare
	La sfârşitul clasei a II-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a II-a se recomandă următoarele activităţi:*
3.1	să înţeleagă modul în care Dumnezeu a pregătit lumea pentru venirea Fiului Său	● povestirea unor evenimente religioase pe baza audierii/lecturării acestora; ● exerciţii de construire a unor texte orale scurte pe baza unor imagini religioase;
3.2	să povestească momente principale din viaţa Domnului Iisus Hristos	● exerciţii de recunoaştere a personajelor biblice din icoane, texte narative şi imagini biblice; ● redarea într-o succesiune logică a unor evenimente din viaţa Mântuitorului;
3.3	să afle care sunt slujbele bisericeşti cele mai importante	● exerciţii de identificare a slujbelor bisericeşti după diferite criterii: momentele zilei, evenimentele din viaţa omului; ● exemplificarea unor aspecte din slujbele bisericeşti cu ajutorul mijloacelor audio-vizuale;
3.4	să participe la manifestările tradiţionale creştine	● învăţarea unor cântări religioase şi a unor colinde; ● participarea la sărbătorile comunităţii creştine.

4. Formarea virtuţilor creştine şi consolidarea comportamentului moral-religios

	Obiective de referinţă	Exemple de activităţi de învăţare
	La sfârşitul clasei a II-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a II-a se recomandă următoarele activităţi:*
4.1	să descrie principalele calităţi ale unui bun creştin	● exerciţii de autoevaluare a comportamentului prin raportare la exemplele învăţate; ● exerciţii de dialog şi interpretare a unor întâmplări cu conţinut moralizator;
4.2	să-şi formeze deprinderea de a se ruga	● învăţarea unor rugăciuni; ● exersarea rugăciunii în comun;
4.3	să desprindă din faptele sfinţilor şi ale personajelor biblice reguli de comportament moral-religios	● dialog pe tema comportamentului personajelor biblice studiate; ● recunoaşterea după imagini a situaţiilor de respectare/încălcare a regulilor de comportament religios-moral;
4.4	să identifice, pe baza analizei relaţiei părinţi-copii, datoriile unora faţă de ceilalţi	● jocul de rol pe tema relaţiei părinţi-copii; studiu de caz; ● explicarea poruncii divine referitoare la cinstirea părinţilor.

5. Educarea atitudinilor de acceptare, înțelegere

şi respect față de cei de alte credințe şi convingeri

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a II-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a II-a se recomandă următoarele activități:*
5.1	să manifeste atenție, înțelegere şi sensibilitate față de problemele celor din jur	● exerciții de dialog pe baza unor situații reale sau imaginare; ● studiu de caz.

CONȚINUTURI

I. Noțiuni de catehism: Iubirea şi purtarea de grijă a lui Dumnezeu față de lume; Sfânta Liturghie – Hristos în mijlocul nostru; Sfânta Biserică şi Sfânta Scriptură; Sfintele slujbe – rugăciuni ale Bisericii.

II. Vechiul Testament: Avraam – model de credință în Dumnezeu;
Isaac – copil ascultător; Iosif şi frații săi – urmările invidiei.

III. Noul Testament: Ioan Botezătorul – vestitorul Mântuitorului Iisus Hristos; Botezul Domnului; Apostolii - prietenii Mântuitorului.

IV. Noțiuni de morală creştină: Familia creştină – şcoala iubirii; Iubirea părinților față de copii; Iubirea copiilor față de părinți.

V. Noțiuni de liturgică: Rugăciunea, convorbirea (comunicarea) omului cu Dumnezeu; Postul - mijloc de curățire trupească şi sufletească.

VI. Slujire şi misiune: Sf. Andrei – Apostolul românilor; Sf. Filofteea – iubitoarea de semeni; Sf. Paraschiva – ocrotitoarea tinerilor; Sf. Calinic de la Cernica – omul rugăciunii şi al faptelor bune.

CLASA A III-A[413]

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ŞI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE[414]

1. Cunoaşterea şi iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii şi desăvârşirii omului

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a III-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a III-a se recomandă următoarele activități:*
1.1	să conştientizeze importanța şi necesitatea primirii Sfintelor Taine în vederea mântuirii	● participarea la slujbele Sfintelor Taine; ● exerciții de dialog pe o temă dată
1.2	să-L descrie pe Domnul Iisus Hristos ca mare Învățător al omenirii	● lecturarea unor texte biblice reprezentative; observarea şi discutarea unor imagini cu conținut religios; ● audierea Fericirilor.

2. Cunoaşterea şi folosirea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a III-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a III-a se recomandă următoarele activități:*
2.1	să stabilească ideile principale ale unui text religios	● exerciții de selectare a elementelor esențiale de cele de detaliu dintr-un text religios;
2.2	să construiască texte scurte, oral şi scris, cu conținut moral-religios	● exerciții de construire a unui text pe baza unui suport vizual sau a unui plan de idei;
2.3	să manifeste interes pentru lecturarea unor poezii şi povestiri cu caracter religios	● exerciții de memorare şi recitare.

3. Cunoaşterea învățăturilor Sfintei Scripturi, a tradițiilor religioase şi a istoriei Bisericii

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a III-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a III-a se recomandă următoarele activități:*
3.1	să identifice un text din Sfânta Scriptură	● utilizarea Sfintei Scripturi

[413] **Programa şcolară. *Religie, cultul ortodox*,** aprobată prin Ordinul Ministrului nr. 4769 din 25.10.1999
[414] S-au operat modificările impuse de Ordinul MEC nr. 3915 din 31.05.2001

3.2	să identifice principalele caracteristici ale Bisericii ca instituţie divino-umană	● vizitarea unor biserici; discutarea unor texte scripturistice cu privire la Biserică;
3.3	să sesizeze rolul minunilor săvârşite de Domnul Iisus Hristos	● exerciţii de dialog privind minunile; ● exerciţii de diferenţiere între fapte obişnuite şi minuni;
3.4	să conştientizeze importanţa cinstirii sfinţilor prin sărbătorile închinate lor	● prezentarea calendarului creştin ortodox; ● observarea icoanelor unor sfinţi; ● vizitarea mănăstirilor şi a locurilor legate de viaţa unor sfinţi.

4. Formarea virtuţilor creştine şi consolidarea comportamentului moral-religios

	Obiective de referinţă	**Exemple de activităţi de învăţare**
	La sfârşitul clasei a III-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a III-a se recomandă următoarele activităţi:*
4.1	să evidenţieze care sunt datoriile unui creştin faţă de Dumnezeu şi faţă de semenii săi	● discutarea în grup a Decalogului şi a altor norme de comportament religios-moral; ● studiu de caz; ● lecturarea unor povestiri pe baza poruncilor divine;
4.2	să formuleze aprecieri asupra comportamentului unor personaje biblice din Vechiul Testament	● exerciţii de identificare a faptelor bune/rele săvârşite de personajele biblice; ● vizionarea de filme cu subiect religios.

5. Educarea atitudinilor de acceptare, înţelegere şi respect faţă de cei de alte credinţe şi convingeri

	Obiective de referinţă	**Exemple de activităţi de învăţare**
	La sfârşitul clasei a III-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a III-a se recomandă următoarele activităţi:*
5.1	să aplice porunca iubirii creştine în relaţiile cu ceilalţi oameni	● exerciţii de argumentare / contra-argumentare în soluţionarea unor situaţii-problemă apărute în grup.

CONŢINUTURI

I. Noţiuni de catehism: Sfintele Taine - lucrări ale lui Hristos în Biserică; Sf. Taină a Botezului – intrarea în viaţa Bisericii; Sf. Taină a Mirungerii – primirea darurilor Duhului Sfânt; Sf. Taină a Spovedaniei – taina iertării păcatelor şi a împăcării; Sf. Taină a Împărtăşaniei - comuniunea cu Hristos.

II. Vechiul Testament: Moise – copilăria; Moise – de la robie la libertate; Saul şi David; Solomon.

III. Noul Testament: Predica de pe munte. Tatăl Nostru – model de rugăciune; postul şi milostenia; Minunile Mântuitorului: învierea fiicei lui Iair; învierea tânărului din Nain; Înmulţirea pâinilor şi a peştilor.

IV. Noţiuni de morală creştină: Decalogul - datoriile faţă de Dumnezeu; Decalogul - datoriile faţă de aproapele; Marea poruncă a iubirii;

V. Noţiuni de liturgică; Biserica – părţi componente; Biserica – obiecte de cult; Sfinţii rugători către Dumnezeu pentru noi; Sărbătorile creştine – momente de bucurie sfântă

VI. Slujire şi misiune: Sf. Ioan Valahul; Sf. Dimitrie cel Nou; Sf. Iosif de la Partoş; Sf. Ioan cel Nou de la Suceava

CLASA A IV-A[415]

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ŞI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE[416]

1. Cunoaşterea şi iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii şi desăvârşirii omului

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a IV-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a IV-a se recomandă următoarele activități:*
1.1	să înțeleagă semnificația şi importanța Simbolului de credință	● exerciții de identificare a învățăturilor cuprinse în Crez; ● exerciții de dialog pe baza învățăturilor de credință cuprinse în Crez; ● exerciții de rostire a Crezului ca rugăciune; alcătuirea de fişe de lucru;
1.2	să explice importanța Tainelor Preoția, Cununia şi Maslul în viața creştină	● exerciții de dialog pe tema rolului preotului în viața omului, de la naştere până la moarte; ● exemplificarea unor situații concrete din care să rezulte importanța căsătoriei; ● participarea la slujbele Sfintelor Taine; învățarea salutului şi a modului de adresare către un preot.

2. Cunoaşterea şi folosirea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a IV-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a IV-a se recomandă următoarele activități:*
2.1	să-şi dezvolte vocabularul, utilizând corect cuvintele şi expresiile noi din temele studiate	● exerciții de selectare a noilor termeni religioşi din texte date; ● exerciții de integrare a expresiilor noi învățate în contexte diverse; ● utilizarea dicționarelor, glosarelor, listelor de termeni;
2.2	să manifeste interes pentru lecturarea unor texte cu caracter religios	● exerciții de memorare şi recitare a unor versuri; ● alcătuirea de liste bibliografice cu texte religioase pentru copii.

[415] **Programa şcolară. *Religie, cultul ortodox*,** aprobată prin Ordinul Ministrului nr. 4769 din 25.10.1999
[416] S-au operat modificările impuse de Ordinul MEC nr. 3915 din 31.05.2001

3. Cunoaşterea învăţăturilor Sfintei Scripturi, a tradiţiilor religioase şi a istoriei Bisericii

	Obiective de referinţă	Exemple de activităţi de învăţare
	La sfârşitul clasei a IV-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a IV-a se recomandă următoarele activităţi:*
3.1	să înţeleagă rolul Vechiului Testament în pregătirea lumii pentru venirea Mântuitorului	● realizarea de tabele cronologice cu principalele evenimente din Vechiul Testament; ● prezentarea principalelor profeţii mesianice; ● utilizarea mijloacelor audio-vizuale;
3.2	să-L descrie pe Domnul Iisus Hristos că Mântuitor al lumii	● relatarea, în succesiune logică, a evenimentelor din viaţa Mântuitorului; ● identificarea, cu ajutorul profesorului, a unor texte scripturistice pe tema dată; ● indicarea pe hartă a localităţilor şi zonelor geografice legate de evenimentele învăţate;
3.3	să afle despre existenţa ierarhiei bisericeşti	● exerciţii de observare şi comparare a veşmintelor diaconului, preotului şi episcopului; ● folosirea de mijloace audio-vizuale şi imagini care să prezinte atribuţiile fiecărei trepte din ierarhia bisericească.

4. Formarea virtuţilor creştine şi consolidarea comportamentului moral-religios

	Obiective de referinţă	Exemple de activităţi de învăţare
	La sfârşitul clasei a IV-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a IV-a se recomandă următoarele activităţi:*
4.1	să înţeleagă că prin practicarea virtuţilor se ajunge la mântuire	● exerciţii de dialog pe tema dată; discutarea în clasă a unor reguli de comportament moral-religios; ● argumentarea biblică; ● studiu de caz; ● jocul de rol;
4.2	să conştientizeze faptul că păcatul reprezintă încălcarea voii lui Dumnezeu	● exerciţii de comparare a comportamentelor unor personaje din textele biblice studiate şi din viaţa cotidiană; ● lecturarea unor texte cu conţinut religios-moral; ● argumentarea biblică;
4.3	să înţeleagă rolul sfinţilor în lume	● lecturarea şi povestirea unor momente importante din viaţa sfinţilor; ● încadrarea liturgică a sfinţilor în anul calendaristic; ● exerciţii de recunoaştere a sfinţilor din icoane; ● vizitarea de mănăstiri, biserici.

5. Educarea atitudinilor de acceptare, înțelegere şi respect

față de cei de alte credințe şi convingeri

	Obiective de referință	**Exemple de activități de învățare**
	La sfârşitul clasei a IV-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a IV-a se recomandă următoarele activități:*
5.1	să descrie şi să compare tipuri de comportament vizând relațiile cu semenii, pornind de la situații concrete	● exerciții de identificare din viețile sfinților a aspectelor care demonstrează dragostea lor față de semeni; ● exerciții de dialog pe tema rolului rugăciunilor pentru semeni; ● discuții în grup în scopul soluționării unor situații speciale apărute în clasă.
5.2	să afle de existența altor confesiuni religioase	

CONȚINUTURI

I. Noțiuni de catehism: Sf. Taină a Preoției - exemplu de iubire şi slujire față de Dumnezeu; Cununia - Sfântă Taină a iubirii, binecuvântată de Dumnezeu; Sf. Taină a Maslului: tămăduire, iertare, înnoire; Simbolul Credinței - esența învățăturii creştine; Credința în înviere şi în viața veşnică. Mântuirea, scopul vieții creştine.
II. Vechiul Testament: Profeții. Rolul lor în perioada Vechiului Testament; Profetul Ilie; Statornicia în credință - Profetul Daniel; Profeții vestitori ai venirii Mântuitorului.
III. Noul Testament: Intrarea Domnului în Ierusalim. Floriile; Patimile, Răstignirea, Moartea şi Îngroparea Domnului; Învierea Mântuitorului-arătările de după Înviere; Înălțarea la cer a Mântuitorului.
IV. Noțiuni de morală creştină: Virtuțile - calități ale creştinului; Virtutea dreptății, curajului , cumpătării, înțelepciunii; Virtutea credinței, nădejdii şi a dragostei; Despre păcat. Păcatul, opusul virtuții; Despre Sfânta Cruce – sensul ei spiritual.
V. Noțiuni de liturgică: Pildele Mântuitorului: pilda semănătorului; pilda vameşului şi a fariseului; pilda talanților; pilda bogatului nemilostiv şi a săracului Lazăr.
VI. Slujire şi misiune: Sf. Arhidiacon Stefan; Sf. Ap. Petru şi Pavel; Sf. Grigorie Decapolitul.

CLASA A V-A[417]

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ŞI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE[418]

1. Cunoaşterea şi iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii şi desăvârşirii omului

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a V-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a V-a se recomandă următoarele activități:*
1.1	să înțeleagă că Dumnezeu se face cunoscut oamenilor din dragoste față de ei	● exerciții de dialog pe tema Revelației Divine; ● lecturarea şi interpretarea unor texte biblice corespunzătoare temei studiate;
1.2	să desprindă atributele lui Dumnezeu din temele studiate	● observarea şi discutarea de imagini cu conținut religios; ● argumentare biblică; ● exerciții de comparație între atributele umane şi cele divine;
1.3	să conştientizeze faptul că Dumnezeu poate fi cunoscut din împrejurările concrete ale vieții	● relatarea şi discutarea unor întâmplări pe aceasta temă; ● lecturarea de texte biblice.

2. Cunoaşterea şi folosirea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a V-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a V-a se recomandă următoarele activități:*
2.1	să desprindă semnificația globală a unui text cu conținut religios	● exercițiu de povestire a unor texte biblice; dialog pe baza unui text religios; ● alcătuirea de rezumate ale textelor religioase;
2.2	să definească şi să utilizeze în mod adecvat concepte referitoare la Istoria Bisericii	● exemple de definire a termenilor istorici; ● completare de enunțuri lacunare, rebusuri; ● redactarea de scurte compuneri după un plan dat şi cu utilizarea termenilor învățați.

3. Cunoaşterea învățăturilor Sfintei Scripturi,

[417] **Programa şcolară. *Religie, cultul ortodox*,** aprobată prin Ordinul Ministrului nr. 4769 din 25.10.1999
[418] S-au operat modificările impuse de Ordinul MEC nr. 3915 din 31.05.2001

a tradițiilor religioase şi a istoriei Bisericii

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a V-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a V-a se recomandă următoarele activități:*
3.1	să identifice mesajul religios moral din pildele Mântuitorului	● exerciții de selectare a simbolurilor şi a semnificației pildelor Mântuitorului din textele biblice; ● discutarea mesajelor pildelor şi raportarea acestora la viața personală;
3.2	să prezinte caracteristicile Bisericii ca locaş de închinare pentru creştini	● descrierea principalelor materii şi obiecte de cult; ● dialog pe bază de imagini reprezentând părțile componente ale unei biserici ● vizite şi documentare la biserici şi mănăstiri;
3.3	să descrie principalele evenimente legate de începutul Bisericii Creştine, pe plan universal şi în țara noastră	● integrarea evenimentelor religioase creştine în istoria omenirii; ● utilizarea hărții pentru localizarea evenimentelor religioase; ● realizarea de tabele cronologice cu principalele evenimente din istoria Bisericii primare; ● vizionarea şi comentarea de filme cu subiect religios; ● lecturarea şi comentarea unor texte literare cu subiect religios; ● exerciții de analiză şi comentare a schimbărilor aduse de creştinism în istorie.

4. Formarea virtuților creştine şi consolidarea comportamentului moral-religios

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a V-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a V-a se recomandă următoarele activități:*
4.1	să integreze în comportamentul propriu învățăturile desprinse din pildele studiate	● discutarea de cazuri reale sau imaginare; jocul de rol: dramatizarea unor pilde;
4.2	să înțeleagă valoarea martiriului pentru întărirea Bisericii Creştine	● lecturarea unor pasaje din viețile martirilor; dezbateri pe tema rolului martiriului.

5. Educarea atitudinilor de acceptare, înțelegere şi respect

față de cei de alte credințe şi convingeri

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a V-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a V-a se recomandă următoarele activități:*
5.1	Să accepte existența unor valori religios-morale şi în alte convingeri religioase	● descrierea şi compararea tipurilor de atitudini religios-morale; ● studiul de caz (discutarea în grup în scopul soluționării de situații problemă); ● inițierea de acțiuni de întrajutorare.

CONȚINUTURI

I. Noțiuni de catehism: Revelația divină - Dumnezeu se descoperă omului; Sf. Scriptură şi Sf. Tradiție; Cunoaşterea lui Dumnezeu din împrejurările vieții; Atributele lui Dumnezeu.
II. Noțiuni de morală creştină: Pilda fiului risipitor – căință şi iertare; Pilda samarineanului milostiv; Pilda celor 10 fecioare; Pilda neghinei - datoria de a ne pregăti pentru Judecata de Apoi şi pentru primirea vieții veşnice.
III. Noțiuni de liturgică: Sf. Scriptură şi rugăciunea: Cele şapte laude; Sfințirea vieții creştine şi a naturii înconjurătoare: ierurgiile; Obiectele de cult; Principalele materii folosite în cultul ortodox (pâinea, vinul, apa, untdelemnul, tămâia, lumânarea). Semnificații şi importanță.
IV. Istoria Bisericii Universale: Lumea la momentul apariției creştinismului; Întemeierea Bisericii Creştine (Pogorârea Duhului Sfânt); Răspândirea creştinismului prin predica Sf. Apostoli şi organizarea Bisericii; Persecuțiile împotriva creştinilor.
V. Istoria Bisericii Române: Sf. Ap. Andrei în Dacia; Răspândirea creştinismului pe teritoriul țării noastre; Martiri creştini în Dacia în sec. III –IV; Organizarea Bisericii creştine în țara noastră în primele secole creştine.
VI. Apostolat şi spiritualitate: Să vorbim şi altora despre Hristos; Să ne ajutăm aproapele; Natura – darul lui Dumnezeu pentru oameni; Despre prietenie; Sf. Mare Mucenic Gheorghe Sf. Dimitrie Izvorâtorul de Mir.

CLASA A VI-A[419]

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ŞI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE[420]

1. Cunoaşterea şi iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii şi desăvârşirii omului

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a VI-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VI-a se recomandă următoarele activități:*
1.1	Să înțeleagă semnificația Sfântei Treimi ca model desăvârşit de iubire şi trăire în comuniune	● identificarea în Sfânta Scriptură a versetelor referitoare la Sfânta Treime; ● comentarea articolelor din Crez referitoare la Persoanele Sfintei Treimi; ● stabilirea de analogii între Sfânta Treime şi exemple din realitatea concretă; ● învățarea de rugăciuni.

2. Cunoaşterea şi folosirea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a VI-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VI-a se recomandă următoarele activități:*
2.1	Să realizeze cu cuvinte proprii comentarii pe baza unor texte din Sf. Scriptură	● analiza textului ● identificarea elementelor esențiale dintr-un text dat;
2.2	să formuleze opinii personale în aprecierea unor situații cu conținut religios-moral	● dezbateri colective asupra unor texte şi situații concrete; ● formularea de argumente pro şi contra asupra unor situații concrete.

[419] **Programa şcolară. *Religie, cultul ortodox*,** aprobată prin Ordinul Ministrului nr. 4769 din 25.10.1999
[420] S-au operat modificările impuse de Ordinul MEC nr. 3915 din 31.05.2001

3. Cunoaşterea învăţăturilor Sfintei Scripturi, a tradiţiilor religioase şi a istoriei Bisericii

	Obiective de referinţă	Exemple de activităţi de învăţare
	La sfârşitul clasei a VI-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VI-a se recomandă următoarele activităţi:*
3.1	să analizeze mesajul moral-religios din Pildele Mântuitorului	● lecturarea şi comentarea pildelor biblice; relatarea şi discutarea unor întâmplări cu conţinut moralizator; ● observarea şi discutarea de imagini cu subiect religios;
3.2	să înţeleagă implicaţiile Edictului de la Milan în dezvoltarea ulterioară a Bisericii	● exerciţii de identificare a cauzelor şi condiţiilor istorice în care s-a promulgat evenimentul analizat; ● discutarea principalelor transformări survenite în istorie în urma evenimentului analizat; ● dezbatere asupra importanţei Sinoadelor în formularea învăţăturii de credinţă şi adoptarea sistemului de conducere în Biserică;
3.3	să recunoască importanţa întemeierii Mitropoliilor în formarea şi păstrarea fiinţei naţionale	● dezbatere asupra contextului istoric în care s-au constituit Mitropoliile; ● analiza de documente istorice; ● vizite la muzee, vestigii arheologice;
3.4	să înţeleagă că sărbătorile sunt “popasuri duhovniceşti” în viaţa creştină	● exerciţii de clasificare a sărbătorilor în funcţie de diferite criterii; ● discuţii referitoare la modalităţile specifice de celebrare a sărbătorilor; ● descrierea tradiţiilor locale în celebrarea unor sărbători.

4. Formarea virtuţilor creştine şi consolidarea comportamentului moral-religios

	Obiective de referinţă	Exemple de activităţi de învăţare
	La sfârşitul clasei a VI-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VI-a se recomandă următoarele activităţi:*
4.1	să conştientizeze necesitatea împlinirii datoriilor creştine în familie, Biserică, şcoală şi societate	● discutarea unor reguli de comportament; ● studiu de caz; ● jocuri de rol; ● analiza comparativă a unor situaţii concrete;
4.2	să recunoască importanţa modelelor spirituale din Istoria Bisericii în formarea caracterului moral-religios	● realizarea unor profiluri spirituale ale unor personalităţi din Istoria Bisericii; ● consultarea unor lucrări de referinţă.

5. Educarea atitudinilor de acceptare, înțelegere şi respect

față de cei de alte credințe şi convingeri

	Obiective de referință	**Exemple de activități de învățare**
	La sfârşitul clasei a VI-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VI-a se recomandă următoarele activități:*
5.1	să aplice exemplul Samarineanului milostiv (Iisus Hristos) în relațiile cu cei de alte credințe	● organizarea de acțiuni în comun cu scop caritabil.

CONȚINUTURI

I. Noțiuni de catehism: Sf. Treime în Simbolul Credinței; Dumnezeu Tatăl; Dumnezeu Fiul; Dumnezeu Sf. Duh.

II. Noțiuni de morală creştină: Virtuțile- roade ale Duhului Sfânt în viața creştinului; Virtuțile credinței, nădejdii şi dragostei; Virtuțile dreptății, curajului, cumpătării, înțelepciunii; Despre păcat; Păcatul – boală a vieții spirituale.

III. Noțiuni de liturgică: Despre sărbători - împărțirea şi importanța lor; Duminica-sărbătoarea săptămânală a creştinilor; Sărbătorile domneşti (praznicele împărăteşti) cu date fixe; Sărbătorile domneşti (praznicele împărăteşti) cu date schimbătoare.

IV. Istoria Bisericii Universale: Împărații Constantin şi Elena şi Edictul de la Milan din 313; Răspândirea creştinismului după Edictul de la Milan; Sinoadele ecumenice în formularea şi trăirea dreptei credințe; Monahismul creştin.

V. Istoria Bisericii Române: Întemeierea Mitropoliei Moldovei; Întemeierea Mitropoliei Ungrovlahiei; Întemeierea Mitropoliei Transilvaniei; Monahismul în Țările Române.

VI. Apostolat şi spiritualitate: Slujire şi misiune - acasă; Slujire şi misiune - în Biserică; Slujire şi misiune - în şcoală; Slujire şi misiune - în societate; Sf. Nicodim de la Tismana; Sf. Trei Ierarhi - dascăli ai misiunii creştine.

CLASA A VII-A[421]

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ŞI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE[422]

1. Cunoaşterea şi iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii şi desăvârşirii omului

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a VII-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VII-a se recomandă următoarele activități:*
1.1	să înțeleagă că din iubire Dumnezeu a creat lumea şi îi poartă de grijă	● lecturarea şi explicarea textului biblic privitor la creație; ● comentarea teoriilor ştiințifice privind apariția lumii şi a omului; ● argumentare biblică; ● realizarea unui eseu pe tema providenței divine; ● vizionarea unor filme documentare;
1.2	să conştientizeze faptul că minunile Mântuitorului reprezintă semne ale dumnezeirii şi ale dragostei Sale față de oameni	● lecturarea şi comentarea textelor biblice; descrierea motivelor care stau la baza săvârşirii minunilor; ● analiza comparativă a unor situații; ● consultarea unor lucrări de referință.

2. Cunoaşterea şi folosirea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a VII-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VII-a se recomandă următoarele activități:*
2.1	să redea prin cuvinte proprii conținutul unui document istoric studiat	● exerciții de selectare a sensului corect al termenilor istorici şi utilizarea lor în contexte diverse ● consultarea unor lucrări de referință din istorie şi istoria Bisericii;
2.2	să valorifice în texte proprii termenii religioşi învățați	● exerciții de analiză a unui text religios; ● realizarea de eseuri cu subiect religios; utilizarea dicționarelor.

[421] **Programa şcolară. *Religie, cultul ortodox*,** aprobată prin Ordinul Ministrului nr. 4769 din 25.10.1999
[422] S-au operat modificările impuse de Ordinul MEC nr. 3915 din 31.05.2001

3. Cunoaşterea învăţăturilor Sfintei Scripturi, a tradiţiilor religioase şi a istoriei Bisericii

	Obiective de referinţă	Exemple de activităţi de învăţare
	La sfârşitul clasei a VII-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VII-a se recomandă următoarele activităţi:*
3.1	Să respecte sărbătorile bisericeşti şi tradiţiile religioase	● discuţii asupra importanţei evenimentului care a dus la stabilirea sărbătorii respective; interpretarea simbolică a sărbătorii religioase; ● precizarea modului de cinstire a sărbătorilor; ● exerciţii de dialog pe tema abaterilor de la modul de celebrare tradiţională a sărbătorilor creştine; ● folosirea mijloacelor audio-vizuale pentru prezentarea unor tradiţii şi obiceiuri; ● organizarea de serbări cu ocazia marilor sărbători creştine;
3.2	Să folosească în mod adecvat noţiunile istorice studiate în diverse contexte	● lecturarea şi analizarea unor documente de istorie a Bisericii; ● exerciţii de descriere a unor evenimente studiate; ● încadrarea evenimentelor din Istoria Bisericii în cadrul Istoriei universale; ● elaborarea de tabele cronologice cu principalele evenimente din Istoria Bisericii.

4. Formarea virtuţilor creştine şi consolidarea comportamentului moral-religios

	Obiective de referinţă	Exemple de activităţi de învăţare
	La sfârşitul clasei a VII-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VII-a se recomandă următoarele activităţi:*
4.1	să înţeleagă mesajul cuprins în Fericiri şi să îl aplice în viaţa personală	● prezentarea si explicarea Fericirilor; exerciţii de identificare a virtuţilor din textul Fericirilor; ● argumentare biblică; ● dialog pe tema aplicării învăţăturilor din Fericiri în contextul actual;
4.2	să participe la viaţa comunităţii, manifestând interes faţă de semenii săi	● exerciţii de dialog pe tema problemelor sociale; ● discuţii pe tema nemuririi sufletului şi a comuniunii cu cei adormiţi; ● analiza consecinţelor întemeierii locaşurilor de asistenţă socială; ● participarea la acţiuni de caritate; participarea la slujbele Bisericii.

5. Educarea atitudinilor de acceptare, înțelegere şi respect

față de cei de alte credințe şi convingeri

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a VII-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VII-a se recomandă următoarele activități:*
5.1	Să-şi manifeste dragostea față de semeni prin acțiuni concrete	● întruniri cu tineri de diferite convingeri şi credințe; ● exercițiu de rugăciune în comun; ● participarea la acțiuni de caritate realizate de membrii altor confesiuni.

CONȚINUTURI

I. Noțiuni de catehism: Dumnezeu Creatorul; Dumnezeu Proniatorul.
II. Noțiuni de morală creştină: Fericirile; Minunea din Cana Galileii - Mântuitorul Hristos binecuvintează şi ajută familia; Pescuirea minunată - răsplata credinței; Umblarea pe mare şi potolirea furtunii - mustrarea credinței îndoielnice; Schimbarea la Față a Domnului.
III. Noțiuni de liturgică: Sărbători în cinstea sfinților; Sărbători în cinstea Maicii Domnului; Sărbătorile Sf.Îngeri şi ale Sf. Cruci;
Postul - împărțire şi importanță; Cultul morților în Biserica Ortodoxă (slujba înmormântării, slujba parastasului).
IV. Istoria Bisericii Universale: Schisma de la 1054 - dezbinarea dintre Bisericile de la Apus şi Răsărit; Încercări de unire în secolele următoare (1274, 1439 etc); Căderea Constantinopolului sub turci – 1453; Reforma protestantă (sec. al VI-lea).
V. Istoria Bisericii Ortodoxe Române: Reforma în Transilvania,Uniația; Lupta credincioşilor ortodocşi împotriva Unirii cu Biserica Romei; Ierarhi de seamă în Istoria Bisericii Ortodoxe Române: Antim Ivireanul, Varlaam, Andrei Şaguna.
VI. Apostolat şi spiritualitate: Sf.Vasile cel Mare - ocrotitorul celor sărmani; Orfelinatele - locaşuri pentru copiii părăsiți; Spitalele - speranță pentru cei bolnavi; Azilele - aşezăminte de îngrijire a bătrânilor bolnavi şi părăsiți; Sf. Sava Brancovici, Ilie Iorest, Visarion Serai şi Sofronie de la Cioara - mărturisitori ai Ortodoxiei.

CLASA A VIII-A[423]

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ ŞI EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE[424]

1. Cunoaşterea şi iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii şi desăvârşirii omului

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a VIII-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VIII-a se recomandă următoarele activități:*
1.1	să evidențieze trăsăturile Persoanelor Sfintei Treimi manifestate în lucrările divine de mântuire, sfințire, judecată	● prezentarea lucrărilor prin care Iisus Hristos a făcut posibilă calea mântuirii (Evanghelii, minuni, Patimile, Răstignirea, întemeierea Bisericii, instituirea Sfintelor Taine; ● exerciții de dialog privind necesitatea îndeplinirii condițiilor mântuirii; ● exercițiu de dialog pe tema posibilității mântuirii celor de alte credințe; ● lecturarea şi comentarea textelor biblice privind Judecata; ● argumentare biblică şi patristică; ● consultarea unor lucrări de referință;
1.2	Să sintetizeze valoarea credinței şi recunoştinței din textele biblice referitoare la minunile Mântuitorului	● lecturarea şi interpretarea textelor biblice referitoare la teme precizate; ● exercițiu de comparare între revelația autentică şi falsa revelație (fenomene paranormale, profeții false, horoscop); ● exerciții de argumentare biblică şi patristică.

2. Cunoaşterea şi folosirea adecvată a limbajului din sfera valorilor religioase

	Obiective de referință	Exemple de activități de învățare
	La sfârşitul clasei a VIII-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VIII-a se recomandă următoarele activități:*
2.1	să utilizeze expresiile şi noțiunile religioase nou învățate, realizând corelații interdisciplinare (istorie, literatură, muzică, geografie, artă)	● exercițiu de dialog pe tema stabilită; ● crearea şi completarea unor rebusuri; ● realizarea de eseuri pe teme religioase şi/sau interdisciplinare; ● utilizarea dicționarelor; alcătuirea fişelor de lucru.

[423] **Programa şcolară. *Religie, cultul ortodox*,** aprobată prin Ordinul Ministrului nr. 4769 din 25.10.1999
[424] S-au operat modificările impuse de Ordinul MEC nr. 3915 din 31.05.2001

3. Cunoaşterea învăţăturilor Sfintei Scripturi, a tradiţiilor religioase şi a istoriei Bisericii

	Obiective de referinţă	Exemple de activităţi de învăţare
	La sfârşitul clasei a VIII-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VIII-a se recomandă următoarele activităţi:*
3.1	să conştientizeze faptul că Sf. Liturghie este centrul cultului ortodox	● participarea la slujba Sf. Liturghii; exerciţii de interpretare a simbolisticii Sf. Liturghii; ● audiţia şi învăţarea unor cântări din Sf. Liturghie;
3.2	să evidenţieze rolul artei creştine în contextul culturii româneşti şi universale	● dialog pe tema mănăstirilor ca şcoli de artă religioasă; ● lecturarea unor texte din literatura religioasă; ● utilizarea mijloacelor audio-vizuale, albume, ilustrate, reproduceri după opere de artă; ● audierea şi interpretarea unor cântări religioase;
3.3	Să explice consecinţele marilor evenimente din istoria Bisericii în istoria universală	● discuţii pe tema urmărilor Reformei; dezbateri pe tema istoricului şi a învăţăturilor de credinţă ale diferitelor confesiuni religioase; ● precizarea poziţiei Bisericii Ortodoxe Române în cadrul Mişcării Ecumenice; consultarea unor lucrări de referinţă pe tema Reformei; ● dezbatere pe tema rolului Bisericii Ortodoxe Române în viaţa poporului român.

4. Formarea virtuţilor creştine şi consolidarea comportamentului moral-religios

	Obiective de referinţă	Exemple de activităţi de învăţare
	La sfârşitul clasei a VIII-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VIII-a se recomandă următoarele activităţi:*
4.1	să conştientizeze importanţa conlucrării omului cu Dumnezeu în vederea mântuirii	● discuţii pe tema importanţei faptelor bune în viaţa creştinilor; ● dezbateri pe tema participării la Sf. Slujbe;
4.2	să înţeleagă implicaţiile libertăţii în sens creştin asupra vieţii individuale şi sociale	● dezbatere în grup pe tema libertăţii; exerciţiu de comparaţie între conceptele de libertate în sens creştin şi libertate în sens general; ● lecturarea şi comentarea de texte literare, filozofice etc. pe tema libertăţii; ● redactarea de eseuri cu tema dată; studiu de caz: analiza unor situaţii concrete de manifestare/îngrădire a libertăţii individuale.

5. Educarea atitudinilor de acceptare, înțelegere şi respect

față de cei de alte credințe şi convingeri

	Obiective de referință	**Exemple de activități de învățare**
	La sfârşitul clasei a VIII-a elevul va fi capabil:	*Pe parcursul clasei a VIII-a se recomandă următoarele activități:*
5.1	să înțeleagă că scopul adevăratei vieți creştine este comuniunea deplină cu Dumnezeu şi cu semenii	● participarea la întâlniri cu tineri de diferite convingeri şi credințe; ● exercițiu de rugăciune în comun; dezbatere pe baza unor evenimente concrete din mass-media.

CONȚINUTURI

I. Noțiuni de catehism: Dumnezeu Mântuitorul; Dumnezeu Sfințitorul; Dumnezeu Judecătorul.
II. Noțiuni de morală creştină: Datoria de a păstra şi a transmite dreapta credință; Învierea lui Lazăr – rodul iubirii lui Hristos pentru prietenii Săi; Vindecarea celor zece leproşi – datoria recunoştinței față de binefăcători; Vindecarea slăbănogului din Capernaum – credința lucrătoare prin iubire față de semeni.
III. Noțiuni de liturgică: Sf. Liturghie - rugăciunea atotcuprinzătoare a Bisericii; Arhitectura şi pictura bisericească; Literatura şi muzica bisericească; Biserica lui Hristos-comuniunea oamenilor cu Dumnezeu.
IV. Istoria Bisericii universale: Cultele religioase după Reformă; Ecumenismul în secolele al XIX-lea - al XX-lea; Biserica azi.
V. Istoria Bisericii Ortodoxe Române: Autocefalia Bisericii Ortodoxe Române. Ridicarea la rangul de Patriarhie; Biserica Ortodoxă Română în timpul dictaturii comuniste; Organizarea Bisericii Ortodoxe Române; Biserica Ortodoxă Română şi rolul ei în societatea contemporană.
VI. Apostolat şi spiritualitate: Mântuirea – conlucrarea omului cu harul divin; Sfințenia – asemănarea omului cu Dumnezeu; Iubirea lui Hristos față de oameni – model al misiunii Bisericii în lume.

3.2. Programa şcolară pentru clasele IX – XII

Programa şcolară pentru clasele IX-XII – cultul Ortodox îşi propune ”formarea personalităţi în concordanţă cu valorile creştine şi dezvoltarea de caractere moral creştine în spiritul dreptei credinţe”[425]. Noul curriculum propune pentru disciplina religie structurarea acesteia pe anumite componente specifice în conformitate cu noul model de proiectare curriculară: competenţe generale; competenţe specifice şi unităţi de conţinut (în funcţie de anul de studiu); valori şi atitudini.

Programa actuală este concepută într-o manieră flexibilă şi permite profesorului libertatea de opţiune în privinţa selectării şi abordării unui anumit conţinut didactic. Autorii programei mai sus menţionate propun o serie de competenţe generale, valori şi atitudini specifice[426]:

Competenţe generale:

- ✓ Recunoaşterea şi definirea conceptelor specifice religiei
- ✓ Argumentarea învăţăturilor de credinţă în anumite contexte de comunicare
- ✓ Integrarea în ansamblul cunoştinţelor religioase a cunoştinţelor dobândite la alte discipline de învăţământ
- ✓ Aplicarea cunoştinţelor religioase pentru rezolvarea, în spiritul dreptei credinţe a problemelor din viaţa unui creştin

Valori şi atitudini:

- ✓ Dezvoltarea respectului faţă de cele sfinte
- ✓ Înţelegerea rolului religiei în formarea personalităţii
- ✓ Conştientizarea rolului învăţăturilor Bisericii în viaţa zilnică
- ✓ Grija faţă de aproapele
- ✓ Stimularea interesului pentru lectura duhovnicească
- ✓ Asumarea conştientă şi în conformitate cu dreapta credinţă a drepturilor şi obligaţiilor ce decurg din apartenenţa la diferite identitaţi (confesiune, naţiune, cultură, profesie, comunitate)

Clasa a IX -a

Conţinuturi[427]

Noţiuni de catehism: Respectul faţă de cele sfinte; Cinstirea lui Dumnezeu; Cinstirea Sfinţilor; Precinstirea Maicii Domnului; Cinstirea Sfintei Cruci; Cinstirea Sfintelor Icoane; Cinstirea Sfintelor Moaşte.

Noţiuni de morală creştină: Datoriile creştinului faţă de Dumnezeu, faţă de sine, faţă de aproapele; Iubirea de neam şi patrie; Oameni - împreună călători prin viaţă (pacea, înţelegerea, respectul reciproc între persoane); Ecumenismul religios - împlinirea idealului de unitate creştină.

Noţiuni de liturgică: Sfintele slujbe ale Bisericii - expresia comuniunii creştine; Explicaţia mistico-simbolică a sfintelor slujbe; Pregătirea şi starea morală a credinciosului pentru participarea la viaţa cultică; Rolul şi valoarea cultului ortodox în viaţa creştinului

Spiritualitate şi misine: Libertate şi responsabilitate în lumina credinţei; Iubire şi dreptate în viaţa creştină (participarea creştinului la viaţa socială); Rugăciune şi reconciliere. Creştinul, promotor al împăcării; Marile religii ale lumii: Omul fiinţă religioasă; Creştinismul şi iudaismul; Religiile: islamul, hinduismul şi budismul.

Creştinismul şi problemele tineretului: Tinerii şi preocupările lor; Muzica în viaţa tinerilor; Pericolul drogurilor; Tinerii şi sexualitatea.

---

[425] **Programa şcolară. *Religie, cultul ortodox*,** aprobată prin Ordinul Ministrului nr. 4769 din 25.10.1999

[426] ibid., p.47

[427] M.E.C.T., **Programe şcolare. *Religie, cultul ortodox***, clasa a IX-a

Clasa a X -a

Conținuturi[428]

Dogmatică: Argumente raționale pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu; Concepții despre Dumnezeu contrare învățăturii creştine (evoluționismul, ateismul, panteismul etc.); Revelația divină: Sfânta Scriptura, Sfânta Tradiție; Minuni şi profețiile; Crearea lumii (nevăzute şi vazute). Crearea omului; Providența divină.

Morală: Poruncile divine; Legea morală a Vechiului Testament (Decalogul); Legea morală a Noului Testament (Predica de pe munte).

Artă creştină: Arta creştină în contextul culturii universale Arhitectura religioasă; Stilurile arhitecturale românești.

Spiritualitate şi misiune: Asemănarea cu Dumnezeu: răspunsului omului la chemarea lui Dumnezeu şi comuniunea cu El prin Biserică; Apostolatul creştin - expresie a credinței lucrătoare.

Ortodoxia şi cultura națională: Folorul religios - izvor de inspirație pentru cultura românească; Primele manuscrise şi tipărituri
Palia de la Orăştie, Noul Testament de la Bălgrad, Biblia de la București.

Creştinismul şi problemele tineretului: Concepții străine spiritualității credinței ortodoxe (superstiția, magia, astrologia); Creştinismul şi învățătura despre reîncarnare; Practici religioase asiatice.

Clasa a XI-a

Conținuturi[429]

Dogmatică: Iisus Hristos Mântuitorul lumii; Mântuirea obiectivă şi subiectivă; Întreita slujire a Mântuitorului; Răscumpărarea; Adeverirea morții şi Învierii Mântuitorului; Persoana şi lucrarea Duhului Sfânt; Harul divin mântuitor. Teoria predestinației; Raportul dintre har şi libertate; Sfânta Biserică; Sfintele Taine şi Ierurgiile.

Morală: Conştiința morală. Bolile conştiinței; Libertate şi obțiune: despre păcat şi despre virtuți.

Artă creştină: Fundamentul dogmatic şi biblic al icoanei; Pictura religioasă în Biserică şi în iconografie; Argintăria şi broderia religioasă; Muzica bisericească şi mesajul ei spiritual.

Spiritualitate şi misiune: Jertfa euharistică şi iubirea jertfelnică (Liturghie şi filantropie); Iubirea lui Dumnezeu şi iubirea de semeni; Respectului creştinului față de lumea creată (ecologia creştină); Prietenia şi solidaritatea - simbol al comuniunii interumane; Solidaritatea între semeni.

Ortodoxia şi cultura națională: Mitropoliți români - ctitori de cultură şi patrioți luminați (Varlaam, Dosoftei, Veniamin Costachi, Antim Ivireanu, Andrei Şaguna, Simion Ştefan, Grigorie Dascălu, Melchisedec Ştefănescu).

Creştinismul şi problemele tineretului: Minuni sfinte şi false minuni; Fenomene normale şi paranormale (O.Z.N.); Libertate religioasă şi agresivitate sectară.

Clasa a XII-a

Conținuturi[430]

Dogmatică: Sfârşit creştinesc. Despre moarte şi judecată; Cer nou şi pământ nou. Despre finalitatea lumii; Invocarea ajutorului sfinților şi rugăciunile pentru cei adormiți în Domnul.

Morală: Familia creştină (binecuvântarea iubirii şi a copiilor); Rănile familiei (adulterul, divorțul, avortul etc.); Rolul tineretului în promovarea valorilor creştine (credința, speranța, iubirea, dreptatea, libertatea, pacea şi sfințenia); Rolul tineretului în apărarea vieții (combaterea violenței, suicidului, eutanasiei şi degradării demnității umane).

Artă creştină: Monumente reprezentative de artă religioasă în România; Monumente reprezentative de artă religioasă în Europa răşăriteană şi apuseană (valori de patrimoniu universal).

Spiritualitate şi misiune: Pelerinaje religioase şi unitate națională; Asceza creştină - Şcoală a libertății şi sfințeniei; Rolul mănăstirilor şi al parohiilor în viața socială.

---

[428] M.E.C.T., **Programe şcolare. *Religie, cultul ortodox***, clasa a X-a
[429] M.E.C.T., **Programe şcolare. *Religie, cultul ortodox***, clasa a XI-a
[430] M.E.C.T., **Programe şcolare. *Religie, cultul ortodox***, clasa a XII-a

Ortodoxia şi cultura naţională: Voievozi români - apărători ai ţării şi ai creştinătăţii: Arta românească - expresie a sufletului românesc

Scriitori şi gânditori români, promotori ai credinţei creştine
(N. Iorga, N. Ionescu, N. Crainic, V. Voiculescu, N. Steinhardt, P. Ţuţea, Valeriu Anania); Oameni de cultură ortodocşi români, promotori ai gândirii religioase în lume (D. Stăniloae, M. Eliade, C. Brâncuşi, Virgil Gheorghiu).

Creştinismul şi problemele tineretului: Originea lumii: dialogul între credinţă şi ştiinţă, azi; Secularizare şi sfinţenie: confruntare între autosuficienţă şi comuniune.

4. Cum contextualizăm (aplicăm) programa şcolară la disciplina religie

După cum se ştie programele şcolare sunt "documente reglatoare, componente ale Curriculumu-lui Național"[431]. În nota de prezentare a programei şcolare pentru ciclul inferior al liceului şi pentru şcolile de arte şi meserii, obiectivul general al disciplinei religie constă în formarea personalității elevilor în concordanță cu valorile creştine, prin integrarea cunoştințelor religioase în structura de atitudini moral-creştine şi prin aplicarea învățăturii de credință în viața proprie şi a comunității[432]. Finalitățile predării religiei vizează formarea unor caractere moral-creştine care să faciliteze o nouă concepție asupra relației Dumnezeu-om, om-semeni şi totodată o atitudine morală şi responsabilă față de propria persoană.

Important este ca profesorul de religie să-şi adapteze discursul şi activitățile didactice în funcție de caracteristicile clasei, în funcție de evenimentele şi sărbătorile religioase, în funcție de puterea de înțelegere a elevilor, şi de ce nu în funcție de interesele şi preocupările elevilor. Astfel riscăm ca ora de religie să fie mai mult teoretică, iar finalitățile acestei ore să nu fie cele scontate.

Conținuturile didactice ale programei şcolare în vigoare pentru disciplina religie sunt, în general, bine structurate. Totuşi unele teme dau impresia că ar fi indicate pentru elevii care urmează o şcoală teologică. Atunci când aplicăm programa şcolară să nu uităm că elevii din şcolile laice nu sunt seminarişti. Pentru îmbunătățirea programei şcolare considerăm că se impune cooptarea în Comisia Națională pentru disciplina Religie a mai multor profesori care predau religia în învățământul preuniversitar.

Activitatea complexă de predare – învățăre nu poate fi deprinsă prin învățarea unor principii teoretice care urmează să fie aplicate mai târziu în practică. Este timpul să înțelegem că "experiența în şcoli este necesară pentru a şti ce idei merită transpuse în practică, care pot fi tanspuse şi în ce condiții sunt necesare"[433]. Numai în şcoală se poate învăța ce înseamnă a fi profesor.

Orice temă din programă se impune a fi adaptată în funcție de situațiile concrete, spre exemplu la clasa a IX-a, printre altele, avem tema *Cinstirea Sfinților*[434]. Observăm că unii dintre elevii noştri nu sunt întotdeauna interesați de cinstirea sfinților, dar toți aceşti elevi sunt interesați de propria reuşită, de mijloacele prin care poți reuşi în viață. În această situație tema mai sus amintită poate fi nuanțată şi formulată astfel: *Sfântul ca model de reuşită şi de împlinire (spirituală, socială, profesională etc)*. În acest mod tema poate stârni curiozitate şi chiar interes din partea elevilor.

[431] M.E.C.T., **Consiliul Național pentru Curriculum, Religie, cultul ortodox**, clasa a IX-a, Bucureşti, 2001, p.2
[432] ibid., p.3
[433] HAGGER, BUM, & McINTYRE, **The School Mentor Handbook**, 1993
[434] **Programa Şcolară, Religie, cultul ortodox**, p. 45

La clasa a XII-a în cadrul conținuturilor apare şi tema *Rugăciunile pentru cei adormiți în Domnul*[435]. Această temă poate stârni mai mult sau mai puțin curiozitatea în rândul elevilor. Cu siguranță orice elev este interesat să-i meargă bine în viață, să aibă parte de succese. În această situație tema poate fi adaptată sub următoarea formă *Rugăciunile pentru cei adormiți în Domnul ca formă de respect pentru înaintaşi şi garanție a binecuvântării lui Dumnezeu pentru noi.* Pe această cale elevii vor învăța că rugăciunile pentru cei morți constituie atât o obligație a noastră cât şi o formă de respect şi de "milostenie" pentru suflele înaintaşilor, iar faptele noastre nu vor rămâne nerăsplătite. Cu siguranță vom stârni motivația elevilor. Sfântul Chiril al Ierusalimului se întreba: "îşi va propune vreodată un om să slujească lui Dumnezeu, dacă nu crede că Dumnezeu îl răsplăteşte"[436].

Conținuturile la clasa a X-a încep cu tema *argumente raționale pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu*[437]. În urma inspecțiilor avute în şcoli precum şi a discuțiilor cu profesorii de religie am constat că această temă este foarte greu de adaptat la nivelul elevilor, există şi riscul ca această temă să fie luată şi predată după manualele de dogmatică. În acest caz riscăm să nu reuşim atingerea obiectivelor şi finalităților propuse.

Iată motivul pentru care se impune să fim mereu atenți la felul în care predăm anumite adevăruri de credință, să redescoperim interferența între *a cunoaşte* şi *a înțelege.* Cine cunoaşte un fenomen (teoretic) nu neapărat îl şi înțelege. Cine ajunge să înțeleagă un fenomen, acela până la urmă îl va cunoaşte. Credința nu poate fi neapărat învățătă, în schimb poate fi trăită. Scopul primordial al predării religiei, constă în a restaura demnitatea elevilor, în a le forma şi cizela caracterul, în a-i ajuta să se redescopere, în a-i ajuta să-şi evalueze şi să-şi desăvârşească relația lor cu Dumnezeu şi cu semenii.

Atunci când prezentăm o secvență didactică nu trebuie avute în vedere doar strategiile de care ne vom folosi, ci se cere ca lecția să fie gândită ca un eveniment inițiatic, indiferent de tema abordată. Orice lecție de religie se poate constitui într-o analogie la istoria mântuirii, istorie care, teologic vorbind este recapitulată în cadrul fiecărei Sfinte Liturghii. Aşa cum "parohia, pentru ca să devină o comunitate disciplinată, sănătoasă şi sfântă trebuie să aibă în centrul vieții ei Liturghia Euharistică şi credincioşii sunt îndemnați să participe la jertfa euharistică"[438], tot aşa şi lecția de religie se cade a fi un mijloc de îndrumare a elevilor, pentru a se apropia cât mai des de Sfintele Taine.

---

[435] ibid., p. 50
[436] SFÂNTUL CHIRIL al IERUSALIMULUI, **Cateheze**, Ed, Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 2003, p. 72
[437] **Programa Şcolară, Religie, cultul ortodox**, p. 47
[438] BRIA, I., **Destinul Ortodoxiei**, Ed. Inst. Bibblic şi de Misiune al B.O.R. Bucureşti, 1989, p. 321

Elevii pot fi îndemnați, pe parcursul activităților didactice, să participe la viața liturgică a parohiei şi conştientizați de faptul că toți suntem mădulare ale trupului lui Hristos, "anamneza liturgică reînoind neîncetat identitatea noastră de mădulare ale trupului lui Hristos"[439].

Conştientizarea fraternității liturgice a avut un rol fundamental în spațiul ortodox şi sta la baza tuturor formelor de comunitate şi comuniune creştină. Scopul ultim al moralității personale şi sociale este acela ca Hristos - în Care locuieşte toată plinătatea Dumnezeirii (Coloseni 2,9) - să ia chip în tot şi în toate (Galateni 4,19). Este menirea noastră să purcedem la atingerea acestui scop "lăsându-L pe Hristos să ia chip în acțiunile noastre personale şi sociale"[440]. În acest fel elevii pot fi responsabilizați cu privire la faptele şi preocupările lor, pot fi îndrumați să se raporteze mereu la principiile creştine. Soloviov, învăța şi îndemna ca "înainte de a te hotărâ la un pas cu o oarecare importanță pentru viața personală şi socială, să-ți chemi în suflet chipul moral al lui Hristos, să te cercetezi şi să-ți răspunzi: ar face El acest pas, sau - cu alte cuvinte - l-ar saluta sau nu, m-ar binecuvânta dacă îl fac sau nu"[441].

Finalitatea orei de religie are în vedere convertirea personală, trăirea credinței şi conştientizarea apartenței elevilor la o comunitate de cult şi de credință organizată. Strategiile, mijloacele şi procedeele didactice specifice pentru predarea unei anumite teme din programa şcolară sunt diverse; alegerea lor ține de profesor. Pentru ca activitățile didactice şi misionare să fie reuşite este nevoie mai întâi de ajutorul lui Dumnezeu. În lucrarea *Educația religioasă. Învățături pentru copii şi tineri*, Irineu, episcop de Ekaterinburg şi Irbit, le adresa profesorilor de religie următorul îndemn: "Nu uitați să chemați mereu binecuvântarea lui Dumnezeu asupra muncii voastre de educație şi, având această binecuvântare, efortul, grija şi munca vă vor fi încununate de dobândirea unor copii ascultători".[442]

Concluzionăm prin a susține că orice programă şcolară este perfectibilă, dar importante sunt strategiile şi mijloacele didactice folosite precum şi modul în care profesorul îşi adaptează conținuturile pentru ca discursul didactic să devină unul accesibil şi interesant. Aceste argumente ne îndreptățesc să afirmăm că deprinderea predării Religiei este un drum anevoios, complex şi interesant pe parcursul căruia învățăm mereu.

[439] ibid. p. 313
[440] SOLOVIOV, V., **Fundamentele spirituale ale vieții**, Deisis, Alba Iulia, 1994., p. 151
[441] ibid., p. 152
[442] IRINEU, Episcop de Ekaterinburg şi Irbit, **Educația religioasă. Învățături pentru copii şi tineri**, Sophia, Bucureşti, 2002, p. 25

VIII. PLANIFICAREA ŞI PROIECTAREA DIDACTICĂ

1. Planificarea anuală şi semestrială

Planificarea anuală şi semestială constituie o activitate nu tocmai uşor de realizat, mai ales pentru profesorii începători. Activitatea de planificare şi proiectare presupune:

- lecturarea programei şcolare (la nivel de disciplină)
- planificare calendaristică (anuală şi semestială)
- proiectarea secvențională (a unităților de învățare sau a lecțiilor)

În aceste condiții profesorul va avea o imagine de ansamblu asupra întregului curriculum (conținuturi, ore etc) alocat unui an de studiu. În consens cu hotărârile Ministerului Educației şi Cercetării, planificare şi proiectarea didactică sau altfel spus organizarea procesului de învățământ se face pe unități de învățare.

O **unitate de învățare** reprezintă o structură didactică deschisă şi flexibilă, care are următoarele caracteristici[443]:

- determină formarea la elevi a unui comportament specific, generat prin integrarea unor obiective de referință
- este unitară din punct de vedere tematic
- se desfăşoară în mod sistematic şi continuu într-o perioadă de timp
- se finalizează prin evaluare

Vom propune câteva modele de planificare anuală şi semestrială pentru clasele de liceu, alcătuite în funcție de programa şcolară în vigoare.

[443] Consiliul Național pentru Curriculum, *Metodologia aplicării noului curriculum,* Bucureşti, 2001

Unitatea Şcolară …..... Aria Curriculară **Om şi Societate**
Director ……. Disciplina **Religie Ortodoxă**
Profesor …… Nr.ore / săptămână: **1**

PLANIFICARE ANUALĂ

Clasa a IX –a

Semestrul		**Distribuția activităților**			**Conținuturi**
		Predare	**Evaluare**	**La dispoziția profesorului**	
I	**14 ore**	10	3	1	Notiuni de catehism Notiuni de morala crestina Notiuni de liturgica
II	**22 ore**	17	4	1	Spiritualitate si misiune Marile religii ale lumii Crestinismul si problemele tineretului

Unitatea Şcolară …..... Aria Curriculară **Om şi Societate**
Director ……. Disciplina **Religie Ortodoxă**
Profesor …… Nr.ore / săptămână: **1**

PLANIFICARE ANUALĂ

Clasa a X –a

Semestrul		**Distribuția activităților**			**Conținuturi**
		Predare	**Evaluare**	**La dispoziția profesorului**	
I	**14 ore**	10	2	2	Dogmatica Morala
II	**22 ore**	16	4	2	Arta crestina Spiritualitate si misiune Ortodoxia si cultura nationala Crestinismul si probleme tineretului

Unitatea Şcolară …..... Aria Curriculară **Om şi Societate**
Director ……. Disciplina **Religie Ortodoxă**
Profesor …… Nr.ore / săptămână: **1**

PLANIFICARE ANUALĂ

Clasa a XI–a

Semestrul		**Distribuția activităților**			**Conținuturi**
		Predare	**Evaluare**	**La dispoziția profesorului**	
I	**14 ore**	10	2	2	Dogmatica Morala
II	**22 ore**	16	4	2	Arta crestina Spiritualitate si misiune Ortodoxia si cultura nationala Crestinismul si probleme tineretului

Unitatea Şcolară …..... Aria Curriculară **Om şi Societate**
Director ……. Disciplina **Religie Ortodoxă**
Profesor …… Nr.ore / săptămână: **1**

PLANIFICARE ANUALĂ

Clasa a XII-a

Semestrul		**Distribuția activităților**			**Conținuturi**
		Predare	**Evaluare**	**La dispoziția profesorului**	
I	**14 ore**	10	2	2	Dogmatica Morala
II	**22 ore**	16	4	2	Arta crestina Spiritualitate si misiune Crestinismul si probleme tineretului

Unitatea Şcolară …..... Aria Curriculară **Om şi Societate**
Director ……. Disciplina **Religie Ortodoxă**
Profesor …… Nr.ore / săptămână: **1**

PLANIFICARE SEMESTRIALĂ

Clasa a IX-a

Unitatea de învățare	Competențe specifice	Conținuturi	Nr. Ore	Săptă - mâna	Obs.
Noţiuni de catehism	Sa constientizeze importanta respectului fata de cele sfinte, manifestat in cinstirea lui Dumnezeu a sfintilor si a obiectelor sfinte	Respectul fata de cele sfinte	**1**	**1**	
		Cinstirea lui Dumnezeu, Preacinstirea Maicii Domnului	**1**	**2**	
		Cinstirea Sfintei Cruci, Cintirea Sfintelor Moaste	**1**	**3**	
		Cinstirea Sfintelor Icoane	**1**	**4**	
		Evaluare	**1**	**5**	
Noțiuni de morală creştină	Sa inteleaga sensul existentei si al vietii din perspectiva credintei crestine	Datoriile crestinului fata de Dumnezeu, fata de sine si de aproapele	**1**	**6**	
		Iubirea de neam si patrie	**1**	**7**	
		Oameni – impreuna calatori prin viata, Ecumenismul religios	**1**	**8**	
		Evaluare	**1**	**9**	
Noțiuni de liturgică	Sa perceapa insemnatatea participarii la sfintele slujbe in vederea conturarii si desavarsirii personalitaii	Sfintele slujbe ale Bisericii, Rolul si evaluarea cultului ortodox in viata crestinului	**1**	**10**	
		Explicatia mistica si simbolica a sfintelor slujbe	**1**	**11**	
		Rolul si valoarea cultului in viata crestinului	**1**	**12**	
		Evaluare	**1**	**13**	
Naşterea Domnului	Sa inteleaga insemnatatea Nasterii Domnului pentru lume si pentru fiecare in parte	Nasterea Domnului – bucuria a toata lumea	**1**	**14**	Din orele aflate la dispozitia profesorului

Unitatea Şcolară …..... Aria Curriculară **Om şi Societate**
Director ……. Disciplina **Religie Ortodoxă**
Profesor …… Nr.ore / săptămână: **1**

PLANIFICARE SEMESTRIALĂ
Clasa a X-a

Unitatea de invatare	**Obiective de referinta / Competente specifice**	**Continuturi**	**Nr de ore**	**Sapta -mana**	**Obs**
Dogmatica	Identificarea si definirea unor concepte specifice religiei prin folosirea Sfintei Scripturi, a scrierilor Sfintilor Parinti si a textelor religioase	Argumente pentru dovedirea existentei lui Dumnezeu	**1**		
		Evolutionisumul, panteismul, ateismul	**1**		
			1		
		Evaluare	**1**		
		Revelatia divina	**1**		
Morala	Compararea modurilor de abordare a problemelor religioase, morale sau sociale prezentate la religie si la alte discipline de invatamant	Crearea lumii	**1**		
		Providenta Divina	**1**		
		Evaluarea	**1**		
		Poruncile divine (Decalogul)	**1**		
Nasterea Domnului	Sa inteleaga insemnatatea Nasterii Domnului pentru lume si pentru fiecare in parte	Sf. Ap. Andrei	**1**		**Propunem aceasta tema deoareace consideram necesara constientizare a faptului ca Sf, Ap. Andrei este Apostolul romanilor**
		Predica de pe munte	**1**		
		Evaluare	**1**		
		Nasterea Domnului – bucuria a toata lumea	**2**		**Din orele aflate la dispozitia profesorului**

Unitatea Şcolară …..... Aria Curriculară **Om şi Societate**
Director ……. Disciplina **Religie Ortodoxă**
Profesor …… Nr.ore / săptămână: **1**

PLANIFICARE SEMESTRIALĂ
Clasa a XI-a

Unitatea de invatare	**Obiective de referinta / Competente specifice**	**Continuturi**	**Nr de ore**	**Sapta-mana**	**Obs**
Dogmatica	Elaborarea unor lucrari structurate pe o tema propusa, folosind notiunile religioase invatate Identificarea si definirea unor concepte specifice religiei prin folosirea Sfintei Scripturi, a scrierilor Sfintilor Parinti si a textelor religioase	Iisus Hristos, Mântuitorul lumii	**1**		
		Mântuirea obiectivă şi subiectivă	**1**		
		Intreita slujirea a Mântuitorului	**1**		
		Harul divin	**1**		
		Sfânta Biserică	**1**		
		Sf. Nicolae	**1**		
		Sfintele Taine si Ierurgiile	**1**		
		Evaluare	**1**		
Morala	Utilizarea variata a cunostintelor religioase in analiza unor situatii propuse Compararea modurilor de abordare a problemelor religioase, morale sau sociale prezentate la religie si la alte discipline de invatamant	Constiinta morala; bolile constiintei	**1**		
		Despre pacat si implicatiile lui in viata noastra	**1**		
		Virtutiile si implicatiile lor in viata	**1**		
		Evaluare	**1**		
Nasterea Domnului	Sa inteleaga insemnatatea Nasterii Domnului pentru lume si pentru fiecare in parte	Nasterea Domnului – bucuria a toata lumea Repetitii Colinzi	**2**		**Din orele aflate la dispozitia profesorului**

Unitatea Şcolară …..... Aria Curriculară **Om şi Societate**
Director ……. Disciplina **Religie Ortodoxă**
Profesor …… Nr.ore / săptămână: **1**

PLANIFICARE SEMESTRIALĂ
Clasa a XII-a

Unitatea de invatare	**Competente specifice**	**Continuturi**	**Nr de ore**	**Sapta-mana**	**Obs**
Dogmatica	Elaborarea unor lucrari structurate pe o tema propusa, folosind notiunile religioase invatate Sustinerea argumentata a invatarilor de credinta Identificarea si definirea unor concepte specifice religiei prin folosirea Sfintei Scripturi, a scrierilor Sfintilor Parinti si a textelor religioase	Sfarsit crestinesc. Despre moarte si judecata	**1**		
		Cer nou si pamant nou	**1**		
		Invocarea ajutorului Sfintilor	**1**		
		Respectul si rugaciunile pentru cei adormiti intru Domnul	**1**		
		Evaluare	**1**		
Morala	Utilizarea variata a cunostintelor religioase in analiza unor situatii propuse • Compararea modurilor de abordare a problemelor religioase, morale sau sociale prezentate la religie si la alte discipline	Familia crestina	**1**		
		Ranile familiei (adulterul, divortul, avortul)	**1**		
		Rolul tineretului in promovarea valorilor crestine (credinta, dreptatea, pacea)	**1**		
		Libertate si sfintenie	**1**		
		Sf. Ap. Andrei	**1**		
		Rolul tineretului in apararea vietii	**1**		
		Evaluare	**1**		
Nasterea Domnului	Sa inteleaga insemnatatea Nasterii Domnului pentru lume si pentru fiecare in parte Repetitii Colinzi	Nasterea Domnului – bucuria a toata lumea	**2**		**Din orele aflate la dispozitia profesorului**

2. Proiectarea didactică

Prioritatea demersurilor educaționale a oricărui profesor rămâne îmbunătățirea şi desăvârşirea actului educaționale sub toate aspectele sale, astfel încât elevii să devină beneficiarii eforturilor intelectuale, financiare şi umane depuse de către fiecare profesor în parte şi de către instituția abilitată, adică şcoala. Creştera calității actului pedagogic este determinată de unele aspecte, începând de la formarea profesorilor în universități, continuând cu structura sistemului educațional, cu specificul unității şcolare şi până la locul şi percepția sistemului de învățământ într-o anumită societate.

Un aspect important pentru o mai bună reuşită a lecției îl constituie proiectarea didactică. Se recomandă ca în proiectarea secvențelor de instruire (a lecțiilor), să fie observate următoarele elemente[444]:

- cunoaştera temeinică a personalității elevilor; nivelul lor de pregătire; starea moral duhovnicească a elevilor; stilul lor de învățare;
- valorificarea experienței practice şi personale a elevilor;
- structurarea conținutului didactic astfel încât să sprijine înțelegerea, interesul şi motivația;
- utilizarea unor mijloace de învățământ adecvate;
- realizarea unor evaluări permanente a modului în care elevii îşi însuşesc noile cunoştințe şi competențe.

Reuşita procesului de predare – învățare depinde în mare măsură de modul în care fiecare secvență didactică este proiectată şi integrată într-un parcurs coerent şi bine definit. În cadru proiectării unei lecții, se recomandă a fi urmărite unele aspecte esențiale[445]:

- ce cunoştințe urmează a fi învățate?
- de ce este necesară învățarea lor?
- cum se va realiza învățarea?
- **învățarea noilor cunoştințe**
- când şi cum vor putea si aplicate cunoştințele învățate?

Propunem câteva **modele de proiecte didactice**. Facem precizarea că în ceea ce priveşte etapele (evenimentele lecției) atât pedagogii cât şi psihologii şcolari propun mai multe variante. Modelele care urmează a fi prezentate reprezintă o sinteză şi totodată avem convingerea că sunt modele care se pretează foarte bine în cazul predării religiei.

---

[444] IONESCU, MIRON, **Demersuri creative în predare şi învățare,** Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca , 2000, p. 262

[445] PAMFIL, ALINA, **Limba şi literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise**, Paralela Educațional, 2003, p. 47

PROIECT DIDACTIC (1)

ŞCOALA: _____ DATA: _____

Clasa: a XII-a **Disciplina: RELIGIE**

Subiectul: **PATIMILE MÂNTUITORULUI IISUS HRISTOS**

OBIECTIVE CADRU:

▪ cunoaşterea şi iubirea lui Dumnezeu ca fundament al mântuirii şi desăvârşirii omului

▪ fortificarea sentimentelor de dreptate, adevăr, dragoste, respect şi recunoştiință față de Dumnezeu;

▪ cunoaşterea învățăturilor Sfintei Scripturi, a tradițiilor religioase şi a istoriei Bisericii

▪ formarea virtuților creştine şi consolidarea deprinderilor de comportament moral-religios

▪ educarea atitudinilor de acceptare , înțelegere şi respect față de cei de alte credințe şi convingeri

OBIECTIVE OPERAȚIONALE:

▪ familiarizarea cu Patimile Mântuitorului Iisus Hristos şi să conştientizarea însemnătăților pentru viața creştinului;

▪ elevii să perceapă modul în care ne împărtăşim de roadele jertfei lui Hristos.

TIPUL LECȚIEI*:* predare - învățare - evaluare

METODE ŞI PROCEDEE*:* expunerea, explicația, conversația

MIJLOACE DIDACTICE*:* Sfânta Scriptură, icoana răstignirii, diapositive

DURATA*:* 50'.

PROPUNĂTOR: Prof. _____

Etapele lecției	Obiective operaționale	Activitățile profesorului	Activitățile elevilor	Conexiunea inversă
I. Moment organiza-toric	*- pregătirea pentru lecție*	*- oraganizarea spațiului de desfăşurare a lecției rostirea rugăciunii **Tatăl Nostru***	*- se pregătesc pentru lecție - rostesc rugăciunea*	*- observ atitudinea elevilor în timpul rugăciunii*[446]
II. Reactuli-zarea cunoştin-țelor	*- să prezinte cunoştințele dobândite anterior cu referire la **Cina cea de Taină***	*- pune întrebări referitoare la **Cina cea de Taină**: data, locul, însemnătatea, trădătorul Iuda Iscarioteanul - provoacă unele discuții referitoare la cuvântarea de despărțire*	*- răspund la întrebări - participă la discuții*	*- prof. va observa şi evalua atitudi-nea şi maniera de percepție a elevilor*
III. Anunța-rea subiectu-lui şi a obiecti-velor	*- anunțarea subiectului şi a obiectivelor - provocarea interesului şi a motivației elevilor*	- *de ce voia **Mântuitorul** să-i aibă alături pe ucenici şi îi îndemna la rugăciune*[447] - *astăzi vom vorbi despre **Patimile Mântuitorului Iisus Hristos*** *- prof. anunță obiectivele princi-pale ale lecției:* • ***Însemnătatea Patimilor Mântuitorului Iisus Hlristos pentru noi şi pentru lume*** • ***Desfăşurarea Patimilor***	*- ... ştia că a sosit ceasul Jertfei Sale (Patimile)*[448] *- notează titlul în caiete* *- reține obiectivele propuse*	*- dacă elevii dau unele răspunsuri greşite, prof., cu discreție, le va corecta*

[446] Profesorul va urmări modul în care elevii rostesc rugăciunea şi va corecta unele atitudini necorespunzătoare. Este important ca profesorul în timpul rugăciunii să stea în fața clasei, pe lateral. Dacă profesorul stă în spatele clasei sau în fața clasei cu spatele către elevi şi fața către icoană nu poate observa atitudinea elevilor în timpul rugăciunii. Dacă stă cu fața la elevi (elevii fiind indreptați spre icoană) îi va observa foarte bine, dar va avea icoana în spate, ceea ce nu se cuvine.

[447] Profesorul va crea un moment aperceptiv favorabil şi totodată va folosi anumite noțiuni prin care va face legătura cu lecția precedentă.

[448] În proiectul didactic profesorul va nota şi anumite răspunsuri aşteptate.

IV. Prezen-tarea noului conținut și dirijarea învățării	*- însuşirea informațiilor referitoare la etapele Patimilor Mântui-torului*	*- principalele etape ale Patimilor Mântuitorului:* **I. Grădina Ghețimani** ***1.*** *Rugăciunea Mântuitorului* ***2.*** *Arestarea Lui* **II. Procesul Mântuitorului** ***1.*** *Prezentarea în fața arhiereului Ana (lepădarea lui Petru)* ***2.*** *Trimiterea la Caiafa (întrunirea Sinedriului)* ***3.*** *Aducerea în fața lui Pilat* ***4.*** *Trimiterea la Irod* ***5.*** *Revenirea la Pilat* ***6.*** *Eliberarea lui Baraba şi biciuirea lui Iisus* ***7.*** *Sentința de răstignire* **III. Drumul crucii** ***1.*** *Căderea sub Cruce* ***2.*** *Femeile din Ierusalim* **IV. Răstignirea Mântuitorului** *- cele şapte cuvinte de pe cruce* **V. Punerea în Mormânt**	*- ascultă, participă la discuții, recepționea-ză şi notează în caiete*	*- prof. va observa gradul de concen-trare a atenției elevilor şi modul de însuşire a informa-țiilor predate*
V. Fixarea cunoştin-țelor	*- să conştien-tizeze însemnă-tatea jertfei lui Hristos*	*- de ce a fost necesară jertfa lui Hristos* *- cine beneficiază de roadele jertfei lui Hristos*	*- răscum-părarea neamului omenesc din robia păcatului şi a morții* *- ...în mod obiectiv toți oamenii* *- ...în mod subiectiv doar cei care îşi însuşesc roadele jertfei prin împărtăşirea cu Sfintele Taine*	*- prof. va observa dacă elevii au reținut desfăşu-rarea Patimilor Mântuitorului şi însemnătatea acestora pentru umanitate*
VI. Tema pentru acasă Aprecieri Evaluări Concluzii	*- prezentarea temei* *- evaluarea activității*	*- alcătuiți un eseu cu tema:* ***Ce înseamnă patimile lui Iisus Hristos pentru mine*** *- prof. va face aprecieri verbale, individuale şi colective*	*- reținem tema* *- primesc note*	
VII. Încheierea lecției		*- vom rosti rugăciunea:* ***Cuvine-se cu adevărat***	*- elevii rostesc rugăciounea*	

SCHIȚA TABLEI

Patimile Mântuitorului

1. ***Grădina Ghețimani:*** rugăciunea Mântuitorului

arestarea Lui

2. ***Procesul lui Iisus:***
- prezentarea la Ana (lepădarea lui Petru)
- trimiterea la Caiafa (întrunirea Sinedriului)
- aducerea la Pilat
- trimiterea la Irod
- readucerea la Pilat
- eliberarea lui Baraba şi biciuirea lui Iisus
- sentința de răstignire

3. ***Drumul crucii:*** căderea sub cruce
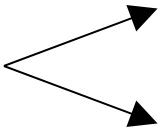
femeile din Ierusalim

4. ***Răstignirea Mântuitorului:*** cele 7 cuvinte de pe cruce

5. ***Punerea în mormânt***

PROIECT DIDACTIC (2)

DATA*:* _____

ŞCOALA*:*_____

CLASA: IV

DISCIPLINA: Religie

SUBIECTUL: **Intrarea Mântuitorului în Ierusalim**

OBIECTIVE OPERAȚIONALE*:*

- să înțeleagă evenimentul biblic
- să poată integra evenimentul în contextul evenimentelor pascale
- să înțeleagă cauzele pentru care a fost denumită "Duminica Floriilor"

TIPUL: predare, învățare, evaluare

METODE ŞI PROCEDEE: expunerea, explicația, exemplificarea practică

MIJLOACE DIDACTICE: Sfânta Scriptură, Manualul de clasa a IV-a, Icoana Intrării în Ierusalim a Mântuitorului

DURATA*:* 50 minute

PROPUNĂTOR: Prof. ……

Evenimentele lecției	Obiective operaționale	Acțiuni didactice	Activitatea elevilor	Modalități de evaluare
I Moment organizatoric		- organizarea spațiului de desfășurare a lecției - rostirea rugăciunii "Tatăl nostru"	- se pregătesc pentru oră - rostesc rugăciunea împreună	
II Reactualizarea cunoştinţelor	- să prezinte cunoştinţele dobândite anterior referitor la sfânta taină a Spovedaniei	Câteva întrebări din lecția trecută: - ce ați studiat lecția trecută? - am auzit că ați fost la Biserică, ce ați făcut acolo? - cum v-ați simțit după ce v-ați spovedit? - de ce v-ați spovedit chiar în această perioadă?	- noi am învățat despre taina spovedaniei - acolo părintele ne-a spovedit - mai uşori, mai curați - pentru că urmează Sf. Paşti	- fiecare intervenție a elevului va fi apreciată şi I se va da atenția cuvenită cu aprecierile de rigoare
III Anunțarea subiectului şi a obiectivelor		Paştele este de fapt Invierea Domnului din morți. Aceasta a avut loc în oraşul Ierusalim în care cu o săptămână înainte a intrat triumfal. Despre această **Intrare în Ierusalim** vom vorbi noi astăzi		
IV Prezentarea noului conținut şi dirijarea învățării	- să-şi însuşească informațiile referitoare la principalele momente al lecției - să înțeleagă lucruri referitoare la anumite momente ale relatării biblice	- evenimentul intrării în Ierusalim a Domnului a avut loc cu o săptămână înainte de Patimile, Moartea şi Invierea Sa - intrarea în Ierusalim se mai numeşte în tradiția populară şi … - această denumire vine de la faptul că Iisus Hristos a fost întâmpinat de mulțime cu ramuri de copaci şi flori - la această primire au participat mulți copii de vârsta voastră - despre această primire a lui Iisus au vorbit	- Duminica Floriilor - Da, îl primim în sufletele noastre	- observ comporta-mentul şi reacția elevilor

		înțelepții poporului evreu încă de foarte mult timp - făcând această primire, poporul îl considera pe Iisus împăratul lor - dragi elevi, ce credeți, noi îl putem primi pe Hristos?		
V Fixarea cunoştinţelor		- când are loc evenimentul intrării în Ierusalim a Domnului? - cum se mai numeşte popular acest eveniment? - de ce se numeşte acest eveniment Florii? - cine a mai participat la acest eveniment?	- cu o săptămână înainte de Inviere - acest eveniment se mai numeşte Duminica Floriilor - acest eveniment se numeşte aşa pentru că Iisus Hristos a fost întâmpinat de mulțime cu flori - la această întâmplare au participat şi copii	- urmăresc dacă au fost atenți şi au înțeles
VI Tema pt. acasă. Concluzii. Aprecieri (Evaluări)		- **tema pentru acasă:** - să-şi întâmpine părinții cu o floare când aceştia ajung de la servici iar dacă nu să-i îmbrățişeze	- rețin tema	
VII Încheierea lecției		- rugăciunea “Născătoare de Dumnezeu”	- rostesc rugăciunea	

PROIECT DIDACTIC (3)

DATA: _____

ŞCOALA:_____

CLASA: a III -a

DISCIPLINA: Religie

SUBIECTUL: **Să iubim florile şi natura**

OBIECTIVE OPERAȚIONALE:

- cultivarea dragostei față de natură
- înțelegerea legăturii între Creator, om şi natură
- cunoaşterea unor modalități de exprimare a mulțumirii față de Dumnezeu a creştinilor
- întărirea credinței în Dumnezeu

TIPUL: transmitere de cunoştințe

METODE ŞI PROCEDEE: conversația, explicația, povestirea

MIJLOACE DIDACTICE: manualul de religie

DURATA: 50 minute

PROPUNĂTOR: Prof. ……..…….

Evenimentele lecției	Obiective operaționale	Acțiuni didactice	Activitatea elevilor	Modalități de evaluare
I Moment organizatoric	- să rostească rugăciunea de început	La intrarea în clasă vom rosti rugăciunea de început: "Tatăl Nostru"	Elevii rostesc rugăciunea, apoi se așează cuminți în bănci, așteptând începerea lecției	
II Reactualizarea cunoștințelor	- să-și reamintească titlul lecției anterioare - să răspundă corect la întrebări - să desprindă învățăminte din povestirea din manual - să analizeze atitudinea lui Vasilică	- cum se numește lecția pe care trebuia să o pregătiți astăzi la religie? - ce sunt viețuitoarele? - cum trebuie să ne purtăm cu animalele și cu plantele? - ce se întâmplă dacă ne purtăm frumos cu viețuitoarele, le hrănim și le purtăm de grijă? - Ce s-a întâmplat cu băiatul cel rău din povestire? Oare de ce a căzut de pe scară? - dar noi, oamenii, nu suntem tot ființe create de Dumezeu? - atunci de ce l-a pedepsit Dumnezeu pe Vasilică? - cum considerați gestul (fapta) băiatului?	- ***Fiți buni cu viețuitoarele*** - toate ființele care sunt lăsate de Dumnezeu pe pământ - trebuie să le îngrijim, să nu le ucidem sau să le lăsăm uitării - Dumnezeu iubește viețuitoarele pentru că sunt creația Lui; dacă noi, la rândul nostru le iubim, Dumnezeu ne înconjoară și pe noi cu dragostea Lui - a căzut și s-a lovit - pentru că Dumnezeu care le vede pe toate nu l-a lăsat să facă rău rândunicilor, care sunt create de El - pentru că rândunicile sunt niște viețuitoare mici și neajutorate, pe când oamenii au forță și mijloace prin care pot distruge celelalte viețuitoare - o faptă rea	Observarea comporta-mentului și verificarea cunoștințe-lor

III Anunțarea subiectului şi a obiectivelor	- să recepționeze titlul lecției	Astăzi vom vorbi despre cum trebuie să iubim natura şi să îngrijim ca să fim dragi lui Dumnezeu. Lecția se numeşte **<u>Să iubim florile şi natura</u>**	Copii ascultă cu atenție	Observarea comporta-mentului non-verbal al elevilor
IV Prezentarea noului conținut şi dirijarea învățării	- să asculte cu atenție conştientizarea faptului că Dumnezeu a creat toate frumusețile Pământului - înțelegerea	Dumnezeu a creat lumea şi în centrul ei a aşezat omul care are menirea de a domni asupra tuturor lucrurilor Dar, pe lângă om, Dumnezeu a mai trimis pe pământ o mare varietate de animale, flori, copaci. Toate acestea fac parte din natura înconjurătoare Dumnezeu are grijă de creația Sa, trimițând soarele şi ploaia. In prezența sfântului soare natura creşte şi ne apare în toată frumusețea şi bogăția ei. Dumnezeu face să răsară iarba şi să înflorească florile, înverzeşte copacii pădurilor şi face câmpul să rodească. Dacă Dumnezeu nu ar iubi natura şi nu ar avea grijă de ea, aceasta ar muri, iar noi oamenii nu vom avea în jurul nostru decât pustiu. Dacă Dumnezeu iubeşte natura şi are grijă de ea, şi noi, oamenii,	Elevii ascultă cu atenție elevii participă la discuții elevii vor fi chestionați în ceea	Profesorul va observa atitudinea eleviilor cu privire la asumarea responsa-bilității pe

	responsabilităţii pe care o avem fiecare dintre noi o avem faţă de natura creată	trebuie să avem grijă de ea, să o protejăm şi să nu abuzăm de foloasele pe care ni le aduce. Pentru tot ceea ce ne oferă natura noi trebuie să adresăm rugăciuni de mulţumire lui Dumnezeu.	ce priveşte atitudinea lor faţă de natură	care o avem faţă de natura creată
V Fixarea cunoştinţelor		- ce flori vă plac?	- elevii răspund prin exemplificare	
VI Tema pt. acasă. Concluzii. Aprecieri (Evaluări)	- să asculte aprecierile	- profesorul va face aprecieri asupra răspunsurilor date şi a participării la lecţie	- elevii ascultă aprecierile	- evaluare globală
VII Încheierea lecţiei		- profesorul şi elevii rostesc rugăciunea de încheiere a lecţiei		

PROIECT DIDACTIC (4)

DATA: _____

ŞCOALA:_____

CLASA: a X-a

DISCIPLINA: Religie

SUBIECTUL: **Buna Vestire**

OBIECTIVE OPERAȚIONALE:

- să perceapă felul în care s-a produs Buna Vestire
- să cunoască însemnătatea sărbătorii Bunei Vestiri în iconomia mântuirii
- să conştientizeze modul în care ne raportăm fiecare dintre noi la această sărbătoare

TIPUL: mixtă (ascultare, predare, învățare)

METODE ŞI PROCEDEE: conversație dialogică

MIJLOACE DIDACTICE: icoana "Bunei Vestiri", Noul Testament

DURATA: 50 minute

PROPUNĂTOR: Prof. ……..

Evenimentele lecției	Obiective operaționale	Acțiuni didactice	Activitatea elevilor	Modalități de evaluare
I Moment organizatoric	- pregătirea clasei pentru oră	- stabilirea ordinii în clasă - rostirea rugăciunii Tatăl Nostru	- rostesc rugăciunea	
II Reactualizarea cunoştinţelor	- verificarea lecției anterioare (despre post)	- ascult noțiunile generale legate de post şi însuşirea lor - ce este postul? - care sunt posurile mai mari? - felul în care elevii postesc	- elevii răspund la întrebări - abținerea de la anumite mâncăruri şi băuturi - Postul Paştilor, Crăciunului, Sf. Marii, Sf. Petru - elevii prezintă maniera în care țin post	
III Anunțarea subiectului şi a obiectivelor	- prezentarea noului subiect şi a obiectivelor urmărite		- fiecare om se bucură să primească o veste bună - vestea bună poate fi adusă atât unei persoane cât şi unei comunități	
IV Prezentarea noului conținut şi dirijarea învățării	- prezentarea principalelor noțiuni legate de evenimentele Bunei Vestiri	- profesorul prezintă icoana Bunei Vestiri - le cere elevilor să prezinte câteva impresii legate de icoană - ştiți când s-a petrecut Buna Vestire? - când credeți că a avut loc o veste bună pentru comunitate? - dragi elevi, vestea bună adusă lui Adam, aceea de a stăpâni Pământul îl obilga şi la respectarea anumitor porunci - odată cu nerespectarea poruncilor divine şi alungarea lui din Rai lumea a decăzut din rău în	- elevii precizează că icoana prezintă Buna Vestire - acum 2000 de ani când arhanghelul Gavril îi vesteşte Mariei că-L va naşte pe Mesia - atunci când Dumnezeu l-a pus pe Adam stăpân peste toată creația	

	Necesitatea întrupării Mântuitorului Plinirea vremii Prezentarea referatului biblic	mai rău - pentru îndreptarea lumii, imediat după căderea omului în păcat, Dumnezeu l-a făgăduit pe Mesia - atunci când Dumnezeu a hotărât că lumea este pregătită, l-a trimis pe arhanghelul Gavril să aducă vestea cea bună Mariei - citim împreună pasajul din Biblie care relatează Buna Vestire - haideți să notăm împreună principalele idei legate de Buna Vestire	- elevii ascultă citirea referatului scripturistic - elevii notează schița tablei	
V Fixarea cunoştinţelor		- dragi elevi, ce credeți că înseamnă Buna Vestire pentru voi? - cum credeți că ne putem face şi noi părtaşi ai Bunei Vestiri?	- Pentru fiecare dintre noi, Buna Vestire este un dar al lui Dumnezeu, deoarece ne face să fim mai buni şi mai responsabili - prin faptul de a ne contitui în purtători de veşti bune față de aproapele nostru	
VI Tema pt. acasă Concluzii Aprecieri (Evaluări)		- pentru acasă vă rog să recitiți Evanghelia lui Luca şi să alcătuiți un eseu intitulat: Vestea cea bună, dătătoare de speranță pentru omenire		
VII Încheierea lecției	- rostirea rugăciunii		- elevii rostesc rugăciunea "Cuvine-se cu adevărat"	

PROIECT DIDACTIC (5)

DATA: _____
ŞCOALA:_____

CLASA: a III-a

DISCIPLINA: Religie

SUBIECTUL: **Înălțarea Domnului la cer. Ziua eroilor**

OBIECTIVE OPERAȚIONALE:

- însuşirea unor cunoştințe despre înălțarea Domnului
- formarea deprinderii de cinste şi respect pentru eroii şi martirii neamului
- elevii să cunoască modul în care s-a petrecut Înălțarea Domnului

TIPUL: mixtă (predare, învățare, evaluare)

METODE ŞI PROCEDEE: conversația, explicația

MIJLOACE DIDACTICE: imagini cu Înălțarea Domnului (diapozitiv şi icoana Înălțării Domnului)

DURATA: 50 minute

PROPUNĂTOR: Prof. ……..

Evenimentele lecției	Obiective operaționale	Acțiuni didactice	Activitatea elevilor	Modalitãți de evaluare
I Moment organizatoric		- îndrumarea copiilor în pregătirea materialelor necesare pentru ora de religie - sensibilizarea pentru ora de religie	- îşi pregătesc manualul şi caietul - vor spune rugăciunea “Doamne, Doamne, ceresc Tată”	

II Reactualizarea cunoştinţelor	- să răspundă corect la întrebări Obiceiuri pascale Intonarea imnului **Hristos a înviat**	- ce aţi avut de pregătit pentru azi la religie - cum a murit Iisus? - ce s-a întâmplat după moartea pe cruce şi punerea trupului în mormânt? - când şi cum a avut loc Invierea Domnului? - cine au fost primii vestitori ai Invierii lui Hristos? - cum se mai numeşte sărbătoarea învierii? - cum sărbătoresc creştinii ortodocşi Sfintele Paşti? - ce se cântă la această sărbătoare? - haideţi să cântăm şi noi "Hristos a înviat!"	- Invierea Domnului - Iisus a murit răstignit pe cruce - Iisus s-a coborât cu sufletul la iad, i-a sfărâmat încuietorile, a biruit moartea şi i-a eliberat pe toţi drepţii Vechiului Testament - Invierea Domnului a avut loc în cea de-a treia zi de la punerea în mormânt, în revărsatul zorilor, când s-a făcut un cutremur mare, iar îngerul Domnului a prăvălit piatra de la uşa mormântului şi Iisus a ieşit - primii vestitori ai învierii au fost femeile mironosiţe, apoi Iisus s-a arătat Apostolilor încredinţân-du-i de Invierea Sa - Sfintele Paşti - merg la Biserică, poartă o lumânare în mână (simbolul biruinţei vieţii asupra morţii), ciocnesc ouă roşii simbolul mormântului purtător de viaţă al lui Hristos) şi se salută cu "Hristos a înviat!" - "Hristos a înviat!" - elevii cântă împreună	
III		- azi vom trece mai	- receptarea obiectivelor	

Anunțarea subiectului şi a obiectivelor		departe şi vom vorbi despre Î***nalțarea Domnului la cer ,*** şi vom afla ce a făcut Iisus după înviere şi cum a plecat de pe pământ înalțându-se la cer		
IV Prezentarea noului conținut şi dirijarea învățării	- să rețină principalele idei ale lecției - să asculte lectura versetelor	- timp de 40 de zile de la Sf. Paşti, Iisus s-a arătat de mai multe ori Apostolilor convingându-i de realitatea învierii Sale din morți şi le-a poruncit să meargă în toată lumea să le vorbească oamenilor despre aceasta şi să-i boteze în numele Sfintei Treimi - în cea de-a patruzecea zi de la înviere, Iisus i-a dus pe Apostoli pe Muntele Măslinilor, i-a binecuvântat şi s-a înălțat la cer, purtat de un nor luminos - doi îngeri le-au spus Apostolilor că în acelaşi mod va reveni pe pământ iarăşi, El n-a plecat pentru totdeauna - Apostolii s-au întors la Ierusalim şi se rugau în fiecare zi aşteptând îndeplinirea promisiunii lui Iisus: trimiterea Duhului Sfânt, prin a cărui lucrare Hristos este pururea prezent în mijlocul celor care-l iubesc - la această sărbătoare, creştinii ortodocşi îi pomenesc pe toți eroii şi martirii care şi-au dat viața pentru libertate şi dreptate, credință şi neam. La moartea	- receptarea noilor cunoştiințe - vor răspunde la întrebări, vor copia schița lecției de pe tablă în caiete	

	Pomenirea eroilor Redactarea unei schițe a lecției	trupului, sufletele acestora se înalță la cer şi aşteaptă ziua când toate trupurile vor învia. In această zi se fac parastase şi slujbe de pomenire - li se va citi copiilor din Sfânta Scriptură despre Înălțarea Domnului (Faptele Apostolilor 1, 1-14) - împreună cu copiii se va alcătui o schiță a lecției	Elevii vor urmări citirea pasajului biblic Notarea în caiete a rezumatului lecției predate	
V Fixarea cunoştințelor	- să formuleze răspunsuri la întrebare - să participe la dezlegarea rebusului	- ce înțelegem prin cuvintele **Eu voi fi cu voi până la sfârşitul veacurilor!** - la sfârştiul orei se va dezlega rebusul (vezi anexa din schița tablei) în urma căruia vom afla răspunsul la întrebarea: "ce zi se mai sărbătoreşte la Înălțarea Domnului?"	- chiar dacă Hristos s-a înălțat la cer, nu ne părăseşte ci rămâne de-a pururi cu noi - Hristos rămâne cu noi dacă-i cerem acest lucru - Hristos a zis că unde veți fi doi sau trei adunați în numele Meu şi Eu voi fi cu voi - elevii participă la dezlegarea rebusului	- corectez eventualele greşeli de conținut
VI Tema pt. acasă Concluzii Aprecieri (Evaluări)		- profesorul face aprecieri generale şi individuale - pentru ora viitoare vă rog să citiți din manual lecția **Înălțarea Domnului la cer**		
VII Încheierea lecției	- pregătirea pentru închieierea lecției	- rostirea rugăciunii "Luminează-te, luminează-te Noule Ierusalime"	- elevii rostesc rugăciunea împreună cu profesorul	

SCHIȚA TABLEI

<u>Înălțarea Domnului</u>

- după înviere, Iisus s-a arătat de mai multe ori apostolilor şi i-a convins de realitatea Invierii Sale
- Hristos le-a promis Apostolilor că după plecarea Sa va trimite peste ei Duhul Sfânt din a cărui putere şi lucrare El va fi mereu prezent în mijlocul celor care-L iubesc
- la 40 de zile după Inviere, Iisus Hristos s-a înălțat la cer
- în ziua Înălțării Domnului creştinii ortodocşi îi cinstesc pe toți eroii neamului prin parastase şi slujbe de pomenire

Anexă (rebus)

Completând propozițiile de mai jos cu cuvintele care lipsesc, veți afla pe cine sărbătorim în ziua Înălțării Domnului

- la trei zile după punerea în mormânt a lui Hristos a avut loc ...
- la 40 de zile după Inviere a avut loc ...
- Iisus a fost însoțit pe Muntele Eleonului de către ...
- Înălțarea la cer a Domnului se sărbătoreşte în zi de ...

		I	N	V	I	***E***	R	E	A		
I	N	A	L	T	A	***R***	E	A			
				A	P	***O***	S	T	O	L	I
				J	O	***I***					

PROIECT DIDACTIC (6)

DATA: _____

ŞCOALA:_____

CLASA: a IX-a

DISCIPLINA: Religie

SUBIECTUL: **Naşterea Mântuitorului Iisus Hristos**

OBIECTIVE OPERAȚIONALE:

- să se familiarizeze cu evenimentul Naşterii Mântuitorului
- să perceapă şi să înțeleagă rolul şi importanța acestui eveniment în economia neamului omenesc şi în viața fiecărui credincios în parte

TIPUL: mixtă: predare – învățare – evaluare

METODE ŞI PROCEDEE: expunerea, explicația, conversația

MIJLOACE DIDACTICE: Sfânta Scriptură, Icoana Naşterii, diapozitive, carte de colinde

DURATA: 50 minute

PROPUNĂTOR: Prof. ……..

Evenimentele lecției	Obiective operaționale	Acțiuni didactice	Activitatea elevilor	Modalități de evaluare
I Moment organizatoric		- pregătirea şi organizarea cadrului şi atmosferei propice desfăşurării lecției - rostirea rugăciunii "Tatăl Nostru"	- se pregătesc pentru oră, fac linişte - rostesc rugăciunea	
II Reactualizarea cunoştințelor	- să prezinte cunoştințele însuşite din lecțiile precedente referitoare la profețiile mesianice	- întrebări referitoare la profețiile Vechiului Testament despre locul şi naşterea din Fecioara Maria	- răspund la întrebări şi încearcă să-şi reamintească câteva dintre aceste profeții (ex. Miheia)	
III Anunțarea subiectului şi a obiectivelor		- ce credeți, profeția despre Mesia s-a îndeplinit? - astăzi la ora de religie vom vorbi despre **Naşterea Mântuitorului** şi vom vedea ce înseamnă Naşterea Mântuitorului pentru omenire şi pentru fiecare dintre noi	- da, pentru că Mântuitorul s-a întrupat şi s-a născut din Fecioara Maria	
IV Prezentarea noului conținut şi dirijarea învățării	- să-şi însuşească informațiile referitoare la contextul şi momentul Naşterii Mântuitorului	- Naşterea pruncului în Betleem - drumul Mariei şi al lui Iosif de la Nazaret până în Betleem - naşterea Mântuitorului în ieslea sărăcăcioasă - venirea şi închinarea la		

	Inchinarea păstorilor şi a magilor Fuga în Egipt	prunc a păstorilor - magii de la Răsărit: urmarea stelei, întâlnirea lor cu Irod, venirea lor la Betleem (darurile oferite Pruncului şi închinarea) - uciderea pruncilor şi prigoana Pruncului Sfânt - Irod ucide pruncii din Betleem - fuga în Egipt a Mariei cu Pruncul şi a lui Iosif - întoarcerea din Egipt şi aşezarea în Nazaret		
V Fixarea cunoştinţelor	- să înţeleagă însemnătatea şi rolul Naşterii Mântuitorului pentru credincioşi	- de ce este importantă Naşterea Domnului? - împreună cu profesorul elevii vor interpreta câteva colinde	- a creat posibilitatea ca omenirea să poată fi mântuită din robia păcatului	
VI Tema pt. acasã Concluzii Aprecieri (Evaluãri)		- aprecieri verbale individuale şi colective - citiţi capitolul 2 din Evanghelia după Matei şi capitolul 2 din Evanghelia după Luca		
VII Încheierea lecţiei		- rugăciunea *Cuvine-se cu adevărat*		

PROIECT DIDACTIC (7)

DATA: _____

ŞCOALA:_____

CLASA: a XII-a

OBIECTUL: **Religie**

SUBIECTUL: **Sfânta Biserică**

OBIECTIVE OPERAȚIONALE:

- să perceapă însemnătatea şi rolul Bisericii în lume
- să-şi însuşească informațiile referitoare la Sfânta Biserică (definire, întemeiere, alcătuire, membrii, însuşiri şi ierarhia bisericească)
- să surprindă responsabilitățile ce incumbă din calitatea de membru al Bisericii

TIPUL: predare – învățare – evaluare

METODE ŞI PROCEDEE: conversația euristică, explicația,problematizarea

MIJLOACE DIDACTICE: Sfânta Scriptură, imagini cu biserici

DURATA: 50 minute

PROPUNĂTOR: Prof. ……..

Evenimentele lecției	Obiective operaționale	Acțiuni didactice	Activitatea elevilor	Modalități de evaluare
I Momentul organizatoric		- organizarea spațiului de desfășurare a activității - rostește rugăciunea "Tatăl Nostru"	- se pregătesc pentru oră - rostesc rugăciunea	
II Reactualizarea cunoștințelor	- să prezinte informațiile însușite, referitoare la post	- solicit definirea Postului - care este rolul postului și de câte feluri este acesta - considerați că postul este necesar? Dacă da, motivați de ce. - cine a rânduit felurile Postului	- definesc postul - răspund cerinței - răspund la întrebări	- corectez eventualele greșeli
III Anunțarea subiectului și a obiectivelor		- astăzi la ora de religie vom discuta despre **<u>Sfânta Biserică</u>** - vom descoperi ce este Biserica și totodată vom vedea ce responsabilități avem ca membrii ai Bisericii	- ascultă - recepționează	
IV Prezentarea noului conținut și dirijarea învățării	- să-și însușească cunoștințe referitoare la Sfânta Biserică (definire, întemeiere, alcătuire, membrii, însușiri și ierarhia bisericească	- profesorul prezintă articolul 9 din Simbolul Credinței și discută pe marginea lui - definește Biserica: - Biserica: instituția divină-umană întemeiată de Mântuitorul nostru Iisus Hristos spre mântuirea noastră - Biserica: locaș de rugăciune - antrenează elevii în discuții referitoare la întemeierea Bisericii, alcătuirea și membrii ei - prezintă însușirile Bisericii: unitatea, sfințenia, sobornicitatea, apostolică - prezintă ierarhia bisericească: episcop, preot, diacon - în timpul prezentării scrie schița lecției pe tablă	- ascultă - recepționează - participă la discuții - își însușesc informațiile prezentate	
V Fixarea cunoștințelor	- să-și însușească	- unitatea voită de Mântuitorul **Ca toți să fie una**	- elevii își exprimă părerea cu privire la	

	principalele responsabilităţi ale membrilor Bisericii precum şi informaţiile referitoare la foloasele credincioşi-lor care participă la Sfintele Taine	**(Ioan 17, 21)** - ce responsabilităţi implică faptul că suntem membrii ai Bisericii - ce foloase ne conferă calitatea de membrii ai Bisericii	unitatea Bisericii - urmarea poruncilor şi îndemnurilor Bisericii - prin participarea la Sintele Taine primim harul sfinţitor	
VI Tema pt. Acasă Concluzii Aprecieri (Evaluări)		- citiţi capitolul IV din Epistola către Efeseni - comentaţi Efeseni 4, 5: **Este un Domn, o credinţă, un botez**		
VII Încheierea lecţiei		- rosteşte împreună cu elevii rugăciunea "***Cuvine-se cu adevărat***"		

SCHIŢA TABLEI

<u>Sfânta Biserică</u>

<u>Definire</u>:

Biserica
- instituţie divino-umană
- lăcaş de închinare

<u>Întemeiere:</u>
- în mod nevăzut: pe cruce
- în mod văzut: la Pogorârea Duhului Sfânt

<u>Membri</u>: toţi cei botezaţi în numele Sfintei Treimi

<u>Ierarhia bisericească</u>: - Episcop - Preot - Diacon

<u>Însuşirile Bisericii</u>:
- una
- sfântă
- sobornicească
- apostolească

EVALUAREA CA FACTOR

DE REGLARE ŞI OPTIMIZARE A EDUCAȚIEI RELIGIOASE

(*partea a III- a*)

I. P R E L I M I N A R I I

Un aspect al educației religioase care se cere a fi regândit şi redimensionat este acela al evaluării. La religie evaluarea are un specific aparte, accentul trece de pe latura informativă pe cea formativă. În planul evaluării la religie există multe similitudini cu alte discipline dar şi diferențe majore. Apreciem că în cadrul religiei evaluarea are mai multe faze. Într-o *primă fază* evaluarea defineşte modul de însuşire a informațiilor, într-o *a doua fază* se impune motivarea elevului pentru ca acesta să-şi facă o autoevaluare. În *faza a treia*, elevul este invitat să-şi evalueze relația sa cu semenii. Punctul culminant al evaluării - într-o *a patra fază* - îl constituie etapa în care evaluarea se face în cadrul Tainei Spovedaniei, elevul fiind ajutat să-şi facă o evaluare, o radiografiere obiectivă a stării lui duhovniceşti, a unui sens al existenței sale, a relației lui cu Dumnezeu, cu părinții şi cu semenii, a menirii lui în cadrul Bisericii şi a societății. Mai mult, o evaluare atentă a rezultatelor elevilor o constituie premisa autoevaluării profesorului, în această situație **evaluarea se constituie într-un act de reglare şi optimizare a procesului de predare-învățare a religiei**. Totodată profesorul de religie poate coopta şi preotul paroh în conceperea şi realizarea evaluării la religie. Dacă şcoala are obligația de a informa societatea cu privire la rezultatul procesului instructiv-educativ, profesorului de religie îi revine sarcina de a informa Biserica (comunitatea parohială, preotul paroh, instituțiile de învățământ teologic, centrul eparhial) în legătură cu rezultatele şi deprinderile obținute de elevi pe parcursul desfăşurării orelor de religie.

Pornind de la aceste considerente de ordin teoretic, precum şi de la unele considerente de ordin practic – constatate în calitate de cadru didactic în învăţământul preuniversitar (la nivel primar, gimnazial şi liceal), îndrumător de practică pedagogică pentru elevi şi studenţi, lector universitar la catedra de didactica ştiinţelor socio-umane, disciplina didactica religiei, inspector şcolar de specialitate, membru în comisia naţională de evaluare la Olimpiada de religie, membru în comisiile de acordare a gradelor didactice etc. – am crezut de cuviinţă că se impune o abordare mai aprofundată a problematicii evaluării la religie. Drept urmare, în partea a treia a lucrării ne vom opri asupra mai multor aspecte ale evaluării la disciplina religie, având în vedere faptul că o evaluare

obiectivă şi responsabilă poate constitui un factor de reglare, optimizare şi desăvârşire a predării religiei în şcoală.

II. DEFINIREA EVALUĂRII ŞCOLARE

Este ştiut că evaluarea vizează raportul între rezultatele scontate şi cele obținute. Verbul "a evalua" poate fi asociat cu alte verbe, cum ar fi: a aprecia, a constata, a judeca. În spectrul larg al activităților didactice evaluarea constituie o componentă esențială. Evaluarea educațională este activitatea didactică prin care se măsoară randamentul şcolar.

Evaluarea la disciplina religie are un specific aparte în sensul că accentul trebuie să treacă de pe latura informativă pe cea formativă. Dacă ar fi să facem o comparație cu alte discipline, am putea spune că între religie şi alte discipline în planul evaluării există similitudini dar şi diferențe. Credem că în cadrul disciplinei religie evaluarea are mai multe etape. Pentru început, prin evaluare, profesorul de religie se familiarizează cu maniera în care elevul îşi însuşeşte noile cunoştințe. Urmează ca profesorul să treacă la o etapă mai profundă a evaluării şi anume aceea în care elevul este îndemnat şi îndrumat să-şi facă o autoevaluare. Într-o a treia etapă elevul este îndemnat să-şi facă o autoevaluare în cadrul Tainei Spovedaniei. Aceasta este etapa cea mai complexă a evaluării în care tânărul este ajutat să-şi facă o evaluare obiectivă a stării lui sufleteşti.

Existența omului este însoțită de numeroase forme de evaluare. Faptele, atitudinile, deprinderile unei persoane sunt apreciate atât de către semeni cât şi de persoana în cauză. Observarea mai atentă a activităților umane, conduce la aprecierea că o activitate: "cu cât este mai complexă, cu atât acțiunile evaluative devin mai necesare, mai evidente şi totodată îşi amplifică rolurile"[449]. Dacă activitățile noastre postulează realizarea unor obiective, precum şi atingerea unor finalități este necesar ca în derularea acestor activități să fie abordată cunoaşterea efectelor şi rezultatelor obținute. Interesul pentru cunoaşterea rezultatelor unor activități este determinat de dorința de atingere a obiectivelor şi finalităților propuse, precum şi de imperativitatea reglării acestor necesități.

Aprecierea şi evaluarea sunt acte de ierarhizare ce intervin în toate activitățile umane. În cadrul educației religioase evaluarea ridică o serie de probleme care se cer a fi rezolvate. În comparație cu alte discipline la religie elevii percep în mod diferit evaluarea. Părintele profesor Sebastian Şebu semnalează faptul că "suntem la început de reorganizare a predării învățământului

[449] RADU, I. T., **Evaluarea în procesul didactic**, E.D.P., Bucureşti 2000, p. 11

religios în şcoală; după 42 de ani de când multe generaţii de elevi n-au mai cunoscut învăţământul religios în şcoală zestrea sufletească şi spirituală a copiilor s-a îmbogăţit cu cunoştinţe nu întotdeauna favorabile învăţăturii creştine”[450]. Ca urmare a acestui fapt, atât predarea cât şi evaluarea la disciplina religie necesită o racordare la arsenalul metodologiei moderne de predare-învăţare.

Ca orice activitate umană “educaţia presupune şi procese evaluative asociate constant şi aflate în interacţiune cu toate celelalte componente ale acesteia”[451]. Practica educaţională presupune numeroase momente de apreciere, estimare şi evaluare. După Constantin Cucoş: “sensul termenului evaluare îngăduie diferite conotaţii, în funcţie de realităţile educaţionale de care încearcă să dea seama: evaluarea sistemului, a instituţiei de învăţământ, a programelor şcolare, a profesorilor şi a elevilor”[452]. În jurul termenului de evaluare s-au constituit anumite definiţii şi derivate.

Evaluarea ocupă un loc important în cadrul procesului de învăţământ, “ea are întotdeauna un raport direct sau indirect cu profesorul, cu învăţarea în extensie şi în calitate”[453]. Unii pedagogi fac distincţie între control şi evaluare. Sintetizând mai multe opinii şi luări de poziţie ale unor pedagogi consacrati, Constantin Cucoş recurge la definirea următoarelor compartimente[454] care alcătuiesc evaluarea şcolară.

Docimologia reprezintă studiul sistematic al examenelor, analiza ştiinţifică a modurilor de notare, precum şi identificarea mijloacelor necesare asigurării obiectivităţii în examinare şi evaluare.

Eficienţa învăţământului se referă la capacitatea sistemului educaţional de a atinge rezultatele preconizate.

Randamentul şcolar este dat de nivelul de gândire teoretică şi practică al elevilor.

Evaluarea şcolară este procesul prin care se obţin informaţii necesare în vederea luării unor decizii ulterioare; actul evaluării presupune măsurarea şi aprecierea rezultatelor şcolare.

Măsurarea consecinţelor instruirii constă în operaţia de cuantificare a rezultatelor şcolare.

Aprecierea şcolară sau evaluarea propriu-zisă constituie elaborarea unor judecăţi de valoare, aprecierea unui rezultat măsurabil într-un cadru de referinţă.

Examenul constituie o metodă de evaluare într-o etapă finală.

Concursul presupune confruntare şi concurenţă între persoane, având un pronunţat caracter selectiv.

---

[450] ŞEBU, S., **Lăsaţi copiii să vină la Mine. Micul catehism**, Mitropolia Ardealului, Sibiu, 1993, p. 136

[451] RADU, I. T., op. cit., p. 12

[452] CUCOŞ, C., **Pedagogie**, Polirom, Iaşi 1996, p. 99

[453] LANDSHEERE, G., **Évaluation continue et examens. Précis de Docimologie**, Labor, Bruxelles, 1971, p. 3

[454] CUCOŞ, C., op. cit. p. 111

Evaluarea şcolară face referire la sistemul de învățământ, dar în strânsă interdependență cu alte sisteme ale organismului social, cum ar fi: sistemul religios, economic, politic etc. După Ioan Nicola există două forme în care se poate concepe evaluarea[455]:

Evaluarea economică ce vizează eficiența sistemului
de învățământ în perspectiva raportului dintre resursele investite de societate şi rezultatele învățământului.

Evaluarea pedagogică unde eficiența învățământului
este cuantificată în perspectiva raportului dintre obiectivele propuse de către profesor şi rezultatele obținute de către elev.

Chiar dacă evaluarea reprezintă un element esențial al procesului didactic, ”pregătirea viitorilor profesori ca evaluatori în timpul formării inițiale (studiile universitare) este aproape complet neglijată”[456]. Problematica şi strategiile evaluării sunt abordate cu preponderență pe parcursul formării continue (cursuri de perfecționare, stagii de formare). În cadrul cercetării asupra evaluării mai puțin discutată este practica evaluării profesorilor, “de cele mai multe ori evaluarea este înțeleasă prin relaționarea la achizițiile elevilor”[457]. Viviane Landsheere apreciază că “evaluarea profesorilor este formativă şi normativă”[458].

Evaluarea de tip formativ are în vedere sprijinirea profesorului pentru optimizarea activităţilor didactice. Evaluarea normativă urmăreşte recunoaşterea meritelor fiecărui cadru didactic stabilind o ierarhizare a competenţelor profesionale. Menirea procesului de evaluare şcolară este de a conduce la observarea efectelor acţiunilor didactice, precum şi la aprecierea lor în perspectiva obiectivelor urmărite.

În cadrul activităților desfăşurate la clasă profesorul este preocupat de determinarea nivelului cantitativ şi calitativ al informațiilor achiziționate de către elevi. Procesul de evaluare nu se rezumă doar la aceste considerente, ci se ”extinde asupra elementelor funcționale importante ale actului didactic: planurile de învățământ, programele şcolare, conținuturi, metode, procedee şi mijloace folosite”[459], toate acestea ca elemente aflate într-o interferență continuă. Cuantificarea şi aprecierea rezultatelor obținute de către elevi constituie o condiție necesară pentru evaluarea activităților didactice, precum şi pentru luarea unor decizii de ameliorare şi optimizare a procesului de învățământ în ansamblul său.

[455] NICOLA, I., **Pedagogie**, E.D.P. Bucureşti, 1992, p. 253

[456] DRAGOMIR, M., **Managementul activităţilor didactice**, Eurodidact, Cluj-Napoca 2002, p. 104

[457] CUCOŞ, C., op. cit. p. 102

[458] LANDSHEERE, V., **L' Éducation et la formation**, PUF, Paris, 1992, p. 495

[459] ALBULESCU, I., ALBULESCU, M., **Strategii de predare şi învăţare a disciplinelor socio-umane**, Napoca Star, Cluj-Napoca 2002, p. 137

În cadrul predării – învățării religiei, evaluarea are o importanță majoră. În Noul Testament (parabola minelor, Luca, 19, 12-27), Mântuitorul ne prezintă un model de evaluare: un om de neam mare înainte de a pleca într-o călătorie mai îndepărtată chemând la Sine zece slugi ale Sale, le-a dat zece mine (unitate monetară de aur sau argint), poruncindu-le să negustorească cu ele până ce va veni, în vederea înmulțirii lor. Chiar dacă au primit un dar identic rezultatele au fost diferite. La întoarcere stăpânul a răsplătit fiecăruia după rezultatele obținute. În alt context (pilda talanților, Mt 25, 14-30) descoperim că uneori darurile sunt diferite: unu, doi, cinci talanți. Evaluarea (judecarea, aprecierea) chivernisirii lor se va face pentru fiecare după darul primit.

În cadrul orelor de religie ucenicii primesc acelaşi dar, adică învățătura religioasă, "după un anumit timp vine vremea evaluării şi a răsplătirii rezultatelor"[460]. La religie evaluarea are un specific cu totul aparte. Pentru profesorul de religie, evaluarea are o funcție de constatare şi reglare a propriei activități didactice. Rezultatele elevilor sunt un barometru pentru activitatea fiecărui dascăl. Important este ca la religie să fie vizată cu precădere partea formativă şi pragmatică a evaluarii.

Spre exemplificare, dacă în conformitate cu **Programa Analitică**[461] în vigoare, la clasa I, printre alte conținuturi este şi acela al rugăciunii Tatăl nostru, precum şi a altor rugăciuni, evaluăm nu doar faptul că un elev a învățat Tatăl nostru şi rugăciunile predate, ci mai ales observăm, dacă aceste rugăciuni sunt rostite de către elevi seara şi dimineața, precum şi în alte momente adecvate. La clasa a II - a , programa analitică propune printre altele şi noțiuni de morală creştină (familia creştină, iubirea părinților). În cadrul evaluării este imperios necesar ca profesorul de religie să observe dacă în urma lecțiilor predate, elevii sunt mai conştienți de iubirea datorată părinților, precum şi de responsabilitatea şi datoriile ce urmează a fi îndeplinite în cadrul familiei. Atât "profesorul cât şi elevul sunt cei dintâi interesați în realizarea unei evaluări obiective, bazată pe criterii unitare, cunoscute şi aplicate în practica şcolară curentă"[462].

La clasa V, programa analitică prevede, printre altele, noțiuni de liturgică şi noțiuni de morală creştină. În cadrul noțiunilor de morală creştină programa prevede predarea unor pilde, cum ar fi: pilda fiului risipitor, pilda samariteanului milostiv, pilda celor zece fecioare etc. După însuşirea de către elevi a conținutului unor pilde, profesorul de religie, pe parcursul evaluării, va observa dacă elevii se raportează personal la relatările şi îndemnurile din pilde. Pilda fiului risipitor, dincolo de aspectul de căință şi iertare, este pentru fiecare elev un model de autoevaluare, de întoarcere şi apropiere de Dumnezeu.

---

[460] ŞEBU, S., OPRIŞ, M, OPRIŞ, D, **Metodica predării religiei**, Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, p. 177

[461] PROGRAMA ŞCOLARĂ PENTRU CLASELE I-XII, **Aria Curriculară Om şi Societate, Religie, Cultul Ortodox**, Ministerul Educației şi Cercetării, Bucureşti, 2001

[462] IORDĂCHESCU, N., LIȚOIU, N., PANOSCHI, M., **Ghid de evaluare. Religie**, Aramis, Bucureşti 2001, p. 4

În cadrul pildei fiului risipitor putem vorbi de unele etape psihologice ale întoarcerii şi mărturisirii. O ***primă etapă*** este aceea a **conştientizării şi a radiografierii stării duhovniceşti**: *dar venindu-şi în sine a zis : câţi argaţi ai tatălui meu sunt îndestulaţi de pâine iar eu pier aici de foame* (Luca 15,17). *A **doua etapă*** constituie **hotărârea de îndreptare şi de mărturisire**: *sculându-mă, mă voi duce la tatăl meu şi-i voi spune: Tată greşit-am cerului şi faţă de tine ...,* (Luca 15,18). *A **treia etapă*** o constituie **contextualizarea,** punerea în aplicare, a ideii de îndreptare şi mărturisire: *şi sculându-se a venit la tatăl său ...,* (Luca 15,20). ***Etapa a patra*** o constituie **mărturisirea propriu-zisă**: *tată, greşit-am cerului şi faţă de tine ...*, (Luca 15,21). A ***cincea etapă*** o constituie **iertarea, dezlegarea şi împărtăşirea darurilor mântuitoare**: *aduceţi degrabă haina cea mai scumpă şi-l îmbrăcaţi ... că acest fiu al meu mort era şi a înviat, pierdut era şi s-a aflat* (Luca 15,23-24). Iată câte conotaţii psihopedagogice şi duhovniceşti se pot extrage dintr-o pildă. Totul depinde de tactul pedagogic şi de profunzimea teologică a profesorului de religie, deoarece "didactica religiei prin contribuţia sa hermeneutică defineşte câmpul de pertinenţă al teologiei"[463]. Didactica provoacă teologia la preocupări legate de evoluţia şi socializarea adolescentului.

Pentru clasele IX – XII programa analitică pentru religie, alături de celelalte discipline din aria curriculară Om şi societate, îşi propune formarea personalităţii în concordanţă cu valorile creştine şi "dezvoltarea de caractere moral-creştine în spiritul dreptei credinţe"[464]. În cadrul competenţelor specifice la clasa XII este indicată "utilizarea variată a cunoştinţelor religioase în analiza şi situarea unor situaţii date"[465]. În cadrul conţinuturilor la capitolul de spiritualitate şi misiune, unitatea a doua de învăţare cuprinde tema, **asceza creştină-post, rugăciune, milostenie-şcoală a libertăţii şi sfinţeniei**.

Profesorul de religie, în acest caz, va urmări ca elevii săi să conştientizeze importanţa ascezei creştine ca formă de purificare şi apropiere de Dumnezeu. În egală masură, având în vedere că lecţia este adresată unor elevi de clasa XII, elevi capabili şi interesaţi de situarea şi dezvoltarea propriei persoane, profesorul de religie va aborda şi importanţa ascezei creştine pentru conturarea, formarea şi desăvârşirea personalităţii, precum şi importanţa ascezei creştine pentru reuşita în viaţă. Chiar dacă uneori adolescenţii trec drept iresponsabili, să nu uitam că adolescenţii zilelor noastre gândesc foarte pragmatic.

În cadrul orelor de religie se impune ca evaluarea să aibă un caracter motivaţional. Ar fi de dorit ca "evaluarea să fie prezentată elevilor ca o sarcină comună firească"[466] şi nu ca o sancţiune

---

[463] BAUMAN, M., **Jésus à 15 ans**, Labor et Fides, Génève, 1993, p.175

[464] PROGRAMA ŞCOLARĂ PENTRU CLASELE I-XII, **Aria Curriculară Om şi Societate, Religie, Cultul Ortodox**, Ministerul Educaţiei şi Cercetării, Bucureşti, 2001, p. 47

[465] ibid, p. 49

[466] DANCIU, A., **Metodica predării religiei în şcolile primare, gimnazii şi licee**, Anastasia, 1999, Bucureşti, p. 225

sau ca o masură coercitivă. Mai presus de orice, elevii vor fi iniţiaţi în credinţa şi morala creştină, acest demers fiind facilitat prin "antrenarea elevilor în viaţa parohială prin intermediul Liturghiei şi a altor programe religioase pentru tineret"[467], precum şi prin implicarea elevilor în toate activităţile comunităţii parohiale.

[467] BEL, V., **Misiune, parohie, pastoraţie**, Renaşterea, Cluj-Napoca 2002, p. 21

III. ROLUL ŞI FUNCŢIILE EVALUĂRII

Este unanim recunoscut faptul că evaluarea educațională îndeplinește atât funcții cu caracter social cât şi pedagogic. Scopul fundamental al evaluării este acela de diagnosticare şi apreciere a anumitor situații didactice, precum şi de reglare a activităților şcolare; totodată, evaluarea oferă o imagine asupra abilităților profesorului precum şi a cunoştințelor de specialitate şi de didactica specialității. Când se pune problema unei judecăți de evaluare în predarea religiei, apare o întrebare: ce evaluăm, o stare de moment a elevului sau mai degrabă o metamorfozare sau o evoluție a acestuia în plan duhovnicesc? Majoritatea cadrelor didactice – apreciază Constantin Cucoş – recunosc că "simpla cumulare de date nu constituie încă o evaluare"[468].

Este necesară constituirea unor ierarhii de valori în funcţie de care să se facă o estimare a rezultatelor. În cadrul societăţilor moderne coexistă mai multe scări axiologice, în acest context punându-se întrebarea: profesorul de religie cu ce scară de valori va opera? Există şi situaţii delicate în care valorile educaţionale intră în conflict în anumite împrejurări concrete. Spre exemplu, la disciplina religie elevilor din gimnaziu şi liceu le este prezentat creaţionismul, tot acestor elevi la disciplina biologie le este prezentat evoluţionismul. Dacă în unele societăţi occidentale darwinismul este prezentat ca o doctrină nu neapărat ca o certitudine ştiinţifică, la noi manualele de biologie – cu mici excepţii – încă sunt structurate pe calapodul teoriei darwiniste.

Există unele încercări timide de a propune o altă abordare a apariției vieții şi a omului pe Pământ, cum ar fi **Manualul de biologie cu elemente creaționiste (pentru clasa a IX-a)**[469], care are referințe atât din partea unor universitari din cadrul Facultății de Biologie, cât şi a unor universitari din cadrul Facultății de Teologie din Oradea, aprobat de Ministerul Educației şi cercetării[470]. În funcție de natura concepției despre lume şi viața pe care o îmbrățişează elevii se formează întregul lor comportament moral.

La noi în țară, cercetările creaționiste nu constituie o abordare aprofundată, "toate manualele de biologie din țara noastră sunt fundamentate pe concepția evoluționistă, care exculde ideea creației realizate de Dumnezeu"[471]. Unii cercetători susțin "că ştiința actuală acceptă

---

[468] CUCOŞ, C., **Pedagogie**, Polirom, Iaşi, 1996, p. 105

[469] POPA, M., BURCĂ, S., **Manual de biologie cu elemente creaționiste**, clasa a IX-a, ed. Universității Emanuel, Oradea, 2002. Acest manual a fost aprobat prin Ordinul MEC nr.71817 din 25.07.2002

[470] Ordinul Ministerului Educației şi Cercetării 71817 din 25.07.2002

[471] POPA, M., BURCĂ, S., op. cit., p. 3

creaționismul ştiinţific deoarece este corect logico-matematic şi nu contravine faptelor observate”[472]. La orele de religie, elevii descoperă că fiinţele şi fenomenele biologice sunt creația lui Dumnezeu, sursa de inspirație pentru aceste adevăruri fiind revelația divină.

Acest context ridică serioase probleme deontologice în procesul de educație. Elevul este pus în fața unor situații didactice conflictuale. Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist atrăgea atenția asupra faptului că “elevii sunt puşi în fața unor nedumeriri … la biologie problemele sunt tratate evoluționist, uneori elevii sunt derutați, întrucât la anumite discipline învață într-un fel, iar la religie în alt fel”[473]. Pentru remedierea acestei situații, Prea Fericirea Sa a cerut să se intervină la Ministerul Educației şi Cercetării şi, de asemenea, pe lângă centrele universitare. Acelaşi lucru poate fi remarcat şi în cazul unor manuale de psihologie. Psihologii propun soluții în ameliorarea anumitor tulburări de comportament fără să precizeze faptul că **tulburările şi devianțele de ordin psihic pot fi şi o consecință a păcatului**.

Mulți contemporani când vorbesc despre vindecarea tulburărilor sufleteşti o fac într-un mod abstract. Însă, Sfinții Părinți nu sunt abstracți în învățătura lor ci foarte practici. Ei stabilesc cu mare precizie în ce constă vindecarea sufletului şi în ce constă mântuirea omului. Mântuirea sufletului este legată de vindecarea sufletului. Sfântul Grigorie Palama vorbeşte despre vindecarea omului, pentru că “aceasta este calea sigură pentru dobândirea teologiei adevărate care este comuniunea omului cu Dumnezeu”[474]. Dincolo de legile biologice şi fizice care reglează viața mai sunt şi legile duhovniceşti. Mulți dintre noi suntem fascinați de legile biologiei, ale geologiei şi ignorăm cu încăpățânare legile duhovniceşti.

Ignorarea legilor duhovniceşti este o premisă a tulburărilor psihice, în timp ce cunoaşterea legilor duhovniceşti facilitează însănătoşirea psihică şi duhovnicească. Mitropolitul Hierotheos Vlachos apreciază că “omul sănătos duhovniceşte raportează totul la Dumnezeu; aşteaptă răsplata în Împărăția Cerurilor, nu caută aici pe Pământ îndreptățirea de la vreun om, nu intră în cercul înşelător al justificărilor…, prin răbdare şi suferință în nedreptate împrumută în Împărăția Cerurilor”[475].

Revenind la evaluarea şcolară, precizăm că aceasta este importantă deoarece, în funcție de rezultatele evaluării, profesorul poate să-şi regleze şi să-şi desăvârşească misiunea învățătorească în funcție de situațiile date. După Mariana Dragomir, funcțiile evaluării[476] pot fi structurate astfel:

---

[472] VLĂDUCĂ, I., GHERASIM, F., **Ortodoxia şi eroarea evoluționistă**, Ed. Scara, Bucureşti, 2002, p.9

[473] PATRIARHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, Nota nr. 3025 / 9 iulie 2002, p. 1

[474] VLACHOS, Mitr. Hierotheos, **Psihoterapia Ortodoxă**, Sofia, Bucureşti, 2001, p. 19

[475] ibid. p. 33s

[476] DRAGOMIR, M., **Managementul activităților didactice**, Eurodidact, Cluj-Napoca 2002, p. 105

1. Funcția de diagnoză prin care se constată modul în care s-au realizat expectanțele unei activități didactice. Totodată diagnoza oferă date despre situațiile care au condus la obținerea unor rezultate. "Atunci când acțiunea evaluativă pune în evidență ceea ce se află la originea situației constatate ea îndeplineşte o diagnoză etiologică"[477].

2. Funcția de prognoză a nevoilor şi disponibilităților viitoare ale elevilor sau ale unităților şcolare. Aceasta se realizează prin teste de aptitudini şi de capacitate. În acest sens, deducem că menirea evaluării nu este numai de constatare, ci şi de a favoriza desăvârşirea activității pe care o are în vedere.

3. Funcția de decizie, se referă la integrarea unui elev într-o ierarhie sau la un anumit nivel al pregătirilor şi posibilităților sale.

4. Funcția selectivă conduce la clasificarea elevilor în urma unui examen sau a unui concurs.

5. Funcția motivațională (educativ-formativă) conduce la autocunoaştere şi autoapreciere din partea elevului. În egală măsură experiența a demonstrat că referitor la activitățile şcolare "predicțiile optimiste au un efect pozitiv, de angajare a celor în cauză la confirmarea lor"[478]. Este important ca un profesor să motiveze într-o formă optimistă obținerea unei note de către elev. Atunci când i se anunță o notă se face referire la aspectele pozitive: ai luat 9,50 la test, pentru că la subiectul numărul 1 ai prezentat foarte bine cutare aspect, pentru că ai rezolvat foarte bine problema de la subiectul 2 … şi numai după aceea i se va spune, nu ai primit nota zece pentru că la subiectul "x" ai omis cutare aspect cerut. Dar i se va preciza elevului în continuare: cu siguranță tu poți mai mult, dovadă nota bună pe care ai primit-o.

Dincolo de nota acordată elevul va fi conştientizat de faptul că mai presus de toate este important ca el să păstreze şi să trăiască ortodoxia credinței, "adică dreapta credință care înseamnă respectarea dogmelor, a tradiției şi canoanelor pe care Biserica Ortodoxă le păstrează cu fidelitate"[479].

6. Funcția pedagogică este aceea prin care se urmăreşte ca elevul să fie conştientizat de posibilitățile sale concrete. În relație cu învățarea, evaluarea elevilor oferă posibilitatea de a cunoaşte gradul de îndeplinire a sarcinilor şcolare, elevii conştientizând distanța la care se află față de expectanțele propuse, precum şi munca necesară pentru atingerea acestor expectanțe.

7. Funcția de informare a partenerilor educaționali (Biserica, societatea etc.) priveşte stadiul şi evoluția pregătirii şcolare. Şcoala are obligația să informeze societatea cu privire la

---

[477] RADU, I. T., **Evaluarea în procesul didactic**, E.D.P., Bucureşti 2000, p. 68

[478] ibid. p. 69

[479] MUHA, C., PĂUNESCU, N. A., **Religie creştin-ortodoxă**, clasa a VIII - a, caiet pentru elevi, cadre didactice şi părinți, ed. Sf. Mina, Iaşi 2001, p. 59

rezultatele procesului instructiv educativ: "factorul social are un rol important în desfăşurarea vieţii religioase"[480]. Mai mult, profesorul de religie are obligaţia de a informa Biserica, (comunitatea parohială, preotul, Facultaţile de Teologie, Eparhia) în legatură cu rezultatele şi deprinderile obţinute de elevi pe parcursul desfăşurării orelor de religie. În evaluarea rezultatelor la disciplina religie, "o apreciere facută corect, stimulativ, poate influenţa benefic întărirea convingerilor religioase ale elevilor după cum o apreciere făcută cu acrivie, poate diminua aceste convingeri îndepărtându-i pe elevi de Dumnezeu"[481].

În cazul educaţiei religioase, criticismul sau aprecierea foarte severă a unei situaţii, a unui elev îl poate conduce pe acesta spre stări de anxietate, deznădejde sau chiar depresie. Important este ca profesorul de religie "să înceapă prin a-şi câstiga încrederea adolescenţilor încredinţaţi lui, proces prealabil care elimină şocul întâlnirii şi canalizează influenţa"[482]. Formarea unui sistem de valori, convingeri şi atitudini responsabile nu poate fi realizată prin prelegeri şi evaluări cu tentă moralistă sau criticistă[483], metodele interactive, de învăţare prin descoperire fiind cele mai eficiente. Într-o epocă în care tineretul este foarte critic cu privire la orice formă de instituţie şi instituţionalizare suntem obligaţi să micşorăm distanţa dintre bancă şi catedră, dintre elev şi profesor.

Orice formă de impunere brutală a autorităţii va avea efecte nefaste atât în planul educaţional cât şi în planul relaţiei profesor-elev. Este important de subliniat faptul că elevul nu respinge autoritatea profesorului, ci el respinge impunerea forţată a acestei autorităţi. Atunci când discutăm despre anumite vicii este de dorit ca în prima fază să nu îl întrebăm pe elev dacă a practicat cutare sau cutare viciu, sau dacă s-a debarasat de cutare viciu, ci mai degrabă, îl întrebăm pentru început ce părere are despre cutare viciu. Acest mod de abordare facilitează desfăşurarea unui dialog sincer între profesor şi elev.

Serge Moscovici este de părere că "s-ar putea profita de pe urma unei evaluări obiective şi detaliate a ataşamentului faţă de pacient precum şi a detaşării faţă de sine"[484]. Abordarea evaluării, a problematicii şi a tehnicilor ei specifice are consecinţe de mare complexitate pentru că evaluarea nu vizează doar examinarea şi notarea şcolară, ci totodată "evaluarea are o importanţă deosebită pentru progresul unei societăţi şi a unei naţiuni"[485].

Pentru Biserică evaluarea desfăşurării educaţiei religioase şi a rezultatelor în materie de educaţie religioasă este importantă, deoarece aceasta facilitează crearea unui feed-back prin care

---

[480] BUNEA, I., **Psihologia rugăciunii**, Limes, Cluj-Napoca 2002, p. 81

[481] ŞEBU, S, OPRIŞ, M., OPRIŞ, D., **Metodica predării religiei**, Reîntregirea, Alba-Iulia 2000, p. 178

[482] WYLER, A., **Evangile et adolescence**, Bureau Protestante de Recherche Catéchétique, Geneve, 1970, p. 113

[483] BĂBAN, A., **Consiliere educaţională**, Psinet, Cluj-Napoca, 2001, p.32

[484] MOSCOVICI, S., **Psihologia socială a relaţiilor cu celălalt**, Polirom, Iaşi, 1998, p. 13

[485] IONESCU, M., **Demersuri creative în predare şi învăţare**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca 2000, p. 229

profesorul de religie, preotul unei comunități, dar şi alți reprezentanți ai Bisericii sunt informați în legătură cu starea duhovnicească a elevilor, precum şi a preocupărilor şi intereselor lor. Elevul îşi mărturiseşte credința, o trăieşte şi o păstrează numai ca membru al comunității liturgice. "Cultul şi tradiția Bisericii constituie mediul prin excelență în care se transmite credința adevărată. Cultul în general, dar în special Sfânta Liturghie constituie energia care mişcă Biserica în devenirea ei misionară … Cultul constituie mediul de restituire a istoriei mântuirii în fiecare timp şi loc şi de permanenta actualizare a comuniunii cu Hristos în Duhul Sfânt; predarea explicită a credinței constituie mijlocul prin care istoria mântuirii universale este pusă în relație directă cu istoria mântuirii personale"[486]. Conştientizarea apartenenței la comunitatea parohială, precum şi participarea la cult sunt mijloace de păstrare şi de întărire a credinței, precum şi cale de progres duhovnicesc pentru elevi. "Liturghia oferă totul pentru sfințirea vieții spirituale; de aceea, credinciosul (elevul) nu trebuie lăsat să caute un substitut pentru trupul lui Hristos"[487]. Pentru fiecare dintre noi, apreciază Sf. Grigorie de Nissa, "Trupul lui Hristos a devenit izvor de viață arătându-se mai puternic decât moartea"[488]. Instrucția religioasă se impune a fi pătrunsă de dinamica liturghiei: "în cult, creştinii se împărtăşesc cu harul lui Dumnezeu şi primesc puterea de a deveni mărturisitori ai lui Hristos şi a Evangheliei Sale în lume"[489].

Fiecare elev bine instruit religios pleacă în lume ca mărturisitor al lui Hristos, şi totodată prin faptele sale poate aduce lumea la Hristos. Fără o participare activă şi responsabilă la viața liturgică a Bisericii, elevii pot fi atraşi spre diferite secte şi grupări parareligioase.

---

[486] BEL, V., **Misiune, parohie, pastorație**, Renaşterea, Cluj-Napoca 2002, p. 92

[487] BRIA, I.,*Biserica şi Liturghia* în **Ortodoxia** XXXIV, nr. 4, Bucureşti 1982, p. 487

[488] GREGOIRE DE NYSSE, **Discours catéchétique**, SOURCES CHRETIENNES, NR 453, Les Editions du Cerf, Paris, 2000, p. 317

[489] ICA, I., *Importanța parohiei pentru misiune. Unitatea dintre parohie şi Biserica locală, unitatea internă a parohiei, mijloace şi metode de menținere a acesteia*, în **Pastorație şi misiune în Biserica Ortodoxă**, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001, p. 25

IV. PRINCIPIILE, EXIGENȚELE, ASPECTELE ŞI OBIECTIVELE EVALUĂRII ÎN PREDAREA – ÎNVĂȚAREA RELIGIEI

Evaluarea şcolară vizează un ansamblu de activități care urmăresc validarea rezultatelor obținute pe parcursul unor secvențe educative. Finalitatea evaluării nu este doar aceea de a achiziționa anumite date cu privire la un proces educațional, ci de a perfecționa procesul educațional în sine. În procesul de evaluare la disciplina religie suntem obligați să observăm trei aspecte esențiale: principiile, exigențele şi obiectivele. Pe parcursul evaluării religioase se impune observarea unor principii[490] general valabile în cadrul evaluării oricărei discipline şcolare.

1. Principiile evaluării

O evaluare adecvată la religie obligă la observarea unor principii care propun următoarele norme de ghidare:

1. Evaluarea la religie este o activitate de bază care facilitează realizarea unui proces eficient de instruire şi învățare. Printr-o evaluare obiectivă, putem aprecia atât maniera prin care elevii şi-au însuşit noțiunile predate, precum şi nivelul moral – duhovnicesc al elevilor noştri şi al familiilor din care provin; "educația din familia creştină înseamnă o bună creştere religios-morală; ea este o acțiune nobilă şi sfântă cu o deosebită răspundere înaintea lui Dumnezeu"[491].

2. Evaluarea trebuie să aibă obiective bine definite, să apeleze la metode şi tehnici eficiente de investigare; totodată, în urma evaluării, profesorul de religie are obligația de a comunica rezultatele şi performanțele şcolare atât elevilor cât şi familiei şi comunității parohiale.

3. Prin evaluare profesorii pot realiza o diagnoză a progresului realizat de către elevi, şi în acelasi timp pot să îşi adapteze activitățile în funcție de posibilitățile elevilor.

4. Evaluarea creează condițiile necesare ca profesorul de religie să îşi evalueze propria activitate.

5. Prin evaluare profesorii pot să conştientizeze dacă şi-au atins obiectivele curriculare.

6. Evaluarea vine în ajutorul elevilor pentru ca aceştia să îşi aleagă cele mai bune modalități de îndreptare şi de desăvârşire duhovnicească.

7. Evaluarea furnizează un feed-back pentru şcoală, părinți, comunitate parohială, comunitate locală, centrul eparhial.

---

[490] DRAGOMIR, M., **Managementul activităților didactice**, Eurodidact, Cluj-Napoca 2002, p. 106

[491] CĂLUGĂR, D., **Catehetica**. Manual pentru Institutele Teologice ale B.O.R., Ed. Inst. Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti 1976, p. 98

Sintetizând, putem afirma că atunci când principiile evaluării sunt urmărite de către profesor, evaluarea primeşte o conotaţie formativă atât pentru elevi cât şi pentru profesor.

2. Exigenţele evaluării

În vederea conturării şi aplicării adecvate a strategiilor de evaluare la religie se impune ca acestea să fie realizate în consens cu o serie de exigenţe[492]:

1. Lărgirea acţiunii de evaluare de la obiectivele tradiţionale (verificarea şi aprecierea rezultatelor) la evaluarea procesului care a condus la diferite rezultate. La religie, spre exemplu, evaluăm modul în care elevii şi-au însuşit noţiunile legate de statornicia în credinţă, temă abordată în clasa a IV-a. Statornicia în credinţă presupune de la sine şi practicarea credinţei, adică participarea cu regularitate la serviciile religioase ale Bisericii.

Chiar dacă elevii vor fi capabili să dea răspunsuri adecvate cu privire la statornicia în credinţă, profesorul de religie se va interesa dacă aceştia participă cu regularitate la slujbele religioase. În măsura în care aceştia nu frecventează sistematic Biserica profesorul de religie va trece la evaluarea acestei situaţii dintr-o perspectivă mai complexă. Se impune o analiză a modului în care părinţii elevilor din comunitatea respectivă participă cu regularitate la Biserică, precum şi a modului în care preotul paroh organizează activităţi prin care elevii să aibă motivaţia de a participa la Biserică.

2. Observarea unor indicatori, alţii decât achiziţiile intelectuale, precum personalitatea elevilor, conduita elevilor şi a oamenilor din comunitatea de unde aceştia provin. Elevii din diferite comunităţi, în general, au cam aceleaşi competenţe şi capacităţi intelectuale la nivel de clasă (de vârstă), dar nu întotdeauna îşi manifestă şi asumă responsabilităţile sub aceeaşi formă.

3. Diversificarea metodelor şi procedeelor de evaluare şi optimizarea contextualizării acesteia la situaţii didactice concrete. În anumite perioade ale anului şcolar profesorul poate realiza evaluarea şi în cadrul unor activităţi extraşcolare, spre exemplificare, în perioada posturilor, la orice nivel de clasă profesorul îi poate consilia pe elevi în vederea participării la Sfânta Taină a Spovedaniei şi totodată poate să-i însoţească pe elevi la Biserică în vederea mărturisirii şi împărtăşirii lor cu Sfintele Taine.

În orice perioadă a anului şcolar sau a anului bisericesc profesorul poate coopta în desfăşurarea evaluării şi alţi factori externi. De pildă, poate participa cu o clasă de elevi sau cu mai multe la Sfânta Liturghie sau la un alt serviciu divin unde să dea răspunsurile cuvenite. Dincolo de aprecierea făcută de profesor, elevii vor fi apreciaţi de felul în care au dat răspunsurile la Sfânta Liturghie, de preot, de părinţi precum şi de alţi membri ai comunităţii parohiale. Acest lucru înseamnă foarte mult pentru elevi şi totodată îi motivează în vederea obţinerii unor reuşite şi

[492] CUCOŞ, C., **Pedagogie**, Polirom, Iaşi, 1996, p. 104

performanțe viitoare. La disciplina religie, precum şi la alte discipline, "în conceperea şi realizarea întregului proces didactic, inclusiv a acțiunilor evaluative este oportună detaşarea de monismul metodologic, de clişee preconcepute şi promovarea pluralității abordărilor"[493].

4. Centrarea evaluării asupra rezultatelor pozitive şi nesancționarea în permanență a celor negative; un elev care este catalogat în permanență ca neperformant uneori ajunge să se complacă în această situație. Utilizarea etichetelor comportamentale[494] poate avea efecte negative imprevizibile.

3. Aspectele evaluării

Aspectele cheie ale evaluării[495] pot fi sintetizate astfel: *1) a şti punctul de plecare; 2) a şti ce se cere; 3) a şti cum să măsori progresul; 4) a şti unde te afli în fiecare moment; 5) a percepe ceea ce este realizabil*. O sintetizare a exigențelor evaluării la religie ne conduce la aprecierea că elevul trebuie mereu să fie conştientizat în vederea asumării responsabilității faptelor sale. Părintele Stăniloae învață că "e necesar un regret care să ne însoțească mereu … o voce care să critice imperfecțiunea faptelor noastre, constituind prin însuşi acest fapt un îndemn pentru o şi mai mare desăvârşire a lucrării noastre viitoare"[496].

O abordare profundă a evaluării constituie un punct de plecare în vederea definirii unor obiective bine conturate. În caz contrar se poate ajunge "la o evaluare fără judecată, fondată doar pe constatări. Obiectivul fundamental al evaluării este acela de a putea percepe legăturile între diferite elemente constitutive ale evaluării"[497], de a acționa asupra unora dintre aceste elemente pentru a ameliora procesul în ansamblu. Indiferent de formele sale evaluarea se fundamentează pe câteva obiective majore[498], specifice oricărei discipline şcolare.

4. Obiectivele evaluării

În cadrul obiectivelor generale ale evaluării la religie, cele mai relevante ar fi:

1. Să verifice realizarea principalelor obiective curriculare; la religie obiectivele curriculare sunt prezentate detaliat în programa analitică pentru religie[499], clasele I-XII, Aria curriculară Om şi societate;

2. Să realizeze recapitularea, sistematizarea şi

consolidarea capacităților elevilor;

---

[493] RADU, I. T., **Evaluarea în procesul didactic**, E.D.P., Bucureşti 2000, p. 228
[494] BĂBAN, A., **Consiliere educațională**. Ghid metodologic pentru orele de dirigenție şi consiliere, PSINET, Cluj-Napoca, 2001, p. 60
[495] DRAGOMIR, M., op. cit. p. 106
[496] STĂNILOAE, D., **Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie**, Dacia, Cluj-Napoca, 1993, p. 140
[497] UNESCO, **L'éducateur et l'approche sistemique**. Manuel pour améliorer la pratique de l'éducation, ediția II, 1981, Paris, p. 137
[498] DRAGOMIR, M., op. cit. p. 107
[499] **Programa analitică pentru religie**, clasele I – XII, Patriarhia Română şi MEC, Bucureşti 2001

3. Să amelioreze rezultatele învățării;

4. Să stabilească programe suplimentare pentru elevii cu rezultate bune şi foarte bune şi totodată să stabilească programe de recuperare pentru elevii cu rezultate slabe sau modeste;

5. Să facă o diagnoză a procesului de realizare a educației religioase.

Centrarea evaluării asupra acestor obiective conduce către o reuşită cât mai rapidă. Instituirea unui sistem de evaluare cât mai aprofundată este o operație dificilă, cu atât mai mult cu cât unele persoane mai operează cu o serie de clişee, prin care susțin că aprecierea trebuie privită ca un mijloc de pedeapsă. Aceste păreri au dezvoltat uneori atitudini negative vis-à-vis de evaluarea performanțelor şcolare: "aprecierile sunt considerate peste tot în lume ca o sursă de informații pentru conducerea unei instituții"[500], evaluările şi aprecierile obiective fiind la baza multor decizii înțelepte.

[500] PITARIU, H., **Managementul resurselor umane. Evaluarea performanțelor profesionale**, All Beck, Bucureşti 2000, p. IX

V. METODE ŞI PROCEDEE DE REALIZARE A EVALUĂRII LA DISCIPLINA RELIGIE

Estimarea, aprecierea şi verificarea rezultatelor şcolare se realizează în situaţii şi forme diferite. În vederea perfecţionării rezultatelor şcolare la disciplina religie, profesorul are la dispoziţie o sumedenie de procedee şi metode de evaluare. Printre cele mai cunoscute procedee de evaluare, amintim verificarea curentă (continuă), verificarea orală, verificarea prin lucrări scrise, concursurile şi olimpiadele şcolare, metode alternative de evaluare. Procedura de evaluare se alege în funcţie de scopurile urmărite în cadrul sistemului şcolar la disciplina religie, precum şi de natura rezultatelor şcolare pe care le vizează[501].

1. Verificarea curentă

Verificarea curentă este cea care se realizează pe parcursul instruirii în mod individual sau colectiv. Prin intermediul ei profesorul se asigură că instruirea şi învăţarea se desfăşoară potrivit obiectivelor stabilite, se asigură că ambii parteneri ai procesului educaţional (profesori şi elevi) se află pe drumul cel bun. Prin intermediul observării curente profesorul urmăreşte modul în care elevii sunt interesaţi de ceea ce se discută, dacă sunt atenţi la oră. Totodată profesorul poate conştientiza maniera în care elevii contextualizează noţiunile teoretice la aplicaţii practice, precum şi dacă elevii îşi fac tema de casă.

Verificarea curentă se realizează practic lecţie de lecţie, şi drept urmare unii pedagogi apreciază că, "verificarea curentă trebuie pregătită cu minuţiozitate, concomitent cu pregătirea pentru lecţii, stabilind anticipativ, metodele, tehnicile şi instrumentele utilizate, în funcţie de obiectul de studiu, de tipul de lecţie, de conţinuturile instruirii, de situaţia particulară a fiecărei clase şi a fiecărui elev" [502]. La disciplina religie se impune ca această evaluare curentă să fie realizată atât de către profesorul de religie cât şi de către familie şi preotul paroh, şi nu doar pe parcursul orelor de curs, ci şi în afara acestora. Întotdeauna rezultatele verificării curente vor fi comunicate şi discutate cu părinţii, cu elevii şi cu preotul acestora.

Verificarea curentă prezintă şi unele avantaje, cum ar fi: are un efect direct asupra elevilor; confirmă sau infirmă rezultatele unor concursuri; facilitează cunoaşterea noţiunilor însuşite de către

[501] RADU, I. T., **Evaluarea în procesul didactic**, E.D.P., Bucureşti 2000, p. 97

[502] JINGA, I. PETRESCU, A, GAVOTĂ, M, ŞTEFĂNESCU, V, **Evaluarea performanţelor şcolare**, Aldin, Bucureşti 1999, p. 57

elevi precum şi capacitatea acestora de a transpune în practică informaţiile însuşite; nu în ultimul rând, verificarea curentă constituie o modalitate de autoreglare a procesului didactic.

2. Verificarea orală

Această metodă este una dintre cele mai răspândite şi se poate aplica individual, pe grupe de elevi sau frontal. Probele orale prezintă atât avantaje cât şi dezavantaje. Avantajul verificării orale este acela că profesorul poate să aibă un dialog cu elevul, dialog în cadrul căruia "profesorul îşi dă seama nu doar de ceea ce ştie elevul ci şi de modul cum gândeşte"[503], de felul cum se poate exprima şi totodată poate să observe modul în care elevul ştie să rezolve o situaţie problematică.

Verificarea orală individuală se realizează prin ascultarea a unuia până la patru sau cinci elevi într-o oră. Este un procedeu prin care putem constata nivelul însuşirii informaţiei din partea elevului; profesorul poate cere elevului să-şi argumenteze anumite răspunsuri, îl poate ajuta pe elev cu unele întrebări auxiliare. Avantajul verificării orale individuale este acela că favorizează interacţiunea profesor-elev, îi dă ocazia elevului să-şi expună detaliat cunoştinţele, permite formularea din partea elevului a unor răspunsuri mai libere, şi nu în ultimul rând îi permite elevului să-şi evidenţieze trăsăturile de personalitate.

Personalitatea şi demnitatea elevilor rămân în centrul atenţiei profesorului, acesta având misiunea de a "sădi în inimile copiilor, de la vârsta cea mai fragedă bunăvoinţa faţă de toată lumea, acea iubire de aproapele care se manifestă întotdeauna şi în orice împrejurări, după cuvântul Mântuitorului *toate câte voiţi să vă facă vouă oamenii, întocmai faceţi-le şi voi lor* (Matei 7,12)"[504]. Verificarea orală individuală are şi unele neajunsuri, cum ar fi: emoţiile sau timiditatea elevului, elevii care nu sunt nominalizaţi pentru răspuns să nu fie foarte atenţi la ceea ce se discută, subiectivitate în notare din partea profesorului.

Verificarea orală frontală se realizează prin "punerea de întrebări de către profesor întregii clase, după care este indicat elevul care va răspunde"[505]. Avantajele folosirii acestui tip de evaluare ar fi acelea că motivează întreaga clasă să participe şi încurajează pregătirea sistematică.

Verificarea orală are şi dezavantajul că este mare consumatoare de timp, "timp care adesea le lipseşte profesorilor cu număr mic de ore"[506]. Un alt dezavantaj este acela că pot fi strecurate aprecieri subiective. La religie este indicată verificarea orală cu următoarele condiţii: întotdeauna întrebările vor fi formulate clar şi fără echivoc; întotdeauna va fi adresată întâi întrebarea şi apoi va

---

[503] DANCIU, A., **Metodica predării religiei în şcolile primare, gimnazii, licee**, Anastasia, Bucureşti, 1999, p. 228

[504] IRINEU, Episcop de Ecaterinburg, **Educaţia religioasă. Învăţături pentru copii şi tineri**, Sophia, Bucureşti, 2002, p. 55

[505] ŞEBU, S., OPRIŞ, M., ORPIŞ, D., **Metodica predării religiei,** Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, p. 182

[506] JINGA, I., PETRESCU, A., GAVOTĂ, M., ŞTEFĂNESCU, V., op. cit., p. 50

fi numit elevul care va răspunde, în caz contrar elevul desemnat poate să aibă impresia că profesorul vrea să îl pună într-o situație dificilă; profesorul nu trebuie sub nici o forma să critice foarte aspru un anumit răspuns, dar nici nu va tolera atitudini care vin în contradicție cu normativele creştine.

Corectările trebuie făcute cu multă delicatețe: "nu crezi că lucrurile stau altfel?" sau "este interesantă părerea ta în legătură cu … dar totuşi Biserica ne învață că …". O importanță deosebită în cadrul evaluării orale o constituie atât anunțarea imediată a notei primite, precum şi motivarea notei acordate.

3. Verificarea scrisă

Acest tip de verificare se utilizează de regulă după parcurgerea unuia sau mai multor capitole. Acest mod de evaluare se realizează sub mai multe forme: extemporal, teză, test, chestionar, temă pentru acasă, referat[507].

Verificarea scrisă urmăreşte atât gradul de însuşire a cunoştințelor parcurse într-o anumită etapă cât şi capacitatea de sinteză a elevilor. Acest mod de evaluare poate îmbrăca mai multe forme[508]:

- verificarea scrisă cu subiect unic: acelaşi subiect este prezentat întregii clase;
- verificarea scrisă cu subiecte diferențiate: subiecte cu diferite nivele de dificultate care urmează a fi alese de către elevi în funcție de cunoştințele şi capacitățile proprii.

Avantajele evaluării scrise ar fi acelea că prezintă un grad mai mare de obiectivitate din partea profesorului şi totodată îi protejează pe elevii emotivi, dându-le posibilitatea să se exprime mai deschis. În legătură cu **tema de casă la religie** părerile sunt foarte împărțite. Unii susțin că la religie nu ar fi cazul să dăm teme de casă, alți profesori şi părinți, optează pentru tema de casă. Dincolo de această dispută, interesantă este poziția elevilor față de această problematică.

Cu certitudine la clasele mici (I – IV) elevii aşteaptă să primească temă de casă. Dacă se întâmplă ca profesorul să nu dea tema, elevii îl atenționează întrebându-l ce trebuie să pregătească ca temă pentru ora viitoare. La clasele mari, clasele de liceu, constatăm că elevii sunt mult mai încărcați cu teme pentru acasă şi uneori îşi exprimă dorința de a nu fi încărcați cu teme şi la religie; în orice caz, nu refuză categoric pregătirea temei pentru acasă. Dacă observăm funcțiile temei pentru acasă ne dăm seama că ea creează deprinderi, motivează creativitatea şi susține consecvența. Un profesor de religie cu un minim tact pedagogic va şti să dea teme pentru acasă prin care elevii să nu fie împovărați.

---

[507] DANCIU, A., op. cit., p. 230

[508] DRAGOMIR, M., op. cit., p. 118

Pot fi consultați şi elevii în legătură cu alegerea temei pentru acasă. Iar dacă în anumite situații constatăm că elevii sunt foarte încărcați putem înlocui tema scrisă cu recomandarea unei lecturi. La clasele mici se pot construi unele rebusuri care să fie dezlegate acasă.

3.1. Concursurile şi olimpiadele şcolare

Termenul "de concurs" îl putem asocia cu alți termeni cum ar fi întâlnire, confruntare, ierarhizare. Succint, am putea defini concursurile ca fiind examene de selecție a participanților. Între concursuri şi examene există o diferență atât în ce priveşte modul de organizare cât şi finalitatea acestora. Profesorul Miron Ionescu apreciază că "orice examen poate deveni concurs în momentul în care cifra de şcolarizare sau numărul de locuri sunt mai mici decât numărul candidaților; orice concurs se poate apropia de examen în situațiile în care numărul candidaților nu depăşeşte numărul de locuri"[509]. Un simplu examen reliefează gradul de cunoştințe sau de dezvoltare intelectuală atins de elevi într-un anumit moment, în timp ce concursul reprezintă o competiție între persoane ce cred că posedă acelaşi nivel cognitiv.

Concursurile de cunoştințe religioase se realizează în vederea cuantificării rezultatelor învățării urmărindu-se următoarele obiective[510]:

- verificarea cunoştințelor la un moment dat;
- aprecierea calitativă şi cantitativă a cunoştințelor;
- selecția pentru intrarea într-o unitate şcolară, cum ar fi o şcoală teologică.

Odată cu reintroducerea religiei în şcoală s-au organizat şi primele forme, mai timide, de concursuri şcolare. În ultimii ani s-au organizat sistematic olimpiade de religie atât pentru şcolile teologice, cât şi pentru elevii care studiază religia în cadrul altor unități şcolare. Facem precizarea că olimpiadele de religie pentru şcolile teologice sunt organizate pe linia Ministerului Educației, Cercetării şi Tineretului fiind şi finanțate de către acesta. Olimpiadele la religie pentru clasele V – VIII şi IX – XIII s-au organizat la nivel local, județean şi interjudețean.

Trebuie amintit faptul că olimpiada de religie la nivelele mai sus amintite a fost organizată printr-o implicare foarte serioasă a profesorilor de religie. Profesorii de religie din unele județe au participat benevol chiar şi financiar la organizarea şi desfăşurarea olimpiadei de religie. În legătură cu olimpiada de religie credem că aceasta este binevenită. Mântuitorul ne învață că "Împărăția lui Dumnezeu se ia prin străduință" (Matei 11,12), iar în I Corinteni 9,24-25, Sfântul Apostol Pavel ne

[509] IONESCU, M., **Demersuri creative în predare şi învățare**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca 2000, p. 301
[510] ŞEBU, S., OPRIŞ, M., OPRIŞ, D., op. cit, p. 185

îndeamnă că fiecare trebuie să alergăm pentru a primi cununa. Cu toate aceastea în ceea ce priveşte desfăşurarea **olimpiadei de religie** se impun unele precizări:

- Este indicat ca cei implicaţi în organizarea olimpiadei să reamintească elevilor că Împărăţia lui Dumnezeu este comuniune şi iubire în Duhul Sfânt;
- Elevii trebuie să fie conştientizaţi că fiecare participant, indiferent de locul obţinut, este un câştigător.

Să ştie că orice formă de concurs creează momente de bucurie pentru cei ce se clasează pe locurile bune, dar şi momente de regret şi supărare pentru cei ce se clasează pe locurile inferioare. Ar fi de dorit ca fiecare participant să fie răsplătit într-un fel sau altul.

În evaluarea lucrărilor la olimpiadă, profesorii corectori sunt obligaţi să facă o ierarhizare cât mai bună a lucrărilor, dar în acelaşi timp ar fi de dorit să nu se opereze cu un barem de notare foarte sever. Un elev care ia o notă mică poate fi marcat pe o perioadă lungă de timp, iar unul care va lua o notă de nivel mediu sau bună, chiar dacă nu va primi premiu, va ramâne cu o amintire plăcută de la olimpiadă, şi îl va motiva ca în anul următor să-şi propună rezultate mai bune.

Ceea ce impresionează este faptul că în cadrul olimpiadelor de religie elevii participanţi, pe lângă faptul că reuşesc să reţină foarte multe noţiuni de doctrină creştină, istorie bisericească, morală etc., reuşesc să facă o abordare proprie a diferitelor teme primite. Reproducem câteva fragmente sugestive elaborate de către elevi în cadrul lucrărilor scrise la Olimpiada de religie.

3.2. Lucrări scrise la Olimpiada de religie
(fragmente)

Sandu Ioana, clasa a VI-a, Colegiul Naţional Andrei Mureşanu – Dej, Olimpiada de Religie, faza judeţeană, martie, 2002

Tema: **Simbolul credinţei**

Sfântul Duh este a treia persoană a Sfintei Treimi, unindu-se cu celelalte două ipostasuri într-un mod complet şi deplin, toate cele trei persoane alcătuind o unitate a fiinţei deplină, însă de neînţeles de către mintea omenească. Cele trei ipostasuri ale Treimii nu voiesc şi nu lucrează aparte, separat şi deosebit, ci împreună, Sfânta Treime fiind o singură autoritate, o singură voinţă, o singură dreptate, o singură lucrare, fiindcă Sfânta Treime este o singură dumnezeire.

Pop Alina, clasa a IX-a, Liceul Iulian Pop – Cluj-Napoca, Olimpiada de Religie, faza judeţeană, martie, 2002

Tema: **Eu şi aproapele meu (eseu)**

De-a lungul orelor de religie am învăţat că nimeni nu trebuie să-şi facă singur dreptate, deşi este un lucru cam greu de aplicat este foarte înţelept.

Bodea Adela, clasa a VIII-a**,** Liceul Gelu Voievod – Gilău, Olimpiada de Religie, faza judeţeană, martie, 2003

Tema: **Sfânta Liturghie**

Prin participarea la Sfânta Liturghie şi prin împărtăşanie, noi ne unim cu Hristos şi facem paşi importanţi spre mântuire. Participarea la Sfânta Liturghie este darul cel mai de preţ pe care ni

l-a dat Dumnezeu. Este o datorie să fim alături de sfinți, heruvimi, de Maica Domnului, de Iisus… Intâlnirea cu Iisus (în Sfânta Liturghie) nu trebuie să ne înfricoşeze. Această întâlnire ar trebui să fie un balsam pentru sufletele noastre.

Hulpea Carmen, clasa a V-a, Cloegiul pedagogic Gh. Lazăr – Cluj-Napoca, Olimpiada de Religie, faza județeană, martie, 2003

Tema: **Revelația divină**

Revelația supranaturală este diferită de cea naturală atât prin formă cât şi prin conținut, fiind mai complexă. Ea este acceptată de om prin credință. Revelația supranaturală poate fi externă când vine direct de la Dumnezeu sau prin organele Sale: minuni şi profeții, şi internă când este pe (se produce în) *sufletul omului căruia Dumnezeu i Se adresează.*

Felecan Camelia, clasa a IX-a, Liceul Mihai Eminescu – Cluj-Napoca, Olimpiada de Religie, faza județeană, martie, 2002

Tema: **Eu şi aproapele meu (eseu)**

Dacă ar fi să-mi aleg un obiect în care m-aş putea transforma ar fi o punte. De ce? … pentru că, astfel, foarte multă lume s-ar bucura de existența mea şi i-aş putea ajuta pe toți… însă, din păcate, se pare că nu am darul de a-i apropia pe oameni de mine deşi îmi doresc foarte mult.

Perşa Răzvan, clasa a VIII-a**,** Şcoala Horea – Cluj-Napoca, Olimpiada de Religie, faza județeană, martie, 2002

Tema: **Biserica, comuniunea oamenilor cu Dumnezeu (eseu)**

Biserica, Trupul lui Hristos, nu respinge pe cei căzuți în păcat, ci îi altoieşte în ea dându-le seva, adică harul şi dragostea lui Dumnezeu … În vârful turlei este crucea care ne arată dragostea lui Dumnezeu față de oameni, Care a trimis pe Fiul Său să Se răstignească pe această cruce sfântă pentru mântuirea noastră.

Brad Andreea, clasa a V-a, Şcoala Ion Agârbiceanu – Cluj-Napoca, Olimpiada de Religie, faza județeană, martie, 2002

Tema: **Viața şi activitatea Sfântului Apostol Andrei**

După 300 de ani de odihnă în Patras, moaştele Sfântului Andrei au fost duse la Biserica Sfinții Apostoli din Constantinopol, iar după 500 de ani, capul Sfântului a revenit în Patras. În timpul cruciadelor, capul a fost dus în Italia la catedrala din Amalfi, iar apoi, din cauza pericolului otoman a fost dus la Roma. La 26 septembrie 1964 capul a revenit la Patras.

Analizând aceste teme şi felul cum au fost abordate de elevi ne obligă să apreciem activitatea profesorilor care i-au învățat şi totodată să conştientizăm faptul că în fața unor tineri bine pregătiți nu putem predica şi preda oricum.

Propunem câteva **variante de subiecte** pentru **olimpiada de religie** alcătuite în conformitate cu programa analitică[511] în vigoare.

3.3. Variante de subiecte pentru olimpiada de religie

Clasa IX

Varianta 1

1. Preacinstirea Maicii Domnului
2. Pregătirea şi starea morală a credinciosului pentru participarea la cultul divin
3. Alcătuiți un eseu cu tema *Tinerii şi relațiile interpersonale*

Varianta 2

1. Cinstirea lui Dumnezeu şi a sfinților
2. Datoriile creştinului față de sine şi față de aproapele său

[511] Programa analitică pentru religie, clasele I-XII, Patriarhia Ortodoxă Română şi M.E.C, Bucureşti 2001

3. Alcătuiți un eseu cu tema *Eu şi aproapele meu*

Varianta 3

1. Cinstirea Sfintei Cruci, a sfintelor icoane şi a sfintelor moaşte
2. Datoriile creştinului față de Dumnezeu
3. Alcătuiți un eseu cu tema: *Dăruind vei dobândi*

Clasa X

Varianta 1

1. Definiți Revelația divină şi descrieți cele două forme ale acesteia: naturală şi supranaturală
2. Căderea omului în păcat şi consecințele acesteia
3. Providența divină

Varianta 2

1. Căi de transmitere a Revelației divine: Sfânta Scriptură şi Sfânta Tradiție
2. Crearea omului
3. Legea morală, a Noului Testament – Fericirile

Varianta 3

1. Crearea lumii văzute şi crearea lumii nevăzute
2. Legea morală a Vechiului Testament – Decalogul
3. Definiți Revelația Divină

Clasa XI

Varianta 1

1. Mântuirea obiectivă
2. Virtuțile creştine, modalități de înfrumusețare a vieții creştine
3. Alcătuiți un eseu cu tema: *Prin celălalt spre Hristos*

Varianta 2

1. Mântuirea subiectivă şi condițiile acesteia
2. Ierurgiile: sfințirea omului şi binecuvântarea naturii
3. Elaborați un eseu cu tema: *Libertate şi libertinaj*

Varianta 3

1. Lucrarea Duhului Sfânt în Biserică prin Sfintele Taine
2. Ierurgiile – sfințirea omului şi binecuvântarea naturii
3. Alcătuiți un eseu cu tema: *Opțiunea creştinului între virtute şi păcat*

Clasa XII

Varianta 1

1. Rolul şi rostul familiei în societate
2. Descrieți judecata particulară
3. Alcătuiți un eseu cu tema: *Tinerii şi rolul lor în viața creştină*

Varianta 2

1. Învățătura despre moarte şi judecată
2. Familia creştină factor promotor al societății
3. Alcătuiți un eseu cu tema: *Drogurile şi influența nefastă în viața tinerilor*

Varianta 3

1. Descrieți judecata universală
2. Rugăciunile pentru cei adormiți şi invocarea ajutorului sfinților
3. Alcătuiți un eseu cu tema: *Viața, ca dar al lui Dumnezeu*

VI. METODE ALTERNATIVE DE EVALUARE

De la început, facem precizarea că metodele alternative nu fac obiectul unor cercetări aprofundate în domeniul psihologiei şi pedagogiei şcolare. După cum am amintit mai sus metodele utilizate în evaluarea performanţelor şcolare sunt foarte variate. Metodele de evaluare prezentate mai sus le-am putea defini ca fiind metodele cele mai folosite, constituind o bază de evaluare comună tuturor disciplinelor şcolare. Totuşi fiecare disciplină prezintă individualitatea ei, atât în predare cât şi în evaluare. În contextul actual pentru a fi eficientă "strategia misionară trebuie să adopte o poziţie activă, un misionarism activ şi integral"[512], aspect valabil şi în desfăşurarea educaţiei religioase.

La disciplinele din aria curriculară, **Matematică şi Stiinţe** sau din aria curriculară **Tehnologii**, evaluarea se poate face în urma unor experienţe de laborator, a unor lucrări practice sau a unor proiecte. Cu atât mai mult la disciplina religie, putem folosi, metode alternative de evaluare. Aceste metode şi le poate propune fiecare profesor în parte.

Metodele alternative prezintă unele valenţe formative[513], deosebite:

- Pun în aplicare abilităţile practice ale elevilor;
- Oferă profesorului o imagine şi informaţii aduse la zi;
- Pe baza acestor informaţii profesorul îşi fundamentează

judecăţi de valoare apreciind obiectiv achiziţiile elevilor şi progresele realizate;

- Oferă elevului şansa de a demonstra ceea ce ştie să facă

într-o situaţie concretă;

- Prin evaluarea alternativă profesorul de religie va urmări cunoştinţele şi aptitudinile practice ale elevilor, precum şi capacitatea lor de a-şi constitui un anumit sistem axiologic (opinii, comportamente, reacţii). Ca metode alternative de evaluare aplicabile la religie, propunem:

1. Portofoliul

Portofoliul constituie un instrument de evaluare care include experienţa şi rezultatele obţinute prin celelalte metode de evaluare, reprezentând o alternativă viabilă la modalităţile tradiţionale de evaluare. Portofoliul se constituie într-o carte de vizită[514] a elevului, deoarece prin utilizarea acestui tip de evaluare se poate urmări progresul, modul de a gândi, maturizarea

[512] BEL, V., **Misiune, parohie, pastoraţie**, Renaşterea, Cluj-Napoca, 2002, p. 18

[513] DRAGOMIR, M. op. cit. p. 119

[514] ibid. p 122

intelectuală şi duhovnicească a elevului de la un an la altul. Portofoliul unui elev se constituie din lucrări scrise şi practice, probe orale, proiecte, fişe de autoevaluare. Portofolilul are ca scop prezentarea, evaluarea şi autoevaluarea elevului în cauză. El serveşte atât ca instrument de evaluare destinat profesorului, părinților sau comunității, dar şi ca instrument de autoevaluare pentru elev. Din experiența personală a folosirii portofoliului ca instrument de evaluare, precizăm câteva utilități:

- elevii se implică într-un mod participativ, în realizarea activităților în cadrul disciplinei;
- este motivată creativitatea elevilor;atât factorii de decizie din şcoală cât şi părinții, având
- la dispoziție portofoliile elevilor, vor avea o imagine mai bine conturată asupra a ceea ce se realizează în cadrul disciplinei.

Conținutul unui portofoliu se poate constitui din fişele de lectură, fişe de observare, articole, eseuri, răspunsuri la unele chestionare, teme pentru acasă. Evaluarea tip portofoliu constituie o formă modernă de evaluare, "iar aplicarea ei se pretează perioadei de sfârşit de semestru"[515].

2. Observarea directă

Se realizează pe baza unui plan dinainte elaborat şi structurat, folosindu-se o fişă de observații, precum şi fişă de caracterizare psihopedagogică. Acest tip de evaluare se realizează în contextul activităților didactice, urmărindu-se interesul şi deprinderile elevilor şi totodată atitudinea lor față de şcoală, în cazul religiei, atitudinea față de normele şi preceptele doctrinare ale Bisericii.

Participarea elevilor la realizarea activităților didactice, dorința de a participa la activități extraşcolare, îndeplinirea sarcinilor trasate sunt relevante în ceea ce priveşte nivelul de pregătire al elevilor. Metoda este mai eficientă atunci când este aplicată cu consecvență, când sunt folosite unele instrumente de înregistrare şi structurare a constatărilor.

3. Proiectul

Este o activitate mai complexă şi dacă implică un volum de muncă mai ridicat din partea elevului, acest tip de evaluare este foarte motivant. Profesorul va trasa sarcinile, limitele proiectului după care elevul va continua acasă pe parcursul unei perioade mai îndelungate de timp să realizeze proiectul propus. La religie, pentru acest tip de evaluare propunem unele proiecte concrete cum ar fi:

- realizarea unor lucrări de pictură religioasă;
- confecționarea unor mijloace didactice.

[515] ibid. p 124

Proiectul poate fi realizat de unul sau mai mulți elevi, iar aprecierea lui poate fi făcută atât în clasă cât şi în cadrul comunității parohiale: expoziție de icoane, organizată în cadrul parohiei sau al şcolii, o expoziție de ouă încondeiate de Paşti etc.

4. Evaluarea activității de grup

Reprezintă o formă de evaluare în care, pe o perioadă mai îndelungată de timp, profesorul de religie îşi va da seama dacă în urma activităților sale a reuşit să omogenizeze grupurile de elevi, dacă elevii recurg la milostenie, cooperare, întrajutorare. Profesorul poate organiza unele activități de caritate în care să implice şi alți parteneri educaționali: părinți, parohie, reprezentanți ai instituțiilor locale.

5. Contextualizarea practică a cunoştințelor acumulate

Acumularea cunoştințelor nu reprezintă un scop în sine, ci se face întotdeauna în vederea transpunerii în practică a efectelor pe care acestea le produc în planul dezvoltării intelectuale al elevilor. Altfel spus "nivelul de instruire al elevilor nu este dependent numai de cantitatea de informații acumulată, ci mai ales de valoarea instrumentală şi operațională a acesteia"[516]. Credem că la disciplina religie, **aplicabilitatea practică a cunoştințelor** este una dintre cele mai importante metode de evaluare.

Este deosebit de important ca profesorul de religie să îşi urmărească elevii, pas cu pas, să îi îndemne să participe la slujbele Bisericii, precum şi la o observare atentă a poruncilor şi normativelor creştine. O colaborare bună între preotul paroh şi profesorul de religie poate conduce atât la o observare mai atentă a comportamentului şi a felului de a gândi al elevilor, cât şi la un îndemn pentru elevi de a pune în practică cunoştințele şi informațiile primite. La clasele mici profesorul poate realiza acest tip de evaluare în colaborare cu părinții. După ce profesorul a predat noțiunile legate de *familia creştină* sau despre *faptele bune*, el va înştiința părinții în legătură cu temele predate.

Pe parcursul prezentării acestor teme el va vorbi elevilor despre importanța întrajutorării părinților, despre faptul că Dumnezeu îi iubeşte pe cei care îşi ascultă părinții, despre faptul că Dumnezeu răsplăteşte orice faptă bună. După o anumită perioadă de timp profesorul le va cere părinților să schițeze în câteva fraze o scurtă evaluare a elevului: despre felul în care îşi face temele, despre felul cum se comportă la masă, despre modul în care îşi ascultă părinții. Acest tip de evaluare are cel puțin două aspecte importante: pe de o parte elevul va învăța să fie mai responsabil, iar pe de altă parte chiar şi părinții vor fi familiarizați cu unele aspecte ale educației religioase. **Misiunea profesorului se va extinde de la elevi la părinți**. Un alt mod de realizare a acestui tip de

[516] RADU, I. T., op. cit., p. 186

evaluare ar fi ca profesorul de religie să organizeze anumite activități cu caracter religios şi cultural în cadrul parohiei, iar părinții acestora să fie invitați la aceste activități în vederea aprecierii şi evaluării.

6. Chestionarul şi testul

Chestionarul poate fi completat la sfârşitul unei lecții, capitol sau semestru şi poate fi structurat pe mai multe compartimente: am învățat …, am descoperit că …, am folosit metoda …, îmi place să citesc … .

Chestionarele pot fi nominale sau anonime. Pentru o mai bună autosituare profesorul poate apela la chestionarele anonime încurajându-i pe elevi să noteze şi unele sugestii cu privire la îmbunătățirea activității profesorului. Tot prin intermediul chestionarelor anonime elevii pot fi îndemnati să-şi facă o autoevaluare în care să-şi prezinte realizările dar şi erorile comise; în urma experimentării acestui tip de chestionar, am constatat că elevii sunt foarte sinceri.

Reținem faptul că profesorul trebuie să păstreze confindențialitatea acestor chestionare. Remarcile trebuie să fie făcute cu un mare grad de generalitate. Poate fi în liniile generale informat şi preotul paroh vizavi de răspunsurile date de elevi pe parcursul chestionarelor.

Prezentăm câteva tipuri de chestionare:

Chestionar 1

Unitatea de Învățământ ……
Clasa ……../Data ……..……
Taina Spovedaniei
Definiți Taina Spovedaniei ……...……..
Mergeți la Spovedanie ? ..……..…….
De câte ori pe an ?..……...…….
Cum vă simțiți după spovedanie ?……..……..…….

Chestionar 2
Unitatea de Învățământ ……
Clasa ……../Data ……..……
Ora de Religie
Ce reprezintă pentru dumneavoastră ora de religie ?…….
Credeți că vă ajută ?……..……..
Vă îngreunează programul ? ..……
Câte ore de religie credeți că sunt necesare pe săptamână ?…….
Ce ați vrea să discutăm la ora de religie ?…….

Testul este prezentat în Dicționarul de Management Educațional ca fiind un "instrument fundamental de diagnostic psihologic cu sensul de probă standardizată în ceea ce priveşte

administrarea, interpretarea şi cotarea rezultatelor”[517]. Prin intermediul testului obținem informații necesare fundamentării ştiințifice a unor decizii ulterioare.

Testele trebuie să corespundă unor cerințe[518], cum ar fi: validitatea, fidelitatea, etalonarea, standardizarea, aplicarea şi corectarea testului în mod uniform pentru toți elevii.

7. Autoevaluarea elevilor

Autoevaluarea reprezintă o modalitate de stabilire a eficienței desfăşurării educației religioase în şcoală. Orice metodă de evaluare folosită în cadrul oricărei discipline prezintă cel putin două aspecte esențiale, gradul de însuşire a noțiunilor predate şi capacitățile elevului de a le transpune în practică. La religie acest tip de abordare a evaluării este acceptabil dar nu complet, nu desăvârşit. Important este ca atât profesorul cât şi elevul să ducă evaluarea mai departe în sensul conştientizării rolului autoevaluării. Elevul va fi îndemnat spre autosituare, va fi condus înspre realizarea unei radiografii moral-duhovniceşti, “va fi invitat la reflecția asupra lui însuşi”[519].

Este de dorit ca orice dascăl de religie să încerce să-i determine pe elevi să-şi analizeze calitatea relației lor cu Dumnezeu, cu duhovnicul lor, cu părinții, cu colegii. Împlinirea şi trăirea poruncilor de către elevi este una din finalitățile educației religioase. Acest lucru va fi realizabil în măsura în care credința, trăirea poruncilor, participarea la slujbele Bisericii vor fi experimentate mai întâi de către profesori.

Vrând nevrând dascălul de religie se constituie într-un model pentru elevii săi. Una dintre însuşirile de bază ale profesorului de religie este “să creadă şi să-i facă pe alții să creadă …, pentru că într-adevăr în crezul pe care îl predau să ştie că acest crez este însuşirea mea de căpetenie”[520]. O metodă mai profundă de autoevaluare o realizează profesorul de religie atunci când elevul trece de la autoevaluare la Taina Spovedaniei. **În această formă evaluarea la disciplina religie trece din sfera educațională în sfera sacramentală, de data aceasta evaluarea trecând printr-o formă de metamorfozare, de la evaluarea făcută de profesor şi elevi la cea facută de duhovnic**.

În constatările făcute pe teren, reiese că elevii noştri acordă o însemnătate deosebită Tainei Spovedaniei. Îndreptarea sau sfințirea omului prin harul divin se realizează în Biserică, Sfintele Taine “încredințate de Mântuitorul Bisericii Sale sunt absolut necesare oricărui creştin în vederea mântuirii”[521]. În urma unor discuții cu profesorii de religie din Cluj-Napoca, am constatat că în perioada Postului Mare s-au mărturisit aproximativ două treimi dintre elevi. Un aport deosebit în

[517] DRAGOMIR, M. BREAZ, M, BREAZ, D, PLEŞA, A., **Mic Dicționar de Management Educațional**, Hiperboreea, Cluj-Napoca 2001, p. 194

[518] DANCIU, A. op. cit., p.232

[519] BAUMAN, M., **Jésus à 15 ans**, Labor et fides, Génève, 1993, p.21

[520] GALERIU, C., **Elemente pentru un curs de metodică a predării lecției de religie**, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Bucureşti, p. 7

[521] TODORAN, I., ZĂGREAN, I., **Dogmatica Ortodoxă**. Manual pentru Seminariile Teologice, Arhidiecezana, Cluj-Napoca 1997, p. 299

realizarea acestui demers l-au avut şi îl au profesorii de religie. Biserica "lucrează prin mijloacele ei harice şi prin slujitorii ei la creşterea în duh şi adevăr a fiecăruia dintre membrii săi în parte şi a tuturora"[522]. O cercetare mai detaliată a acestui proces ar putea prezenta valenţele şi implicaţiile educative şi sociale a faptului că după 1990 prin efortul profesorilor de religie a crescut considerabil numărul elevilor care se îndreaptă spre Taina Mărturisirii, care se împărtăşesc cu Sfintele Taine şi care participă în mod regulat la slujbele Bisericii.

STRATEGII DE EVALUARE A RANDAMENTULUI ŞCOLAR LA DISCIPLINA RELIGIE

Prin strategie înţelegem o acţiune ordonată în vederea atingerii unui scop. În învăţământ "prin strategie înţelegem o modalitate prin care şcoala îşi îndeplineşte misiunea"[523]. Strategiile de predare–învăţare definesc metodologiile generale care facilitează predarea şi însuşirea cunoştinţelor, formarea deprinderilor precum şi a unor trăsături comportamentale. Strategiile de evaluare definesc procedurile de verificare, de măsurare, de estimare şi apreciere. Ele însoţesc întotdeauna strategiile de predare – învăţare, între ele existând o relaţie de interferenţă.

Evaluarea este concepută ca o "validare a justeţei secvenţelor educative"[524], prin intermediul ei realizându-se un feed-back eficient. **Procedeele de evaluare** permit o anumită clasificare a strategiilor de evaluare în funcţie de cantitatea de cunoştinţe evaluate şi în funcţie de perioada de timp la care se raportează evaluarea. În raport cu cantitatea de informaţie verificată avem evaluarea *parţială* şi *globală*. Raportat la perioadele de evaluare putem identifica evaluarea *iniţială, curentă* şi *finală*. Prin conjugarea strategiilor mai sus amintite se poate ajunge la o a treia clasificare: *evaluarea formativă* (continuă) şi *evaluarea normativă* (cumulativă sau sumativă).

1. Evaluarea parţială

Prin strategia de evaluare parţială "se verifică elemente cognitive sau comportamentale secvenţiale, prin ascultarea curentă, extemporale, probe practice curente." [525] Această strategie de evaluare se poate aplica după fiecare oră de curs sau după parcurgerea anumitor capitole. Evaluarea parţială se realizează în circumstanţe obişnuite, în cadrul activităţilor didactice. Poate fi realizată atât prin observarea activităţilor elevilor cât şi prin crearea unor situaţii adecvate dar şi prin

[522] CĂLUGĂR, D., **Catehetica**. Manual pentru Institutele Teologice ale Bisericii Ortodoxe Române, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă al B.O.R., Bucureşti 1976, p. 103

[523] DRAGOMIR, M., BREAZ, M., BREAZ, D., PLEŞA, A., **Mic Dicţionar de Management Educaţional**, Hiperboreea, Cluj-Napoca 2001, p. 170

[524] CUCOŞ, C., **Pedagogie**, Polirom, Iaşi, 1996, p. 103

[525] ibid., p. 107

elaborarea şi aplicarea unor probe în care elevii percep faptul că sunt antrenați într-o activitate de verificare.

2. Evaluarea globală

Acest tip de evaluare se foloseşte atunci când cantitatea de informații şi deprinderi este mare. Se realizează prin organizarea unor examene şi concursuri.[526] Percepția examenului are mai mult un caracter şcolar cu un scop instructiv educativ, în timp ce "finalitatea concursului este eminamente socială, izvorâtă din contextul unui rol social sau profesional: acceptarea unei funcții, obținerea unei burse, a unui premiu"[527]. Odată cu transformările sociale se impune o reconsiderare permanentă a concursurilor[528], care să țină cont atât de transformările sociale cât şi de achizițiile didacticii moderne.

3. Evaluarea inițială

Evaluarea inițială se recomandă a fi facută la început de semestru, la început de an şcolar, începutul unei etape de instruire sau atunci când un profesor îşi intră în atribuții într-o nouă unitate şcolară. "Ea are ca scop identificarea şi diagnosticarea nivelului de cunoştințe al elevilor, în vederea organizării procesului didactic ulterior. Calificativele sau notele acordate nu se trec în catalog. Subiectele vor avea o dificultate medie"[529]. Se poate realiza prin aplicarea unui test, a unui chestionar sau chiar a organizării unei forme de concurs.

La începutul unei etape de instruire există o oarecare lipsă de omogenitate în rândul elevilor cu privire la posibilitățile de receptare a noilor cunoştințe. În acest context, "apare necesitatea anticipării procesului de formare prin cunoaşterea pregătirii anterioare a elevilor, a nevoilor de învățare cât şi de crearea premiselor necesare pentru asimilarea noilor conținuturi"[530]. A. Robinson este de părere că ceea ce influențează cel mai mult învățarea este ceea ce ştie elevul la plecare[531]. Odată ce profesorul s-a documentat în această privință va lucra în consecință în perioada viitoare de instruire.

Scopul principal al evaluării inițiale îl constituie cunoştințele şi abilitățile necesare în vederea asimilării noilor conținuturi. Nu este indicată o apreciere a performanțelor globale sau o ierarhizare a elevilor. Se poate întâmpla ca în urma unei evaluări inițiale să se impună anumite activități de recuperare a unor cunoştințe şi deprinderi esențiale.

---

[526] idem

[527] IONESCU, M., **Demersuri creative în predare şi învățare**, Presa Universitară Clujeană, Cluj Napoca 2000, p. 301

[528] BERGER, G., **Omul modern şi educația sa**, E.D.P. Bucureşti, 1973, p. 49

[529] ŞEBU, S, OPRIŞ, M, OPRIŞ, D, **Metodica predării religiei**, Reîntregirea, Alba Iulia, 2000, p. 186

[530] RADU, I. T, **Evaluarea în procesul didactic**, E.D.P. Bucureşti 2000, p. 141

[531] ROBINSON, A., **Învățarea în şcoală**, E.D.P. Bucureşti, 1981

4. Evaluarea curentă

Acest tip de evaluare se face în timpul secvenței de instruire prin metodologii de ascultare orală, de verificare scrisă şi teze. Se aplică în mod constant "pentru a evidenția pregătirea sistematică şi dificultățile întâmpinate de către elevi în pregătirea lor…; întrucât învățarea trebuie să se realizeze permanent, evaluarea curentă nu se anunță"[532]. **Este recomandat ca pe parcursul orelor de religie profesorii să nu abuzeze în evaluare, deoarece o exagerare în acest sens poate conduce la reacții adverse față de disciplina din partea elevilor**. Evaluarea curentă se poate realiza sub orice formă: orală, scrisă, teste, portofoliu, proiecte.

În cadrul evaluării curente se poate folosi verificarea de tip colocviu. Colocviul poate fi aplicat atât în lecțiile de fixare şi de sistematizare a cunoştințelor din perioada de predare – învățare cât şi în perioada specifică evaluării[533]. Colocviul se desfăşoară sub forma unei discuții libere, profesorul având obligația de a crea o atmosferă destinsă, degajată de colaborare. La sfârşitul activității profesorul face aprecieri individuale, cât şi frontale (la adresa grupului), asupra modului de desfăşurare şi participare la colocviu.

5. Evaluarea finală

Se realizează la sfârşitul unei perioade de instruire în vederea estimării şi aprecierii gradului de acumulare a informației primite pe parcursul unui semestru sau al unui an şcolar. De obicei se realizează prin examene, elevii percepând acest tip de evaluare ca fiind mult mai sever. Evaluarea finală în comparație cu evaluarea realizată pe parcurs este retrospectivă şi de sinteză. Evaluarea finală realizează unele **funcții specifice**[534]:

Funcția de verificare care se manifestă ca o sinteză a

secvențelor educaționale concretizate în cunoştințe, competențe, atitudini comportamentale;

Funcția de comunicare prin care randamentul

activităților este subliniat atât în interiorul sistemului, elev, profesor, şcoală, cât şi în afara lui, părinți, comunitate parohială, autorități, comunitate locală, instituții centrale.

6. Evaluarea formativă (continuă)

În ultimele decenii s-a recurs la unele reconsiderări esențiale asupra evaluării. Procesul de evaluare a fost perceput nu doar din perspectiva funcțiilor sale de constatare, diagnoză şi prognoză, ci şi din perspectiva funcțiilor sale formative, latura formativă a evaluării sporind potențialul ei de ameliorare a întregului proces de învățământ, îndeosebi a secvențelor de evaluare. Inovarea de substanță pe care o aduce evaluarea formativă se conturează în efectul său reglator pe care îl

[532] ŞEBU S. şi coautorii, op. cit. p. 186

[533] DRAGOMIR, M, **Managementul activității didactice**, Eurodidact, Cluj-Napoca, 2002, p.124

[534] RADU, I. T., op. cit., p. 174-176

produce, te ajută să ştii unde te afli ca să ştii ce ai de făcut. Pentru religie acest tip de evaluare conduce la obiectivitate şi seriozitate în aprecierea şi constatarea stării morale şi duhovniceşti a tinerilor noştri. Fără să ținem cont de această funcție reglatorie a evaluării riscăm să fim lipsiți de realism şi pragmatism în activitățile noastre didactice. Putem vorbi de modele, de virtuți, la modul superlativ iar elevii să ne asculte cu bunăvoință, însă fără ca aceştia să fie interesați în a urma unele modele sau să experimenteze anumite virtuți.

Se cuvine să atenționăm elevii că experiența religioasă şi practicarea virtuților are incidente benefice atât pentru viața de aici cât şi pentru dobândirea Împărăției Cerurilor. Acest tip de evaluare poate fi extins dincolo de spațiul şcolar în spațiul eclesial. **Conlucrarea preotului paroh cu profesorul de religie se impune atât în spațiul şcolar cât şi în cel eclesial**. Această cooperare facilitează observarea moralității elevilor atât în activitățile lor de zi cu zi la şcoală sau în alte situații cât şi după încheierea unui ciclu de studii.

În zilele noastre mai mult ca oricând "Biserica este chemată să-şi exercite funcția ei profetică, de a distinge ceea ce este adevărat de ceea ce este fals, ea trebuie să zică ***DA*** la tot ceea ce este în conformitate cu Împărăția lui Dumnezeu, aşa cum aceasta s-a descoperit în viața lui Hristos şi să zică ***NU*** față de tot ceea ce degradează demnitatea şi libertatea omului"[535].

Teoreticienii învață că atunci când performanțele elevilor sunt evaluate, după fiecare lecție profesorul obține informații despre felul cum şi-a realizat obiectivele propuse şi totodată facilitează identificarea neajunsurilor şi a aspectelor critice. "Evaluarea formativă se aplică atât cunoştințelor sau abilităților dobândite în lecția curentă cât şi achizițiilor dobândite în lecția precedentă"[536]. Pentru o mai bună imagine a evoluției elevilor într-o anumită perioadă de timp este recomandabilă întocmirea unui portofoliu de evaluare continuă.

7. Evaluarea normativă (cumulativă sau sumativă)

Evaluarea normativă se realizează la finalul unei etape de instruire, semestru, an şcolar, ciclu de studii în vederea obținerii unui bilanț al performanțelor elevilor pe o perioadă delimitată. Evaluarea realizată în acest mod nu însoțeşte procesul didactic în toate secvențele sale. Ea facilitează o sondare în ceea ce îi priveşte pe elevi, disciplina predată şi profesorul care a predat-o.

Evaluarea normativă are un caracter retrospectiv în raport cu activitățile de învățare evaluate şi, drept urmare, nu oferă posibilitatea de corecție imediată în scopul ameliorării şi perfecționării procesului. Datele oferite de evaluarea normativă (sumativă) pot constitui probe în vederea ameliorării viitoare a strategiilor de predare. "Estimările finale pot să servească drept mijloc

---

[535] BEL, V., **Misiune, parohie, pastorație**.,Renaşterea, Cluj-Napoca, 2002, p. 13

[536] ALBULESCU, I., ALBULESCU, M., **Strategii de predare şi învățare a disciplinelor socio-umane**, Napoca Star, Cluj-Napoca 2000, p. 142

de diagnosticare şi să furnizeze informaţiile necesare care conduc în final la ameliorarea situaţiei învăţământului, prin înlăturarea unor neajunsuri şi corectarea erorilor. Dar aceste ameliorări nu mai folosesc elevilor care au parcurs perioada de instruire evaluată”[537].

Principala funcţie a evaluării normative este de a contribui la clasificarea elevilor. Planificarea probelor de evaluare sumativă necesită o abordare raţională a efortului, evitându-se supraîncărcarea elevilor. Un exemplu de evaluare normativă îl constituie examenul de bacalaureat. În cadrul concursurilor şcolare elevii îşi demonstrează competenţele printr-o confruntare concurenţială[538], evaluarea normativă astfel realizată având un caracter pronunţat selectiv urmărindu-se ocuparea unui număr limitat de locuri. Dacă această evaluare se face la nivel gimnazial, itemii trebuie astfel formulaţi încât aceştia să nu solicite doar o simplă reproducere, ci în egală măsură să solicite angajarea gândirii şi creativităţii. La realizarea itemilor mai trebuie să observăm şi etapa psihogenetică în care se află elevii pentru care îi concepem, “elevii având o inteligenţă variabilă ce urmează stadiile de dezvoltare psihologică”[539].

Rezultatele estimate prin această strategie de evaluare necesită o raportare directă la obiectivele operaţionale, precum şi la cele instructiv – educative urmărite pe parcursul etapei de instruire evaluate[540]. La disciplina religie sunt rare cazurile în care apelăm la evaluarea normativă. Acestea se reduc la olimpiadele şi concursurile şcolare, precum şi la examenele de admitere la Seminariile Teologice. Totuşi, acest tip de evaluare la religie se va impune a fi utilizat dacă în legislaţia viitoare cu referire la organizarea şi susţinerea examenului de bacalaureat, religia va fi acceptată ca disciplină de bacalaureat, sub forma opţională.

În urma unor sondări atât printre elevi cât şi printre părinţii acestora, religia este cerută ca disciplină de bacalaureat. Factorii responsabili din Ministerul Educaţiei şi Cercetării şi Tineretului, precum şi alţi specialişti în psihopedagogie şcolară, apreciază că acest lucru este fezabil cu condiţia ca religia să fie disciplină opţională de bacalaureat. Realizarea acestui deziderat ar constitui un feed-back asupra modului în care religia s-a impus ca disciplină şcolară atât pentru profesorii de religie cât şi pentru alţi parteneri ai actului educaţional: reprezentanţi ai Bisericii, cercetători în domeniul psihopedagogiei şcolare, pentru factorii de decizie din Ministerul Educaţiei şi Cercetării şi Tineretului.

În cadrul evaluării normative se pot genera atitudini de nelinişte şi stres pentru elevi în funcţie de rezultatele şi aprecierile primite. Unele discipline, cum ar fi cele din aria curriculară matematică şi ştiinţe “se pretează la o

[537] RADU, I. T, **Teorie şi practică în evaluarea eficienţei învăţământului**, E.D.P. Bucureşti, 1981, p. 66
[538] ALBULESCU, I., ALBULESCU, M., op. cit., p. 145
[539] ROMAN, D., **La Didactique du français, langue étrangère**, Umbria, Baia Mare, 1994, p. 37
[540] IONESCU, M., op. cit., p. 309

evaluare mai obiectivă, pe când cele umaniste şi sociale predispun la aprecieri marcate de subiectivitatea profesorului.

Efectele apar şi prin implicarea factorilor de personalitate atât cei care țin de profesor cât şi cei care țin de elevi”[541]. Chiar dacă prin orele de religie se pot acumula anumite cunoştințe, deprinderi şi atitudini este foarte greu de evaluat concordanța între normele elaborate şi pretinse de către profesor şi conduita elevilor. Mulți elevi nu-şi exteriorizează sentimentele. În momentul în care se proiectează o evaluare normativă se cere o stabilire foarte clară a obiectivelor: ce evaluăm; pentru ce evaluăm şi cum evaluăm.

[541] CUCOŞ, C., **Educația religioasă. Repere teoretice şi metodice**, Polirom, Iaşi, 1999, p. 248

VIII. TEHNICI, METODE ŞI INSTRUMENTE DE EVALUARE

Ca la oricare altă disciplină profesorul de religie apelează la diferite metode, procedee şi reguli în vederea elaborării testelor de evaluare. Instrumentele de măsurare în educație nu trebuie folosite abuziv, iar profesorii trebuie pregătiți în domeniul metodologiei şi artei examinării.

Testul[542] este definit ca o probă care implică nişte sarcini reunite pe baza unui criteriu unitar. Elementele constitutive ale unui test poartă denumirea de itemi. Testul reprezintă un instrument de apreciere şi verificare a cunoştințelor, a deprinderilor prin intermediul căruia este asigurată mai multă obiectivitate în evaluare. Elementele componente ale unui instrument de evaluare, itemii, se pot constitui din enunțuri, întrebări, probleme, exerciții, eseuri. Este indicat ca itemii să conțină pe lângă elementele enumerate şi expectanțele.

Testul docimologic constituie o alternativă la metodologia tradițională de evaluare. Docimologia[543] ca disciplină pedagogică include în preocupările sale studiul sistematic al examenelor şi concursurilor, a modului de notare, al factorilor subiectivi de notare. Abordarea docimologică are şi implicații sociale. Un examen obiectiv înseamnă a face o ierarhizare corectă, a găsi o soluție mai bună, o folosire mai corectă a capitalului uman. Structura testului cuprinde instrucțiunile de folosire, itemii propriu zişi (sarcinile de rezolvat), punctajul. Se consemnează datele personale ale celui examinat: nume, vârstă, şcoală. După natura lor sunt două mari categorii de teste: *teste obiective,* standardizate, validate, etalonate, create de gurpuri de specialişti şi *teste create de profesori*, mai puțin riguroase, cu accentuate note subiective, dar mai elastice[544]. Elena Macavei, preluând punctul de vedere al pedagogului belgian Emile Blanchard, împarte testele obiective în:

Testul de cunoştințe, care pune în evidență calitatea şi varietatea cunoştințelor;
Testul de nivel, care constată şi măsoară gradul de cunoaştere şi aptitudinile la care a ajuns elevul;
Testul de maturitate, care măsoară nivelul achizițiilor; permite evaluarea unei acțiuni;
Testul de randament global;
Testul analitic, pentru a descoperi deficiențele particulare şi cauzele lor;
Testul de prognoză cu rolul de a recomanda predicții[545].

Testele elaborate de profesori chiar dacă sunt mai puțin riguroase nu sunt lipsite de interes fiind folosite mai mult pentru uz intern. Prin tradiție forma cea mai populară în învățământul

---

[542] DRAGOMIR, M., **Managementul activităților didactice**, Eurodidact, Cluj-Napoca 2002, p. 128

[543] IONESCU, M., **Demersuri creative în învățare**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2000, p. 298

[544] MACAVEI, E., **Pedagogie**, E.D.P. Bucureşti, 1997, p. 473

[545] BLANCHARD, E., **Cercetarea în pedagogie**, E.D.P.. Bucureşti 1972, p. 163

românesc este aceea de a folosi itemi de tip eseu. Itemii de tip eseu oferă o viziune globală asupra modului de gândire şi raționament al elevului evaluat. Unii cercetători sunt de părere că: "acest tip de itemi induce un grad înalt de subiectivitate în notare … tocmai de aceea este necesară realizarea unei scheme de notare cât mai detaliată şi completă"[546].

În cadrul religiei acest tip de itemi este larg folosit şi se pare că este o formă de evaluare care se pretează disciplinei. În elaborarea testelor docimologice se parcurg mai multe etape:[547] selectarea conținuturilor ce urmează a fi evaluate, alegerea obiectivelor operaționale a căror realizare se va urmări prin evaluare, elaborarea itemilor, aranjarea logică a itemilor, notarea timpului de realizare (dacă este cazul), precizarea punctajului şi multiplicarea testului docimologic. Este esențială relația între obiectivele de evaluare şi itemi[548].

Domeniile de evaluat (obiective urmărite)	Itemi
De cunoaştere →	Să definească, să selecteze, să descrie, să enumere
De înțelegere →	Să transforme, să estimeze, să explice, să rezolve
De aplicare →	Să calculeze, să demonstreze
De analiză →	Să diferențieze, să ilustreze, să compare
De sinteză →	Să elaboreze, să compună
De apreciere →	Să aprecieze, să argumenteze
De evaluare →	Să aprecieze, să argumenteze

[546] PALADE, E., STAN, M**., Metode şi instrumente utilizate în evaluarea curentă a performanţelor elevilor (tipuri de itemi)**, Serviciul Național de Evaluare Educațională, Bucureşti 2002, p. 6

[547] ŞEBU, S., OPRIŞ, D, OPRIŞ M, **Metodica predării religiei**, Reîntregirea, Alba Iulia 2000, p. 188

[548] DRAGOMIR, M, op. cit. p. 130

Propunem câteva tipuri de teste, făcând precizarea că dificultatea alcătuirii unui test constă în abilitatea profesorului nu de a complica lucrurile, ci de a propune teste cu un grad de dificultate care să fie elaborat în funcție de etapele de vârstă ale elevilor.

Test de verificare clasa a II-a

Bifați răspunsul corect:

a) Rugăciunea este:
- convorbirea dintre om şi Dumnezeu O
- convorbirea cu părinții O
- convorbirea cu sfinții O

b) Rugăciunea domnească este:
- rugăciunea închinată sfinților O
- rugăciunea închinată Maicii Domnului O
- rugăciunea Tatăl nostru O

2. Uniți prin săgeți afirmațiile corecte:

Rugăciunea prin care **laudăm** pe Dumnezeu	Este rugăciune de cerere
Rugăciunea prin care **cerem** ceva lui Dumnezeu	Este rugăciune de mulțumire
Rugăciunea prin care **mulțumim** lui Dumnezeu	Este rugăciune de laudă

Test de verificare clasa a III - a

1. Numiți marile posturi de peste an …….……

2. Bifați varianta corectă de răspuns:

Postim pentru:
- a fi văzuți de oameni O
- a fi lăudați O
- a ne mântui O

3. Citiți, apoi completați spațiul liniat

Sfântul Nicolae este sărbătorit la data de ……..…
Sfântul Nicolae a fost episcop în localitatea ...…….
După tradiție, de ziua Sfântului Nicolae copiii primesc ...……..…..

Test de verificare clasa a IV – a

1. Sfintele Taine sunt:
- secrete O

- lucrări nevăzute ale lui Dumnezeu O
- întâmplări ascunse O

2. În Biserică sunt:
- Trei Taine O
- Cinci Taine O
- Sapte Taine O

3. Cel ce oficiază tainele este:
- Diaconul O
- Preotul O
- Episcopul O

4. Cel ce i-a scos pe evrei din robia egipteană a fost:
- Avraam O
- Iisus Hristos O
- Moise O

5. Numiți părțile componente ale unei Biserici……...…….

6. Completați rebusul:

1. Ucenicii Mântuitorului; **2**. Însuşire a Bisericii; **3**. Sfânta Taină prin care Hristos se dăruieşte credincioşilor; **4**. Trupul tainic al lui Hristos; **5.** Sfânta Taină prin care se primesc darurile Sfântului Duh; **6**. Poarta de intrare în creştinism (Sfântă Taină); **7**. Însuşire a Bisericii

							P						
				1	A	P	**O**	S	T	O	L	I	
2	S	O	B	O	R	N	I	**C**	E	A	S	C	A
				3	E	U	H	**A**	R	I	S	T	I	E
			4	B	I	S	E	R	**I**	C	A			
			5	M	I	R	U	**N**	G	E	R	E	A
				6	B	O	**T**	E	Z	U	L		
				7	S	F	**A**	N	T	A			

TEST DE VERIFICARE CLASA A V-A

1) Revelația este: ..……

2) Sfintele Evanghelii sunt: ……..……

3) Scrieți numele celor două părți ale Bibliei şi numărul cărților cuprinse în cele două părți :

……...……..……

4) Povestiți şi explicați: ***pilda fiului risipitor***..…….……..……

5) Completați spațiile punctate cu informația corectă:

Cea mai importantă slujbă din ……..…… prin care - L preamărim pe ……. este ….. ……. Prima…… a fost săvârşită de ……..…….. la……...…..… În timpul …… pâinea şi vinul, se prefac în …… şi …… lui Hristos.

6) Alegeți una din Sfintele Taine săvârşite în Biserică şi alcătuiți o compunere pe această temă

TEST DE VERIFICARE CLASA A VI – A

I. Citiți cu atenție următoarele afirmații. În cazul în care apreciați că informația este adevarată încercuiți litera A; dacă informația este falsă încercuiți litera F.

Nădejdea este o virtute morală A F

Cumpătarea este însuşirea prin care se pune masură în toate faptele noastre A F

Virtutea dreptății creştine exprimă atitudinea creştinului de a-şi îndeplini datoriile față de aproapele său A F

Mândria este un păcat uşor A F

Păcatul reprezintă încălcarea conştientă a voii lui Dumnezeu A F

Naşterea Domnului este o sărbătoare cu dată schimbătoare A F

Tainele Bisericii pot fi săvârşite de către orice credincios A F

II. Alegeți varianta corectă:

1. **Credința este:**

a) virtute morală O

b) virtute teologică O

2. **Mânia este:**

a) păcat împotriva iubirii O

b) păcat capital O

3. **Înțelepciunea este:**

a) virtute teologică O

b) un dar primit de la Dumnezeu O

4. **Lăcomia este:**

a) păcat împotriva Duhului Sfânt O

b) păcat strigător la cer O

c) păcat capital O

5. **Batjocorirea şi asuprirea părinților este:**

a) păcat usor O

b) păcat capital O

c) păcat strigător la cer O

IX. RELAŢIA ÎNTRE CURRICULUM ŞI EVALUARE

Prin curriculum este desemnat *ansamblul* proceselor educative şi al experienţelor de învăţare, prin care trece elevul pe durata parcursului său şcolar.[549] În sens restrâns, prin curriculum se înţelege ansamblul documentelor şcolare de tip reglator care cuprinde finalităţile, scopurile şi acţiunile unei activităţi educative.

Partea cea mai importantă a curriculum-ului sub formă restrânsă se numeşte curriculum scris sau uneori este definit sub termenul de programă şcolară sau programă analitică. Curriculum-ul de bază sau curriculum-ul nucleu (naţional), cuprinde ariile curriculare şi disciplinele aferente numărului de ore proiectate. Curriculum-ul de bază este obligatoriu pentru întregul sistem de învăţământ. Planul cadru al curriculum-ului de bază cuprinde şapte arii curriculare de bază:

1. Limbă şi comunicare **2. Matematică şi ştiinţe**

3. Om şi societate **4.Arte**

5. Tehnologii **6. Educaţie fizică**

7. Consiliere şi orientare[550]

Religia este integrată în aria curriculară ***Om şi societate*** alături de disciplinele *istorie, geografie şi educaţie civică*. Pe lângă disciplinele fixate prin Curriculum-ul naţional şcoala poate completa spectrul disciplinelor din cadrul ariilor curriculare mai sus menţionate prin propunerea unui pachet de discipline opţionale, ceea ce se constituie în **Curriculum la decizia şcolii**.

Pentru conceptorii de curriculum sunt utile atât observarea performanţelor elevilor cât şi observarea unor erori repetate estimate cu ocazia evaluării. Performanţele elevilor sunt un indiciu al modului în care obiectivele curriculare sunt sau pot fi finalizate. În măsura în care la disciplina religie la un anumit nivel de studiu se constată -prin metode variate de evaluare - neatingerea unor obiective, acest lucru trebuie semnalat conceptorului de curriculum la disciplina religie (cel care este responsabil de alcătuirea programei analitice pe acest nivel). Spre exemplu, la clasa a VII-a după programa analitică[551] în capitolul IV lecţia a IV-a se predă reforma protestantă.

[549] DRAGOMIR, M, BREAZ, M, BREAZ, D, PLEŞA, A, **Mic Dicţionar de Management Educaţional**, Hiperboreea, Cluj-Napoca, 2001, p. 56

[550] ibidem, p. 72

[551] *Programa Şcolară pentru Clasele I – XII, Aria Curriculară Om şi societate*, Disciplina Religie, MEC, Bucureşti 2001, p. 3-4

Ca exemple de activităţi de învăţare *Programa analitică* prevede şi încadrarea evenimentelor din Istoria Bisericii în cadrul Istoriei Universale[552]. De această dată activităţile de învăţare la religie interferează cu cele de la istorie. Revenind la problema reformei profesorul de religie va prezenta reforma ca o schismă produsă în sânul Bisericii precum şi urmările acesteia. Profesorul de istorie prezintă reforma ca un salt benefic în cadrul istoriei şi civilizaţiei europene. În cazul în care profesorul de religie va constata că elevii au o atitudine duplicitară în raport cu cele două puncte de vedere, în prima fază va relua în discuţie problematica reformei apreciind că într-adevăr în plan cultural şi economic reforma a fost un proces cu urmări pozitive, dar în acelaşi timp va prezenta urmările reformei în plan religios, conflictele de ordin doctrinar care s-au ivit, precum şi faptul că reforma a constituit terenul fragmentării religioase medievale, precum şi fondul apariţiei cultelor neoprotestante de mai târziu. Aceste efecte le simţim până azi: dezbinarea religioasă, disputele interconfesionale etc.

Problematizarea acestor teme poate continua prin a învăţa elevii că menirea noastră este aceea de a nădăjdui şi lupta pentru refacerea unităţii creştine, după cuvintele Mântuitorului, "*Ca toţi să fie una"* (In 17,21). Nutrind acest deziderat al unităţii creştine avem datoria de a fi toleranţi, îngăduitori, făcând proba unui respect reciproc. În a doua fază profesorul de religie poate să propună factorilor responsabili cu Programa analitică pentru cele două discipline, soluţii în vederea revizuirii şi îmbunătăţirii activităţilor de învăţare specifice.

În concluzie, observând relaţia dintre curriculum şi evaluare deducem că acestea trebuie proiectate împreună, datorită câtorva motive[553] evidente, cum ar fi:

- necesitatea corelării programei şcolare cu cea de examen;
- obiectivele de referinţă ale Curriculum-ului se traduc în obiective de evaluare;
- profunzimea atingerii obiectivelor fixate în Curriculum este stabilită în urma aplicării instrumentelor de evaluare specifice.

Profesorul de religie poate propune în cadrul curriculum-ului la decizia şcolii discipline opţionale. Edouard Claparede propunea introducerea opţionalelor în cadrul sistemelor educative, fiecare elev având posibilitatea de a alege discipline potrivite intereselor sale. La început de secol XX Adolphe Ferriere (pedagog elveţian) propunea un sistem de învăţământ fundamentat psihologic, structurat şi organizat în funcţie de opţiunile şi interesele tinerilor[554]. El critica autoritarismul sistemelor educative tradiţionale dar şi orientările liberale care propuneau o libertate totală elevilor,

---

[552] ibid. p. 33

[553] PALADE, E., STAN, M., **Metode şi Instrumente Utilizate în Evaluarea Curentă a Performanţelor Elevilor**, Suport de curs, SNEE, 2002, p. 10

[554] FERRIERE, A., **Şcoala activă**, EDP, Bucureşti, 1973, p. 5

pledând pentru un învățământ centrat pe autonomia elevilor, care formează personalități responsabile.

În această situație "profesorul devine prin experiențe şi cunoştințe *primul inter pares* care, prin observații pe viu suscită interesul elevilor, îi determină să experimenteze, să realizeze şi să analizeze."[555] Opționale specifice religiei ar putea fi: *Istoria religiilor*, *Arta creştină*, *Muzică Bisericească*, *Elemente de iconografie* etc. Un opțional se poate propune:

- la nivelul disciplinei: *Pictura religioasă în țările române în secolele XVI – XVII*;

- la nivelul ariei curriculare, unde se va viza o temă interdisciplinară: *Misiuni creştine în afara Europei în evul mediu*(religie, geografie, istorie);

- la nivelul mai multor arii curriculare, pornind de la un obiectiv transdisciplinar: ***Spovedanie, psihanaliză, consiliere*** (religie, psihologie, consiliere, biologie).

Propunem două proiecte de opțional cu elementele lor constitutive.

Modele de curs opțional pentru religie (orientativ)

OPȚIONAL (1)
Școala……..
Clasa .....……
Prof. propunător ……...

Denumirea opționalului:
"**Elemente de iconografie**"

Argument:

Dată fiind importanța imaginii sacre în educația religioasă, propunem desfăşurarea unui opțional complementar orelor de religie de la ciclul gimnazial. Am optat pentru desfăşurarea acestui opțional la clasa a VIII-a, datorită preponderenței pe care o au reprezentările vizuale în procesul învățării.

Dacă la clasă lecția de religie presupune asimilarea unor cunoştințe religioase şi însuşirea unor priceperi şi deprinderi cu specific religios, opționalul *Elemente de iconografie* vine să completeze materialul ilustrativ din manualele de religie şi să corecteze printr-o atentă selecție perceperea eronată a reprezentărilor iconografice într-o lume care te agresează prin imagine în general şi prin kitch în special.

Propunem acest curs pentru a îmbogăți cunoştințele elevilor, dar şi pentru a motiva creativitatea, dând o altă perspectivă de manifestare credinței creştine. Cursul îşi propune să dezvolte simțul estetic al elevilor, să faciliteze formarea abilităților şi deprinderilor estetice.

Competențe specifice:

- utilizarea mijloacelor audio – vizuale, a unor albume,
- ilustrații, reproduceri după unele opere de artă;

[555] PINTILIE, M., **Metode moderne de învățare-evaluare**, Eurodidact, Cluj-Napoca, 2002, p. 10

- identificarea autorului şi perioadei în care au fost pictate
- anumite capodopere;
- realizarea unor icoane, portrete;

Obiective de referinţă:

- să faciliteze elevilor formarea unei atitudini evlavioase faţă de icoana creştină
- să-i înveţe pe elevi deprinderea unor tehnici de pictură bizantină
- să cunoască modalităţi de lucru pe suporturi diferite (lemn, sticlă)
- să evidenţieze rolul artei creştine în contextul culturii româneşti şi universale

Conţinuturi:

- Cuvânt şi imagine
- Frumuseţea în viziunea biblică şi a Sfinţilor Părinţi
- Icoana şi Liturghia
- Icoane şi iconari celebri
- Structura cromatică (culori de bază, culori secundare, combinaţii, grafică)
- Alegerea modelului şi pregătirea materialului
- Lucrări practice (executarea anumitor icoane)

Activităţi de învăţare:

- temeiul dogmatic al icoanei;
- temeiul biblic al icoanei;
- explicarea temei;
- executarea modelului;
- ilustrarea temei cu materiale didactice adecvate;
- descifrarea mesajului icoanei;
- fixarea algoritmilor de realizare a icoanei.

Modalităţi de evaluare:

- Realizarea unor icoane
- Elaborarea unor referate pe teme de iconografie
- Dezbateri
- Realizarea unui portofoliu
- Organizarea unei expoziţii de icoane în cadrul şcolii

Bibliografie:

EVDOCHIMOV, P., **Arta icoanei**, Meridiane, Bucureşti, 1993
DIONISIE din FURNA, **Erminia picturii bizantine,** Bucureşti, 2000
QUENOT, M., **Învierea şi icoana**, Ed. Christiana, Buc. 1999
CABASILA, NICOLAE, **Tâlcuirea dumnezeieştii Liturghii şi Despre viaţa în Hristos,** trad. de Pr. Prof. dr. Ene Branişte şi Pr. Prof. dr. Teodor Bodogae, ed. Arhiepiscopiei Bucureştilor, 1989
BERDIAEV, NICOLAI, **Sensul creaţiei,** Humanitas, Bucureşti, 1992
ILUŢ, PETRU, **Structurile axiologice din perspectivă psihosocială,** Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995
NELLAS, PANAYOTIS, **Omul animal îndumnezeit,** Ed. a II-a, Deisis, Sibiu, 1999
POPA, GHEORGHE, **Comuniune şi înnoire spirituală în contextul secularizării lumii moderne**, Trinitas, Iaşi, 2000
POPESCU, DUMITRU, **Teologie şi cultură,** Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1993
SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, **Scrieri, I: Inchinarea şi slujirea în Duh şi Adevăr**, PSB, vol 38, trad. Pr. Prof. D. Stăniloaie, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1991

SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, **Scrieri, IV: Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan**, PSB, vol 41, trad. Pr. Prof. D. Stăniloaie, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 2000

Planificare calendaristică semestrială (a opționalului propus**)**

Semestrul I (14 ore)

Şcoala ..... **Profesor .....**

Aria curriculară *Om şi Societate* **Opţional: *Elemente de iconografie***

Unitatea de învățare	**Obiective de referință / Competențe specifice**	**Conținuturi**	**Nr. Ore**	**Săpt**	**Obs.**
Valențe teologice şi liturgice ale icoanei	- Să faciliteze elevilor formarea unei atitudini evlavioase față de icoană - Să perceapă rolul artei creştine în contextul culturii româneşti şi universale	Cuvânt şi imagine	1	1	
		Frumusețea în viziunea biblică şi a Sfinților Părinți	1	2	
		Icoana şi Liturghia	1	3	
		Icoane şi iconari celebri	1	4	
		Evaluare	1	5	
Tehnici şi procedee de realizare a icoanei	- Să cunoască modalități de lucru pe diferite suporturi; - Să se familiarizeze cu tehnicile şi procedeele de realizare - Să-şi însuşească deprinderea unor tehnici de pictură bizantină	Structura cromatică	1	6	
		Alegerea modelului şi pregătirea materialului	1	7	
		Lucrări practice	4	8-11	
		Evaluare	1	12	

Expoziție de icoane			2	13-14	Din orele aflate la disp. profe-sorului

OPȚIONAL (2)

Școala……..
Clasa .....……
Prof. propunător …….…

Denumirea opționalului:
"**Istoria religiilor**"

Argument

Acest opțional se propune elevilor claselor IX-XII, care nu participă la ora de religie din motive confesionale. Opționalul propune familiarizarea elevilor cu cele mai importante sisteme religioase ale lumii. În egală măsură, ne propunem cultivarea spiritului de toleranță şi respect pentru cei de alte confesiuni.

Prezentul opțional îşi propune să ofere elevilor o perspectivă mai largă asupra religiei unor popoare şi a modului în care religia a influențat anumite culturi. Folosind metoda comparatistă elevii vor fi moltivați în a-şi respecta, aprofunda şi trăi propria credință.

Competențe specifice:

- formarea unor deprinderi de analiză şi interpretare a
- miturilor, doctrinelor şi textelor religioase;
- familiarizarea cu fenomene, credințe şi instituții religioase
- aparținând altor popoare şi civilizații;
- indentificarea unor valori morale înglobate în mituri, texte şi credințe religioase; cultivarea unor trăsături de personalitate.

Obiective de referință:

- lărgirea orizontului cunoaşterii civilizației şi istoriei universale;
- localizarea geografică a zonelor acoperite de una sau alta dintre religiile lumii;
- identificarea unor valori sociale şi morale promovate de diferite religii;
- realizarea unor comparații între diferite sisteme religioase;
- localizarea unor obiective turistice cu semnificații religioase;
- să identifice influenţa religiei asupra unor culturi şi civilizaţii.

Conținuturi (pentru clasa a IX-a)

Religia în epoca de piatră: credințe preistorice; credința în nemurire; cultul în epoca de piatră
Religiile mesopotamiene: istoric; izvoare; ritualuri
Religia în Egiptul antic: izvoare literare; morala; trăsături caracteristice
Religia iranienilor: viața lui Zoroastru; doctrina zoroastră; judecata particulară; raiul şi iadul;
Hinduismul: izvoare; concepția despre divinitate;
Budismul: viața lui Budha; învățăturile lui, ceremonii şi ritualuri;
Religiile Chinei – confucianismul: izvoare; învățătura lui Confucius.

Activități de învățare

- Analize de texte; studiu de caz;
- Interpretarea şi compararea simbolurilor religioase;
- Elaborarea unor eseuri şi articole în revista şcolii;
- Portofoliu; concursuri.

Modalități de evaluare

- Analize de text;
- Exerciții de argumentare şi analiză pe baza unor texte religioase;
- Teste grilă
- Dezbateri

Bibliografie

VASILESCU, Emilian, **Istoria religiilor**, EDP, Bucureşti, 1998
ELIADE, Mircea, **Istoria credințelor şi ideilor religioase**, vol I-III, Ed. Stiințifică, Bucureşti, 1991
ELIADE, Mircea, CULIANU, Petru I., **Dicționar al religiilor**, Humanitas, Bucureşti, 1993
GANERI, Anita, **Religiile**, EDP, Bucureşti, 1998
RUS Remus, STAN Alexandru, **Istoria religiilor**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1991
CLEMENT, ALEXANDRINU, **Scrieri, II: Stromatele,** trad. de Pr. D. Fecioru, PSB, vol V, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1982
GRIGORE DE NISA, SFÂNTUL, **Scrieri, II: Scrieri exegetice, dogmatico-polemice şi morale,** trad. Pr. Prof. Teodor Bodogae, PSB, vol. 30, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1998
CHIRIL AL ALEXANDRIEI, SFÂNTUL, **Scrieri, I: Inchinarea şi slujirea în Duh şi Adevăr,** trad. Pr. Prof. dr. Dumitru Stăniloae, EIMBOR, Bucureşti, 1991
BUCHIU, ŞTEFAN, **Ortodoxie şi secularizare,** Libra, Bucureşti, 1999
CLEMENT, OLIVIER, **Adevăr şi libertate. Ortodoxia în contemporaneitate. Convorbiri cu Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I,** Deisis, Sibiu, 1997
SFÂNTUL VASILE CEL MARE, **Scrieri, I:Omilii la Hexaemeron, Omilii la Psalmi, Omilii şi cuvântări,** PSB.,**vol. 17,** trad., Pr.D. Feriorul, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1986
SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, **Scrieri, I, Omilii la Facere,** PSB, vol 21, trad., Pr.D. Feriorul, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1987
SFÂNTUL GRIGORIE DE NYSSA, **Scrieri, I: Despre viața lui Moise, Tâlcuire la Cântarea Cântărilor, Despre Fericiri, Despre Rugăciunea Domnească, Despre rânduiala cea după Dumnezeu,** PSB, vol 29, trad. de Pr. D.Stăniloaie şi Pr. I. Buga, , Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1982

OPȚIONAL (3)

Școala……..

Clasa .....……

Prof. propunător ……...

Denumirea opționalului:

"**Biserica şi problemele tineretului**"

Argument

Opționalul a fost conceput şi elaborat în vederea aprofundării normelor de conduită creştină, precum şi de a forma deprinderi religios-morale şi de comportament în conformitate cu învățătura creştină. Pe parcursul desfăşurării cursului vor fi evidențiate implicațiile şi obligațiile ce revin fiecărui membru al Bisericii.

Unele teme au fost propuse chiar la sugestia elevilor (clonarea, eutanasia, relațiile de prietenie etc.). Bibliografia selectată oferă posibilitatea aprofundării şi extrapolării conținuturilor precum şi dezvoltarea unor perspective noi de abordare.

Competențe specifice

- Cunoaşterea temeinică a învățăturii creştine
- Consolidarea comportamentului religios-moral
- Aprecierea şi practicarea virtuților creştine
- Conştientizarea responsabilității față de trup şi suflet

Obiective de referință

- Să înțeleagă scopul vieții creştine: comuniunea cu Dumnezeu şi semenii;
- Elevii să-şi asume şi să conştientizeze responsabilitatea ce revine fiecărui membru al Bisericii;
- Înțelegerea implicațiilor faptelor noastre asupra vieții individuale şi sociale;
- Descrierea cauzelor anumitor boli trupeşti şi sufleteşti deopotrivă;
- Înțelegerea consecințelor datorate unor acte iresponsabile (avort, clonare, eutanasie etc.).

Conținuturi

- Identitatea creştină originea omului (perspectiva creştină şi cea ştiințifică);
- Libertate constructivă versus libertinaj;
- Asumarea identității creştine în cuvânt şi faptă;
- Suferință şi credință; cauzele suferinței; anxietate, depresie, deznădejde; sida, transplanturi de organe, eutanasie;
- Clonare şi responsabilitate; creația ca dar al lui Dumnezeu; libertatea virtuală şi manipularea; modificările genetice şi riscurile implicate;
- Prietenia ca formă de comuniune şi împlinire spirituală;
- Prietenia din perspectiva moralei creştine;
- Prietenie şi responsabilitate;
- Curățenia sufletească şi trupească, fundament al familiei creştine;
- Sfințenie şi mărturisire;
- Curajul mărturisirii;

- Desăvârşirea creştină, cale spre împlinirea comuniunii cu Dumnezeu şi semenii.

Bibliografie:

COMAN, Constantin, **Ortodoxia sub presiunea istoriei**, Editura Bizantină, Bucureşti, 1995
VLĂDUCĂ, Ion, GHERASIM, Firmilian, **Ortodoxia şi eroarea evoluționistă**, Scara, Bucureşti, 2000
NELLAS, Panayotis, **Omul animal – îndumnezeit**, Deisis, Sibiu, 1999
WARE, Callistos, **Împărăția lăuntrică**, Christiana, Bucureşti, 1996
SELAFIIL, Părintele, **Dragostea care niciodată nu cade**, Marineasa, Timişoara, 2001
BAŞTOVOI, Savatie, **Între Freud şi Hristos**, Marineasa, Timişoara, 2001
BAŞTOVOI, Savatie, **Despre curaj şi libertate în Ortodoxie**, Sophia, Bucureşti, 2002
BAŞTOVOI, Savatie, **În căutarea aproapelui pierdut**, Marineasa, Timişoara, 2002
VELIMIROVICI, Episcop Nicolae, **Răspunsuri la întrebările lumii de astăzi**, Sophia, Bucureşti, 2002
HRISTODUL, Aghioritul, Ieromonah, **La apusul libertății**, Sophia, Bucureşti, 2000
Larchet, Jean Claude, **Terapeutica bolilor spirituale**, Sophia, Bucureşti, 2001
CHIRA, Vasile, **Scrisoarea unui bolnav de SIDA către cer**, Dacia, Cluj, 1999
MOLDOVAN, Ilie, **Teologia iubirii**, Reîntregirea, Alba Iulia, 1996
AVDEEV, Dimitri Aleksandrovici, **Nervozitatea – cauze, manifestări, remedii duhovniceşti**, Sophia, Bucureşti, 2003
STĂNILOAE, Dumitru, **Iisus Hristos sau restaurarea omului**, Omniscop, Craiova, 1993
*** **Filocalia sau culegere din scrierile Sfinților Părinți, care arată cum se poate omul curăți, lumina şi desăşvârşi,** trad. în limba română, introducere şi note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, **Vol. I**: ediția a IV-a, Harisma, Bucureşi, 1993
Idem, **Vol. II,** Harisma, Bucureşi, 1993
Idem, **Vol. V,** Ed. Inst. Biblic şi de misiune al BOR, Bucureşi, 1976
Idem, **Vol. VII,** Ed. Inst. Biblic şi de misiune al BOR, Bucureşi, 1977
Idem, **Vol. XII,** Harisma, Bucureşi, 1991

Opționalele propuse sunt înaintate spre avizare conducerii unității şcolare şi spre aprobare Inspectoratului Şcolar. Criteriile şi indicatorii de evaluare vizează:

1. **Respectarea structurii standard a programei**
   - argument;
   - competențe specifice şi conținuturi;
   - valori şi atitudini;
   - indicații metodologice, strategii, modalități de evaluare.
2. **Existența unei bibliografii**
3. **Elemente de calitate**
   - oportunitatea opționalului;
   - corelarea competențelor cu conținuturile;
   - adecvarea modalităților de evaluare la demersul didactic propus;
   - corelarea competențelor cu situațiile de învățare propuse la indicații metodologice;
   - respectarea particularităților de vârstă a elevilor;
   - concordanța între specificul şcolii, interesele elevilor şi nevoile comunității.

X. EVALUAREA, APRECIEREA ŞI NOTAREA ÎN CADRUL EDUCAȚIEI RELIGIOASE

Estimarea şi notarea rezultatelor şcolare se constituie într-un proces ce angajează mai mulți parteneri educaționali: elevul, profesorul, părinții. Aprecierea randamentului învățării se exprimă afectiv prin laudă, evidențiere, dojană, sancționare, iar măsurarea ca aspect al evaluării se exprimă prin calificative şi note[556]. Prin calificative şi note se apreciază nivelul elevului, progresul pe care l-a făcut şi locul lui în ierarhia clasei. Indiferent de sistemul de notare, chiar dacă uneori se aduc obiecții, notarea este necesară. Pe plan mondial sunt folosite mai multe sisteme de notare:

- prin punctaj
- note de la: 1-5, 1-6, 1-7, 1-10, 1-20
- notarea prin calificative FB (foarte bine), B (bine), S (suficient), I (insuficient).

Notarea, indiferent sub ce aspect, constituie un stimulent puternic pentru elevi cu condiția să fie făcută în mod obiectiv şi întărită de aprecieri favorabile. Orice eroare în notare îl compromite pe profesor şi totodată, produce dezinteres din partea elevului. Niciodată nu trebuie confundată evaluarea cu notarea. Întotdeauna există o graniță între cunoaştere şi înțelegere. Se pune problema: ce notăm, nivelul de cunoaştere sau abilitățile de înțelegere ? *Cine înțelege* un proces înseamnă că şi *cunoaşte* componentele acelui proces. În schimb, dacă cineva *cunoaşte* componentele unui proces nu întotdeauna le şi *înțelege*. Investigațiile cu privire la realizarea unei evaluări obiective trimit la mai multe grupuri de factori: corectitudinea şi personalitatea profesorului, aşteptările profesorului, disciplinele de învățământ, individualitatea elevilor, circumstanțele contextuale.

Notarea duce inevitabil la clasament "clasamentul este un principiu organizatoric inconturnabil care pune pe fiecare la locul său"[557]. Experiența de zi cu zi ne arată că în materie de notare şcolară se produc şi unele disfuncții şi dificultăți. Cele mai multe erori şi fluctuații în notare privesc seriozitatea şi personalitatea profesorului. Redăm câteva efecte perturbatoare[558] în evaluare:

a. Efectul halo. Profesorul face aprecierea prin extrapolarea unor calități de la o anumită disciplină la întreaga conduită didactică a elevului. Aprecierea se face potrivit notei de la alte discipline. Aici sunt vizați elevii din vârful clasamentului precum şi cei slabi.

b. Efectul Pigmalion. Elevul este apreciat în funcție de părerea pe care profesorul şi-a făcut-o despre capacitățile sale.

---

[556] MACAVEI, E., **Pedagogie**, EDP, Bucureşti, 1997, p. 482

[557] VOGLER, J.,**Evaluarea în Învățământul preuniversitar**, Polirom,Iaşi,2000, p. 37

[558] CUCOŞ, C., **Pedagogie**, Polirom, Iaşi, 1996, p. 110

c. Ecuația personală a examinatorului. Unii profesori folosesc nota pentru motivare şi încurajare, alții folosesc nota ca o masură coercitivă. Fiecare profesor îşi structurează criterii proprii de notare mai generoase sau mai exigente. Diminuarea erorilor în notare este necesară şi posibilă prin însuşirea de către profesor a unui comportament profesional şi docimologic în acelaşi timp riguros şi maleabil care să faciliteze corelarea mai multor metode în vederea reducerii şi chiar a eliminării erorilor de notare.

La religie credem că notarea trebuie să fie mai nuanţată. Sunt unele voci care susţin eliminarea notării la religie. Aceste opţiuni au motivaţiile lor şi nu trebuie neapărat contestate. În schimb nu trebuie ignorată nici psihologia copilului, care se simte bine când ia o notă bună şi mai mult decât atât aşteaptă să fie notat. Religia operează cu concepte, cum ar fi: bunătatea şi iubirea, dar şi cu concepte, cum ar fi: dreptatea şi răsplata.

Mai mult ca la oricare disciplină profesorul trebuie să se ferească de erori în notare sau de părtinirea anumitor elevi dacă aceştia sunt calificați ca fiind mai buni sau mai cuminți. Nu trebuie scăpat din vedere faptul că elevii se cunosc foarte bine între ei şi sunt conştienți de propria lor valoare cât şi de valoarea colegilor.

Remarcăm uneori şi tendința de a stăpâni elevii prin amenințarea cu acordarea unor note mici. Dacă se întamplă acest lucru este grav. Profesorul care a ajuns să practice acest obicei este lipsit de tact pedagogic. Chiar şi în sistemul universitar anumite cadre didactice aplică un sistem de notare extrem de rigid şi sever. Aceast fapt conduce la centrarea eforturilor pentru a memoriza cât mai mult, neglijând aprofundarea şi formarea deprinderilor.

Se acreditează falsa impresie că profesorul care este extrem de sever în notare este şi foarte competent. Se pune întrebarea atunci când studenții sau elevii unui profesor nu trec la examen într-o proporție foarte mare (să zicem 40%, 50% etc.) nu cumva chiar strategiile şi procedeele de predare-învățare-evaluare ale profesorului respectiv au condus la acest rezultat. Sunt pedagogi care apreciază că un sistem de evaluare foarte rigid şi simplist pentru studenți creează anumite stereotipii în evaluare, care vor fi utilizate de către aceştia în învățământul preuniversitar.

Ar fi pragmatic să se recurgă la o "evaluare" a evaluării. După un anumit timp de la evaluarea unor conținuturi (două – patru semestre) se poate reveni la o nouă evaluare a acelor conținuturi. Dacă se constată discrepanțe majore între prima şi a doua evaluare a aceluiaşi conținut deducem că strategiile didactice nu au fost cele mai bune. Acest exercițiu ne oferă o formă concretă de autoevaluare şi totodată ne pune în situația de a regândi anumite metode, procedee şi strategii didactice. La unele discipline constatăm că la un timp, nu prea îndelungat, de la bacalaureat sau licență, anumite conținuturi se uită cu desăvârşire.

Fără a bagateliza notarea **la religie, credem că este binevenită notarea mai generoasă în virtutea iubirii şi a îngăduinţei creştine**. În fiecare caz de notare profesorul urmează să facă aprecieri, întăriri, lămuriri asupra aspectelor pozitive şi negative ale răspunsurilor. Comunicarea notei se face cu promptitudine fără ca profesorul să fie enigmatic.

Chiar şi în cazul unor răspunsuri modeste profesorul trebuie să dea dovadă de înţelegere şi echilibru, aşa cum preotul în scaunul de mărturisire dă dovadă de înţelegere şi de compasiune, "Biserica trebuie să fie antrenată nu numai în pedagogia păstrării moştenirii, ci şi în pedagogia transmiterii acestei moşteniri, ca aceasta să devină un mod de viaţă pentru viitor, o creştere tainică continuă în adevărul credinţei"[559].

Conceptele şi răspunsurile elevilor trebuie confirmate, apreciate, corectate. În cazul unui răspuns incorect corectarea este obligatorie, dar se cere a fi făcută cu indulgenţă, cu îngăduinţă: *Este interesant cum abordezi tu problema ..., dar Biserica învaţă aşa ...; Părerea ta este interesantă ..., dar să vedem şi alte păreri ...* . Fericit profesorul de religie care nu îşi face un obicei în a da note slabe.

Fiecare oră de religie este şi o oră de consiliere. Atât profesorul de religie cât şi consilierul vor face ca intervenţia lor să nu fie extrem de critică, să nu acuze "ci să accepte individul aşa cum este el"[560]. Este o cerinţă fermă pe care o impune educaţia religioasă.

Pentru ca elevii să fie activi trebuie motivaţi, provocaţi, deoarece "plăcerea de a afla anumite învăţături religioase, precum şi mulţumirea sufletească resimţită de elevi atunci când se apropie mai mult de Dumnezeu sunt factorii cei mai indicaţi spre a menţine şi dezvolta interesul religios"[561]. Elevii vor fi conştientizaţi de importanţa abordării serioase a oricărui moment din viaţă, precum şi de necesitatea rugăciunii şi a statorniciei în credinţă pentru a birui greutăţile cu care se confruntă. În cadrul evaluărilor elevii vor fi atenţionaţi că **faptele noastre, fie bune, fie rele sunt evaluate, apreciate şi răsplătite în ultimă instanţă de Dumnezeu**. Judecata particulară şi cea universală constituie o formă desăvârşită de evaluare.

Pentru a avea o părere a elevilor în ceea ce priveşte tema de casă la religie, am chestionat elevi de gimnaziu şi liceu din 9 unităţi şcolare ale judeţului Cluj: Şcoala Octavian Goga, Şcoala Horea, Şcoala Bob, Şcoala nr.6, Şcoala nr.21, Lic. de Informatică, Şcoala Ion Creangă, Şcoala Liviu Rebreanu, toate din Cluj-Napoca şi Şcoala Mihai Viteazul din Câmpia Turzii. Au fost chestionaţi un număr de 190 de elevi. Au fost adresate două întrebări:

---

[559] BEL, V., **Misiune, parohie, pastoraţie**, Renaşterea, Cluj –Napoca 2002, p. 99

[560] ELIADE, S., **ABC-ul consilierii elevului**, Hiperboreea, Turda, 2000, p. 12

[561] ŞENDROIU, R., **Metode şi procedee de predare a religiei în şcoală**, Bucureşti, 1997, p. 36

1. *La religie, consideraţi că ar trebui să primiţi temă pentru acasă ?*

2. *Dacă răspunsul este da, ce v-ar plăcea să primiţi ca temă de casă la religie?*

Din cei 190 de elevi chestionaţi 81(42,6%) au răspuns că doresc să primească temă de casă, 93(49%) au răspuns că nu doresc temă de casă, iar 16 (8,4%) n-au răspuns. După cum reiese din chestionar opţiunile elevilor sunt împărţite.

Cei care nu doresc temă la religie aduc diferite argumente: *nu, pentru că religia nu e de învăţat, e pentru noi*[562]*; nu, pentru că putem să explicăm totul în clasă*[563]*; nu, oricum nu avem destul timp pentru celelalte teme*[564]. Elevii care doresc să primească temă de casă îşi argumentează opţiunea sub diferite forme: *da, deoarece trebuie să lucrăm şi acasă*[565]*; da, pentru că religia este o materie importantă*[566]*; uneori o temă (chiar de gândire) e binevenită*[567]*; da, ca la orice materie*[568]. Elevii care au optat pentru temă de casă propun să primească temă învăţarea unor rugăciuni, alcătuirea unor eseuri, dar marea majoritate (aproximativ 2/3) optează pentru a primi ca temă citirea unor pasaje din Biblie. Apreciem că acest fapt este îmbucurător, **citirea sistematică din Sfânta Scriptură creează** *obişnuinţa* şi *curiozitatea* **de a citi Sfânta Scriptură pentru elevul de azi şi facilitează *deprinderea* de a citi Sfânta Scriptură pentru adultul de mâine.**

[562] Chestionar nr.2, Şcoala nr.6, Cluj-Napoca, 11.06.2003

[563] Chestionar nr.4, Şcoala nr.21, Cluj-Napoca, 10.06.2003

[564] Chestionar nr.104, Şcoala Ion Creangă, Cluj-Napoca, 11.06.2003

[565] Chestionar nr.24, Şcoala Mihai Viteazul, Câmpia Turzii, 12.06.2003

[566] Chestionar nr.73, Şcoala nr.6, Cluj-Napoca, 11.06.2003

[567] Chestionar nr.93, Şcoala Ion Creangă, Cluj-Napoca, 11.06.2003

[568] Chestionar nr.101, Şcoala Ion Creangă, Cluj-Napoca, 11.06.2003

XI. EVALUAREA PROFESORULUI DE RELIGIE

Profesorul de religie este mentorul şi conducătorul oricărei activităţi didactice de factură religioasă. Profesorul este cel care dă sens şi finalitate proiectelor, obiectivelor şi secvenţelor educaţionale propuse.

Cunoştinţele, conţinuturile şi metodolo-giile cuprinse în programele şi manualele şcolare se constituie în valenţe latente din punct de vedere al formării personalităţii moral-religioase a elevilor, "ele capătă o forţă educativă ca urmare a prelucrării şi transmiterii lor de către profesor"[569]. Mijloacele şi procedeele de învăţământ, fie ele şi performanţe primesc valenţe educative maxime doar în măsura unei bune gestionări a lor din partea profesorului de religie. Activităţile didactice tind în zilele noastre tot mai mult spre modernizare şi tehnicizare, însă cu toate acestea fundamentarea lor se constituie pe relaţia umană realizată în cadrul binomului profesor-elev**.**

Catehizarea înseamnă apostolat, jertfă, pregătire, responsabilitate. Părintele profesor Dumitru Călugăr definea catehizarea ca fiind "perpetuarea activităţii învăţătoare a Mântuitorului Hristos"[570]. Profesiunea de educator, ca orice altă îndeletnicire este rezultatul acumulării unei culturi de specialitate, profesionale, al înzestrării cu anumite conţinuturi, tehnici şi procedee. Cu alte cuvinte, "profesorul este un profesionist; personalitatea lui poate fi analizată prin prisma premiselor necesare alegerii unei asemenea profesiuni, şi prisma pregătirii propriu-zise pentru exercitarea ei".[571] Altfel spus, personalitatea profesorului de religie se conturează în funcţie de calităţile aptitudinale (vocaţia) şi în funcţie de cultura de specialitate (formaţia teologică). Componentele pregătirii profesionale a dascălului de religie sunt cultura generală, cultura de specialitate şi pregătirea psihopedagogică.

Experienţa şcolară demonstrează că orice profesor trebuie să fie la curent cu cele mai recente descoperiri atât în domeniul specialităţii cât şi în domeniul psihopedagogic în vederea "realizării scopului propus: desăvârşirea creştină".[572] În realizarea unei fuziuni între toate componentele personalităţii profesorului de religie este necesară o preocupare continuă faţă de pregătirea teoretică şi practică în aşa fel încât "profesorul să poată da răspuns imediat gândurilor şi

---

[569] NICOLA, I., **Pedagogie şcolară**, EDP, Bucureşti, 1980, p. 353

[570] CĂLUGĂR, D., *Catehetul* ,**în Îndrumări metodologice şi didactice pentru predarea religiei în şcoală**, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1990, p.71

[571] NICOLA, I, op. cit., p. 354

[572] ŞEBU, S., *Treptele formale şi învăţământul religios* în **Îndrumări metodologice şi didactice pentru predarea religiei în şcoală**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1990, p. 64

întrebărilor ce-i frământă pe elevi".[573] Cu toții avem datoria de a conştientiza apostolatul nostru, de a conştientiza faptul că suntem propovăduitori ai Evangheliei lui Hristos.

Conştienți fiind de misiunea noastră acceptăm şi faptul că formarea ca profesor de religie ține atât de pregătirea teorertică cât şi de practica efectivă la catedră. Ca orice deprindere formarea ca profesor cere timp, încredere, voință şi multă muncă. Pentru deprinderea meseriei de dascăl trecem prin mai multe faze de evoluție profesională.

Într-o reprezentare grafică evoluția profesorului începător ar putea fi prezentată sub următorul aspect:

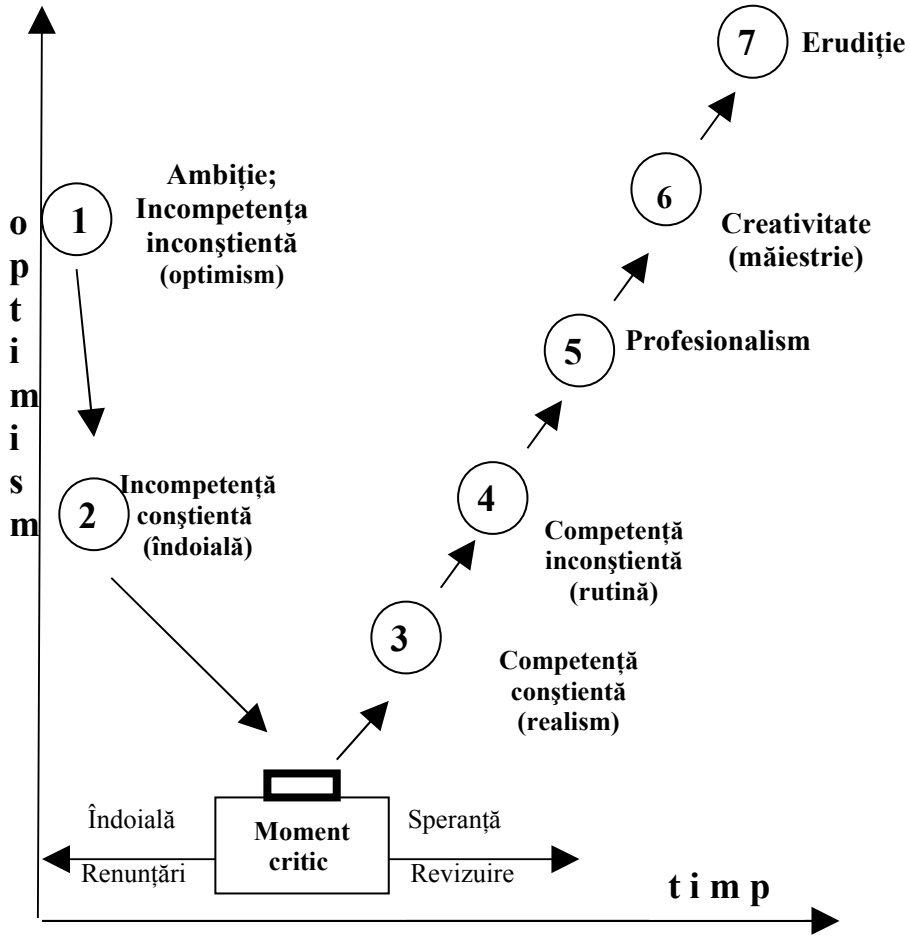

După cum reiese din grafic, considerăm că formarea deprinderii de profesor trece prin mai multe etape. Am prezentat şapte etape, desigur acestea pot fi mai multe sau mai puține, depinde de la caz la caz.

[573] LEONTE, L., **Ucenicul lui Hristos**, Studion, Bacău, 2000, p. 28

Într-o *primă etapă* orice profesor începător este marcat de optimism, dar nu întotdeauna are şi deprinderile formate. Lipsurile sunt foarte greu sesizabile din partea celui în cauză. *Etapa a doua* este marcată prin conştientizarea anumitor lipsuri şi chiar prin unele îndoieli. În timp, odată cu unele neîmpliniri scade şi optimismul. La unii dintre dascăli apare un moment critic care dacă este dublat de speranță se poate converti în realism, pragmatism şi revizuiri, iar dacă acest moment critic este dublat de îndoială se poate ajunge la renunțări. *Etapa a treia* este marcată de realism şi de câştigarea unor competențe profesionale. *Etapa a patra* se constituie într-o etapă a competențelor şi a realizărilor.

Există şi riscul ca în această etapă să apară o formă de plafonare sau rutină. *Etapa a cincea* este etapa în care profesorul îşi desăvârşeşte anumite abilități, aici putem vorbi de profesionalism. Într-o *a şasea etapă* se trece de la competență si profesionalism la creativitate şi măiestrie. Apogeul unei cariere didactice, am putea spune că se împlineşte într-o *a şaptea etapă*, atunci când putem vorbi de erudiție.

Cum spuneam mai sus aceste etape sunt relative şi fiecare dintre dascăli ne putem regăsi sau nu în această abordare. Pentru o mai bună formare a deprinderilor profesionale este imperios necesară colaborarea cu colegii de catedră, cu colegii de cerc pedagogic şi mai ales consultarea duhovnicului. Important este să conştientizăm faptul că a fi profesor de religie înseamnă a avea o bună pregătire teoretică şi didactică, înseamnă a ne pregăti mereu şi mai presus de toate a cere ajutorul şi binecuvântarea lui Dumnezeu în tot ceea ce facem.

1. Evaluarea prin examenele de titularizare

Educația religioasă, ca o componentă a misiunii Bisericii în lume, este o datorie a clerului. În condițiile de astăzi ea este realizată de către profesorii de religie, în măsura în care religia a devenit disciplină şcolară. În acest context avem nevoie de profesori bine pregătiți, "meseria de profesor presupune competențe specifice ce se pot forma atât prin studiu teoretic cât şi prin exercițiu practic"[574]. Meseria de profesor se obține în instituții specializate (facultățile de teologie), dar selecționarea profesorilor se face de către Ministerul Educației, Cercetării şi Tineretului şi Biserică. Biserica este cea care dă acordul şi furnizează specialiştii în evaluare şi selectare.

Se impune o bună pregătire a profesorilor de religie, "stăpânirea limbajului psihopedagogic, ca şi cunoaşterea în amănunt a mecanismelor de predare învățare, constituie o obligație a tuturor celor ce formează conştiințele tinere. Nu se pot tolera în şcoală gesticulații şi conduite nedidactice, forme de abrutizare sau de constrângere a copiilor, experimentări sau rateuri; … nu este indicată nici translarea din Biserică în şcoală a unor forme discursive (predică) care nu rezonează cu noul

[574] DANIEL, Mitr. al Moldovei şi Bucovinei, *Cuvânt înainte* la CUCOŞ, C., **Educația religioasă. Repere teoretice şi metodice**, Polirom, Iaşi, 1999, p. 9

perimetru formator; ansamblul metodologic, catehetic şi retoric desfăşurat în clasa de elevi se deosebeşte simțitor de cel la care apelează preotul în Biserică”[575]. Se impune o regândire a procedeelor şi metodelor de intervenție şi conversație, de un nou limbaj adoptat de preot sau profesorul de religie în cursul realizării unei lecții. Constantin Cucoş atenționează că “alunecarea în expozeul impresionist, sentimentalist ca şi recursul la clişee verbale obositoare pot să afecteze interesul elevilor față de o disciplină de învățământ de o profunzime şi o importanță formativă cu totul aparte.”[576] Sunt multe probleme cu incidență practică care se cer a fi delimitate şi soluționate în viitorul apropiat în vederea optimizării viitorului religiei. Una dintre ele o constituie examenul de titularizare pe post.

Odată cu adoptarea Legii Învățământului[577] s-a stipulat obligativitatea religiei pentru clasele I-IV; pentru gimnaziu religia era inclusă sub formă opțională, iar pentru licee şi şcoli profesionale era inclusă sub formă facultativă. Acelaşi lucru era stipulat şi în Protocolul Ministerului Invățământului nr. 9715 din 10.04.1996[578] încheiat cu Secretariatul de Stat pentru Culte. Prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 36 din 1997[579] *planurile cadru ale învățământului primar, gimnazial, liceal şi profesional* includ religia ca disciplină şcolară, parte a trunchiului comun. În urma acestei ordonanțe Religia şi-a recăpătat locul în spectrul disciplinelor şcolare şi s-a creat totodată posibilitatea titularizării profesorilor de religie.

Atât Bisericii cât şi Ministerului Educației Naționale i-a revenit sarcina organizării concursului național de titularizare la disciplina religie. Patriarhia Română a stabilit tematica examenului pentru titularizare şi obținerea gradelor didactice în învățământul preuniversitar la religie. Pentru obținerea definitivatului şi a gradului II tematica cuprindea subiecte de Dogmatică, Morală creştină, Istoria Bisericii Ortodoxe, Istoria Bisericii Universale, Metodică, Psihologie şi Pedagogie şcolară.[580]

Pentru titularizare tematica cuprindea doar subiecte de Dogmatică, Istoria Bisericii Ortodoxe Române şi Metodică. Procentajul disciplinei metodică în cadrul evaluării era de 50%. La disciplina Dogmatică erau prevăzute 30 de teme, fiind indicat ca bibliografie manualul pentru Institutele Teologice[581]. Tematica la Istoria Bisericii Ortodoxe Române cuprindea 18 teme, iar ca bibliografie

---

[575] CUCOŞ, C., **Educația religioasă. Repere teoretice şi metodice**, Polirom, Iaşi, 1999, p. 299

[576] idem

[577] Legea nr. 84 din 24 iulie 1995

[578] *Protocolul Ministerului Învățământului* nr. 9715, încheiat cu Secretariatul de Stat pentru Culte din 10 aprilie 1996

[579] *Ordonanța de urgență a Guvernului* nr. 36 / 1997 pentru modificarea şi completarea **Legii Învățământului 84 / 1995**, articolul 9 (1)

[580] *Programe de perfecționare*, Revista Tribuna învățământului, vol.III / 1994, pp. 18-24

[581] CHIȚESCU, N., TODORAN, I., PETREUȚĂ, I., **Teologia dogmatică şi simbolică**, Manual pentru Institutele Teologice, vol. I-II, Bucureşti, 1958

era recomandat Manualul de Istoria Bisericii Ortodoxe Române.[582] Tematica la Metodica predării religiei cuprindea opt teme şi avea ca sursă bibliografică lucrările lui Constantin Cucoş[583] şi Ion Popescu[584] (coordonator). Examenul consta dintr-o probă scrisă de patru ore.

Această formă de concurs a fost practicată până în anul 2002. Precizăm că această tematică era bine structurată, dar totuşi fragmentară şi incompletă. Ea nu acoperea un spectru mai larg de cunoştinţe teologice şi didactice, chiar dacă ea presupunea memorarea unor noţiuni luate din anumite manuale consacrate. În concluzie, putem spune că această tematică făcea trimiteri la o bibliografie uşor accesibilă, dar totodată limita posibilitatea de verificare a unor competenţe.

Începând cu Concursul Naţional din 16 iulie 2003 evaluarea la disciplina religie s-a făcut în conformitate cu Programa de Titularizare şi Perfecţionare propusă de către un grup de profesori de la Facultatea de Teologie Ortodoxă din Bucureşti, aprobată de Sfântul Sinod[585]. Ministerul Educaţiei şi Cercetării a aprobat-o prin Ordinul nr. 48981/11.11.2002.

Având în vedere că respectiva programă este în vigoare şi ţinând cont de faptul că este mult mai complexă, ne îngăduim să reproducem analitica temelor[586].

2. Tematica pentru examenele de titularizare, definitivare şi grade didactice în învăţământul teologic şi religios

Tematica pentru titularizare şi grade didactice la religie, propusă de Facultatea de Teologie din Bucureşti a fost aprobată de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române, în şedinţa sa de lucru din 12-13 martie 2002.

UNIVERSITATEA BUCUREŞTI — **DISCIPLINA RELIGIE ORTODOXĂ**
FACULTATEA DE — ***PROGRAMA PENTRU PROFESORI***
TEOLOGIE ORTODOXĂ — EXAMENUL DE DEFINITIVAT ŞI GR. DIDACTIC II

TEME PENTRU STUDIUL INDIVIDUAL, CURSURI, SEMINARII ŞI APLICAŢII

I. Cosmologie. Hristologie. Eclesiologie
II. Familia în lumina moralei creştine
III. Misiunea morală şi socială a Bisericii
IV. Liturghiile ritului bizantin
V. Sfintele Evanghelii
VI. Cărţile canonice profetice
VII. Creştinismul pe teritoriul României în primul mileniu

---

582 PĂCURARIU, M., **Istoria Bisericii Ortodoxe Române**, vol. I-III, Bucureşti, 1991, 1994, 1997

583 CUCOŞ, C., **Educaţia religioasă, conţinut şi forme de organizare**, EDP, Bucureşti, 1996

584 POPESCU, I., NĂSTASE, M., POPESCU, E. **Metodica predării religiei**, Bucureşti, 1997

585 Patriarhia Română, Adresa nr. 1532 / 2002 cu privire la Tematica pentru examenele de titularizare, definitivare şi grade didactice în învăţământul teologic şi religios

586 Programa de Titularizare şi Perfecţionare, disciplina RELIGIE, Ordinul MEC nr. 48981/11.11.2002

ANALITICA TEMELOR

I. Creştinismul timpuriu pe teritoriul României. Originile apostolice
II. Întemeierea Mitropoliilor
III. Biserica Ortodoxă Română între anii 1945-1989
IV. Schisma cea Mare
V. Reformă şi Reformatori
VI. Organizarea actuală a Bisericii Ortodoxe
VII. Sfânta Liturghie
VIII. Sfintele Taine ale Botezului, Mirungerii şi Împărtăşaniei
IX. Sfintele ierurgii în viaţa credincioşilor
X. Persoana şi activitatea lui Mesia după Pentateuh
XI. Principii religios-morale după cărţile didactice ale Vechiului Testament
XII. Pacea şi dreptatea după profeţii mari
XIII. Predica de pe Munte
XIV. Instituirea Sfintei Euharistii
XV. Învierea Domnului
XVI. Crearea lumii văzute şi a omului, în general
XVII. Cele trei direcţii ale lucrării mântuitoare a lui Hristos şi cele trei slujiri mântuitoare ale Lui
XVIII. Mântuirea omului în Biserică, sensurile, fazele şi condiţiile ei
XIX. Responsabilitatea creştinului faţă de el însuşi şi faţă de mediul ambiant, constituit din aproapele şi din natura înconjurătoare
XX. Omul, fiinţa sexuată: familia creştină, sănătatea şi patologia acesteia: procreare asistată,, planing-ul familial, practici avortive"
XXI. Boala şi suferinţa, practici moderne pentru înlăturarea bolii şi a suferinţei. Atitudinea moralei creştine faţă de ele
XXII. Religiile monoteiste
XXIII. Religiile Indiei
XXIV. Sfânta Sciptură şi „bibliile" confesionale
XXV. Cinstirea Sfinţilor
XXVI. Parusia Domnului şi calculele advente

TEMATICA LA METODICA PREDĂRII RELIGIEI

1. Religia ca disciplină de învaţământ: scop, obiective, importanţă
2. Principiile didactice generale şi speciale pentru predarea Religiei
3. Metode de predare-învăţare: Metode de comunicare orală (expozitive şi interogative)
4. Metode de predare-învăţare: Metode de comunicare scrisă
5. Metode de cunoaştere a realităţii religioase: observarea directă, studiul simbolurilor, studiul de caz, cultul divin, meditaţia religioasă.
6. Metode fundamentate pe acţiune: exerciţiul, jocul didactic, dramatizarea etc.
7. Evaluarea în predarea-învăţarea Religiei: a. Tipuri de evaluare (predictivă, orală, scrisă etc.); b. Forme de evaluare (testul, examenul, concursul etc.)
8. Mijloace utilizate pentru predarea Religiei: textul biblic, icoana, harta, documente şi vestigii, literatura religioasă, mijloace moderne audio-vizuale, calculatorul etc.
9. Proiectarea didactică: a. Etapele proiectării. b. Elaborarea unui proiect didactic
10. Orientare generală în bibliografia religioasă şi laică a Metodicii (Opere ale Sfinţilor Părinţi, lucrări ale profesorilor de Teologie, lucrări ale marilor pedagogi laici români, presa religioasă etc.).

3. Considerații asupra programei de titularizare

Actuala programă de perfecționare şi titularizare constituie un element de bază a procesului de formare continuă a profesorilor de religie care predau în învățământul primar, gimnazial, liceal şi profesional. Obiectivul principal al acestei programe este de a forma competențe didactice şi de conținut necesare realizării educației religioase. În diversitatea ei, tematica actuală oferă posibilitatea de cunoaştere a problemelor cu care se confruntă Biserica în societatea de azi. După cum afirmă autorii concepția şi principiile[587] care au stat la baza realizării ei sunt:

▪ **continuitatea,** reflectată în obiectivele şi conținuturile stabilite, asigurându-se atât integrarea pregătirii inițiale din perioada studiilor universitare, cât şi formarea pentru cariera didactică;

▪ **coerența,** conferită de organizarea şi articularea modular tematică a obiectivelor, ariilor de conținut şi referințelor bibliografice, orientate spre a elimina repetițiile, interferențele şi contradicțiile conceptual-metodologice ale diferitelor abordări;

▪ **dezvoltarea şi inovarea,** satisfăcute prin introducerea unor noi teme destinate să inițieze candidații în ceea ce înseamnă noutățile studiilor teologice, să sensibilizeze cadrele didactice la problematica tendințelor noi.

Comparativ cu vechea programă, prezenta aduce unele restructurări de conținut a unor teme, introduce teme noi şi prezintă o bibliografie generală mult mai extinsă. Dacă vechea programă făcea trimitere la opt titluri bibliografice, actuala programă trimite la 57 de titluri.

Dacă facem o comparație la disciplina **Istoria României** (disciplină care face parte din aceeaşi arie curriculară cu Religia), Programa[588] pentru definitivare şi obținerea gradului didactic II trimite la aproximativ 40 de titluri. Indiscutabil că actuala programă pentru perfecționare şi titularizare la Religie oferă un spectru mult mai larg de abordare şi cercetare. Temele propuse nu sunt excesiv de restrictive, mai mult unele dintre ele se pretează a fi abordate interdisciplinar.

Ne îngăduim să precizăm şi câteva neajunsuri. Credem că ar fi fost necesară constituirea unei comisii de redactare alcătuită din specialişti – teologi şi didacticieni – de la mai multe centre universitare. Având în vedere că timp de cinci decenii, atât didactica Religiei (la nivel universitar) cât şi predarea religiei (la nivel preuniversitar) au fost eliminate, se impunea ca în comisia de redactare să fi fost cooptaţi şi profesori de religie din învăţământul

[587] *Programa de Titularizare şi Perfecționare*, disciplina RELIGIE, Ordinul MEC nr.48981/11.11.2002

[588] *Programa pentru definitivare şi obținerea gradului didactic II*, *ISTORIE*, ORDIN al MEN nr. 3442 din 21.03.2000

preuniversitar. Aceştia şi-ar fi putut aduce aportul în evidenţierea unor neajunsuri cu care se confruntă, precum şi a unor sugestii în ce priveşte programa analitică în facultăţile de teologie.

În actuala programă sunt propuse foarte multe teme de Liturgică, fapt pe care îl considerăm binevenit, dar trebuie făcută precizarea că în unele facultăți de teologie secțiile de teologie-litere au inclusă disciplina Liturgică în programa lor analitică cu un număr foarte mic de ore sau sub formă opțională. Absolvenții acestor secții sunt oarecum nedreptățiți atunci când sunt puşi în fața concursului de titularizare.

Cu referire la bibliografie, facem precizarea că foarte multe titluri prezentate sunt greu accesibile, amintim spre exemplificare:

- Gheorghiu, V., Comentariu la Sfânta Evanghelie după Matei, Cernăuți, 1925
- Negoiță, A., Metoda misionară a profeților, Bucureşti, 1936
- Neaga, N., Hristos în Vechiul Testament, Sibiu, 1944

Credem că nu este tocmai binevenit faptul de a propune ca bibliografie o lucrare apărută în 1925 la Cernăuți, (o lucrare de mare valoare teologică), dar totuşi greu accesibilă. Pe lângă aceasta există multe alte lucrări de valoare ale unor autori care au fost trecuți cu vederea. În ceea ce priveşte anumite teme care cer o abordare interconfesională şi de misiune bibliografia poate fi îmbunătățită cu lucrări mai noi care propun unele soluții practice în domeniul misionar şi apologetic.

Actualmente, există foarte bune lucrări de îndrumare misionară care propun strategii misionare moderne. În şcoală avem nevoie nu doar de surse care duc la atitudini refractare, ci mai ales de lucrări care trimit la implicare, la participare, la diaconie. Pentru a fi eficientă în contextul actual "strategia misionară trebuie să adopte o poziție activă, un misionarism activ şi integral, şi apoi una defensivă"[589]. Problema misionară nu se află numai în afară, în ceea ce fac alții, în activități de prozelitism, ci, după cum susține Părintele Ion Bria, înlăuntrul Bisericii, în ceea ce ar trebui să facă şi nu fac misionarii ei.[590] Profesorii de religie trebuie învățați să-şi inițieze elevii şi tinerii în credința şi morala creştin-ortodoxă, să-i antreneze în viața parohială prin intermediul participării la slujbele religioase, precum şi a altor programe de factură religioasă pentru tineret.

La metodica predării religiei credem că ar fi binevenită o bibliografie mai largă care să acopere şi elemente de didactică generală. Suntem îndreptățiți să spunem acest lucru cu atât mai mult cu cât la *concursul de titularizare din 16 iulie 2003 dintre 15 itemi de metodică, cinci au fost de didactica specialității, iar zece au fost construiți pe probleme de didactică generală.*

---

[589] BEL, V., **Misiune, Parohie, Pastorație. Coordonate pentru o strategie misionară**, Renaşterea, Cluj-Napoca, 2002, p. 16

[590] BRIA, I., **Ortodoxia în Europa. Locul spiritualității române**, Trinitas, Iaşi, 1995, p. 47

Credem că pe viitor se impune *o regândire a programei de titularizare şi perfecţionare care să vizeze domeniile şi competenţele necesare atât aprofundării şi stăpânirii conţinuturilor disciplinare, cât şi a conţinuturilor de natură didactică*. Aceasta ar conduce profesorii de religie la o mai bună stăpânire a elementelor de doctrină, a procedeelor de proiectare şi evaluare a proceselor de instruire la o optimizare a metodologiei destinate cunoaşterii şi formării personalităţii elevilor.

4. Metodologia Concursului de titularizare

Ca şi la alte discipline, organizarea şi desfăşurarea concursului naţional pentru ocuparea posturilor didactice la religie se face în baza prevederilor articolului 141 litera (p), din Legea Învăţământului nr. 84/1995[591], republicată cu modificările şi completările ulterioare şi ale articolului 9, aliniatul (2) din Legea nr. 128/1997[592] privind Statutul personalului didactic cu modificările şi completările ulterioare.

Concursurile naţionale de titularizare anterioare anului 2003 s-au organizat sub forma unei probe scrise de 4 ore. În cadrul acestei probe evaluarea se făcea prin punctaj de la 1 la 100 care apoi se convertea în notă. 45 de puncte cunatificau specialitatea, 45 metodica şi 10 din oficiu. Comisiile de evaluare, în conformitate cu Ordinul MEC nr. 5026 din 13.11.2001[593] aveau în componenţă ca "preşedinte un cadru didactic universitar şi câte doi profesori corectori pentru fiecare comisie, unul din învăţământul universitar, iar celălalt din învăţământul preuniversitar"[594].

La disciplina religie corectarea a fost de obicei făcută doar de către profesori universitari, profesorii din învăţământul preuniversitar au lipsit din comisii în unele centre de corectare; aceasta, datorită faptului că religia fiind o disciplină nou introdusă în cadrul procesului de învăţământ, există puţini profesori de religie cu gradul didactic I, aşa cum prevede metodologia.

Chiar dacă în unele Inspectorate şcolare avem deja profesori de religie cu gradul didactic I, foarte puţini au fost solicitaţi pentru a face parte din comisiile de concurs. Considerăm necesară cooptarea profesorilor preuniversitari în aceste comisii, pe de o parte, pentru că este în conformitate cu reglementările în vigoare, iar pe de altă parte, la evalurea subiectelor de metodică profesorii din preuniversitar pot aduce un aport considerabil în urma experienţelor concrete din şcoală.

Concursul naţional din 16 iulie 2003 s-a organizat sub forma unui test grilă, desfăşurat pe timpul a trei ore, la toate disciplinele din învăţământul preuniversitar. Testul cuprinde 45 de itemi,

---

[591] **Legea Învăţământului nr. 84 / 1995**, Monitorul Oficial al României, partea I, nr.370 din 03.08.1999

[592] **Legea nr. 128 / 1997 privind Statutul personalului didactic**

[593] *Ordinul MEC nr. 5026 din 13.11.2001*, privind *Metodologia de organizare şi desfăşurare a concursului naţional pentru ocuparea posturilor didactice declarate vacante în învăţământul preuniversitar*

[594] idem

fiecare răspuns corect fiind notat cu 2 puncte, 10 puncte acordându-se din oficiu. Acest tip de concurs a dat naştere la păreri pro şi contra. Avantajele acestui tip de concurs constau în faptul că se elimină suspiciunile în privința corectitudinii evaluării, candidatul participând la propria-i evaluare.

Testul grilă are şi lipsurile lui. Când se evaluează un viitor profesor, acestuia îi sunt verificate mai multe competențe, cum ar fi puterea de memorare, creativitatea, capacitatea de sinteză, capacitatea de a face conexiuni interdisciplinare, competențe în ceea ce priveşte conceperea şi elaboarea unui proiect didactic etc. Testul grilă verifică doar competențele care privesc capacitatea de memorare.

Concursul de Titularizare la Religie din 16 iulie 2003 s-a desfăşurat sub forma unui test grilă la Religie Ortodoxă[595], Religie Romano-Catolică[596], precum şi la celelalte confesiuni creştine şi religii care au dreptul de a organiza învățământ religios în şcolile de stat.

5. Competențe specifice profesorului de Religie

Profesia de cadru didactic impune anumite competențe[597], structurate pe mai multe compartimente:

Competențe care vizează îndeplinirea eficientă a unui rol social

- competența de a înțelege şi apoi de a solicita să fii înțeles
- competența de a alege prioritățile
- competența de anticipare

Competențe didactice de bază

- empatia, comunicarea, creativitatea
- capacitatea de relaționare şi comunicare
- cercetarea şi inovarea

Abilități şi competențe în domeniul specialității

- de asimilare şi stăpânire a conținutului ştiințific propriu religiei
- de a realiza corelații interdisciplinare, pluridisciplinare şi transdisciplinare
- de surprindere a valențelor formative şi educative ale religiei
- de structurare şi adaptare a conținuturilor disciplinare
- de a motiva elevii să gândească în perspectiva preceptelor evanghelice
- de a adapta conținuturile religioase în funcție de etapele psihogenetice de dezvoltare a elevilor
- facilitarea deprinderii de a surprinde problemele de factură moral – religioasă

Abilități şi competențe în domeniul didacticii generale şi a didacticii religiei

- de a adapta, prelucra şi transforma conținuturile în funcție de situațiile educaționale concrete

---

[595] *MEC, Test grilă, Concursul de ocupare a catedrelor vacante din învățământul preuniversitar*, 16-17 iulie 2003, Religie, Biserica Ortodoxă

[596] *MEC, Test grilă, Concursul de ocupare a catedrelor vacante din învățământul preuniversitar*, 16-17 iulie 2003, Religie, Biserica Catolică

[597] SĂSĂRMAN, I., BREAZ, M., LOBONȚ, G., **Elemente de management educațional**, Mediamira, Cluj-Napoca, 1999, p. 178

▪ de a înțelege structura duhovnicească şi psihologică a elevilor de a percepe interferențele dintre psihopedagogia şcolară şi didactica religiei

▪ capacitatea de diagnoză şi radiografiere a stării duhovniceşti, a unor grupuri de elevi şi a fiecăruia în parte

▪ capacitatea de a dezvolta interesul şi motivația elevilor în vederea participării active la orele de religie

▪ capacitatea de a înțelege relațiile dintre elevi, părinți şi profesori

▪ capacitatea de transformare a mentalității de grup capacitatea de a stimula cooperarea, întrajutorarea,

▪ altruismul, spiritul de dreptate

Competențe de natură apologetică şi misionară

▪ asumarea responsabilității mărturisirii

▪ capacitatea de a forma personalitatea elevilor în aşa fel încât aceştia să-şi asume ei înşişi un mod de gândire creştinească

▪ capacitatea de a motiva elevii în vederea asumării, mărturisirii şi trăirii credinței.

Analizând aceste competențe şi raportându-le la concursul de titularizare nu putem să nu atenționăm că acesta este foarte superficial. Pentru a optimiza concursul de titularizare se poate recurge la o formă mixtă de evaluare care să cuprindă teste grilă, probă scrisă şi probă practică, chiar dacă aceasta din urmă presupune alocarea unui timp mai îndelungat pentru concurs. Acest lucru se practică la disciplinele (muzică, arte plastice).

Dacă aceste discipline au specificul lor de ce nu s-ar proceda la fel şi pentru religie ?

6. Reguli de alcătuire a testelor tip grilă

Proiectarea unei activități de evaluare începe cu constituirea matricei de specificații, care include conținuturile testate, precum şi nivelurile cognitive la care dorim să măsurăm aceste conținuturi, de exemplu cunoaştere, înțelegere, aplicare, analiză, sinteză. După definitivarea matricei de specificații se trecea la scrierea efectivă a itemilor, ca "elemente componente de bază ale instrumentului de evaluare"[598] în funcție de obiectivele de evaluare stabilite. O definiție a itemului[599] ar putea fi prezentată sub forma

Item = ***întrebare*** + ***formatul acesteia*** + ***răspunsul aşteptat***

Itemii se clasifică în mai multe categorii. Itemii obiectivi sunt cu alegere multiplă, dual şi pereche. Itemii subiectivi, cei care solicită un răspuns deschis, sunt rezolvările de probleme, eseul structurat şi eseul nestructurat. Itemii semiobiectivi se împart în itemi cu răspuns scurt, itemi de completare şi întrebări structurate.

[598] SERVICIUL NAȚIONAL DE EVALUARE ŞI EXAMINARE**, Evaluarea curentă şi examenele**. Ghid pentru profesori (coord. Stoica A.), ProGnosis, Bucureşti, 2001, p. 95

[599] idem

Testele de tip grilă se alcătuiesc pe baza itemilor obiectivi care solicită din partea celui evaluat alegerea unui răspuns corect dintr-o serie de variante propuse. Printre caracteristicile[600] generale ale acestor itemi, amintim:

▪ acoperă un spectru larg de obiective de evaluare şi de elemente de conținut într-un interval de timp relativ scurt
▪ în comparație cu alte tipuri de itemi pot fi corectați şi notați în mod obiectiv
▪ posibilitățile de a se comite unele erori sunt foarte reduse
▪ sunt relativ uşor de administrat, corectat şi notat

Itemii obiectivi au un singur răspuns corect, nu există răspunsuri parțial corecte. În acest context dispare subiectivismul profesorului evaluator. Testele grilă date la concursul de titularizare intră în categoria cu alegere multiplă. Itemii cu alegere multiplă pot fi folosiți pentru orice disciplină de examen, sunt uşor de corectat şi acoperă un spectru larg al conținuturilor testate.

Prezentăm câteva reguli de scriere a itemilor cu alegere multiplă după Thomas M. Haladyna[601] în ceea ce priveşte conținutul, formatul, scrierea rădăcinii.

În privința conținutului:

- fiecare item trebuie bazat pe ceva important
- se acordă atenție nivelului mai înalt de gândire în detrimentul memorizării
- se evită cunoştințele foarte generale
- se evită sugerarea unor indicații pentru răspunsul corect
- se evită itemii capcană

În privința formatului:

- se alege un anumit format care să fie comun tuturor itemilor
- se scrie itemul vertical şi nu orizontal
- scrierea afirmației de început (rădăcinii)
- indicațiile date în rădăcină trebuie să fie clare
- rădăcina itemului se scrie la afirmativ
- se impune evitarea repetiției în fiecare opțiune
- ideea centrală se include în rădăcină şi nu în opțiuni

Scrierea opțiunilor

- răspunsul corect trebuie să fie cuprins doar într-una din opțiuni
- este recomandabil să fie un singur răspuns corect
- lungimea opțiunilor să fie aproximativ egală toți distractorii[602] să fie plauzibili.

Unii cercetători susțin că sunt binevenițiitemii cu mai multe opțiuni, deoarece s-ar reduce posibilitatea de ghicire. Alții consideră că trebuie folosite doar două sau trei opțiuni, deoarece ghicitul este nesemnificativ în teste cu peste 10 itemi.

---

[600] ibid. p.98

[601] HALADYNA, T. M., **Writing Test Items to Evaluate Higher Order Thinking**. Allyn and Bacon, Boston, 1997

[602] distractorii sunt opțiuni de răspuns incorect

7. Propuneri de teste tip grilă la

Didactica religiei

1. Documentele şcolare, care stabilesc pentru fiecare disciplină din planul de învăţământ obiectivele instructiv-educative, conţinuturile fundamentale de ordin teoretic, experimental şi aplicativ, oferind orientări metodologice generale pentru realizarea acestora, sunt:

a. proiectele de lecţie b. programele şcolare

c. planificări anuale d. manualele şcolare

2. Principiul potrivit căruia profesorii trebuie să adapteze obiectivele, conţinuturile şi strategiile zonei proxime a dezvoltării elevilor este:

a. principiul intuiţiei

b. principiul însuşirii temeinice a cunoştinţelor

c. principiul accesibilităţii cunoştinţelor

d. principiul eclesiologic

3. În alegerea metodelor didactice profesorul de religie respectă principiul:

a. învăţării active şi conştiente b. dezvoltării

c. eclesiologic d. hristologic

4.Mijloacele de învăţământ se aleg pe baza:

a. sistemului de notare folosit

b. resurselor materiale existente în şcoală

c. sugestiilor venite din partea părinţilor

d. corelării cu metodele didactice, astfel încât să asigure un grad optim de participare a elevilor

5.Problematizarea ca metodă didactică are scopul de a:

a. stimula efortul personal al elevilor în surprinderea diferitelor relaţii între cunoştinţele dobândite anterior şi noile cunoştinţe şi aflarea unei soluţii

b. ierarhiza şi clasifica elevii potrivit capacităţilor cognitive

c. realiza obiectivele lecţiei la nivel minim

d. de a dezvolta capacitatea de comunicare în scris

6.A operaţionaliza obiectivele unei lecţii înseamnă

a. a preciza principiile didactice şi catehetice ale religiei

b. a defini obiectivele cadru ale predării religiei

c. a preciza comportamentul observabil şi măsurabil ce urmează a fi demonstrat de către elevi în finalul unei secvenţe de instruire, stabilind condiţiile învăţării şi criteriile de performanţă

d. a aplica metoda meditaţiei religioase

7.Scopul formativ prioritar al educaţiei religioase în şcoală constă în:

a. atragerea cât mai multor tineri spre o anumită religie

b. dezvoltarea capacităţii de interpretare a textului biblic

c. educarea invenţiei şi inovaţiei în domeniul doctrinelor religioase

d.dezvoltarea unor facultăţi sufleteşti ale omului în vederea desăvârşirii şi mântuirii

8.Obiectivele operaţionale ale lecţiei de religie sunt urmărite:

a. pe parcursul unei activităţi didactice

b. la trecerea de la o treaptă de învăţământ la alta

c. în cadrul realizării unui parteneriat social

d. în cadrul realizării inspecţiei de management instituţional

9.Lucrarea Educaţia morală şi religioasă în şcoala românească (Bucureşti, 1937) aparţine lui:

a. George G. Antonescu b. Pr. Prof. Dumitru Călugăr

c. Vasile Băncilă d. Pr. Mihai Bulacu

10.Mediul educaţional care are funcţii biologice, psihologice, sociale, economice, culturale şi morale este:

a. Biserica b. mass-media
c. familia d. şcoala

11.Evaluarea continuă presupune:

a. verificări la începutul programului de instruire
b. verificări sistematice pe parcursul procesului didactic, pe secvenţe relativ mici de conţinut, a tuturor elevilor şi asupra întregului conţinut esenţial
c. verificări parţiale încheiate cu aprecieri de bilanţ asupra rezultatelor
d. verificări prin sondaje în rândul elevilor la intervale mai mari de timp

12.Ansamblul de procese şi operaţii de anticipare a desfăşurării unei activităţi didactice care-i asigură acesteia un caracter sistematic, raţional şi în consecinţă o eficienţă sporită îl reprezintă:

a. proiectarea didactică b. evaluarea şcolară
c. curriculum-ul d. strategiile didactice

13.Argumentarea ca metodă didactică folosită în ora de religie:

a. prezintă caracteristicile exterioare tipice unor procese şi fenomene religioase
b. formează şi întăreşte convingerile despre adevărurile religioase
c. stimulează creativitatea elevului
d. expune fapte şi întâmplări reale din istoria mântuirii

14. Obiectele de cult utilizate în predarea religiei conduc la:

a. raţionalizarea timpului afectat unei lecţii
b. formarea unor deprinderi motrice
c. realizarea unor obiective informativ-demonstrative
d. folosirea raţională a mijloacelor de evaluare

15.Scopul principal al educaţiei religioase este:

a. slujirea intereselor Bisericii
b. achiziţionarea unor noţiuni referitoare la doctrina şi istoria Bisericii primare
c. îmbogăţirea cunoştinţelor de cultură generală a elevilor
d. formarea unor capacităţi de a gândi şi a acţiona în spiritul normelor creştine în vederea mântuirii

16. Funcţia de diagnoză a evaluării oferă date despre:

a. rezultatele, factorii şi situaţiile care au condus la obţinerea lor
b. rezultatele propriu-zise ale elevilor
c. judecăţile de valoare cu care sunt asociate rezultatele elevilor
d. valorificarea rezultatelor

17.Evaluarea sumativă se realizează:

a. în mod continuu
b. la finalul unei activităţi didactice
c. la sfârşitul unei perioade mai lungi de studiu
d. atunci când se are în vedere organizarea unui proces didactic ulterior

18.Verificarea orală frontală se realizează prin:

a. formularea unei întrebări adresate întregii clase, după care este nominalizat elevul care va răspunde
b. nominalizarea unui elev care va răspunde, după care se adresează întrebarea
c. nominalizarea a doi sau trei elevi, după care se vor formula întrebări
d. formularea a două sau trei întrebări adresate întregii clase, după care vor fi nominalizaţi elevii pentru răspuns

19.Pe parcursul orelor de religie la nivel liceal atunci când se ivesc unele divergenţe de opinie cu privire la o anumită problemă de facură religioasă, profesorul:

a. va reprima ideea rebelă şi divergentă
b. va arăta respect faţă de preopinent şi faţă de opiniile acestuia, dar va preciza cu claritate punctul de vedere al Bisericii
c. îi va spune elevului că abordezază respectiva problemă dintr-o perspectivă greşită

d. va evita crearea situațiilor problemă şi va adopta un comportament de impunere

20.Potrivit O.G. nr. 36/1977, pentru modificarea şi completarea Legii Învățământului 84/1995, art 9(1), Planurile cadru includ Religia ca disciplină şcolară, parte a trunchiului comun, aria curriculară Om şi societate, la nivel:

a. primar, gimnazial, liceal şi profesional b. primar şi gimnazial
c. primar, gimnazial şi liceal d. gimnazial şi liceal

21.Principiile procesului de învățământ exprimă:

a. reguli restrictive impunând anumite constrângeri
b. directive ale instituțiilor educative
c. reglementări ale factorilor de conducere la nivel local şi național
d. legități care orientează organizarea procesului de învățământ

22.Forma de organizare a activităților educative care nu se desfăşoară în afara orei de clasă este

a. cercul ştiințific b. excursia
c. lecția d. vizita

23.Prin observarea curentă profesorul de religie urmăreşte:

a. modul în care elevii participă la realizarea orei de religie, îşi însuşesc cunoştințele şi totodată le pun în practică
b. cantitatea cunoştințelor de cultură generală, a cunoştințelor de catehism şi morală creştină
c. volumul cunoştințelor asimilate de către elevii emotivi
d. progresele făcute de elevii capabili de performanță

24.Prin metoda inductivă comunicarea, asimilarea şi verificarea cunoştințelor se face plecând

a. de la întreg spre descompunerea acestuia spre părțile componente
b. de la abstract la concret c. de la concret la abstract
d. de la părțile componente spre compunerea întregului

25.Chestionarul intră în categoria metodelor de

a. cercetare ştiințifică b. evaluare
c. comunicare scrisă d. stimulare

26.Operaționalizarea obiectivelor educaționale la disciplina Religie se realizează la nivelul

a. ciclului curricular b. ariei curriculare *Om şi societate*
c. disciplinei d. lecției, unității de învățare (capitolului)

27.Ca metodă de învățământ folosită în predarea-învățarea religiei expunerea-prelegere se defineşte prin

a. interpretare consacrată, feedback crescut, timp nedefinit
b. stimularea dialogului şi a feedback-ului, evaluare imediată, relație afectivă şi motivantă cu elevii
c. volum informațional mare, oralitate, explicație argumentativă, timp determinat
d. ansamblul de modalități de lucru bazate pe reguli şi proceduri specifice gândirii algoritmice

28.Fiind integrată în procesul de învățământ, evaluarea nu îndeplineşte una dintre următoarele grupuri de funcții

a. de conexiune inversă, diagnostică şi prognostică
b. explicativă, demonstrativă şi creativă
c. de control, motivațională şi de optimizare
d. de selecție, certificare şi orientare şcolară

29.Manualul de religie ca instrument de lucru pentru elevi şi profesori, îndeplineşte cel puțin trei funcții principale:

a. de structurare didactică a conținutului, de informare şi de orientare a studiului elevului
b. de organizare, selecție şi evaluare a conținuturilor religioase
c. de exersare a unor deprinderi ale elevilor, de exemplificare şi evaluare
d. de învățare, imitare şi evaluare a modelelor studiate

30.La religie stabilirea tipului de lecție se face în funcție de:

a. timpul disponibil alocat prin orarul clasei respective
b. caracteristicile climatului specifice disciplinei religie
c. grupul mijloacelor de învățământ aferent religiei şi disponibil în unitatea şcolară
d. obiectivele şi natura sarcinii didactice de bază

Grilă de verificare: didactica religiei

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.	13.	14.	15.
b	c	a	d	a	c	d	a	a	c	b	a	b	c	d

16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
a	c	a	b	a	d	c	a	a	b	d	c	b	a	d

8. Propuneri de teste tip grilă la Didactică[603]

1.Obiectivele educaţionale, ca enunţuri cu caracter finalist

a. indică strategiile didactice şi modul de organizare a activităţii
b. vizează intenţia de a produce o anumită schimbare în sistemul personalităţii elevului
c. asigură reuşita şcolară a elevului
d. sunt dependente strict de relaţia învăţător-elev

2.Metoda algoritmizării, spre deosebire de exerciţiu are ca specific

a. respectarea strictă a ordinii operaţiilor care conduc la rezolvarea sarcinii de lucru
b. necesitatea cunoaşterii structurii, valorii şi limitelor sarcinii de lucru
c. necesitatea explicării şi demonstrării prealabile a operaţiilor şi procedeelor
d. necesitatea activităţii independente în rezolvarea unor sarcini

3.Derivarea obiectivelor operaţionale de către profesor se face în ordinea

a. obiective specifice, obiective operaţionale, obiective generale, scopuri
b. scopuri, obiective specifice, obiective generale, obiective operaţionale
c. obiective operaţionale, obiective specifice, scopuri, obiective generale
d. scopuri, obiective generale, obiective specifice, obiective operaţionale

4.Sursa fundamentală de constituire a conţinutului învăţământului este:

a. munca
b. practica educaţională
c. cunoaşterea umană
d. aptitudinile şi limba maternă

5.Dimensiunile idealului educaţional sunt

a. dimensiunea psihologică, pedagogică şi estetică
b. dimensiunea socială, pedagogică şi economică
c. dimensiunea pedagogică, psihologică şi socială
d. dimensiunea psihologică, economică şi culturală

6.Finalitatea unui complex de acţiuni educative determinate care urmează să se materializeze după un interval de timp mai îndelungat vizează

a. scopul educaţional b. performanţa
c. obiectivele educaţionale d. idealul educaţional

7.Funcţia educaţiei care asigură conţinutul acesteia este

a. dezvoltarea conştientă şi progresivă a potenţialului biologic şi psihologic a persoanei
b. pregătirea omului pentru integrarea activă în societate
c. selectarea, prelucrarea şi transmiterea valorilor de la societate la persoană
d. orientarea axiologică a procesului de învăţământ

8.Expresia nivelului de realizare a unei sarcini de învăţare este

a. competenţa b. tabelul de specificaţii
c. performanţa d. derivarea

9.Trecerea treptată de la nivelul finalităţilor, scopurilor şi obiectivelor generale la conceperea şi formularea obiectivelor operaţionale se numeşte

a. derivare b. proiectare didactică
c. tabel de specificare d. contextualizare

10.Funcţiile metodelor de învăţământ sunt

a. normativă, procedurală, relaţională
b. cognitivă, formativă, instrumentală şi normativă

---

[603] Itemii au fost preluaţi şi adaptaţi după *MEC, Test grilă, Concursul de ocupare a catedrelor vacante din învăţământul preuniversitar*, 16-17 iulie 2003, Pedagogie, MEC, *Probă scrisă la Pedagogie*, clasa a XII-a, Examen de bacalaureat, 2003 şi MEC, *Probă scrisă la Pedagogie preşcolară şi şcolară*, clasa a XIII-a, Examen de bacalaureat, 2003

c. de comunicare, cercetare, orientare şi tehnică
d. evaluativă, de dezvoltare şi ameliorativă

11.Formele fundamentale ale educaţiei după criteriul instituţionalizării sunt

a. formală, nonformală, informală
b. formală, ecologică, economică
c. formală, incidentală, antreprenorială
d. integrată, formală, nonformală

12.Obiectivele educaţionale, în cadrul procesului de învăţământ îndeplinesc următoarele funcţii de bază

a. axiologică, anticipativă, organizatorică, reglatorie şi de evaluare
b. orientativă, explicativă şi motivaţională a conduitei profesorului
c. comunicativă şi stimulativă a creativităţii elevului şi profesorului
d. de dezvoltare a competenţelor şi formare a atitudinilor la elevi

13.Deziderateleeducaţiei intelectuale sunt

a. formarea intelectuală şi informarea intelectuală
b. respectarea particularităţilor de vârstă şi informarea intelectuală
c. respectarea particularităţilor de vârstă şi formarea intelectuală
d. dezvoltarea proceselor cognitive şi informarea intelectuală

14.Totalitatea instituţiilor de învăţământ corelate funcţional şi organizate pe baza anumitor normative în care se realizează educarea tinerei generaţii formează

a. teoria educaţiei b. didactica
c. procesul de învăţământ d. sistemul de învăţământ

15.Termenul de curriculum se referă la interdependenţa dintre

a. conţinuturi, strategii, proiectarea activităţii didactice
b. obiective, conţinuturi, strategii de predare-învăţare
c. pedagogie, filozofia educaţiei şi societate
d. obiective, principiile didactice, conţinuturi

16.Forma evaluării care însoţeşte procesul didactic pas cu pas este

a. sumativă b. iniţială
c. formativă d. finală

17.Conform teoriei behavioriste criteriul cel mai concret al performanţei în educaţie este

a. comportamentul b. învăţarea
c. strategia didactică d. evaluarea

18.Dintre enunţurile următoare cel care se referă la educaţia permanentă este

a. educaţia a apărut odată cu omul
b. educaţia îşi proune să pregătească oamenii pentru societate
c. educaţia îşi propune să pregătească oamenii pentru viaţă
d. educaţia este o acţiune care se exercită asupra omului indiferent de vârstă

19.Complexul de operaţii succesive de trecere de la abstract la concret, precum şi precizarea indicatorilor prin care o activitate dobândeşte caracteristica de a fi concretă defineşte

a. performanţa b. operaţionalizarea
c. derivarea d. competenţa

20.Specificarea competenţelor în cadrul operaţionalizării obiectivelor educaţionale se referă la

a. precizarea condiţiilor de realizare
b. specificarea comportamentului final
c. delimitarea capacităţilor intelectuale
d. precizarea nivelului de performanţă

21.Algoritmizarea, ca metodă de învăţământ, se defineşte prin următorul set de caracteristici fundamentale

a. aflarea unor căi de soluţionare

b. succesiune de proceduri deschise, creative şi pragmatice
c. scheme procedurale, realizate într-o ordine stabilită, modele de gândire şi de acţiune eficientă
d. probleme noi, control didactic frontal, situaţii noi

22.În procesul de învăţământ euristica are semnificaţia esenţială de

a. strategie nestandardizată de descoperire şi rezolvare a problemelor nestructurate
b. procedeu de rezolvare tipică a unor dificultăţi de memorare
c. grupaj de strategii standardizate
d. set de modalităţi de lucru bazate pe procedee specifice gândirii algoritmice

23.Procesul de învăţământ presupune

a. acţiune şi interacţiune b. acţiune întâmplătoare
c. dirijare şi execuţie d. acţiune unilaterală

24.Înţeleasă ca proces, învăţarea şcolară presupune din partea elevului

a. receptarea a tot ceea ce i se predă
b. învăţarea a ceea ce i se transmite
c. participare activă, investigare, elaborare şi reelaborare
d. redarea noţiunilor şi formulărilor acumulate anterior

25.Învăţarea şcolară este definită

a. ca proces, ca produs şi ca funcţie de unii factori
b. ca produs al activităţii didactice
c. în funcţie de factori diverşi
d. numai ca produs

26.Expresia nivelului de realizare a unei sarcini educative este dată de

a. performanţă şi produs b. produs
c. derivare d. pragmatism

27.Evaluarea rezultatelor şcolare se face prin următoarele operaţii principale

a. conceperea probei de evaluare, descrierea şi aplicarea acesteia
b. verificarea, precizarea şi remedierea unor greşeli
c. măsurarea, interpretarea şi aprecierea rezulatelor, adoptarea unor decizii de optimizare
d. constatarea şi interpretarea rezultatelor

28.Curriculum Naţional se concretizează în următoarele documente şcolare

a. metodologii, planuri cadru şi planificări
b. planul cadru de învăţământ, programele şi manualele şcolare
c. planul cadru de învăţământ, manualele şcolare, manualele alternative
d. programele analitice şi planul cadru de învăţământ

29.În cadrul procesului de învăţământ, modularitatea vizează

a. organizarea clasei
b. organizarea activităţilor de evaluare
c. structura anului şcolar şi conceperea programei calendaristice anuale
d. organizarea conţinuturilor învăţării

30. Principalele tipuri de relaţii profesor - elev sunt relaţiile de

a. comunicare, de conducere şi socio-afective
b. instruire, de structurare şi de dirijare
c. democratice, de îndrumare şi de dirijare
d. comunicare şi transmitere de informaţii

31.Programa şcolară este elaborată pentru

a. disciplinele din trunchiul comun
b. anumite grupuri de discipline
c. fiecare disciplină de învăţământ
d. toate disciplinele unui an de studiu

32.Planul de învăţământ pentru gimnaziu grupează disciplinele pe

a. discipline principale şi secundare

b. cicluri curriculare
c. domenii practice şi teoretice
d. arii curriculare

33.Lucrările practice sunt incluse în categoria metodelor de

a. învățare prin acțiuni concrete
b. aprofundare directă a fenomenelor
c. abordare indirectă prin intermediul unor substituții
d. învățare simulată

34.Învățarea activă presupune

a. receptarea unor cunoştinţe gata făcute
b. atitudine efectivă din partea elevului
c. memorarea prin repetiție
d. implicarea elevului în activitățile de formare şi deprindere

35.Ca document oficial, planul de învățământ include

a. legități şi principii educaționale
b. strategii de predare-învățare-evaluare
c. disciplinele studiate şi numărul de ore alocat pentru fiecare într-un anumit tip de învățământ
d. obiectivele educaționale şi planificările activităților didactice pe an de studiu

36.În România planurile de învățământ sunt concepute şi aprobate la nivelul

a. catedrelor de specialitate din unitățile şcolare
b. Ministerului Educației, Cercetării şi Tineretului
c. inspectoratelor şcolare
d. unităților şcolare

37.Relațiile sociale şi psihice într-o clasă de elevi sunt

a. de intercomuniune b. afinitate şi dirijare
c. de intrecunoaştere, inercomuniune, socioafective şi de influențare
d. de cooperare, influențare şi negociere

38.Din perspectiva psihologiei educaționale atitudinile sunt

a. formate din elemente înnăscute
b. formate ca rezultat al educației, experienței individuale şi sociale
c. dobândite prin elementele învățate
d. dobândite din elementele învățate şi moştenite

39.Din categoria metodelor alternative de evaluare fac parte

a. portofoliul şi proiectul b. probele orale şi practice
c. probele scrise şi portofoliul d. autoevaluarea şi probele orale

40.Din categoria metodelor de transmitere şi însuşire a cunoştinţelor fac parte cele de

a. comunicare orală şi scrisă b. învățare prin acțiune
c. explorare şi descoperire c. comunicare orală, scrisă şi explorare

41.Un enunț care poate fi testat despre o relație între mai multe variabile se defineşte ca

a. teorie b. ipoteză
c. model d. paradigmă

42.Din perspectiva psihologiei şcolare, creativitatea este percepută ca

a. flexibilitate, fantezie şi adaptare
b. atitudine pozitivă, afecțiune şi implicare
c. potențialitate, proces, produs şi profil de personalitate
d. inteligență, inventivitate şi imaginație

43.Temperamentul, ca structură de personalitate se corelează cu

a. stilul, forma şi dinamica neurobiologică a psihicului uman
b. calitățile şi performanțele inteligenței umane
c. trăsăturile de caracter şi profilarea lor
d. calitățile şi structurile aptitudinale

44.În categoria itemilor obiectivi intră şi itemii de tip
a. alegere duală, alegere multiplă, eseu
b. alegere dublă, eseu nestructurat
c. eseu structurat, rezolvarea de probleme
d. alegere multiplă, pereche, alegere duală

45.După Jean Piaget, învățarea umană
a. se întemeiază pe echilibru şi interacțiunea dintre asimilare şi acomodare
b. este un proces mai elaborat decât cel al dezvoltării
c. se realizează în trepte în funcție de progresul gândirii
d. se organizează printr-o utilizare mediativă a lucrurilor

46.Dintre enunțurile următoare este formulat corect ca obiectiv operațional
a. elevii să descrie, pe baza anumitor figuri, o caracteristică a evoluției fenomenelor înregistrate
b. elevii să asimileze cunoştințele necesare rezolvării unui exercițiu
c. cadrul didactic să evalueze nivelul de memorare al elevilor
d. cadrul didactic să demonstreze elevilor modul de rezolvare al unui exercițiu

47.Proiectarea instruirii constă în
a. conceperea şi asigurarea modularității în învățământ
b. anticiparea unei activități didactice
c. realizarea sarcinilor specifice unei discipline
d. conceperea şi aplicarea strategiilor de evaluare

48.În procesul educațional predarea, învățarea şi evaluarea sunt activități
a. interdependente şi integrate organic
b. succesive şi dependente
c. de observare şi constatare
d. paralele, fără conexiuni directe

49.Evaluarea curentă a elevilor se referă la evaluarea realizată de către
a. director, prin asistență sistematică la ore
b. inspectorul de specialitate la clasă
c. profesor, zi de zi, la clasă
d. profesor, la finalul fiecărui semestru

50.În România sistemul educațional cuprinde următoarele nivele
a. preşcolar, primar, gimnazial, liceal, educație continuă
b. preşcolar, primar, gimnazial, liceal, universitar, postuniversitar
c. preşcolar, primar, gimnaziu, arte şi meserii, liceal superior
d. preşcolar, primar, gimnazial, liceal, postliceal, superior, educație permanentă

Grilă de verificare: didactică

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
b	a	d	c	c	b	c	c	a	b

11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.
a	a	a	d	b	c	a	d	b	c

21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.
c	a	a	c	a	a	c	b	d	a

31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.
c	d	a	d	c	b	c	b	a	a

41.	42.	43.	44.	45.	46.	47.	48.	49.	50
b	c	a	d	a	a	b	a	c	d

9. Propuneri de teste tip grilă la Religie[604]

1.Reşedinţa Mitropoliei Moldovei a fost la întemeiere în oraşul

a. Chilia b. Roman c. Suceava d. Rădăuţi

2.Mitropoloia Moldovei a fost recunoscută în anul

a. 1386 b. 1401 c. 1421 d. 1414

3.Textul biblic de la Deuteronom 18,15: Prooroc din mijlocul tău şi din fraţii tăi ca şi mine va ridica Domnul Dumnezeul tău; pe Acela să-L ascultaţi se referă la

a. Moise b. Daniel c. Mântuitorul d. Ioan Botezătorul

4.Textul biblic de la Ioan 15, 26: Iar când va veni Mângâietorul, pe Care Eu Il voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul adevărului, Care din Tatăl purcede, Acela va mărturisi despre Mine. Prin expresia pe Care Eu Il voi trimite vouă de la Tatăl se înţelege

a. Tatăl şi Fiul sunt de o fiinţă

b. Duhul Sfânt purcede de la Tatăl şi de la Fiul

c. Deofiinţimea Tatălui şi a Fiului

d. Trimiterea în Timp a Duhului Sfânt în lume în ziua de Cincizecime

5.Sfântul Apostol Pavel numeşte Legea lui Moise umbra bunurilor viitoare în Epistola

a. Evrei 10, 1 b. Romani 1, 16 c. Romani 3, 28 d. Galateni 2, 16

6.Proorocul care vesteşte Naşterea Mântuitorului în Betleemul Iudeii este

a. Isaia 49, 5 b. Ioil 3, 1 c. Ieremia 23, 5 d. Miheia 5, 1

7.Expresia dreptarul învăţăturilor sănătoase (II Tim. 1,13), se referă la

a. preoţia sacramentală b. Sfânta Biserică

c. Sfânta Tradiţie d. Sfinţii Apostoli

8.Sinodul de la Calcedon a definit unirea ipostatică a firilor din persoana Mântuitorului Hristos, în chip

a. neamestecat, neschimbat, neîmpărţit, nedespărţit

b. comunicarea reciprocă fără ipostas

---

[604] Unii itemi au fost preluaţi şi adaptaţi după *M.E.C., Test grilă, Concursul de ocuparea a catedrelor vacante din învăţământul preuniversitar*, 16-17 iulie 2003, Religie Ortodoxă şi *M.E.C. Probă scrisă la Dogmatică şi Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, clasa a XIII-a, Examen de bacalaureat, 2003

c. fiecare fire are ipostas propriu

d. firile se întrepătrund, dar nu comunică

9. O consecință a unirii ipostatice este comunicarea însuşirilor, aceasta presupune că

a. firea omenească a fost adusă la perfecțiune prin întruparea Mântuitorului

b. Mântuitorului I se cuvine o singură închinare, atât după natura Sa dumnezeiască cât şi după natura Sa omenească

c. lucrările Mântuitorului sunt lucrări divino-umane

d. firii dumnezeieşti i se atribuie însuşirile omeneşti; firii omeneşti i se atribuie însuşirile dumnezeieşti; prin această comunicare cele două firi nu se schimbă

10.Adaosul filioque a fost impus oficial pentru prima dată, în anul

a. 510 b. 589 c. 850 d. 1054

11.La începutul anului 1865 Alexandru I Cuza a acordat titlul de primat al României Mitropolitului

a. Melchisedec b. Nifon al Ungrovlahiei

c. Calinic de la Cernica d. Calinic Miclescu

12.În Arhiepiscopia Sibiului, spre sfârşitul arhipăstoririi lui Andrei Saguna funcționau ca şcoli confesionale un număr de

a. aproximativ 500 de şcoli b. 650 de şcoli

c. 800 de şcoli d. 845 de şcoli

13.Mărturisirea ortodoxă a lui Petru Movilă a fost aprobată de Sinodul de la Iaşi în anul

a. 1641 b. 1642 c. 1643 d. 1670

14.Primul Mitropolit al Tării Româneşti a fost

a. Neofit b. Iachint c. Hariton d. Grigore Țamblac

15.Tertulian aminteşte ținuturile dacilor ca fiind cele în care stăpâneşte Hristos în lucrarea

a. Impotriva iudeilor b. Despre Apostoli

c. Comentariul 39 de la Evanghelia de la Matei

d. Dialogul cu iudeul Trifon

16.Bazele erei creştine au fost puse de

a. Episcopul Bretanion b. Sfântul Ioan Casian

c. Dionisie Exiguul d. Papa Grigorie cel Mare

17.Impăratul Iustinian a înființat Arhiepiscopia Justiniana Prima. Aceasta a funcționat între anii:

a. 495-530 b. 517-602 c. 535-602 d. 535-641

18. În vederea asigurării pazei în provincia Dacia, romanii au adus mai multe unități militare. Legiunea V Macedonica a fost aşezată la

a. Potaissa b. Napoca c. Porolissum d. Apulum

19.Primul succesor al Episcopului Vetranion la Episcopia Tomisului a fost

a. Teodosie b. Gherontie c. Paternus d. Teotim I

20.Textul biblic: El a intrat o singură dată în Sfânta Sfintelor, nu cu sânge de țapi şi de viței, ci cu însuşi sângele Său aparține

a. Sf. Evanghelist Marcu b. Sf. Apostol Petru

c. Sf. Apostol Pavel d. Sf. Evanghelist Matei

21.În predica de pe munte Mântuitorul spune: să nu socotiți că am venit să stric Legea sau proorocii; n-am venit să stric ci să împlinesc (Matei 5, 17). Prin aceste cuvinte, Mântuitorul Iisus Hristos

a. afirmă că a venit vremea ca Legea Veche să fie înlocuită

b. anulează veridicitatea Legii Vechi

c. fixează atitudinea față de Legea Veche

d. învață că Legea Veche este depăşită

22.Expresia şi întru această voință suntem sfințiți prin jertfa trupului lui Hristos, o dată pentru totdeauna ... căci printr-o singură jertfă adusă, i-a adus la veşnică desăvârşire pe cei ce se sfințesc aparține

a. Sf. Evanghelist Ioan b. Sf. Apostol Pavel

c. Sf. Apostol Iacob d. Sf. Evanghelist Matei

23.Aseitatea este atributul lui Dumnezeu care exprimă

a. existența de la Sine şi prin Sine b. veşnicia lui Dumnezeu

c. atotputernicia lui Dumnezeu d. Dumnezeu este atemporal şi aspațial

24.Textul: Că la Dumnezeu nimic nu este cu neputință exprimă atotputernicia lui Dumnezeu şi se găseşte la

a. Romani 6, 9 b. Faptele Ap. 1, 11

c. Luca 1, 37 d. Ioan 15, 5

25.Catafatismul este cunoaşterea lui Dumnezeu prin

a. Afirmație b. calea naturală

c. calea supranaturală d. inspirație

26.Expresia Trei lucruri sunt în Dumnezeu, Ființa, lucrarea şi ipostasurile dumnezeieşti ale Sfintei Treimi aparține

a. Sf. Apostol Pavel b. Sf. Grigore Palama

c. Sf. Grigore de Nisa d. Părintelui D. Stăniloae

27.Spiritualitatea este un atribut al lui Dumnezeu şi face parte din atributele

a. Morale b. Principale

c. Naturale d. Intelectuale

28.Congruismul, tomismul şi molinismul, ca teorii care definesc raportul dintre natură şi har au fost formulate

a. în Biserica Protestantă b. de către Martin Luther

c. în Biserica Ortodoxă d. în Biserica Romano-Catolică

29.Dogma Sfintei Treimi a fost formulată la Sinoadele

a. Sinodul I Ecumenic de la Niceea 325

b. Sinodul II Ecumenic de la Constantinopol 381

c. Sinodul I Ecumenic (Niceea 325) şi II Ecumenic (Constantinopol 381)

d. Sinodul IV Ecumenic de la Calcedon 451

30.Mărturisirile de credință fac parte din

a. Vechiul Testament b. Noul Testament

c. Documentele Sfintei Tradiții

d. Scrieri din perioada apostolică

31.Antropologia creştină cercetează şi defineşte

a. crearea omului b. personalitatea şi moralitatea omului

c. constituția omului d. originea, constituția şi menirea omului

32.Instituirea Tainei Botezului este redată în

a. Matei 3, 11 b. Matei 3, 15

c. Matei 28, 19 d. Luca 24, 49

33.Expresia Şi a făcut Dumnezeu pe om după chipul Său Facerea 1, 27 este interpretată de Sfinții Părinți ca definind

a. partea spirituală, rațiunea, voința şi sentimentul

b. asemănarea omului cu Dumnezeu

c. dihotomismul naturii umane

d. perfecțiunea dată omului la creație

34.Textul biblic Sunt încă şi alte multe lucruri pe care le-a făcut Iisus, care, dacă s-ar fi scris cu de-amănuntul, cred că lumea aceasta n-ar cuprinde cărțile ce s-ar fi scris este redat la

a. Ioan 21, 25 b. I Petru 1, 1

c. Luca 24, 55 d. Faptele Apostolilor 2, 22

35.Virtutea care decurge din înțelepciune este

a. Libertatea b. Dreptatea

c. Prevederea d. Hărnicia

36.Avortul este considerat a fi o crimă de către Biserică. Primul dintre scriitorii creştini care apreciază că avortul constituie o crimă este

a. Sf. Ioan Gură de Aur b. Fericitul Augustin

c. Tertulian d. Sf. Grigorie de Nazianz

37.Monofizitismul şi adopționismul sunt erezii referitoare la

a. divinitatea Mântuitorului b. omenitatea Mântuitorului

c. unirea ipostatică a celor două firi în persoana lui Iisus Hristos

d. chenoza Mântuitorului

38.Cel mai mare număr de credincioşi îl are

a. Patriarhia Ecumenică b. Biserica Ortodoxă Română

c. Biserica Ortodoxă din Ucraina d. Biserica Ortodoxă Rusă

39.Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a reactivat vechea Mitropolie a Basarabiei în anul

a. 1990 b. 1991 c. 1992 d. 1994

40.În Biserica Ortodoxă Română, după anul 1989 au fost înființate şi reactivate unele eparhii. Printre cele reactivate se numără

a. Eparhia Maramureşului şi Sătmarului

b. Eparhia Harghitei şi Covasnei

c. Eparhia Râmnicului

d. Eparhia Sloboziei şi Călăraşilor

Grilă de verificare: religie

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
c	b	c	d	a	d	c	a	d	b

11.	12.	13.	14.	15.	16.	17	18	19	20
b	c	b	b	a	c	c	a	b	c

21	22	23	24	25	26	27	28	29	30
c	b	a	c	a	b	c	d	c	c

31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.
d	c	a	a	c	c	c	d	c	a

XII. EVALUAREA PRIN INSPECŢIA ŞCOLARĂ

După 1989 reformele din societatea românească s-au derulat şi în ceea ce priveşte actul educațional. Şcoala funcționează astăzi într-o societate democratică, fiind o instituție furnizoare de servicii către societate în ansamblul său. Şcoala ca furnizoare de servicii este întreținută de către societate. Este firesc ca societatea, prin instituțiile abilitate să radiografieze şi să cuantifice modul în care şcoala îşi îndeplineşte atribuțiile.

În cadrul managementului educațional "asumarea inteligentă a răspunderii de a judeca valoric activitățile din învățământ presupune o instrumentare tehnică"[605], prin mijloace şi procedee specifice. Totalitatea mijloacelor şi procedeelor de verfificare şi îndrumare în învățământ definesc inspecția şcolară.

Reformarea învățământului românesc determină schimbări şi în domeniul inspecției şcolare. În învățământul tradițional inspecția şcolară se realiza mai mult "pe coordonate proprii celor care inspectează, permițând emiterea unor judecăți de valoare privind demersul didactic"[606]. Vechiul model de inspecție era conceput pentru un sistem educațional centralizat "caracterizându-se prin accentul pus pe controlul de tip birocratic"[607]. Cei care realizau inspecția făceau o radiografiere a situației, dădeau unele recomandări care trebuiau îndeplinite pe cale ierarhică. Sintetizând, putem afirma că inspecția viza doar activități de control şi mai puțin activități de îndrumare.

Pentru personalul didactic aflat la început de carieră activitățile de îndrumare sunt extrem de necesare. Dacă îndrumarea este făcută cu competență, este oportună, consecventă, colegială. Restructurarea metodologiei de realizare a inspecției şcolare a început odată cu reforma în învățământ, încă din anul 1990. Metodologia de realizare a inspecției şcolare a fost finalizată în 1998, când printr-un ordin al Ministerului Educației Naționale[608] s-a aprobat *Regulamentul de organizare şi desfăşurare a inspecției şcolare (RODIS)* şi *Metodologia de aplicare a Regulamentului de organizare şi desfăşurare a inspecției şcolare (MARODIS)*.

Noul regulament propune o nouă viziune asupra a ceea ce înseamnă inspecție şcolară, a scopurilor şi modalităților de realizare a ei. S-a trecut de la verificarea birocratică şi strict ierarhizată

---

[605] PLEŞA, A., *Inspecția şcolară*, în **Manual de management educațional pentru directorii unităților de învățământ**, Hiperboreea, Turda, 2000, p. 98

[606] idem

[607] MEC, **Management educațional pentru instituțiile de învățământ**, Institutul de Stiințe ale Educației, Bucureşti, 2001, p. 153

[608] *Ordinul Ministerului Educației Naționale nr. 4682* din 28.09.1998

la evaluarea calității activităților educative şi la sprijinirea unităților şcolare în interferența lor cu mediul social, cultural şi economic. După noul regulament, scopurile inspecției şcolare[609] sunt sprijinirea unităților şcolare şi a personalului didactic în îmbunătățirea activității, precum şi sprijinirea evaluării calității ofertei educaționale şi a nivelului de performanță atins de elevi, la nivel național, județean şi local, prin furnizarea către cei în drept a rapoartelor de inspecție.

Inspectorii vor face aprecieri asupra următoarelor aspecte[610]:

- Nivelul atingerii standardelor educaționale de către elevi;
- Modul în care şcoala sprijină şi încurajează dezvoltarea personală a elevilor, prin proiectul şcolii;
- Calitatea activității personalului didactic;
- Calitatea managementului şcolar şi eficiența cu care sunt folosite resursele;
- Calitatea aplicării curriculum-ului național, concepția şi aplicarea curriculum-ului local, calitatea activităților extracurriculare şi modul în care este realizat racordul între curriculum-ul național şi curriculum-ul local;
- Relațiile şcolii cu părinții;
- Relațiile şcolii cu comunitatea;
- Respectarea legislației în vigoare şi a regulamentelor;
- Atitudinea elevilor față de educația pe care le-o furnizează şcoala.

Se observă că procesul de inspecție al educației se centrează pe elev, "trece prin paleta de activități în care acesta este format inițial, încheindu-se firesc tot cu el"[611], cu atitudinea pe care elevul o are față de şcoală, față de educația care-i este furnizată de şcoală.

1. Nivelul atingerii standardelor educaționale de către elevi. Prin standard educațional se înțelege ceea ce ştiu, pricep şi pot să facă elevii, în urma activităților educative prestate de către profesor. La religie profesorii vor fi preocupați de dezvoltarea capacității elevilor de a se raporta la normele creştine şi preceptele creştine. Răspunsurile date de elevi trebuie să probeze abilitatea şi competența acestora în abordarea unor idei, întrebări, discuții, păreri personale cu privire la rolul şi locul religiei în viață şi societate. Este foarte important modul în care elevii reuşesc să transpună în viață anumite precepte ale moralei creştine. Didactica se defineşte "nu doar prin faptul cum elevii cunosc o anumită materie, ci mai ales la felul cum ei se îmbogățesc"[612], se desăvârşesc prin achiziționarea anumitor cunoştințe.

---

[609] SĂSĂRMAN, I., BREAZ, M., LOBONȚ, G., **Elemente de management educațional, Mediamira**, Cluj-Napoca, 1999, p. 147

[610] idem

[611] PLEŞA, A., op. cit., p. 100

[612] AEBLI, A. **Application à la didactique de la psychologie de Jean Piaget**, Delachaux, Niestlé SA, Neuchâtel, 1951, p. 2

Dicolo de memorarea unor cunoştinţe, profesorul de religie va fi preocupat de impactul predării religiei asupra elevilor, de participarea elevilor la slujbele Bisericii, de împărtăşirea elevilor cu Sfintele Taine, de formarea anumitor deprinderi de factură religioasă, cum ar fi postul, rugăciunea, altruismul.

2. Modul în care şcoala sprijină şi încurajează dezvoltarea personală a elevilor, prin proiectul şcolii. Profesorul de religie îşi poate aduce aportul la îmbunătăţirea activităţii extracurriculare. Acolo unde este posibil se impune monitorizarea situaţiei elevilor după absolvire. Programul activităţilor extracurriculare "va viza acţiuni care îi ajută pe elevi să îşi însuşească ideile de corectitudine şi respect, să cunoască şi să respecte valorile culturale si etice ale comunităţii"[613], să cunoască şi să respecte sărbătorile şi tradiţiile religioase.

3. Calitatea activităţii personalului didactic. În general prin calitatea activităţii personalului didactic se înţelege calitatea predării la nivelul unităţii şcolare şi eficienţa activităţilor prestate. La religie, calitatea profesorului vizează şi aspectele care trec dincolo de catedră şi şcoală. Înainte de a cere elevilor să facă lucruri de calitate, profesorul are datoria de a presta el însuşi activităţi educative de bună calitate. Sf. Grigorie cel Mare atenţiona că "nu e bine să înveţi pe alţii vreun meşteşug înainte de a-l învăţa tu însuţi printr-o deprindere atentă şi îndelungată"[614]. Profesorul de religie este poate cel mai monitorizat şi "urmărit" profesor atât în şcoală cât şi în viaţa personală.

Părintele Dumitru Călugăr atenţiona că "personalitatea profesorului de religie, suplineşte, completează chiar alţi factori determinanţi în acţiunea educativ-religioasă; ea este în stare prin prestigiul propriu să hotărască rezultatele învăţământului şi educaţiei religioase"[615]. Profesorul de religie interpretează activitatea dăscălească a Mântuitorului Hristos îndrumând spre desăvârşire ceea ce omul are de mare preţ: sufletul. Aceasta, deoarece se cere catehetului să fie "un centru viu şi dătător de viaţă"[616]. Pe parcursul inspecţiei realizate la religie se va urmări printre altele calitatea contextualizării obiectivelor specifice la nivelul claselor şi elevilor, calificarea şi cursurile de formare ale profesorului, creativitatea profesorului, pregmatismul metodelor şi procedeelor didactice folosite, relaţia profesor-elev şi a strategiile didactice folosite.

4. Calitatea managementului şcolar şi eficienţa cu care sunt folosite resursele. Acest aspect al inspecţiei şcolare vizează mai mult conducerea şcolii, dar cu toate acestea şi profesorul de religie poate fi implicat. Calitatea unui bun management şcolar este dată şi de felul în care fiecare profesor la rândul său, indiferent de disciplină, se implică în vederea realizării unui management de calitate.

---

[613] PLEŞA, A., op. cit., p. 104

[614] SF. GRIGORIE CEL MARE, **Cartea regulei pastorale**, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1996, p. 30

[615] CĂLUGĂR, D., **Catehetica**, Manual pentru Institutele Teologice ale B.O.R., Editura Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1976, p. 132

[616] CLEMENT ALEXANDRINUL, **Stromate, VII**, cap. IX

Indicatorii şi standardele de calitate[617]se referă la: misiunea şcolii, calitatea, structura şi dinamica elevilor, calitatea, structura şi dinamica profesorilor şi a mediului şcolar, calitatea planurilor de învățământ, calitatea infrastructurii, a resurselor materiale şi financiare, preocupările pentru perfecționare, cercetare şi formare continuă a profesorilor. Profesorul de religie are obligația prin fişa postului să sprijine conducerea şcolii în atingerea scopurilor şi strategiilor propuse.

5. Calitatea aplicării curriculum-ului național, concepția şi aplicarea curriculum-ului local, calitatea activităților extracurriculare şi modul în care este realizat racordul între curriculum-ul național şi curriculum-ul local. Prin respectarea calității curriculum-ului se urmăreşte concordanța acestuia cu cel național, calitatea curriculum-ului la decizia şcolii, cantitatea şi calitatea activităților extracurriculare, planificările şcolare, dosarele catedrelor şi comisiilor metodice.

Se va analiza modul în care profesorul de religie îşi alege strategiile de predare-învățare-evaluare, modul în care este urmărită dezvoltarea şi formarea elevilor, modul în care activitățile extracurriculare specifice religiei urmăresc îmbunătățirea curriculum-ului. Prin activitățile extracurriculare, profesorul de religie are la îndemână posibilitatea de a oferi alternative pentru tineri, de a preveni comiterea anumitor erori şi păcate. Sfântul Grigore de Nissa învăța că "Dumnezeu aşteaptă ca răul să fie oprit înainte ca acesta să intervină în viața noastră"[618].

6. Relațiile şcolii cu părinții. Realizarea parteneriatului cu părinții se face atât în scopul optimizării procesului de pregătire al elevilor cât şi a realizării unui feedback între şcoală şi părinți. În general prin aceste parteneriate şcoala "încurajează şi antrenează părinții în educația copiilor, utilizează şi valorifică contribuțiile acestora în educație"[619]. În mod special profesorul de religie se va implica în realizarea acestui parteneriat deoarece sunt în joc mai multe perspective misionare. Pe de o parte, părinții vor fi la curent cu evoluția şi starea duhovnicească a copiilor lor, pe de altă parte prin acest parteneriat profesorul de religie poate realiza o formă de educație religioasă indirectă, aceasta avându-i ca subiecți pe părinții elevilor.

7. Relațiile şcolii cu comunitatea. Este firesc ca într-o societate democratică, deschisă, şcoala să răspundă nevoilor comunității locale, să folosească într-un mod pragmatic resursele oferite de aceasta. Atunci când definim relațiile şcolii cu comunitatea, în general ne gândim la relațiile şcolii cu primăria, poliția, unitățile sanitare. În mod deosebit precizăm că nu trebuie exclusă **relația şcolii cu comunitatea parohială**. De pe urma relației şcolii cu comunitatea parohială au de câştigat atât şcoala cât şi Biserica.

---

[617] DRAGOMIR, M., (coord.) **Indicatori pentru evaluarea (autoevaluarea) calității în educație**, Hiperboreea, Turda, 2000, p. 4

[618] GREGOIRE DE NYSSE, **Disours catéchètique**, SOURCES CRÉTIENNES, NR.453, Introduction, traduction et notes par WINLING, M., Les Éditions du Cerf, 2000, p. 116

[619] PLEŞA, A., op. cit., p. 110

Preotul, în calitate de duhovnic, de mentor spiritual al comunității este direct interesat atât de desăvârşirea morală cât şi de cea educațională a elevilor din parohie. El poate şi are datoria de a se implica în bunul mers al şcolii, de a oferi şcolii serviciile educative ale Bisericii. Prin metodologia de aplicare a regulamentului de inspecție preotul, în calitate de reprezentant al comunității locale, poate fi cooptat în derularea şi desfăşurarea inspecției şcolare. O bună relație între preotul paroh, profesorul de religie şi şcoală favorizează realizarea educației religioase.

8. Respectarea legislației în vigoare şi a regulamentelor. La acest compartiment al inspecției şcolare va fi apreciată atmosfera din unitatea şcolară, pentru a vedea dacă aceasta este propice sau nu, dacă există o atmosferă care îi ajută pe elevi să capete încredere în ei înşişi şi în personalul didactic[620]. Totodată se urmăreşte dacă unitatea şcolară cunoaşte legislația în vigoare privind drepturile copilului, drepturile elevilor şi maniera în care este aplicată această legislație. Misiunea dascălului de religie îl îndreptăţeşte pe acesta să se implice în realizarea unui cadru propice pentru educație.

9. Atitudinea elevilor față de educația pe care le-o furnizează şcoala. Informațiile pe baza cărora se vor construi judecățile de valoare şi recomandările la acest compartiment al inspecțiilor şcolare se vor constitui din rezultatele obținute la teste, examene, olimpiade; statistici privind frecvența, comportamentul şi situația şcolară a elevilor; discuții cu elevii; observarea modului de comportare al elevilor în şcoală şi în afara şcolii; interesul manifestat de elevi pentru activitățile şcolii. Ca mentor spiritual profesorului de religie îi revine sarcina de a motiva elevii să se implice şi să participe la derularea activităților şcolare şi extraşcolare, să contribuie la păstrarea etosului şcolii, să protejeze resursele şcolii, să adopte un comportament civilizat.

Graficul de inspecții care se întocmeşte semestrial de către inspectoratele şcolare cuprinde inspecții frontale (la şcolile cu performanțe deosebite sau la cele cu deficiențe majore), inspecții generale (şcoli cu management deficitar), inspecții de specialitate (planificate de inspectorul de specialitate şi vizează întreaga problematică la specialitatea respectivă), inspecții tematice (în vederea monitorizării modului în care se aplică reglementările, strategiile, principiile şi metodologia didactică) şi inspecții de perfecționare (realizate în vederea îmbunătățirii activității de perfecționare).

Inspecția cea mai uzuală este **inspecția de specialitate**. Aceasta vizează "întreaga problematică la specialitatea respectivă (pregătirea ştiințifică şi metodică a cadrelor didactice, baza didactico-materială la specialitatea respectivă, nivelul ştiințific şi metodic al activității de predare-învățare, nivelul de pregătire al elevilor) sau numai anumite aspecte şi probleme de specialitate"[621]. În cadrul efectuării inspecției de specialitate cel care efectuează inspecția urmăreşte patru aspecte

[620] SĂSĂRMAN, I., BREAZ, M., LOBONȚ, G., op. cit., p. 157

[621] BREAZ, M., **Bazele inspecției şcolare**, Eurodidact, Cluj-Napoca, 2002, p. 51

esențiale: activitatea didactică, activitatea educativă, activitatea de perfecționare, aprecierea consiliului de administrație al şcolii. Prezentăm aspectele[622] urmărite pe parcursul desfăşurării unei inspecții.

1. Activitatea didactică. La acest capitol se menționează activitățile inspectate, data şi sursele de informare (discuții cu conducerea şcolii, cu elevii, documentele şcolare). Activitatea didactică este urmărită şi evaluată pe mai multe compartimente:

a) proiectarea activităților

• calitatea documentelor de proiectare
• respectarea documentelor normative

b) desfăşurarea activităților didactice

• stăpânirea conținuturilor disciplinare
• calitatea metodelor şi procedeelor utilizate
• prestanța şi capacitatea de menținere a atenției elevilor
• accesibilitatea discursului didactic
• abordarea diferențiată a elevilor
• stăpânirea momentelor cheie ale activităților desfăşurate

c) evaluarea randamentului şcolar

• calitatea instrumentelor de evaluare şi a evaluării

d) nivelul pregătirii elevilor

• atingerea obiectivelor stabilite prin curriculum-ul național şi curriculum-ul la decizia şcolii
• aplicabilitatea şi transferabilitatea cunoştințelor elevilor
• rezultate deosebite obținute cu elevii
• nivelul dezvoltării competențelor sociale

e) cunoaşterea elevilor

• respectul arătat fiecărui elev în parte
• încurajarea spiritului critic
• cunoaşterea elevilor şi a domeniilor posibile de dezvoltare
• folosirea experienței, motivației şi intereselor elevilor
• încurajarea solidarității, cooperării şi întrajutorării
• utilizarea rezultatelor evaluării, curente şi finale, pentru dezvoltarea elevilor
• cunoaşterea evoluției sociale şi profesionale a foştilor elevi

f) competențe psihorelaționale

[622] ibid., pp.181-183

• frecvența comunicării cu părinții
• nivelul implicării în educația părinților
• utilizarea resurselor oferite de comunitate
• comunicarea cu reprezentanții comunității locale
• calitatea comunicării şi consultării cu preotul paroh[623]

g) autoevaluarea

• calitatea şi obiectivitatea autoevaluării
• valorificarea autoevaluării în reglarea procesului de învățământ

2. Activitatea educativă

• nivelul reflectării nevoilor exprimate de elevi şi părinți
• utilizarea resurselor oferite de şcoală şi comunitate
• calitatea realizării activităților extracurriculare
• atitudinea elevilor față de disciplină
• comportamentul elevilor
• atmosfera din clasă
• calificativul acordat profesorului de către elevi

3. Activitatea de perfecționare

• preocuparea pentru informare şi documentare
• preocuparea dovedită pentru dezvoltare profesională

4. Aprecierea consiliului de administrație al şcolii

• îndeplinirea atribuțiilor stabilite prin fişa postului
• calitatea contribuțiilor la procesul decizional
• implicarea în conceperea şi dezvoltarea proiectului unității şcolare
• respectarea regulamentelor; disciplina şi punctualitatea

Raportul se încheie prin formularea unor aprecieri care sintetizează întreaga activitate a profesorului inspectat. În cadrul desfăşurării educației religioase realizarea inspecției şcolare se impune cu necesitate, cu atât mai mult cu cât o bună parte a profesorilor de religie sunt la început de carieră.

[623] Acest aspect nu apare prezentat în tipurile de rapoarte de inspecție. Considerăm că pentru inspecțiile efectuate la disciplina religie acest aspect trebuie introdus, el având o importanță majoră.

XIII. FORMAREA CONTINUĂ CA MIJLOC DE EVALUARE

Eficiența actului pedagogic este asigurată atât prin pregătirea inițială a cadrelor didactice (studiile universitare) cât şi prin activitățile de formare continuă (stagii de formare, cursuri de formare, sesiuni de comunicări, grade didactice, cursuri de doctorat etc). Formarea continuă instituie o nouă concepție asupra educației, care desemnează procesul de formare şi dezvoltare a personalității pe durata întregii vieți. În Didactica Magna, Comenius abordează problematica formării continue, "pentru fiecare om viața sa este o şcoală de la leagăn până la mormânt … tot ce suntem, ce facem, ce gândim, vorbim, urzim, dobândim şi posedăm nu este altceva decât o anumită scară pe care noi urcăm din ce în ce mai mult, spre a ajunge cât mai sus, fără însă să putem ajunge vreodată suprema treaptă"[624].

Conceptul de formare continuă, specific pedagogiei contemporane, "acoperă un principiu teoretic şi acțional care încearcă să corecteze o anumită realitate specifică secolului nostru … teoreticienii educației permanente relevă de fiecare dată factorii care reclamă şi justifică înscrierea învățământului în perspectiva educației permanente: procesul de accelerare a schimbărilor, explozia demografică, evoluția fără precedent a ştiințelor şi tehnologiei, sporirea timpului liber, criza modelelor relaționale şi de viață, multiplicarea profesiunilor, creşterea gradului de democratizare a vieții sociale"[625]. Formarea continuă se constituie într-o formă de adaptare la noile condiții sociale, "este un mod al omului de a se elibera de tensiuni, de crize, de surprize profesionale neplăcute"[626], ea are caracter anticipativ, acceptând faptul că fiecare dintre noi avem de învățat unul de la altul. Principiul formării continue trebuie relaționat cu progresul cultural, economic, social.

Edgar Faure[627] concepea formarea continuă ca un perpetuum ontologic, care nu trebuie limitat în timp şi spațiu, a cărui durată se confundă cu însăşi durata vieții. Profesorul însuşi are îndatorirea de a motiva elevii în vederea educației şi formării permanente. Prin formarea continuă, cadrele didactice sunt motivate în "încrederea în forțele proprii pentru a învăța şi a cerceta, în a se înscrie pe un traseu existențial mereu nou, care are la orizont un alt început".[628] Sfântul Augustin îndruma dascălii să facă din fiecare curs un moment de creație, să fie coechipierii discipolilor în procesul de cunoaştere.

---

[624] COMENIUS, J., A., **Didactica Magna**, EDP, Bucureşti, 1970, p. 70

[625] CUCOŞ, C., **Pedagogie**, Polirom, Iaşi, 1996, p. 39

[626] VĂIDEANU, G., **Educația la frontiera dintre milenii**, Ed. Politică, Bucureşti, 1988

[627] FAURE, E., **A învăța să fii**, EDP, Bucureşti, 1974, p. 300

[628] CUCOŞ C., op. cit., p. 40

Mai nou, pedagogii înțeleg educația ca o dimensiune a vieții, "în acest sens educația permanentă nu se limitează la educația continuă, ci ea presupune o educație în conformitate cu cerințele adaptării sociale, culturale, profesionale"[629]. Formarea continuă depăşeşte împărțirea clasică a pregătirii în două segmente: o pregătire pentru maturitate (perioada de formare) şi alta corespunzătoare maturității, dedicate activității profesionale. Acest fapt postulează ideea că durata formării se prelungeşte prin adăugarea succesivă a unor stagii de formare continuă, educația trecând la o fază de extensie.

Formarea continuă potrivit prevederilor Legii Învățământului şi a Statutului Personalului Didactic constituie un drept al cadrelor didactice. Activitatea de formare continuă este coordonată de Ministerul Educației, Cercetării şi Tineretului şi se realizează prin unități de învățământ, case ale corpului didactic, departamentele de pregătire a profesorilor din cadrul centrelor universitare.

Perfecționarea (formarea) continuă se realizează sub mai multe forme[630]:

1. *Perfecționarea curentă* la nivelul unităților de învățământ realizată prin:

- simpozioane
- sesiuni de comunicări
- stagii de formare

2. *Perfecționarea prin definitivarea în învățământ şi acordarea gradelor didactice II şi I*, această formă de perfecționare intrând în atribuția universităților, liceelor pedagogice şi a colegiilor universitare pedagogice.

3. *Programe de perfecționare* organizate periodic, care intră în atribuțiile centrelor universitare, liceelor pedagogice, inspectoratelor şi caselor corpului didactic.

4. *Perfecționarea prin burse şi stagii de cercetare, prin cursuri postuniversitare şi doctorate (în țară şi străinătate).*

5. *Programe de conversie profesională*.

Printr-un ordin[631] al Ministerului Educației şi Cercetării s-a aprobat metodologia de acreditare a programelor de formare continuă şi înființarea Centrului Național de Formare a Personalului din Învățământul Preuniversitar. Conform acestui ordin, planul cadru[632] de formare continuă trebuie să fie focalizat pe actualitatea informației ştiințifice, pe competențele de formare prevăzute în curriculum-ul național, pe abordări interdisciplinare şi transdisciplinare.

---

629 RADU, I., EZECHIL, L., **Pedagogie. Fundamente teoretice**, V&I Integral, Bucureşti, 2002, p.83

630 SĂSĂRMAN, I., BREAZ, M., LOBONȚ, G., **Elemente de management educațional**, Mediamira, Cluj-Napoca, 1999, p. 180

631 *Ordinul Ministerului Educației şi Cercetării nr 3533* din 08.04.2002, cu privire la *Metodologia de acreditare a programelor de formare continuă a personalului din învățământul preuniversitar,* p. 1

632 ibid., p7

Formarea continuă a profesorilor reprezintă un mijloc de îmbunătățire a calității în educație având unele oportunități educaționale şi totodată facilitând "continuitatea între formarea inițială şi practica şcolară, menită să asigure o interfață optimă între experiențele de învățare din studenție şi exigențele profesiunii didactice"[633]. Redefinirea formării profesionale constituie o prioritate atât în sistemul educațional românesc cât şi în sistemele educaționale ale comunității europene, printre prioritățile[634] acestuia din urmă, enumerăm: mobilitatea, aprofundarea limbilor moderne, realizarea unor parteneriate sociale, achiziționarea de noi competențe, apropierea între unitățile de învățământ şi unitățile economice, investiția în ceea ce priveşte resursele umane.

Perfecționarea prin definitivare în învățământ şi acordarea gradelor didactice II şi I constituie deocamdată cea mai substanțială formă de formare continuă. La religie, tematica pentru definitivare în învățământ şi gradul II este identică cu cea de la titularizare, fiind alcătuită de Facultatea de Teologie din Bucureşti, aprobată de către Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române (12-13 martie 2002) şi de către Ministerul Educației şi Cercetării[635]. Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a hotărât ca metodologia de aplicare a condițiilor de ocupare a gradelor profesionale de către personalul clerical să se facă prin asimilare cu personalul din învățământul preuniversitar[636].

1. Definitivarea în învățământ

Definitivarea în învățământ se obține pe baza unei inspecții şcolare speciale şi a unui examen conform reglementă-rilor în vigoare[637]. Cadrul didactic trebuie să aibă un stagiu de cel puțin doi ani la catedră de la absolvirea diplomei de licență. Personalul didactic se poate prezenta la acest examen în trei sesiuni, în cel mult cinci ani de la expirarea stagiului de doi ani[638]. Probele examenului de definitivare la religie constau în inspecția specială şi probe scrise şi orale la următoarele discipline:

- religie ortodoxă şi metodica predării religiei – scris
- religie ortodoxă şi metodica predării religiei – oral
- pedagogie şi elemente de psihologie şcolară – scris

---

633 CHIŞ, V., *Dezvoltarea parteneriatului în formarea profesorilor pentru educația integrată* în IONESCU, M., RADU, I., SALADE, D., (coord.) **Dezbateri de didactică aplicată**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1997, p. 222

634 BOUSQUET, A., **Education et formation dans l'Union européenne**, La documentation Française, Paris, 1998, p. 177

635 *Programa de Titularizare şi Perfecționare, disciplina RELIGIE*, Ordinul MEC nr. 48981/11.11.2002

636 PATRIARHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, nota 4417 din 21 oct. 2002

637 Legea nr. 84 / 1995 art. 68

638 SĂSĂRMAN, I., BREAZ, M., LOBONȚ, G., **Elemente de management educațional**, Mediamira, Cluj-Napoca, 1999, p. 187

Tematica pentru specialitate şi metodica specialității la religie este comună tuturor centrelor de perfecționare, aprobată de minister, tematica la pedagogie şi psihologie şcolară este propusă de către centrele de perfecționare. Pentru informare prezentăm tematica[639] de pedagogie şi psihologie şcolară propusă de Departamentul de pregătire a personalului didactic al Universității Babeş-Bolyai din Cluj-Napoca, comună tuturor specialităților.

1. Psihologie educațională: obiectul şi rolul psihologiei educaționale; învățarea; vârstele şcolare, descrierea şi repere psihogenetice, personalitate şi dimensiuni psihologice; modalități de investigare a personalității; aspecte psihosociale în educație, comunicarea în context şcolar.

2. Pedagogie generală: educația, sistemul ştiințelor despre educație; didactica – teorie a instruirii; procesul de învățământ – mod de comunicare interumană; principiile fundamentale ale didacticii moderne; conținutul învățământului; metodologia instruirii; mijloace de învățământ; formații de lucru în instrucție şi educație; proiectarea activității instructiv-educative; elemente de docimologie didactică; teoria şi metodologia formării comportamentului moral-civic; munca educativă în şcoală; management educațional; inovația în învățământ şi cercetarea pedagogică.

2. Gradul didactic II

Gradul didactic II se obține în urma unui stagiu de predare la catedră, după obținerea definitivatului. Probele de examen constau în două inspecții curente şi o inspecție specială şi probe orale şi scrise[640] la următoarele discipline:

- religie ortodoxă şi metodica predării religiei cu abordări interdisciplinare şi de creativitate – scris;

- pedagogie şi elemente de psihologie şcolară – oral.

Tematica[641] pentru pedagogie şi elemente de psihologie şcolară propusă de Departamentul de pregătire a personalului didactic din Cluj-Napoca cuprinde:

1.Psihologie educațională: obiectul şi rolul psihologiei educaționale; învățarea; vârstele şcolare, descriere şi repere psihogenetice; personalitate şi dimensiuni psihologice; modalități de investigare a personalității, aspecte psihosociale în educație; comunicarea în context şcolar; consilierea şcolară.

2.Pedagogie generală: educația; sistemul ştiințelor educației; didactica – teoria instruirii; procesul de învățământ – mod de comunicare interumană; principiile fundamentale ale didacticii moderne; conținutul învățământului; metodologia instruirii; mijloace de învățământ; formații de

639 *Tematica pentru examenul de definitivare în învățământ (psihologie educațională şi pedagogie generală)*, Departamentul pentru pregătire al personalului didactic, Cluj-Napoca, 2000

640 ibid., p. 191

641 *Tematica pentru examenul de obținere a gradului didactic II (psihologie educațională şi pedagogie generală)*, Departamentul pentru pregătire al personalului didactic, Cluj-Napoca, 2000

lucru în instrucție şi educație; proiectarea activității instructiv-educative; elemente de docimologie didactică; teoria şi metodologia formării comportamentului moral-civic; munca educativă în şcoală; management educațional; inovația în învățământ.

3. Gradul didactic I

Gradul didactic I presupune unele condiții de înscriere speciale care vizează desfăşurarea unor activități semnificative pentru manifestarea competențelor inovator-creatoare în domeniul metodico-ştiințific şi psihopedagogic. Se impune un stagiu de predare efectivă la catedră la cel puțin patru ani de la acordarea gradului didactic II până la susținerea examenului; calificativul foarte bine obținut la aprecierile şi la inspecțiile şcolare din ultimii trei ani înainte de momentul înscrierii.

Probele de examen în vederea obținerii gradului I se constituie din:

- înscrierea care se face printr-un colocviu de admitere[642], pe baza unei tematici şi a unei bibliografii aprobate de Minister pentru fiecare specialitate;

- o inspecție specială, precedată de cel puțin două inspecții curente, eşalonate pe parcursul celor patru ani;

- elaborarea unei lucrări metodico-ştiințifice, sub îndrumarea unui conducător ştiințific;

- susținerea lucrării metodico-ştiințifice în fața unei comisii instituite în acest scop

4. Considerații asupra gradelor didactice la religie

Sintetizând, se poate afirma că formarea continuă prin parcurgerea gradelor didactice are ca scop principal îmbunătățirea calității în educație. În practica de zi cu zi observăm o superficializare în ceea ce priveşte obținerea gradelor didactice. Acest lucru începe cu tematica propusă.

La religie tematica pentru definitivat şi gradul II este identică. La alte discipline există anumite diferențieri de la un grad la altul în ceea ce priveşte tematica. În vederea obținerii definitivatului se impune o evaluare a stăpânirii conținuturilor disciplinare, precum şi a unor elemente esențiale de psihopedagogie socială. Gradul II presupune evaluarea unor activități suplimentare care să facă proba unor competențe creatoare în domeniul psihopedagogic şi metodico-ştiințific. La gradul didactic I, se cer a fi evaluate mai multe aspecte[643]

1. Tema

- importanța teoretică şi practic-aplicativă;
- rigurozitatea şi precizia delimitării problemei;
- abordarea unei probleme ridicate de practica şcolară sau de cunoaşterea unor fenomene psiho-sociale şi educaționale.

[642] MEN, *Precizări privind organizarea colocviului de admitere la gradul didactic I*, nota 43163 din 7.11.2000

[643] *Anexa 10, la Ordinul MEC nr. 43163* din 7.11.2000

2. Documentarea ştiinţifică

- actualitatea informaţiilor;
- consemnarea bibliografiei conform normei metodologice.

3. Ipoteza de lucru

- formularea corectă a ceea ce se urmăreşte a se demonstra în lucrare în funcţie de tipul cercetării (constatativă, experimentală, operaţională etc.).

4. Structura

- caracterul unitar al lucrării;
- ponderea aspectelor practice;
- proporţia părţilor lucrării.

5. Conţinutul

- fundamentarea teoretică (ştiinţifică, psihopedagogică, sociologică) a problemei abordate;
- încadrarea temei în teoria pedagogică;
- rigurozitatea şi valoarea experimentelor şi a observaţiilor efectuate; prelucrarea şi corelarea datelor;
- evaluarea şi compararea rezultatelor iniţiale şi finale;
- legătura organică a lucrării cu conţinutul;
- aplicabilitatea rezultatelor lucrării.

La religie, lucrările de gradul I sunt puţine la nivel de minister, deoarece profesorii de religie încă nu au avut timpul necesar de parcurgere a stagiului didactic cerut în vederea înscrierii la gradul I. Totuşi se impune o remarcă asupra lucrărilor de gradul I la religie, fie ele şi puţine. În general temele propuse de către candidaţi şi acceptate de comisiile de admitere la grad vizează mai mult elemente de specialitate, acestora lipsindu-le de multe ori partea aplicativă, experimentală şi metodică. Reglementările în vigoare prevăd ca lucrările de gradul I să cuprindă îndeosebi teme care vizează reforma curriculară, reforma în evaluarea randamentului şcolar, inovarea practicii şcolare.

În redactarea lucrării se cer a fi prezentate cercetările personale privind procesul instructiv-educativ-religios, creativitate în ceea ce priveşte metodologia şi procedeele de lucru, experimentarea unor tehnici de lucru cu elevii care au condus la rezultate calitativ superioare în procesul formării duhovniceşti al acestora.

Ca structură[644] lucrarea trebuie să cuprindă o fundamentare ştiinţifică (cel mult 1/3) şi o parte aplicativă, experimentală, metodică (aproximativ 2/3 din întreg). Inspecţia de specialitate la disciplina religie vizează realizarea planului de învăţământ, a programelor şcolare, a obiectivelor

[644] idem

cadru specifice şi operaționale şi "în principal reglarea întregii activități de învățământ spre realizarea calitativă a obiectivelor stabilite, prin perfecționarea personalului didactic"[645]. Constatăm în practică o obişnuință de a verifica mai mult, pe perioada inspecției speciale, elementele de conținut, şi veridicitatea acestora. Acest lucru îl constatăm mai ales acolo unde cel care face inspecția nu posedă competențe necesare unui metodician.

Cel care efectuează inspecția trebuie să observe dacă profesorul de religie răspândeşte cu generozitate învățătura creştină, dacă face proba unui profesionalism în conceperea şi operaționalizarea obiectivelor educaționale specifice religiei, dacă "foloseşte inspirat metode şi tehnici de predare-învățare, dacă stabileşte corect tehnicile de evaluare şi notare … dacă face dovada unui etos comunicativ, stimulativ şi tonifiant în clasă, şcoală şi Biserică"[646].

Se impune ca în timpul inspecției să aibă loc un schimb de idei, sugestii, opinii care ar fi un câştig atât pentru cel inspectat cât şi pentru cel care face inspecția. Inspectorul va evalua aspectele psihologice, eclesiologice şi pedagogice ale orei de religie, existența unor parteneriate între şcoală, familie şi parohie. "A educa, învață Sfântul Ioan Gură de Aur, înseamnă a purta grijă de copii şi de tineri în ceea ce priveşte curățenia sufletească şi buna cuviință, a-l creşte pe copil moral, a avea grijă de sufletul lui"[647], astfel încât acesta să devină un mădular viu al Bisericii lui Hristos.

Până în prezent, formarea continuă a profesorilor de religie a fost lăsată pe seama Ministerului Educației, a inspectoratelor şcolare şi a unităților şcolare. Considerăm acest fapt un mare neajuns. Din perspectivă psihopedagogică, formarea profesorilor de religie se realizează într-un mod performant prin programele oferite de către Instituțiile educaționale mai sus amintite. Acest tip de formare este binevenit dar nu suficient. Formarea continuă a profesorilor de religie din perspectiva apologetică, duhovnicească şi misionară nu se poate face decât în şi prin Biserică. Unele confesiuni creştine investesc mult în acest sens, desigur uneori în scopuri prozelitiste. Este momentul să concepem şi să elaborăm, pentru profesorii de religie, programe de formare continuă, coordonate şi girate de către Biserică.

---

[645] BREAZ, M., **Bazele inspecției şcolare**, Eurodidact, Cluj-Napoca, 2002, p. 104

[646] CUCOŞ, C., **Educația religioasă**. Repere teoretice şi metodice, Polirom, Iaşi, 1999, p. 300

[647] FECIORU, D., **Idei pedagogice ale Sfântului Ioan Hrisostom**, Tipografia Cărților Bisericeşti, Bucureşti, 1937, p. 9

XIV. AUTOEVALUAREA ŞI VALORIFICAREA EI ÎN REGLAREA PROCESULUI EDUCATIV

Educaţia religioasă este una dintre problemele de substanţă atât din perspectiva misiunii Bisericii în lume, cât şi din perspectiva politicii educaţionale actuale. Realizarea educaţiei religioase incumbă o racordare optimă la arsenalul metodologic specific învăţământului preuniversitar. Îmbunătăţirea activităţilor didactice de factură religioasă presupune printre altele o investigaţie de esenţă asupra procesului de autoevaluare.

Autoevaluarea oferă repere teoretice şi practice absolut necesare reglării şi îmbunătăţirii activităţilor de predare-învăţare-evaluare la religie. Autoevaluarea se înscrie în cadrul direcţiilor de reformă în învăţământ, mai precis autoevaluarea se inserează ca o componentă a autoeducaţiei. Problematica autoevaluării trebuie abordată în legătură cu educaţia permanentă[648]. O aprofundare a raportului dintre educaţie şi autoeducaţie ridică unele întrebări[649], cum ar fi : educaţia şi autoeducaţia se exclud?; sunt procese identice? Majoritatea pedagogilor sunt de părere că cele două procese se completează reciproc, astfel că "educaţia îşi sporeşte considerabil eficacitatea atunci când este susţinută de acţiuni autoeducative, după cum succesul autoeducaţiei este condiţionat de o educaţie adecvată"[650].

Autoevaluarea se constituie ca o dimensiune necesară unei formări permanente. În planul eduaţiei religioase, autoevaluarea poate fi transferată, prin metoda exemplului personal de la profesorul de religie la elev. Stimularea şi motivaţia elevilor în a recurge la autoevaluare reprezintă un imperativ al educaţiei religioase.

Profesorul de religie are la dispoziţie mai multe forme de autoevaluare începând cu fişele de evaluare puse la dispoziţie de unităţile şcolare şi continuând cu chestionarele de evaluare date elevilor, părinţilor sau profesorilor de alte discipline. O formă mai deplină de autoevaluare o realizează profesorul de religie în faţa duhovnicului, în cadrul Tainei Mărturisirii.

Mai mult ca oricine duhovnicul ne poate sonda şi radiografia starea duhovnicească. Se pune întrebarea: starea duhovnicească a profesorului de religie nu cumva reflectă şi modul său de îndeplinire a misiunii didactice încredinţate lui? Cel care caută desăvârşirea nu trebuie neapărat să creeze ceva nou, ci doar "să elibereze harului calea, nu trebuie decât să înlăture acele obstacole care ne separă de Dumnezeu"[651], după cum afirmă Vladimir Soloviov.

---

[648] RADU, I., T., EZECHIL, L., **Pegagogie. Fundamente teoretice**, V&I Integral, Bucureşti, 2002, p. 91

[649] TOMA, S., **Autoeducaţia. Sens şi devenire**, EDP, Bucureşti, 1983

[650] RADU, I., T., EZECHIL, L., op. cit., p. 92

[651] SOLOVIOV, V, **Fundamentele spirituale ale vieţii**, Deisis,Alba-Iulia,1994,p. 19

Ca profesori de religie avem datoria de a ne concepe şi realiza activităţile didactice în aşa fel încât Hristos, în Care locuieşte trupeşte toată deplinătatea dumnezeirii (Coloseni 2, 9) să ia chip (Galateni 4, 19) în tot şi în toate, lăsându-l pe Hristos să ia chip în acţiunile noastre personale, educative şi sociale. Este nevoie ca înainte de a te hotărî pentru o misiune atât de importantă, cum este aceea a profesorului de religie, "să-ţi chemi în suflet chipul moral al lui Hristos, să te concentrezi şi să-ţi răspunzi: ar face El acest pas, sau cu alte cuvinte m-ar binecuvânta dacă-l fac?"[652] Autoevaluarea ne trimite către această formă de introspecţie şi examinare a stării noastre duhovniceşti şi profesionale.

Orice activitate catehetică îl obligă pe profesor la reflecţie profundă pentru "a indentifica ceea ce face Dumnezeu, ceea ce face Biserica şi ceea ce face fiecare în parte. Actul mântuirii este o conlucrare activă între aceşti factori … Credinţa este o intare în lumea Evangheliei, în lumea Duhului Sfânt şi a cunoaşterii depline, cel care predă dă nu numai din cuvântul şi poruncile lui Dumnezeu, ci şi din puterea şi slava lui Dumnezeu."[653]

Sub această formă educaţia religioasă se focalizează în vederea conturării şi împlinirii a trei factori: iniţierea, îndrumarea şi sfinţirea. Astfel, educaţia religioasă îşi propune să treacă de la iluminarea intelectului la prefacerea umanului, după chipul lui Hristos. Prezentăm o fişă de autoevaluare (cu caracter orientativ), care poate fi de folos în ceea ce priveşte autoevaluarea dar şi structurarea activităţilor profesorului de religie.

1. **Fişa de autoevaluare**[654]

1.Activităţi complexe cu valoare instructiv-educativă

a) rezultate obţinute în pregătirea elevilor în raport cu standardele curriculare şi ale programei şcolare pentru religie, materializate în

- rezultate cu elevii la clasă
- rezultate la testări
- examene de sfârşit de ciclu şcolar

b) performanţe în pregătirea elevilor distinşi la concursurile şi olimpiadele şcolare

c) pregătirea loturilor olimpice (concursuri şi olimpiade şcolare)

d) activităţi educative organizate în şcoală

e) activităţi extraşcolare organizate în cadrul parohiei

---

[652] ibid, p. 152

[653] BRIA, I., *Consideraţii metodologice*, **în Îndrumări metodologice şi didactice pentru predarea religiei în şcoală**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1990, p. 87

[654] Unele componente ale fişei de autoevaluare au fost preluate şi adaptate după: ISJ Cluj, *Fişă de evaluare pentru acordarea gradaţiei de merit*, Cluj-Napoca, 2002, MEC, *Metodologia nr. 3325-2002* şi ISJ Cluj, *Notă nr. 2025 din 23.04.2002,* privind *Detalierea punctajelor prevăzute în metodologia nr. 3325/2002.*

f) comunicarea cu părinții, autoritățile locale şi preotul paroh

g) realizarea de proiecte extracurriculare

h) dezvoltarea unor activități practice, în vederea formării de abilități şi deprinderi, organizate în colaborare cu preotul paroh şi alți reprezentanți ai comunității parohiale

2. Performanțe în inovarea didactică

a) contribuții la elaborarea de

- programe şcolare şi regulamente
- metodologii şi îndrumătoare metodice specifice religiei
- manuale şcolare şi auxiliare didactice
- reviste şcolare

b)activități de

- mentorat, pentru studenți teologi şi elevi seminarişti
- participare la activități de perfecționare în calitate de formator
- cercetare în domeniul specialității şi didacticii religiei

3. Participarea la activități şi proiecte coordonate de inspectoratele şcolare sau Ministerul Educației, Tineretului şi Cercetării

4. Creşterea prestigiului şi a calității activităților unității şcolare

contribuții independente şi în echipă în privința:

- managementului instituțional
- realizarea unor proiecte de finanțare din resurse extrabugetare

5. Implicarea în realizarea unor acțiuni complementare activității de învățare:

- expoziții, cenacluri, simpozioane
- sesiuni de comunicări ale elevilor
- organizarea unor seri duhovniceşti
- organizarea cercului de religie

6. Cooptarea conducerii şcolii, a preotului paroh, a unor factori de decizie din cadrul centrului eparhial în vederea:

- amenajării cabinetelor de religie
- amenajării capelelor şcolare
- amenajarea unor colecții de carte religioasă

7. Consilierea şi îndrumarea duhovnicească a elevilor

- participarea la slujbele Bisericii împreună cu elevii

- îndemnarea şi însoţirea elevilor la spovedanie şi împărtăşirea cu Sfintele Taine

- atragerea părinţilor într-o formă de parteneriat în vederea îmbunătăţirii activităţilor specifice religiei

Pentru o mai bună radiografiere a propriilor activităţi sunt indicate conceperea unor chestionare prin care elevii sunt solicitaţi să-şi precizeze percepţia şi receptarea orei de religie.

Pentru o imagine mai complexă asupra propriei activităţi pot fi concepute unele chestionare pentru profesorii de alte discipline. Propunem patru modele de chestionare, pentru elevi, profesori de alte discipline, părinţi şi preoţi.

1. Chestionar de evaluare pentru elevi

Clasa_____ Data_____
Şcoala_____

1.Ce reprezintă pentru dumneavoastră ora de religie? Credeţi că vă ajută?……...
…….
2.Enumeraţi câteva activităţi specifice religiei prin care consideraţi că aţi fost ajutaţi să progresaţi, să vă dezvoltaţi personalitatea. Exemplificaţi……..….
…….
3.Alegeţi calificativul potrivit cu atmosfera în care se desfăşoară ora de religie: democratică, rigidă, deschisă, plăcută, cordială, severă, alt calificativ……...…
4.Menţionaţi câteva modalităţi prin care părinţii colaborează cu profesorul de religie…….
……..
5.Sunteţi mulţumiţi de ora de religie? Acordaţi o notă profesorului de religie.
……..
6.Enumeraţi cinci motive pentru care vă plac orele de religie….……
7.Enumeraţi cinci motive pentru care nu vă plac orele de religie
……..
8.Prezentaţi câteva teme pe care le-aţi dori dezbătute la ora de religie.
……..
9.Consideraţi că ar trebui să primiţi temă pentru acasă la religie? Motivaţi-vă opţiunea…… ……..……
10.Cum vă petreceţi timpul liber? …….……

2. Chestionar de evaluare pentru profesori
(de alte discipline)

Şcoala_____ Data_____

1.Cum apreciați desfăşurarea orei de religie?..…….……

2.Precizați unele neajunsuri cu care se confruntă educația religioasă….. ……..

3.Cum considerați că sunt apreciați profesorii de religie? …….…….

4.Precizați câteva aspecte pozitive ale predării religiei în şcoală: ……..….

5.Indicați câteva sugestii cu privire la educația religioasă în şcoală…. ……....

3. Chestionar de evaluare pentru părinți

Data_____ Şcoala_____

1.Cum apreciați desfăşurarea orelor de religie?...……..……..

2.Îi place fiului/fiicei dumneavoastră să participe la orele de religie?...…….. ……

3.Sunteți mulțumit de progresul moral, duhovnicesc înregistrat de fiul/fiica dumneavoastră?…. ……..…….…….……..

4.Cum apreciați modul în care religia vă pregăteşte copilul pentru viață?…….. ……..

5.Considerați că ar fi necesar ca profesorul de religie să vă consulte în privința educației religioase şi a formării moral-duhovniceşti a fiului /fiicei dumneavoastră ?……. ……..……..

6.Considerați binevenită introducerea religiei în şcoală?…..……..

7.Dați câteva sugestii pentru profesorul de religie…….....

4. Chestionar de evaluare pentru preoți

Data…… Parohia……_____

1. Cum apreciați implicațiile, efectele şi finalitățile introducerii Religiei în şcoală ? ….. ……...……

2. Cum apreciați activitatea profesorului de religie ? …….….

3. Consideraţi că după mai bine de un deceniu de desfăşurare a educaţiei religioase în şcoală se resimte o schimbare a mentalităţii şi comportamentului elevilor ? ……

4. În urma desfăşurării educaţiei religioase în şcoală, constataţi o creştere a numărului de elevi care participă la slujbele Bisericii, la Spovedanie şi la împărtăşirea cu Sfintele Taine? ……....

5. În cadrul parohiei dumneavoastră au fost organizate anumite activităţi în care să fie implicaţi profesorul de religie şi elevii (concerte de colinzi, expoziţii de icoane, activităţi de caritate etc.)? ……..……..

6. Apreciaţi că educaţia religioasă a elevilor are un impact şi asupra educaţiei religioase a părinţilor ? ……..…….…….

7. Apreciaţi că ora de religie ar putea fi continuată şi completată cu unele activităţi catehetice în cadrul parohiei ? Sfânta Liturghie şi alte servicii religioase oficiate în cadrul capelelor şcolare au un impact profund în ceea ce priveşte formarea unor deprinderi ? ……

8. Aţi fost invitat şi aţi participat, de către profesorii de religie de pe raza parohiei, la festivităţile şcolare ? ……..……..

9. Precizaţi câteva modalităţi prin care v-aţi putea implica dumneavoastră, consiliul parohial şi întreaga comunitate parohială în sprijinirea şi optimizarea educaţiei religioase …….……

10. Până în prezent în ce mod aţi sprijinit amenajarea unor cabinete de religie, capele şcolare, activităţi extracurriculare (excursii, vizite, concursuri)?…..
…….……

11. Consideraţi că există unele neajunsuri în ce ce priveşte desfăşurarea orei de religie ? ……

12. Precizaţi câteva sugestii în vederea îmbunătăţirii educaţiei religioase. ……. …….……

Chestionarele mai sus prezentate au un caracter orientativ, ele pot fi îmbunătăţite şi adaptate în funcţie de context. O importanţă deosebită trebuie acordată sugestiilor şi recomandărilor preotului paroh. Autoevaluarea nu vizează doar acordarea unor punctaje şi calificative, ci îmbunătăţirea activităţilor educative specifice religiei.

XV. FIŞA POSTULUI

Fişa postului ca document şcolar face parte dintre documentele operaționale ale Regulamentului de ordine interioară, fiind un instrument managerial de bază. În accepțiunea manualului de Management educațional pentru instituțiile de învățământ elaborat de Institutul de Stiințe ale Educației fişa postului este definită ca fiind "instrumentul de bază pentru utilizarea personalului, pentru recrutare şi selecție (deoarece specificațiile de personal, procedura şi instrumentele de selecție trebuie să se refere la postul pe care candidatul îl va ocupa), pentru evaluare (judecând modul în care angajatul a îndeplinit atribuțiile specifice postului respectiv), pentru formare, dezvoltare profesională şi înaintare în carieră (deoarece nevoile de formare sunt identificate prin raportarea performanțelor realizate la un moment dat la cerințele organizaționale"[655].

Schema generală a fişei postului cuprinde, de regulă, următoarele elemente esențiale: descrierea postului, funcția postului, cerințele şi atribuțiile specifice (*competențe profesionale,* cum ar fi cunoştințe, aptitudini, *competențe manageriale* spre exemplu calitățile şi aptitudinile manageriale).

Fişa postului trebuie nuanțată de la o şcoală la alta, de la o disciplină la alta. Alcătuirea acestui document facilitează bunul mers în cadrul unității şcolare, şi conduce la evitarea unor disfuncțiuni, cum ar fi apariția conflictelor, supraîncărcarea, ambiguități în asumarea responsabilităților.

În linii mari, la religie, fişa postului este structurată şi elaborată ca şi la alte discipline şcolare. Sunt şi câteva competenţe şi atribuţii suplimentare care vizează dubla subordonare a profesorului de religie (Eparhie şi Inspectorat), dimensiunea misionară şi apologetică a activităţii sale.

Propunem un model orientativ de fişă a postului la disciplina religie.

[655] MEC, **Management educațional pentru Instituțiile de Învățământ**, Institutul de Ştiințe ale Educației, Bucureşti, 2001, p. 195

FIŞA POSTULUI

PENTRU PROFESORII DE RELIGIE

Profesor _____
Unitatea şcolară_____

Relații de subordonare

Profesorul de religie este subordonat

- Eparhiei locului, reprezentată de Chiriarh
- Inspectoratului şcolar, reprezentat de inspectorul de specialitate
- Conducerii unității şcolare, reprezentată de director
- Şefului de catedră
- Responsabilului de cerc pedagogic

În vederea îndeplinirii scopurilor educației religioase, profesorului de religie i se cere

- pregătire de specialitate şi metodică
- implicare în viața comunității parohiale (participare la slujbe)
- ținută morală adecvată

ATRIBUȚII ŞI SARCINI

1.Planificarea şi proiectarea didactică

- respectarea curriculum-ului şi a programei şcolare
- alcătuirea planificărilor şi a proiectelor didactice

2.Activități didactice

- desfăşurarea orelor de religie într-un climat favorabil
- calitatea prestațiilor didactice
- respectarea programului
- folosirea unor strategii adecvate

3.Activități complementare

- implicarea în viața Scolii şi a Bisericii prin organizarea unor festivități
- amenajarea cabinetelor de religie
- amenajarea, în măsura posibilităților, a unei capele
- înființarea Cercului de religie
- participarea la consfătuiri şi activități metodice
- preocuparea pentru formarea continuă

4.Activități extraşcolare

- motivarea elevilor să participe la slujbele religioase
- organizarea unor acțiuni de calitate
- organizarea unor excursii şi tabere şcolare

5.Relațiile interpersonale

- asigurarea unei consilieri spirituale a elevilor
- respect față de elevi indiferent de confesiune şi etnie
- implicarea în activități cu caracter interdisciplinar
- respect față de colegi şi conducerea şcolii

C O N C L U Z I I

După mai bine de un deceniu de educaţie religioasă în şcoala românească, contatăm cu satisfacţie că reintroducerea religiei ca disciplină şcolară a avut şi are valenţe şi implicaţii majore în plan **eclesial, educaţional** şi **social**.

Din considerentele mai sus amintite suntem obligaţi să facem o evaluare atentă, onestă şi pragmatică a orei şi a statutului profesorului de religie în şcoală. Activitatea profesorului de religie se impune a fi evaluată atât din perspectiva metodologiilor şi reglementărilor Ministerului Educaţiei şi Cercetării cât şi din perspectivă misionară (eclesială).

Religia este integrată în Curriculum-ul Național, această integrare având o bază legislativă bine definită. Desigur, integrarea şi reaşezarea orei de religie, dincolo de baza legislativă, se realizează în funcție de activitatea şi implicarea profesorului de religie în activitățile educative, şcolare şi extraşcolare, în activitățile şi programele liturgice, misionare şi de caritate ale parohiei.

În majoritatea unităților şcolare profesorii de religie sunt apreciați, respectați şi iubiți. Corpul profesoral al disciplinei religie, deşi tânăr, a reuşit să se impună prin activități de bună calitate. Unor profesori de religie le-au fost atribuite responsabilități manageriale. Spre exemplu, există mai mulți profesori de religie, care dețin funcția de director sau director adjunct. În multe unități şcolare există cabinete de religie amenajate prin efortul profesorilor, elevilor, părinților şi directorilor.

În unele județe s-au făcut eforturi remarcabile în vederea amenajării unor capele şcolare. Spre exemplificare, în cadrul Inspectoratului Şcolar Județean Cluj au fost amenajate şi sfințite peste 20 de capele. În unele din aceste capele se oficiază Sfânta Liturghie săptămânal. Pe rând, anumite clase de elevi însoțiți de către profesorul de religie participă la Sfânta Liturghie.

O activitate de o importanță majoră în plan misionar şi educațional o reprezintă conştientizarea şi participarea elevilor la Taina Spovedaniei. În unele unități şcolare profesorii de religie au reuşit pe perioada Postului Mare să conducă la Spovedanie un număr impresionant de elevi. Această activitate, cu implicații sacramentale, educative şi sociale profunde, constituie una dintre cele mai mari realizări ale profesorilor de religie.

O evaluare atentă a religiei în şcoală impune precizarea unor aspecte care se cer a fi reconsiderate şi îmbunătățite. Enumerăm câteva aspecte mai importante:

1. Optimizarea relației preot paroh – profesor de religie. Profesorul de religie îşi desfăşoară activitatea cu binecuvântarea episcopului locului, legislația în vigoare prevede acest fapt. Preotul ca reprezentant al episcopului în parohie are dreptul şi obligația de a sprijini, consilia şi evalua profesorul de religie. Acest fapt ar determina profesorul de religie să fie mai răspunzător, să se implice mai mult în activitățile cu caracter misionar ale parohiei. Considerăm că şi preotul paroh ar avea de câştigat de pe urma unei bune colaborări cu profesorul de religie, fiind mai bine informat în ceea ce priveşte realizările, preocupările, problemele şi mentalitățile tinerilor din parohie.

Profesorul de religie are posibilitatea de a face o diagnoză pertinentă a stării sufleteşti a elevilor săi. În diferite medii se vorbeşte de o subţiere a simţului responsabilităţii şi moralităţii adolescenţilor. Dacă lucrurile stau aşa nu trebuie uitat faptul că elevii reprezintă, ca şi componentă a spectrului social, o reflectarea a moralităţii şi a responsabilităţii părinţilor, a comunităţii parohiale, şi în final, a societăţii din care provin.

Dacă adolescenții zilelor noastre sunt mai iresponsabili şi mai superficiali duhovniceşte decât adolescenții anilor ’30 sau ai anilor ’80, gândim că şi societatea noastră în ansamblul ei este mai iresponsabilă şi superficială. Moralitatea tinerilor unei parohii reflectă în fond moralitatea parohiei însăşi.

Progresele şi regresiile morale ale tinerilor se pot cuantifica uşor prin evaluarea la religie, eliminându-se aprecierile de suprafață. Asistăm astăzi la realizarea unor sumedenii de sondaje. Printre altele, în aceste sondaje, este chestionată şi părerea vis-à-vis de încrederea în Biserică.

În general, Biserica se clasează pe primele locuri în sondaje. Acest lucru este îmbucurător, ne motivează, ne îndeamnă să fim mai implicați misionar şi mai responsabili. Totuşi în legătură cu aceste sondaje se impun anumite nuanțări. Să spunem că *92% dintre cetățeni apreciază că Biserica este cea mai credibilă instituție* … . Ne întrebăm, atunci când interpretăm acest sondaj, n-ar fi interesant să ne punem problema câți dintre acei 92% participă la Sfânta Liturghie în duminici şi sărbători, câți dintre acei 92% participă la Sfânta Liturghie doar de Paşti şi de Crăciun, câți dintre acei 92% se spovedesc în posturile mari şi mai ales câți dintre acei 92% se orientează şi se ghidează după preceptele evanghelice în viața de zi cu zi ?!

Ei bine, evaluarea realizată în cadrul educației religioase ne poate oferi răspunsuri la aceste întrebări şi în egală măsură soluții în vederea diversificării şi îmbunătățirii activității misionare a Bisericii. S-ar cuveni ca profesorul de religie să fie invitat la cât mai multe activități ale parohiei. Acest fapt îl motivează dar îl şi obligă pe profesor să fie mai responsabil.

2. Se impune **o implicare mai eficientă a comunităților parohiale în ceea ce privește desfășurarea educației religioase**, în amenajarea unor cabinete şi capele şcolare, în achiziționarea unor materiale didactice specifice religiei, în organizarea, susținerea şi desfăşurarea unor activități extraşcolare (vizite, pelerinaje, activități caritabile). Acolo unde există capele şcolare ar fi binevenită oficierea unor servicii liturgice săptămânale.

3. Revizuirea, în măsura posibilităților, a legislației cu privire la statutul religiei în şcoală. Conform art. 9, aliniatul (1) din Legea Învățământului 84/1995 republicată, "*planurile-cadru ale învățământului primar, gimnazial, liceal şi profesional includ* Religia *ca disciplină şcolară, parte a trunchiului comun. Elevul cu acordul părinților sau al tutorelui legal instituit alege pentru studiu religia şi confesiunea*".

Aliniatul (2) prevede că "*la solicitarea scrisă a părinților sau tutorelui legal instituit, elevul poate să nu frecventeze orele de religie. În acest caz situația şcolară se încheie fără această disciplină*".

Ordinul nr. 3670 / 17. 04. 2001, cu privire la aplicarea Planurilor Cadru de Învățământ pentru liceu, precizează că în cazul solicitării scrise, de a nu frecventa ora de religie "*elevul îşi va alege în locul disciplinei* Religie *o disciplină opțională*". Coroborând cele două acte normative, deducem că religia nu este o disciplină opțională, ci devine opțională disciplina aleasă în locul religiei.

Până în prezent cazurile de refuz ale orei de religie au fost foarte rare. Acolo unde profesorii de religie au fost la înălțime, disciplina s-a impus de la sine. Totuşi atragem atenția asupra câtorva aspecte. România se confruntă cu o scădere substanțială a natalității. În unele județe cifra de şcolarizare a elevilor înscrişi în clasa I, anul şcolar 2003-2004 se situează la aproximativ jumătate din numărul elevilor înscrişi în clasa I, pentru anul şcolar 1989-1990.

Acest fapt atrage după sine, în mod evident, o scădere drastică a numărului de norme în învățământul preuniversitar. Dacă unui profesor îi scade numărul de ore în disciplină, norma lui didactică poate fi completată cu unele discipline opționale. Această situație creează o adevărată campanie printre elevi, urmând ca aceştia să aleagă un opțional sau altul. Uneori acest lucru se produce în detrimentul religiei. Cu regret trebuie să spunem că în cele mai multe cazuri elevii nu sunt consultați în privința înlocuirii religiei cu un opțional. Atragem atenția asupra acestor situații deoarece în anii care urmează, datorită scăderii numărului de norme didactice, presiunile vor fi tot mai mari.

Nu considerăm că religia trebuie impusă cu forța, dar în egală măsură apreciem că nu se cuvine neglijarea unei discipline cu valențe şi implicații deosebite nu doar în planul sacramental – eclesial ci şi în planul educativ şi social. Legislația ar putea fi îmbunătățită dacă aliniatul (2) al Ordinului nr. 3670/din 17. 04. 2001, ar fi modificat în următoarea variantă: "*în cazul refuzului de a participa la ora de religie elevul va participa la un opțional propus de către profesorul de religie*". Se pot propune opționale înrudite cu religia, cum ar fi: *Istoria Religiilor, Elemente de iconografie, Muzică bisericească, Arhitectura şi pictura creştină etc.* În acest fel s-ar elimina concurența neloială.

Unii profesori pot propune opționale atractive (cum ar fi utilizarea computer-ului), a căror importanță nu o negăm, dar totuşi să nu uităm că în contexul actual (educativ, politic, economic şi social) religiei îi revine nobila misiune de a consilia, modela şi forma tinerii societății noastre.

4. Conceperea şi realizarea unor programe de formare continuă a profesorilor de religie. În prezent, formarea continuă a profesorilor de religie se realizează doar în cadrul unităților de învațământ şi a inspectoratelor şcolare. Din perspectivă psihopedagogică, acest tip de formare este binevenit şi totodată el este realizat într-un mod performant.

Din perspectivă apologetică, duhovnicească şi misionară formarea continuă a profesorilor de religie nu se poate realiza decât în şi prin Biserică. Este momentul să realizăm pentru profesorii de religie programe şi activităţi de formare continuă girate de către Biserică.

5. Introducerea unor cursuri noi în cadrul programei analitice a Facultăților de Teologie. Sugestiile profesorilor de religie ar putea constitui o bază de discuție în acest sens. Nu întotdeauna conținuturile de specialitate şi didactica specialității însuşite pe parcursul anilor de studii oferă soluții în rezolvarea situațiilor concrete din şcoală. Spre exemplu, programa analitică pentru religie cuprinde foarte multe activități de învățare, conținuturi şi noțiuni de liturgică. Există facultăți de teologie în care la secțiile de teologie litere, disciplina liturgică are statut opțional sau facultativ. Chiar şi concursul de titularizare cuprinde noțiuni de liturgică, în această situație absolvenții acestor secții fiind imcomplet pregătiți din perspectivă didactică.

Credem că este necesară o revizuire a **modulului de pregătire psihopedagogică şi didactică** a viitorilor profesori. În cadrul acestui modul disciplinele sunt repartizate după cum urmează:

• *psihologie şcolară*, două ore curs, una seminar,două semestre

• *pedagogie şcolară*, două ore curs, una seminar, două semestre

• *didactica (metodica predării) religiei*, două ore curs, una seminar, un semestru
• *stagiu de practică pedagogică*, un semestru

Experiența din şcoli demonstrează că pe perioada unui semestru de didactică este imposibilă familiazarea cu mijloacele, procedeele şi tehnicile didactice, precum şi deprinderea artei de a preda o disciplină cu particularitățile şi nuanțele specifice cum este religia.

Pe perioada stagiului de practică pedagogică, studenții beneficiază de o practică observativă de cel mult 4-6 ore, după care se trece la o predare efectivă la clasă, cel mult 4-5 ore. Arta predării nu se poate însuşi pe parcursul a 9 sau 10 ore de stagiu. În majoritatea statelor din Comunitatea Europeană stagiul de practică se întinde pe perioade mult mai mari. În unele state acest stagiu se întinde pe perioada a 2 până la 4 semestre, uneori chiar după absolvirea facultății.

Considerăm că ar fi binevenită introducerea unor cursuri de psihologie pastorală, de psihologia religiei, cursuri a căror finalitate nu vizează doar îmbunătățirea activităților specifice educației religioase din şcoală, ci şi diversificarea şi îmbunătățirea metodelor, procedeelor şi strategiilor misionar – pastorale.

Constatăm că unii studenți teologi nu frecventează cursurile modulului de pregătire psihopedagogică şi didactică pe motiv că vor alege o carieră în preoție. Considerăm că preotul nu este scutit în ceea ce priveşte educația religioasă şi catehetică a tinerilor din parohie. Preotul trebuie să fie familiarizat cu metodologia şi strategiile didactice şi catehetice adecvate anumitor particularități de vârstă a elevilor şi tinerilor din parohia sa, cu realitățile din şcolile existente pe raza parohiei sale.

În vremea păstoririi mitropolitului Andrei Şaguna, unii candidați la preoție treceau printr-un stagiu didactic, desfăşurându-şi activitatea ca învățător sau profesor pe o anumită perioada de timp. Stagiul de practică, în care studentul este instruit în ceea ce priveşte contextualizarea metodologiilor şi strategiilor didactic-misionare pentru diferite etape de vârstă, poate fi de un real folos viitorului preot.

6. Constituirea la inspectoratele şcolare sau la centrele eparhiale a unei baze logistice pentru disciplina religie, care să cuprindă o mini bibliotecă de specialitate şi didactica religiei, mijloace şi materiale didactice.

7. Considerăm că **eforturile şi realizările profesorilor de religie**, **care nu sunt puține, merită a fi evidențiate prin diferite forme:** ***diplome de aleasă cinstire, distincții, aprecieri***. Pentru preoții merituoşi şi cu realizări deosebite există diferite forme de a-i evidenția şi motiva (distincții, diplome etc.). Evidențierea şi recunoaşterea realizărilor unor profesori de religie se

impune cu necesitate, deoarece acest fapt ar motiva, încuraja şi obliga. Evidențierea se poate face atât de către parohie cât şi de către centrul eparhial. În cadrul inspectoratelor şcolare profesorilor de religie cu realizări deosebite li se acordă salarii şi gradații de merit. Unele centre eparhiale acordă distincții pentru laici. Apreciem că şi profesorii de religie ar putea fi evidențiați şi apreciați în formele mai sus amintite.

Pentru ca **ora de religie** să-şi atingă scopul şi finalitatea - aceea de a modela sufletele copiilor şi de a-i apropia mai mult de Dumnezeu – este necesară o optimizare a arsenalului metodologic folosit în predarea-învățarea religiei. În cadrul metodologiei de predare a religiei activitățile de evaluare constituie o piatră de încercare pentru fiecare profesor de religie.

În orice formă de desfăşurare a procesului de învățământ evaluarea este necesară atât pentru măsurarea randamentului şcolar înregistrat de către elevi, cât şi pentru reglarea şi îmbunătățirea demersului educațional desfăşurat de către fiecare profesor în parte. În cadrul orelor de religie se impune ca evaluarea să fie mai nuanțată, să fie făcută atât din perspectiva strategiilor şi procedeelor moderne de evaluare, cât şi în lumina principiilor evanghelice, neuitând faptul că în cadrul evaluării profesorul şi elevii sunt coechipieri.

Ora de religie începe cu organizarea clasei şi rostirea rugăciunii, după care profesorul trece la a doua etapă, adică la reactualizarea cunoştințelor (verificare, ascultare etc.). Cea mai uzuală formă prin care profesorul constată însuşirea unor cunoştințe din partea elevilor este verificarea orală.

Am constatat, în urma cercetărilor făcute în şcoli, că la religie se practică o formă de verificare a cunoştințelor specifică disciplinelor din aria curriculară Om şi Societate, fără să se nuanțeze procedeele de evaluare în funcție de specificul disciplinei religie. Uneori se trece foarte abrupt la adresarea întrebărilor de genul: *Ce am avut de pregătit pentru astăzi ...? În ce an a avut loc cutare eveniment ...? etc.*, fără a crea o ambianță (moment aperceptiv) specifică orei de religie, o ambianță de comuniune, de dialog deschis, de optimism, de încurajare, de introspecție, de consiliere.

Unii profesori de religie încep verificarea sau mai bine zis *reactualizarea cunoştințelor* (spunem reactualizarea, deoarece considerăm că la religie noile cunoştințe într-o proporție foarte mare pot sau ar trebui să fie asimilate în timpul orei de predare) cu întrebări de genul:

- *Ce ați mai făcut în această săptămână ...?*
- *Ce fapte bune ați făcut în ultimele zile ...?*
- *Credeți că ați făcut şi unele fapte rele ... ?*
- *Cu ce probleme vă confruntați ...?*
- *Ce ați mai citit în ultimele zile ...?*

● *Ce Evanghelie am ascultat la Biserică ...?*

● *Ce ați reținut din predica părintelui ... ? etc.*

Prin acest tip de abordare evaluarea poate fi convertită într-o formă de consiliere, într-un dialog deschis, într-o formă de comuniune între profesor şi elevii săi. O evaluare responsabilă la religie se face în mai multe etape:

1. aprecierea achizițiilor elevului;

2. autoevaluarea realizată şi asumată de către fiecare elev în parte;

3. extinderea evaluării din spațiul educațional (Şcoala) *în cel sacramental* (Biserica)*;*

4. cooptarea şi implicarea duhovnicului (preotului paroh) în realizarea evaluării.

Orice oră de religie, orice activitate cu caracter religios moral se cer a fi realizate în virtutea **iubirii şi a altruismului**. Dascălul de religie trebuie mai înainte de toate să-şi câştige **încrederea** elevilor săi, factorul încredere având un rol covârşitor în educație. Este necesară atât încrederea profesorului în elev cât şi a elevului în profesor. Un alt factor care se impune a fi observat în predarea religiei este acela că educația religioasă se desfaşoară în **deplină libertate**, ştiut fiind că libertatea stă la temelia oricărei fapte morale. Elevul este liber să aleagă, şi de aceea misiunea profesorului de religie este să îl motiveze în acest sens.

În scopul atingerii obiectivelor sale educația religioasă asociază un element esențial în realizarea ei: **Harul lui Dumnezeu**. Acest lucru este exprimat de Însuşi Mântuitorul Iisus Hristos: "*Eu sunt tulpina iar voi mlădițele; Cel ce rămâne în Mine şi Eu în el, acela aduce roadă multă, căci fără de Mine nu puteți face nimic*" (Ioan 15,4-5). Învățătura Mântuitorului s-a răspândit şi a prins rădăcini în sufletele oamenilor, pentru că "*ea este voia şi cuvântul lui Dumnezeu în lume*"[656]. Hristos cel revelat rămâne şi lucrează mai departe în lume spre a-i conduce pe cei ce cred la o unire tot mai deplină cu El, prin luminarea şi înduhovnicirea lor în Duhul Sfânt.

Scopul şi finalitatea orei de religie vizează pregătirea elevului pentru cunoaşterea şi iubirea lui Dumnezeu, pentru formarea virtuților creştine, pentru înțelegere şi respect față de semeni, dar şi motivarea elevului pentru integrarea în cadrul comunitar, în parohia din care face parte şi în societate, unde să dea mărturie creştină. În lipsa acestei finalități, activitatea profesorului devine cel mult un proiect ambițios de îmbogățire a culturii generale a elevului, dar nu un act misionar.

Parohia, adică locul unde *conlocuiesc* creştinii este mediul în care activitatea profesorului de religie se evaluează într-o formă finală. Această conlocuire sacramentală, subliniată de cei mai importanți teoreticieni ai misiunii Bisericii, face din fiecare creştin un mărturisitor al lui Hristos şi un organ al lucrării Duhului Sfânt. Pentru a realiza acest deziderat, elevul optează în deplină cunoştință de cauză, recunoscând Biserica drept organ al mântuirii.

[656] CĂLUGĂR, D., **Hristos în şcoală**, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1936, p. 12

Acestă dimensiune sacramental - mărturisitoare a vieții creştine este principalul mijloc de combatere de către Biserică a mentalității creştinilor anonimi, întâlniți mai ales în mediul urban, care sunt foarte uşor atraşi de diferitele mişcări evanghelice parabisericeşti sau sectare, ori care mărturisesc un soi de credință "evanghelică" deficitară, însoțită de o anumită repulsie față de organizarea văzută a Bisericii. Însă nu numai lipsa unui mesaj realmente creştin este consecința acestei însingurări eclesiologice, ci şi lipsa unui autentic duh creştin din sânul parohiilor, insuficienta angajare liturgică şi socială dată de lipsa de înțelegere față de adevărul mărturisit împreună cu ceilalți membri ai comunității.

Aceasta situație vine să sugereze că în zilele noastre comunitatea creştină are şi unele carențe, care trec dincolo de dificultățile comune ale actului misionar. Confruntat cu o formă de anonimat, lipsit de coerența unei spiritualități creştine autentice, creştinul de azi poate fi atras de provocarea unor doctrine religioase străine. Recrudescența practicilor religioase orientale trece dincolo de moda timpului, având cauze mai largi, ce pot fi identificate în lipsa comunității mărturisitoare, singura care poate oferi o alternativă la însingurarea socială sau la tentația egoismului şi individualismului.

Abia acum ne transpare mai clar rolul educativ-misionar al profesorului de religie. Chemat să suplinească prezența, deseori discretă a preotului paroh (mai ales cel din oraş), acesta posedă mijloace adecvate pentru formarea personalității creştine în contextul societății contemporane. Noile forme de mărturisire a adevărului creştin în lumea de azi trebuie găsite şi explicate tinerei generații, cu ajutorul recursului cultural de care numai persoana pedagogului este capabilă. În sensul acesta, se poate spune că profesorul de religie contribuie, alături de preot, la transmiterea şi exprimarea actualizată a credinței.

Modelul profesorului de religie trebuie să fie cel al marilor oameni ai Bisericii, care au explicitat credința creştină şi au pus astfel bazele primului ciclu al credinței, prin care aceasta trece în istorie şi o transfigurează, generând convertirea personală şi încorporarea în Trupul lui Hristos, ca mădulare ale Lui.

Profesorul de religie s-a confruntat, din punct de vedere misionar, în primii ani după introducerea religiei în trunchiul comun, cu lipsa metodelor şi instrumentelor care să-l ajute în evaluarea cunoştințelor şi comportamentelor elevilor. În fapt, dincolo de activitățile extraşcolare reuşite, de anumite rugăciuni şi aspecte ale mesajului creştin împropriate de către elevi, deseori mecanic, profesorul este îndatorat să radiografieze şi să evalueze atât nivelul cunoştințelor acumulate, cât şi aplicarea practică a acestor cunoştințe în diferite contexte ale vieții. Este recomandat să urmărim dezvoltarea în conştiința elevului a simțului responsabilității pentru viața sa religioasă şi recursul permanent la autoevaluarea rezultatelor care se cer a fi obținute.

Lucrările elevilor participanți la olimpiadele şcolare de religie vin să ateste **creşterea valorică a educației religioase**, desfăşurată în ultimii ani, dar sunt şi prilej de meditație pentru o viitoare strategie educațională venită de la bază spre vârf.

Cu toții spunem că educația, în general, şi educarea în spirit creştin, în special, a tinerilor va schimba mentalitatea şi felul de a fi al acestora. Educația religioasă privită atât ca şi componentă esențială a sistemului de invățământ, cât şi în dimensiunea ei misionară, trebuie făcută cu mare responsabilitate, trebuie ferită de rutină. Dostoievski spunea că *frumusețea va salva lumea.* Un sceptic a adăugat: *da, frumusețea va salva lumea, dacă lumea va şti să salveze frumusețea…* Cu toții avem convingerea că educația religioasă poate avea şi are un cuvânt de spus în ceea ce priveşte asanarea morală a poporului român şi reinstalarea valorilor morale în societatea noastră. Educația religioasă va salva moralitatea şi integritatea tinerilor noştri, dacă noi toți – preoți, profesori de religie, pedagogi, sociologi, psihologi şcolari etc. – vom şti să salvăm educația religioasă şi să-i acordăm locul cuvenit în cadrul procesului educațional.

Într-un spațiu creştin suprasaturat de informație uneori mai puțin creştină, într-o mentalitate ce aleargă după libertăți, dar ignoră libertatea, avem convingerea că **viitorul societății româneşti este strâns legat de destinul credinței creştine.**

BIBLIOGRAFIE GENERALĂ

I. V O L U M E

Ediţii ale Sfintei Scripturi

1. **BIBIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ**, ediţie jubiliară a **Sfântului Sinod**, versiune diortosită după Septuaginta, redactată şi adnotată de **Bartolomeu Valeriu Anania**, sprijinit pe numeroase alte osteneli, editura Institutului Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti 2001.
2. **BIBIA sau SFÂNTA SCRIPTURĂ**, tipărită sub îndrumarea şi cu purtarea de grijă a **Prea Fericitului Teotist**, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, cu aprobarea Sfântului Sinod, editura Institutului Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti 1990.
3. **LA BIBLE DE JÉRUSALIM**, La Sainte Bible traduite en française sous la direction de l'Ecole de Jérusalim, Nouvelle édition antièrement revue et augmentéé, Cerf, Paris, 1978.
4. **LA BIBLE, TRADUCTION ŒCUMENIQUE**, comprenant l'Ancien et le Nouveau Testament, traduits sur les testes originaux hébreu et grec, avec introductions, notes, references et glossaire, Seconde Edition, Alliance Biblique Universelle, LE CERF,Paris, 1977.

Lucrări ale Scriitorilor Bisericeşti şi ale Sfinţilor Părinţi

- **Colecţia "Filocalia"**

5. *** **FILOCALIA sau culegere din scrierile Sfinţilor Părinţi, care arată cum se poate omul curăţi, lumina şi desăşvârşi,** trad. în limba română, introducere şi note de Pr. Prof. Dumitru Stăniloae, **Vol. I**: ediţia a IV-a, Harisma, Bucureşi, 1993
6. Idem, **Vol. II,** Harisma, Bucureşi, 1993
7. Idem, **Vol. V,** Ed. Inst. Biblic şi de misiune al BOR, Bucureşi, 1976
8. Idem, **Vol. VII,** Ed. Inst. Biblic şi de misiune al BOR, Bucureşi, 1977
9. Idem, **Vol. XII,** Harisma, Bucureşi, 1991

- **Colecţia "Părinţi şi Scriitori Bisericeşti" (PSB)**

10. **VOL V**: CLEMENT, ALEXANDRINUL, **Scrieri, II: Stromatele,** trad. de Pr. D. Fecioru, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1982
11. **VOL. XVII**: SFÂNTUL VASILE CEL MARE, **Scrieri, I:Omilii la Hexaemeron, Omilii la Psalmi, Omilii şi cuvântări,** trad., Pr.D. Feriorul, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1986
12. **VOL. XXI**: SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, **Scrieri, I, Omilii la Facere,** trad., Pr.D. Feriorul, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1987
13. **VOL. XXIX**: SFÂNTUL GRIGORIE DE NYSSA, **Scrieri, I: Despre viaţa lui Moise, Tâlcuire la Cântarea Cântărilor, Despre Fericiri, Despre Rugăciunea Domnească, Despre rânduiala cea după Dumnezeu,** trad. de Pr. D.Stăniloaie şi Pr. I. Buga, , Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1982
14. **VOL. XXX**: GRIGORE DE NISA, SFÂNTUL, **Scrieri, II: Scrieri exegetice, dogmatico-polemice şi morale,** trad. Pr. Prof. Teodor Bodogae, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1998
15. **VOL. XXXVIII**: SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, **Scrieri, I: Inchinarea şi slujirea în Duh şi Adevăr**, trad. Pr. Prof. D. Stăniloaie, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1991
16. **VOL. IXL**: SFÂNTUL CHIRIL AL ALEXANDRIEI, **Scrieri, IV: Comentariu la Evanghelia Sfântului Ioan**, trad. Pr. Prof. D. Stăniloaie, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 2000

- **În alte colecţii şi înafara colecţiilor**

17. CABASILA, NICOLAE, **Tâlcuirea dumnezeieştii Liturghii şi Despre viaţa în Hristos,** trad. de Pr. Prof. dr. Ene Branişte şi Pr. Prof. dr. Teodor Bodogae, ed. Arhiepiscopiei Bucureştilor, 1989

18. CLEMENT ALEXANDRINUL, **Pedagogul**, trad. de D. Fecioru, Bucureşti, 1992

19. CLEMENT ROMANUL, *Prima epistolă către Corinteni*, 5,15 , la STĂNILOAE, D., **Teologia Dogmatică Ortodoxă**, vol. III, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1978

20. GREGOIRE DE NYSSE, **Disours catéchètique**, SOURCES CRÉTIENNES, NR.453, Introduction, traduction et notes par WINLING, M., Les Éditions du Cerf, 2000

21. Sf. CHIRIL AL ALEXANDRIEI, **Glaphyra** P.G., col. 233 , în Pr. Prof. Dr. D. STĂNILOAE, **Teologia Dogmatică Ortodoxă**, vol. III, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1978

22. SF. GRIGORE DE NISA, **Viaţa Fer. Macrina**, trad. T. Bodogae, Sibiu, 1947

23. GREGOIRE DE NYSSE, **Disours catéchètique**, SOURCES CRÉTIENNES, NR.453, Introduction, traduction et notes par WINLING M. , Les Éditions du Cerf, Paris, 2000

24. SF. IOAN GURĂ DE AUR, **Despre creşterea copiilor**, la CĂLUGĂR, D., **Catehetica**, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1976

25. SFÂNTUL CHIRIL al IERUSALIMULUI, **Cateheze**, Ed, Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 2003

26. SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, **Cuvânt despre cum se cade să-şi crească părinţii copiii**, Deisis, Sibiu, 2000

27. SFÂNTUL IOAN GURĂ DE AUR, **Despre Preoţie**, trad. pr. D. Fecioru, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1997

28. SFÂNTUL TEOFAN ZĂVORÂTUL, **Viaţa lăuntrică**, Sophia, Bucureşti, 2000

29. SFÂNTUL TIHON DE ZADONSK, *Despre datoriile părinţilor* în **Renaşterea**, nr 7-8, 2003

Lucrări de specialitate

30. ADLER, A, **Cunoaşterea omului**, Ed. Ştiinţifică, Bucureşti, 1991

31. AEBLI, A. **Application à la didactique de la psychologie de Jean Piaget**, Delachaux, Niestlé SA, Neuchâtel, 1951

32. ALBULESCI, I., ALBULESCU, M., **Strategii de predare şi învăţare a disciplinelor socio-umane**, Napoca Star, Cluj-Napoca 2000

33. ANDRUTOS, H., **Dogmatica Bisericii Ortodoxe Răsăritene**, trad. D. Stăniloae, Sibiu, 1930

34. ANTONESCU, G., **Educaţia morală şi religioasă în şcoala românească**, Ed. Cultura Românească, Bucureşti, 1937

35. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, Mitropolit, **Biserica în mers**, vol. I, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1999

36. ANTONIE PLĂMĂDEALĂ, Mitropolit, **Biserica în mers**, vol. II, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1999

37. Arhiepiscopul HRISOSTOM de Etna, **Elemente de psihologie pastorală ortodoxă**, Buna Vestire, Galaţi, 2003

38. Assemblée plénière des évêques de France, **Annoncer l'Evangile aujourd'hui**, Centurion, Paris, 1992

39. AVDEEV, DMITRI A., **Nervozitatea. Cauze, manifestări, remedii duhovniceşti**, Sophia, Bucureşti, 2003

40. BAŞTOVOI, Savatie, **Despre curaj şi libertate în Ortodoxie**, Sophia, Bucureşti, 2002

41. BAŞTOVOI, Savatie, **În căutarea aproapelui pierdut**, Marineasa, Timişoara, 2002

42. BAŞTOVOI, Savatie, **Între Freud şi Hristos**, Marineasa, Timişoara, 2001

43. BAUMAN, M, **Jésus à 15 ans**, Labor et Fides, Genève, 1993

44. BAUMAN, M., **Jésus à 15 ans**, Labor et Fides, Génève, 1993
45. BAUMAND, ZYGMUND, **Etica protestantă**, Amarcord, Timişoara, 2000
46. BĂBAN, A, **Consiliere educațională**, Psinet, Cluj-Napoca , 2001
47. BEL, VALER, **Misiune, parohie, pastorație**, Renaşterea, Cluj-Napoca, 2002
48. BEL, VALER, **Misiunea Bisericii în lumea contemporană. Exigențe**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2002
49. BEL, VALER, **Misiunea Bisericii în lumea contemporană. Premise teologice**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 2004
50. BENGA, I., **Introducere în neuropatologie**, Dacia, Cluj – Napoca
51. BERDIAEV, NICOLAI, **Sensul creației,** Humanitas, Bucureşti, 1992
52. BERGER, G., **Omul modern şi educația sa**, E.D.P. Bucureşti, 1973
53. BIZĂU, I., **Viața în Hristos şi maladia secularizării**, Patmos, Cluj-Napoca, 2002
54. BLANCHARD, E., **Cercetarea în pedagogie**, E.D.P.. Bucureşti 1972
55. BOTA, G., **Religie şi caracter**, Ed. Diecezană, Oradea, 1929
56. BOUSQUET, A., **Education et formation dans l'Union européenne**, La documentation Française, Paris, 1998
57. BRANIŞTE, E., **Liturgica generală**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1985
58. BRANIŞTE, E., **Liturgică teoretică**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti 1978
59. BREAZ, M., **Bazele inspecției şcolare**, Eurodidact, Cluj-Napoca, 2002
60. BRIA, ION, **Credința pe care o mărturisim**, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1987
61. BRIA, ION, **Liturghia după Liturghie. Misiune apostolică şi mărturie creştină azi**, Athena, Bucureşti, 1996,
62. BRIA, ION, **Ortodoxia în Europa**, Trinitas, Iaşi, 1995
63. BRIA, ION., **Destinul Ortodoxiei**, Ed. Inst. Bibblic şi de Misiune al B.O.R. Bucureşti, 1989,
64. BUCHIU, ŞTEFAN, **Ortodoxie şi secularizare,** Libra, Bucureşti, 1999
65. BUNEA, I., **Psihologia rugăciunii**, Limes, Cluj-Napoca 2002
66. CĂLUGĂR, D., **Catehetica**, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă, Bucureşti, 1976
67. CĂLUGĂR, D., **Hristos în şcoală**, Tiparul Tipografiei Arhidiecezane, Sibiu, 1936
68. CERGHIT, I., RADU, I.T., POPESCU, E., VLĂSCEANU, L., **Didactica**, manual pentru clasa a X-a, şcoli normale, E. D. P., Bucureşti, 1997
69. CERGHIT, Ioan, **Metode de învățământ**, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1980
70. CHIRA, Vasile, **Scrisoarea unui bolnav de SIDA către cer**, Dacia, Cluj, 1999
71. CHIȚESCU, N., TODORAN, I., PETREUȚĂ, I., **Teologia dogmatică şi simbolică**, Manual pentru Institutele Teologice, vol. I-II, Bucureşti, 1958
72. CLAPAREDE, E., **Psihologia copilului şi pedagogie experimentală**, trad. I. Duiculescu, Bucureşti, 1975
73. CLEMENT, OLIVIER, **Adevăr şi libertate. Ortodoxia în contemporaneitate. Convorbiri cu Patriarhul Ecumenic Bartolomeu I,** Deisis, Sibiu, 1997
74. COMAN, Constantin, **Ortodoxia sub presiunea istoriei**, Editura Bizantină, Bucureşti, 1995
75. COMENIUS, J., A., **Didactica Magna**, EDP, Bucureşti, 1970
76. Comisia Europeană – EURYDICE, **Învățarea pe tot parcursul vieții: Contribuția sistemelor educaționale în statele membre ale Uniunii Europene**, Bruxelles, 2000 Consiliul Național pentru Curriculum, *Metodologia aplicării noului curriculum,* Bucureşti, 2001
77. COSMOVICI, A., **Psihologia generală**, Polirom, Iaşi, 1996
78. COSMOVICI, A.,IACOB, L., **Psihologie şcolară**, Polirom, Iaşi, 1998
79. CUCOŞ, C. **Educația religioasă, conținut şi forme de realizare**, E.D.P., Bucureşti, 1996
80. CUCOŞ, C., **Pedagogie**, Polirom, Iaşi, 1996

81. DANCIU, A., **Metodica predării religiei în şcolile primare, gimnazii şi licee**, Anastasia, 1999, Bucureşti
82. DASEN, P., **Educaţia interculturală**, Polirom, Iaşi, 1999
83. DAVID, D., **Prelucrări inconştiente de informaţie**, Dacia, Cluj-Napoca, 2000
84. De LASUS, R, **Analiza tranzacţională**, Teora, Bucureşti, 2000
85. DELLORS, J, **Rapport du Président de la Commission à la première session de la commission internationale sur l'éducation pour le vingt – et – unième siècle**, UNESCO, Paris, 1996
86. DEWEY, J., **Democratie et éducation**, A. Colin, Paris, 1990
87. DIONISIE din FURNA, **Erminia picturii bizantine,** Bucureşti, 2000
88. DRAGOMIR, M, BREAZ, M, BREAZ, D, PLEŞA, A, **Mic dicţionar de management educaţional**, Hiperboreea, Turda, 2001
89. DRAGOMIR, M, **Managementul activităţii didactice**, Eurodidact, Cluj-Napoca, 2002
90. DRAGOMIR, M., (coord.) **Indicatori pentru evaluarea (autoevaluarea) calităţii în educaţie**, Hiperboreea, Turda, 2000
91. DRAGOMIR, M., CHICINAŞ, L., PLEŞA, A., **Managementul inspecţiei şcolare. Portofoliul inspectorului,** Eurodidact, Cluj-Napoca, 2004
92. DRAGOMIR., M., BREAZ, D., PLESA, A., CHICINAS, L., **Manual de management educaţional pentru directorii unităţilor de învăţământ**, Hiperborea, Turda, 2002
93. DUBESSE, M., **Etapele educaţiei**, E.D.P., Bucureşti, 1981
94. DURA, N., **Propovăduirea şi Sfintele Taine**, Ed. Inst Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1998
95. ELIADE, Mircea, CULIANU, Petru I., **Dicţionar al religiilor**, Humanitas, Bucureşti, 1993
96. ELIADE, Mircea, **Istoria credinţelor şi ideilor religioase**, vol I-III, Ed. Stiinţifică, Bucureşti, 1991
97. ELIADE, S., **ABC-ul consilierii elevului**, Hiperboreea, Turda, 2001
98. EMILIANOS, Arhim., **Viaţa în Duh,** vol.2, Deisis 2001
99. EUCKEN, R., **Le sens et la valeur de la vie**, L.F.A., Paris, 1912
100. EVDOCHIMOV, P., **Arta icoanei**, Meridiane, Bucureşti, 1993
101. FAURE, E., **A învăţa să fii**, EDP, Bucureşti, 1974
102. FECIORU, D., **Idei pedagogice ale Sfântului Ioan Hrisostom**, Tipografia Cărţilor Bisericeşti, Bucureşti, 1937
103. FELEZEU, CĂLIN, **Didactica istoriei,** Presa Universitară Clujeană, 2000
104. FERRIERE, A., **Şcoala activă**, EDP, Bucureşti, 1973
105. FLOCA IOAN, **Canoanele Bisericii Ortodoxe Române. Legislaţie şi administraţie bisericească**, vol. II, Bucureşti
106. GALERIU, C., **Elemente pentru un curs de metodică a predării lecţiei de religie**, Facultatea de Teologie Ortodoxă, Bucureşti
107. GANERI, Anita, **Religiile**, EDP, Bucureşti, 1998
108. GORDON, Vasile, **Biserica şi Şcoala (Analize omiletice, catehetice şi pastorale)**, Editura Christiana, Bucureşti 2003
109. HAGGER, BUM, & McINTYRE, **The School Mentor Handbook**, 1993
110. HALADYNA, T. M., **Writing Test Items to Evaluate Higher Order Thinking**. Allyn and Bacon, Boston, 1997
111. HIEROTHEOS, VLACHOS, Mitropolit, **Psihoterapia Ortodoxă**, Sophia, Bucureşti, 2001
112. HRISTODUL, Aghioritul, Ieromonah, **La apusul libertăţii**, Sophia, Bucureşti, 2000
113. IANCU, S., **Psihologia şcolarului. De ce merg unii elevi încruntaţi la şcoală?**, Polirom, Iaşi, 2000
114. IEROMONAH FILOTEU, **Creştinul în faţa lumii de astăzi**, Sophia, Bucureşti, 2003, p 17
115. ILUŢ, PETRU, **Structurile axiologice din perspectivă psihosocială,** Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1995

116. IOAN MIHĂLȚAN, Episcop, **Experienţe pastorale**, Oradea, 1995
117. IONESCU, M., RADU, I., **Didactica modernă**, Dacia, Cluj-Napoca, 1995
118. IONESCU, M., **Demersuri creative în predare şi învăţare**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca 2000
119. IONESCU, M., **Educaţia şi dinamica ei**, Tribuna Învăţământului, Bucureşti 1998
120. IONESCU, M., RADU, I., **Didactica modernă**, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1995
121. IONESCU, M., RADU, I., **Didactica modernă** (ediţia a II-a, revizuită), Dacia, Cluj-Napoca, 2001
122. IORDĂCHESCU, N., LIŢOIU, N., PANOSCHI, M., **Ghid de evaluare. Religie**, Aramis, Bucureşti 2001
123. IRINEU, Episcop de Ekaterinburg şi Irbit, **Educaţia religioasă. Învăţături pentru copii şi tineri**, Sophia, Bucureşti, 2002
124. ISJ Cluj, **Management şi structură – programe şi activităţi,** (2003-2004), Eurodidact, Cluj-Napoca, 2003
125. ISJ Cluj, **Programe de formare – calendarul activităţilor metodice** (2002-2003), Cluj Napoca 2002
126. Î.P.S. BARTOLOMEU ANANIA **Programă analitică ajutătoare pentru orele de religie creştină-ortodoxă clasele I-XII**, Arhidiecezana Cluj, 1996
127. JINGA, I. PETRESCU, A, GAVOTĂ, M, ŞTEFĂNESCU, V, **Evaluarea performanţelor şcolare**, Aldin, Bucureşti 1999
128. JINGA, I., PETRESCU, A., GAVOTĂ, M., ŞTEFĂNESCU, V., op. cit., p. 50
129. JURCĂ, EUGEN, **Experienţa duhovnicească şi cultivarea puterilor sufleteşti. Contribuţii de metodologie şi pedagogie creştină**, Marineasa, Timişoara, 2001
130. KIERKEGAARD, *Point de vue*, în **Oeuvres complètes**, Editions de l'Orante, Paris, 1966
131. KRAMAR, M., **Psihologia stilurilor de gândire şi acţiune umană**, Polirom, Iaşi 2002
132. KRIEKEMANS, A., **Pédagogie générale**, Ed. Nanwelaerts, Paris, 1967
133. LANDSHEERE, G., **Évaluation continue et examens. Précis de Docimologie**, Labor, Bruxelles, 1971
134. LANDSHEERE, V., **L' Éducation et la formation**, PUF, Paris, 1992
135. LARCHET, JEAN CLAUDE, **Terapeutica bolilor spirituale**, Sophia, Bucureşti, 2001
136. LARCHET, JEAN-CLAUDE, **Terapeutica bolilor spirituale**, Sophia, Bucureşti, 2001
137. LELORD, F., ANDRÉ, C., **Cum să ne purtăm cu personalităţile dificile**, Ed. Trei, Iaşi, 1998
138. LEONTE, L., **Ucenicul lui Hristos**, Ed. Crater, Bucureşti, 1998
139. LEONTE, L., **Ucenicul lui Hristos**, Studion, Bacău, 2000
140. LIPOVETSKY, G., **L'ère du vide**, Gallimard, Paris, 1983
141. M.E.C., Comisia Naţională pentru Consiliere şi Activităţi Educative Şcolare şi Extraşcolare, **Noi repere privind activitatea educativă** (Ghid metodologic), Bucureşti, 2002
142. M.E.C., **Management educaţional pentru instituţiile de învăţământ**, Bucureşti, 2001
143. *M.E.C., Test grilă, Concursul de ocuparea a catedrelor vacante din învăţământul preuniversitar*, 16-17 iulie 2003, Religie Ortodoxă şi *M.E.C. Probă scrisă la Dogmatică şi Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, clasa a XIII-a, Examen de bacalaureat, 2003
144. M.E.C.T., Consiliul Naţional pentru Curriculum, **Religie, cultul ortodox**, clasa a IX-a, Bucureşti, 2001
145. M.E.N., Curriculm Naţional, Programe şcolare, Aria curriculară Om şi Societate. RELIGIE, CULTUL ORTODOX, Ed. Cicero, Bucureşti, 1999
146. MACAVEI, ELENA, **Pedagogie**, Idei Pedagogice Contemporane, Bucureşti, 1997
147. MAICA MAGDALENA, **Cum să comunicăm copiilor credinţa ortodoxă**, Deisis, Sibiu, 2002
148. MAKARENKO, A. S., **Opere,** Ed.a II-a, volumul II, Moscova 1957, în Kramar, M, **Psihologia Stilurilor de gândire şi acţiune umană**, Polirom , Iaşi, 2002
149. ***Manualul de religie*** *pentru clasa a III-a*, editura Mirton, Timişoara, 2001
150. *Manualul de religie pentru clasa a IV-a*, editura Mirton, Timişoara, 2001

151. MEC, **Management educațional pentru Instituțiile de Învățământ**, Institutul de Ştiințe ale Educației, Bucureşti, 2001

152. MOLDOVAN, Ilie, **Teologia iubirii**, Reîntregirea, Alba Iulia, 1996

153. MOLDOVAN, IOAN, **Introducere în psihologia vieții religioase**, Logos, 94, Cluj-Napoca, 2001, p VII

154. MOSCOVICI, S., **Psihologia socială a relațiilor cu celălalt**, Polirom, Iaşi, 1998

155. MUHA, C., PĂUNESCU, N. A., **Religie creştin-ortodoxă**, clasa a VIII - a, caiet pentru elevi, cadre didactice şi părinți, ed. Sf. Mina, Iaşi 2001

156. NELLAS, Panayotis, **Omul animal – îndumnezeit**, Deisis, Sibiu, 1999

157. NELLAS, PANAYOTIS, **Omul animal îndumnezeit,** Ed. a II-a, Deisis, Sibiu, 1999

158. **New Curriculum Greek Orthodox Archiodecese of America**, Department of Religious Education, New York, 1988-1989

159. NICODIM AGHIORITUL, **Războiul nevăzut**, Buna Vestire, Bacău, 2001

160. NICOLA, I., **Pedagogie şcolară**, E.D.P., Bucureşti, 1980

161. NICOLA, I., **Pedagogie şcolară**, EDP, Bucureşti, 1980

162. NICOLA, I., **Pedagogie**, E.D.P. Bucureşti, 1992

163. OPRE, A. **Inconştientul cognitiv**, Ed. ASCR, Cluj-Napoca 2002

164. PALADE, E., STAN, M**., Metode şi instrumente utilizate în evaluarea curentă a performanțelor elevilor (tipuri de itemi)**, Serviciul Național de Evaluare Educațională, Bucureşti 2002

165. PALADE, E., STAN, M., **Metode şi Instrumente Utilizate în Evaluarea Curentă a Performanțelor Elevilor**, Suport de curs, SNEE, 2002

166. PAMFIL, ALINA, **Limba şi literatura română în gimnaziu. Structuri didactice deschise**, Paralela Educațional, 2003

167. PĂCURARIU, M., **Istoria Bisericii Ortodoxe Române**, vol. I-III, Bucureşti, 1991, 1994, 1997

168. PIAGET, J., CHOMSKY, N., **Teorii ale limbajului. Teorii ale învățării**, Bucureşti, Ed. Politică, 1988

169. PINTILIE, M., **Metode moderne de învățare-evaluare**, Eurodidact, Cluj-Napoca, 2002

170. PITARIU, H., **Managementul resurselor umane. Evaluarea performanțelor profesionale**, All Beck, Bucureşti 2000, p. IX

171. PLEŞA, A., *Inspecția şcolară*, în **Manual de management educațional pentru directorii unităților de învățământ**, Hiperboreea, Turda, 2000

172. POPA, GHEORGHE, **Comuniune şi înnoire spirituală în contextul secularizării lumii moderne**, Trinitas, Iaşi, 2000

173. POPA, M., BURCĂ, S., **Manual de biologie cu elemente creaționiste**, clasa a IX-a, ed. Universității Emanuel, Oradea, 2002. Acest manual a fost aprobat prin Ordinul MEC nr.71817 din 25.07.2002

174. POPESCU, DUMITRU, **Teologie şi cultură,** Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1993

175. POPESCU, I., NĂSTASE, M., POPESCU, E. **Metodica predării religiei**, Bucureşti, 1997

176. QUENOT, M., **Învierea şi icoana**, Ed. Christiana, Buc. 1999

177. QUINTILIAN, **Instituțiile oratorice**, XII, 2 în ANTONESCU, G., **Educația morală**, Ed. Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1927

178. RADU, I. T, **Evaluarea în procesul didactic**, E.D.P. Bucureşti 2000

179. RADU, I. T, **Teorie şi practică în evaluarea eficienței învățământului**, E.D.P. Bucureşti, 1981

180. RADU, I., EZECHIL, L., **Pedagogie. Fundamente teoretice**, V&I Integral, Bucureşti, 2002

181. ROBINSON, A., **Învățarea în şcoală**, E.D.P. Bucureşti, 1981

182. ROMAN, D., **La Didactique du français, langue étrangère**, Umbria, Baia Mare, 1994

183. RUS REMUS, STAN Alexandru, **Istoria religiilor**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1991

184. SALADE, D, **Dimensiuni ale educației**, E.D.P., Bucureşti, 1998

185. SCHMEMANN, ALEXANDRE, **Euharistia. Taina Împărăției**, Anastasia, Bucureşti, 1993

186. SELAFIIL, Părintele, **Dragostea care niciodată nu cade**, Marineasa, Timişoara, 2001

187. SERVICIUL NAȚIONAL DE EVALUARE ŞI EXAMINARE**, Evaluarea curentă şi examenele**. Ghid pentru profesori (coord. Stoica A.), ProGnosis, Bucureşti, 2001

188. SF. GRIGORIE CEL MARE, **Cartea regulei pastorale**, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1996

189. SHAPIRO, DANIEL, **Conflictele şi comunicarea**, ARC, Bucureşti, 1998

190. SHAPIRO, DANIEL, **Conflictele şi comunicarea**, ARC, Bucureşti, 1998

191. SOLOVIOV, V, **Fundamentele spirituale ale vieții**, Deisis,Alba-Iulia,1994,p. 19

192. SOLOVIOV, V., **Fundamentele spirituale ale vieții**, Deisis, Alba Iulia, 1994

193. STĂNILOAE, (**Teologia Dogmatică Ortodoxă**, vol. II, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune Ortodoxă al B.O.R. Bucureşti 1997)

194. STĂNILOAE, D, **Teologie dogmatică ortodoxă**, vol. III, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1997

195. STĂNILOAE, D., **Ascetică şi mistică ortodoxă sau Teologia vieții spirituale**, Casa Cărții de Ştiință, Bucureşti, 1993

196. STĂNILOAE, D., **Chipul nemuritor al lui Dumnezeu**, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1987

197. STĂNILOAE, D., **Spiritualitate şi comuniune în Liturghia Ortodoxă**, Ed. Mitropoliei Olteniei, Craiova, 1986

198. STĂNILOAE, D., **Teologia Dogmatică Ortodoxă**, vol II, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1997

199. STĂNILOAE, D., **Teologia Dogmatică Ortodoxă**, vol. 3, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti 1978

200. STĂNILOAE, D., **Trăirea lui Dumnezeu în Ortodoxie**, Dacia, Cluj-Napoca, 1993

201. STĂNILOAE, Dumitru, **Iisus Hristos sau restaurarea omului**, Omniscop, Craiova, 1993

202. STOLERU, N., **Spiritualitatea Ortodoxă şi slujirea creştină**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Buc, 1991

203. ŞANTA, Gheorghe, **Valorile creştine în educația morală a adolescentului**, Casa Cărții de Ştiință, Cluj-Napoca, 2004

204. ŞCHIOPU, U., **Psihologia vârstelor**, E.D.P., Bucuresti

205. ŞCHIOPU, U., VERZA, E., **Psihologia vârstelor**, Ed. Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1981

206. ŞEBU, S, OPRIŞ, M., OPRIŞ, D., **Metodica predării religiei**, Reîntregirea, Alba Iulia, 2000

207. ŞEBU, S., **Lăsați copiii să vină la Mine. Micul catehism**, Mitropolia Ardealului, Sibiu, 1993

208. ŞENDROIU, R., **Metode şi procedee de predare a religiei în şcoală**, Bucureşti, 1997

209. TIMIADIS, E, Mitr., **Preot, Parohie, Înnoire**, Sophia, Buc., 2001

210. TODORAN, I., ZĂGREAN, I., **Dogmatica Ortodoxă**. Manual pentru Seminariile Teologice, Arhidiecezana, Cluj-Napoca 1997

211. TOMA, S., **Autoeducația. Sens şi devenire**, EDP, Bucureşti, 1983

212. UNESCO, **L'éducateur et l'approche sistemique**. Manuel pour améliorer la pratique de l'éducation, ediția II, 1981, Paris

213. VASILESCU, Emilian, **Istoria religiilor**, EDP, Bucureşti, 1998

214. VĂIDEANU, G., **Educația la frontiera dintre milenii**, Ed. Politică, Bucureşti, 1988

215. VELIMIROVICI, Episcop Nicolae, **Răspunsuri la întrebările lumii de astăzi**, Sophia, Bucureşti, 2002

216. VLACHOS, Mitr. Hierotheos, **Psihoterapia Ortodoxă**, Sofia, Bucureşti, 2001

217. VLĂDUCĂ, Ion, GHERASIM, Firmilian, **Ortodoxia şi eroarea evoluționistă**, Scara, Bucureşti, 2000
218. VOGLER, J.,**Evaluarea în Învățământul preuniversitar**, Polirom,Iaşi,2000
219. WARE, Callistos, **Împărăția lăuntrică**, Christiana, Bucureşti, 1996
220. WYLER A., **L'éducateur au service de la foi**, Le Centurion, Paris,1978
221. WYLER, A, **Evangile et adolescence**, B.P.R.C. Genève, 1970
222. WYLER, A., **Evangile et adolescence**, Bureau Protestant de Recherche catéchétique, Genève, 1970,

II. S T U D I I

223. BOLOCAN, C, *Treptele formale sau momentele logico-psihologice ale lecției cu aplicare în învățământul religios,* în **Pastorație şi misiune în Biserica Ortodoxă**, Ed. Episcopiei Dunării de jos, Galați 2001
224. BOZDOG CODRUȚA, MIH VIOREL, *Modificări comportamentale aplicate în şcoală*, în JURCĂU NICOLAE, **Psihologia educației**, UT Pres, Cluj-Napoca, 2001
225. BREAZ, MIRCEA, Criterii privind constituirea şi funcționarea comisiilor cuprinzând cadrele didactice – metodişti, ISJ Cluj, Cluj Napoca, 2000
226. BRIA, I., *Considerații metodologice*, **în Îndrumări metodologice şi didactice pentru predarea religiei în şcoală**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1990
227. BRIA, I.,*Biserica şi Liturghia* în **Ortodoxia** XXXIV, nr. 4, Bucureşti,1982
228. CĂLUGĂR, D., *Catehetul,* în **Îndrumări metodologice şi didactice**, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al B.O.R., Bucureşti, 1990
229. CĂLUGĂR, D., *Catehetul* ,**în Îndrumări metodologice şi didactice pentru predarea religiei în şcoală**, Ed. Institutului Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1990
230. CHIOCHINĂ, LARISA, *Omul contemporan în favoarea morții*, în **Dosar Pro Vita Media**, nr. 26 / august 2003
231. CHIŞ, V., *Dezvoltarea parteneriatului în formarea profesorilor pentru educația integrată* în IONESCU, M., RADU, I., SALADE, D., (coord.) **Dezbateri de didactică aplicată**, Presa Universitară Clujeană, Cluj-Napoca, 1997
232. COMBY, JEAN, *Evangelisation* în **Dictionnaire Œcuméque de Missiologie** (Editori: Bria, I., Chanson, P., Gadillej, şi Spindler, M.), Labor et Fides, Geneve, 2003
233. DUMOND, LUIS, *Essay on individualism: "Modern Ideology"* în **Anthropological Perspective**, University of Chicago Press, 198
234. EVDOCHIMOV, P., *La culture et la lumière de l'Orthodoxie,* in **Contacts**, nr 57, Paris, 1967
235. GALERIU, C., *Pedagogia creştină şi pedagogia laică* în **Îndrumări metodologice şi didactice**, Ed. Inst. Biblic, Bucureşti, 1990
236. GEEN, R.G., *Aggression and Television Violence* în GEEN R.G. & DONNERSTAIN, E.I., **Aggression: Theoretical and Empirical Reviews**, Vol. 2, Academic Press, New York
237. GODIN, A., HALLEZ, M., *Images parentales et paternité divine* în **De l'expérience à l'attitude religieuse. Etudes de psychologie religieuse**, Ed. Lumen Vitae, Bruxelles, 1964
238. GORDON, VASILE *Învățământul religios românesc la cumpăna dintre milenii. Repere ale unui scurt excurs istorico-pedagogic*, în ORTODOXIA nr. 3-4, Bucureşti 2000
239. ICA, I., *Importanța parohiei pentru misiune. Unitatea dintre parohie şi Biserica locală, unitatea internă a parohiei, mijloace şi metode de menținere a acesteia*, în **Pastorație şi misiune în Biserica Ortodoxă**, Ed. Episcopiei Dunării de Jos, Galați, 2001
240. Î.P.S. BARTOLOMEU al Clujului, *Declarație de presă,* Sfintele Paşti, Cluj-Napoca, 2004
241. Î.P.S. DANIEL, *Cuvânt înainte* la Constantin Cucoş, **Educația Religioasă. Repere teoretice şi metodice**, Polirom, Iaşi, 1999
242. LEWIS, E., *Incertitudes religieuses chez deux adolescents*, în **Etudes de psychologie religieuse**, Ed. Lumen Vitae, Bruxelles, 1964

243. MICLEA, M, *Prefață,* în OPRE, A. în **Inconştientul cognitiv**, Ed. ASCR, Cluj-Napoca, 2002
244. MUREŞAN, O., *Lucrare scrisă la Olimpiada de Religie*, clasa a XI-a, faza județeană, Cluj-Napoca, 25 ian. 2003
245. NICOLAE, ELENA, *Țara la 16 ani*, **Ziarul clujeanului**, Cluj-Napoca, 12.01.2004
246. PLOSCA, MARIN, *Consilierea de grup* în **Revista de consiliere educațională** (3), Centrul Județean de Asistență Psihopedagogică, Cluj-Napoca, 2004
247. SANDU, I, *Lucrare scrisă la Olimpiada de Religie*, clasa a VI - a, Faza județeană, Cluj-Napoca, martie, 2002
248. ŞEBU, S., *Treptele formale şi învățământul religios*, în **Îndrumări metodologice şi didactice**, Ed. Instit. Biblic, Bucureşti, 1990
249. ŞEBU, S., *Propovăduirea Evangheliei în Biserica Română din Transilvania,* în MITROPOLIA ARDEALULUI. **Contribuții transilvane la teologia ortodoxă**, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1988
250. ŞEBU, S., *Subiectul de educat*, în **Îndrumări metodologice şi didactice**, Ed. Instit. Biblic, Bucureşti, 1990
251. ŞEBU, S., *Treptele formale şi învățământul religios* în **Îndrumări metodologice şi didactice pentru predarea religiei în şcoală**, Ed. Inst. Biblic şi de Misiune al BOR, Bucureşti, 1990
252. STOLOROW, R. & ATWOOD, G., *The unconscious and unconscious fantasy: An intersubjuctive developmental perspective*, **Psychoanalytic Inquire**, nr. 9
253. STREZA, L., DURA, N., *Studii şi preocupări liturgice în Transilvania* în MITROPOLIA ARDEALULUI, **Contribuții transilvane la teologia ortodoxă**, Tiparul Tipografiei Eparhiale, Sibiu, 1988
254. THOMAS, WILLIAM, *Annonce de L'Evangile* în **Dictionnaire Œcuméque de Missiologie** (Editori: Bria, I., Chanson, P., Gadillej, şi Spindler, M.), Labor et Fides, Geneve, 2003
255. UNDERHILL, ADRIAN, *Theacher Development* în **T.D. Newsletter**, nr. 17, Best of British, ELT, 1991

III. Legi, Ordine, Note, Site-uri şi Hotărâri ale PATRIAHIEI ROMÂNE, ale GUVERNULUI ROMÂNIEI şi ale MINISTERULUI EDUCAȚIEI ŞI CERCETĂRII

255. *Anexa 10, la Ordinul MEC nr. 43163* din 7.11.2000
256. Eurybase – The information database on *Education System in Europe* (site-ul a fost actualizat în data de 25.02.2004)
257. Guvernul României, **Referendumul Național privind revizuirea Constituției României**, Monitorul Oficial, Bucureşti 2003
258. Hotărârea Guvernului, nr. 604/2001
259. **Hotărârea Sfântului Sinod** – Şedința de lucru din 10-12 februarie 2004
260. I.S.J., Cluj, *Recomandări cu privire la atitudinea profesorului față de elevi în timpul activităților didactice*, Cluj-Napoca, 2000
261. ISJ Cluj, *Fişă de evaluare pentru acordarea gradației de merit*, Cluj-Napoca, 2002
262. MEC, *Metodologia nr. 3325-2002*
263. ISJ Cluj, *Notă nr. 2025 din 23.04.2002,* privind *Detalierea punctajelor prevăzute în metodologia nr. 3325/2002.*
264. **Legea Învățământului nr. 84 / 1995**, Monitorul Oficial al României, partea I, nr.370 din 03.08.1999

265. **Legea nr. 128 / 1997 privind Statutul personalului didactic**
266. M.E.C., *Ordinul Ministrului Educaţiei şi Cercetării*, nr. 39015 / 31.05.2001
267. M.E.C., **Ştiinţe,** Manual pentru clasa a III-a, Editura Aramis, Bucureşti, 2002 (Manual aprobat prin Ordinul MEC nr. 4301 din 22.08.2001)
268. M.E.C.T., **Programe şcolare. *Religie, cultul ortodox***, clasa a IX-a
269. M.E.C.T., **Programe şcolare. *Religie, cultul ortodox***, clasa a X-a
270. M.E.C.T., **Programe şcolare. *Religie, cultul ortodox***, clasa a XI-a
271. M.E.C.T., **Programe şcolare. *Religie, cultul ortodox***, clasa a XII-a
272. M.E.N., **Curriculm Naţional, Programe şcolare, Aria curriculară *Om şi Societate*. RELIGIE**, Bucureşti, 1999
273. M.EC., *Nota nr. 37609* din 26.08.2001, privind introducerea disciplinei Religie în Planurile-cadru pentru învăţământul profesional (scoala profesională şi şcoala de ucenici), începând cu anul şcolar 2001-2001
274. MEC, *Probă scrisă la Pedagogie preşcolară şi şcolară*, clasa a XIII-a, Examen de bacalaureat, 2003
275. MEC, *Probă scrisă la Pedagogie*, clasa a XII-a, Examen de bacalaureat, 2003
276. *MEC, Test grilă, Concursul de ocupare a catedrelor vacante din învăţământul preuniversitar*, 16-17 iulie 2003, Pedagogie
277. *MEC, Test grilă, Concursul de ocupare a catedrelor vacante din învăţământul preuniversitar*, 16-17 iulie 2003, Religie, Biserica Ortodoxă
278. *MEC, Test grilă, Concursul de ocupare a catedrelor vacante din învăţământul preuniversitar*, 16-17 iulie 2003, Religie, Biserica Catolică
279. MEN, *Precizări privind organizarea colocviului de admitere la gradul didactic I*, nota 43163 din 7.11.2000
280. **Monitorul Oficial al României**, partea I, nr. 370/3.08.1999
281. *ORDIN al Ministrului Educaţiei Naţionale* nr. 4769 din 25.10.1999
282. *ORDIN al Ministrului Educaţiei şi Cercetării* nr. 3915 din 31.05.2001
283. *Ordinul M.E.N* nr. 3770/1998 şi Ordinul M.E.C. nr. 3253/2001
284. *Ordinul MEC* nr. 3670/17.04.2001
285. *Ordinul MEC nr. 5026 din 13.11.2001*, privind *Metodologia de organizare şi desfăşurare a concursului naţional pentru ocuparea posturilor didactice declarate vacante în învăţământul preuniversitar*
286. *Ordinul Ministerului Educaţiei Naţionale nr. 4682* din 28.09.1998
287. Ordinul Ministerului Educaţiei şi Cercetării 71817 din 25.07.2002
288. *Ordinul Ministerului Educaţiei şi Cercetării nr 3533* din 08.04.2002, cu privire la *Metodologia de acreditare a programelor de formare continuă a personalului din învăţământul preuniversitar*
289. *Ordinul Ministerului Educaţiei şi Cercetării nr. 5723/23.12.2003*, cu privire la aprobarea Planurilor-cadru de învăţământ pentru clasele a IX-a şi a X-a
290. *Ordonanţa de urgenţă a Guvernului* nr. 36 / 1997 pentru modificarea şi completarea **Legii Învăţământului 84/1995**
291. Parlamentul României, **Lege privind Statutul Personalului Didactic**,Buc., 1997
292. PATRIARHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, nota 4417 din 21 oct. 2002
293. PATRIARHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, nota nr. 3025 / 9 iulie 2002
294. PATRIARHIA ORTODOXĂ ROMÂNĂ, Adresa nr. 1532 / 2002 cu privire la Tematica pentru examenele de titularizare, definitivare şi grade didactice în învăţământul teologic şi religios
295. **Programa analitică pentru predarea religiei în învăţământul primar şi gimnazial**, Tipărită cu aprobarea Sfântului Sinod, avizată de Secretariatul de Stat pentru Culte şi aprobată de Ministerul Invăţământului (nr. 32280/1995)
296. *Programa analitică pentru religie*, clasele I – XII, Patriarhia Română şi MEC, Bucureşti 2001

297. *Programa de Titularizare şi Perfecţionare*, disciplina RELIGIE, Ordinul MEC nr.48981/11.11.2002

298. *Programa de Titularizare şi Perfecţionare, disciplina RELIGIE*, Ordinul MEC nr. 48981/11.11.2002

299. *Programa pentru definitivare şi obţinerea gradului didactic II*, *ISTORIE*, ORDIN al MEN nr. 3442 din 21.03.2000

300. *Programa Şcolară pentru Clasele I – XII, Aria Curriculară Om şi societate*, Disciplina Religie, MEC, Bucureşti 2001

301. *Programa Şcolară pentru Clasele I-XII*, **Aria Curriculară Om şi Societate, Religie, Cultul Ortodox**, Ministerul Educaţiei şi Cercetării, Bucureşti, 2001

302. **Programa şcolară. *Religie, cultul ortodox***, aprobată prin Ordinul Ministrului nr. 4769 din 25.10.1999

303. *Programe de perfecţionare*, Revista Tribuna învăţământului, vol.III / 1994

304. **Protocolul** Ministerului Învăţământului nr. 9715 din 10 aprilie 1996 încheiat cu Secretariatul de Stat pentru Culte (nr. 8159 din 11.04.1996)

305. *Protocolul Ministerului Învăţământului* nr. 9715, încheiat cu Secretariatul de Stat pentru Culte din 10 aprilie 1996

306. *Protocolul,* încheiat între Ministerul Învăţământului şi Ştiinţei (nr. 150052) şi Secretariatul de Stat pentru Culte (nr. 7758), din 11 septembrie 1990, cu privire la *Introducerea educaţiei moral-religioase în învăţământul de stat*

307. *Tematica pentru examenul de definitivare în învăţământ (psihologie educaţională şi pedagogie generală)*, Departamentul pentru pregătire al personalului didactic, Cluj-Napoca, 2000

308. *Tematica pentru examenul de obţinere a gradului didactic II (psihologie educaţională şi pedagogie generală)*, Departamentul pentru pregătire al personalului didactic, Cluj-Napoca, 2000

309. www.eurydice.org/Eurybase, ANGLIA

310. www.eurydice.org/Eurybase, AUSTRIA

311. www.eurydice.org/Eurybase, BELGIA

312. www.eurydice.org/Eurybase, DANEMARCA

313. www.eurydice.org/Eurybase, FINLANDA

314. www.eurydice.org/Eurybase, FRANŢA

315. www.eurydice.org/Eurybase, GERMANIA

316. www.eurydice.org/Eurybase, GRECIA

317. www.eurydice.org/Eurybase, IRLANDA

318. www.eurydice.org/Eurybase, ITALIA

319. www.eurydice.org/Eurybase, LUXEMBURG

320. www.eurydice.org/Eurybase, NORVEGIA

321. www.eurydice.org/Eurybase, OLANDA

322. www.eurydice.org/Eurybase, PORTUGALIA

323. www.eurydice.org/Eurybase, SPANIA

C U P R I N S

Introducere… ……..

Prima parte: **Misiunea Bisericii şi Educaţia. Convergenţe şi Perspective**

I. Educaţia religioasă, componentă a misiunii Bisericii în lume.....

II. Reglementări legislative cu privire la educaţia religioasă.....

1. Statutul educaţiei religioase în ţările din Comunitatea Europeană
2. Normativele legislative cu privire la predarea religiei în şcolile publice din România

III. Profesorul de religie între *mentor* şi *ucenic*.....

IV. Ora de religie, mijloc de iniţiere în tainele credinţei.....

V. Religie şi caracter.....

Impactul educaţiei religioase în copilărie asupra modelării caracterului.....

VI. Religie şi responsabilitate.....

Implicaţii moral-formative şi educaţionaleale predării religiei în adolescenţă

VII. Consilierea educaţională şi duhovnicească în cadrul procesului de învăţământ.

1. Consilierea educaţională.....
2. Consilierea şi îndrumarea duhovnicească.....

Provocarea diversităţii în pedagogia creştină.....

IX. Cum percep tinerii anumite realităţi religioase şi sociale.....

1.Elevii şi Taina Mărturisirii.....
2.Avortul.....
3.Implicarea clerului în politică.……..

X. Cum este percepută ora de religie de către elevi, părinţi şi cadre didactice..

1. *Elevii*.....
2. *Părinţii*.....
3. *Cadrele didactice*.....

Partea a doua: **Elemente de management educaţional, cu aplicaţie în cadrul educaţiei religioase**

I. Lecţia - principală formă de organizare şi desfăşurare a activităţii didactice şi de educaţie religios – morală……..

1. Noţiuni introductive .....
2. Cerinţe generale ale conceperii şi organizării lecţiei de religie..
3. Proiectarea lecţiei de religie.....
4. Principalele tipuri de lecţii şi structura acestora.....
5. Consideraţii finale asupra lecţiei de religie.....

II. Program managerial pentru disciplina religie.....

III. Consiliul consultativ.....

IV. Comisia metodică.....

1. Obiective ale activităţii metodice.....
2. Tipuri de activităţi metodice.....

V. Activităţi de formare continuă.....

VI. Activităţi de cercetare şi experimentare.....

VII. Programa şcolară.....

1. Programa şcolară ca document oficial pentru disciplinele şcolare.....
2. Programă analitică ajutătoare pentru orele de religie creştină-ortodoxă clasele I-XII...
3. Programa şcolară actuală pentru disciplina religie ortodoxă...
4. Cum contextualizăm (aplicăm) programa şcolară la disciplina religie.....

VIII. Planificarea şi proiectarea didactică.....

1. Planificarea anuală şi semestrială.....
2. Proiectarea didactică.....

Partea a treia: **Evaluarea ca factor de reglare şi optimizare a educaţiei religioase**

I. Preliminarii.....

II. Definirea evaluării şcolare.....

III.Rolul şi funcţiile evaluării.....

IV.Principiile, exigenţele, aspectele obiectivele evaluării în predarea – învăţarea religiei...

1. *Principiile evaluării*.....
2. *Exigenţele evaluării*.....
3. *Aspectele evaluării*.....
4. *Obiectivele evaluării*.....

V. Metode şi procedee de realizare a evaluării la disciplina religie...

1.Verificarea curentă.....
2. Verificarea orală.....
3. Verificarea scrisă.....

VI. Metode alternative de evaluare.....

1. Portofoliul.....
2. Observarea directă.....
3. Proiectul.....
4. Evaluarea activităţii de grup.....
5. Contextualizarea practică a cunoştinţelor acumulate.....
6. Chestionarul şi testul.....
7. Autoevaluarea elevilor.....

VII. Strategii de evaluare a randamentului şcolar la disciplina religie

1. Evaluarea parțială.....
2. Evaluarea globală.....
3. Evaluarea inițială.....
4. Evaluarea curentă.....
5. Evaluarea finală.....
6. Evaluarea formativă (continuă).....
7. Evaluarea normativă cumulativă sau sumativă).....

VIII. Tehnici, metode şi instrumente de evaluare.....

IX. Relația între curriculum şi evaluare.....

X. Evaluarea, aprecierea şi notarea în cadrul educației religioase.....

XI. Evaluarea profesorului de religie.....

1. *Evaluarea prin examenele de titularizare.....*
2. *Tematica pentru examenele de titularizare, definitivare şi grade didactice în învățământul teologic şi religios.....*
3. *Considerații asupra programeide titularizare.....*
4. *Metodologia Concursului de titularizare.....*
5. *Competențe specifice profesorului de Religie.....*
6. *Reguli de alcătuire atestelor tip grilă.....*
7. *Propuneri de teste tip grilă la Didactica religiei.....*
8. *Propuneri de teste tip grilă la Didactică.....*
9. *Propuneri de teste tip grilă la Religie.....*

XII. Evaluarea prin inspecția şcolară**.....**

XIII. Formarea continuă ca mijloc de evaluare**.....**

1. Definitivarea în învățământ.....
2.Gradul didactic II.....
3.Gradul didactic I.....
4.Considerații asupra gradelor didactice la religie.....

XIV. Autoevaluarea şi valorificarea ei în reglarea procesului educativ …..

Fişa de autoevaluare.....

1. *Chestionar de evaluare pentru elevi.....*
2. *Chestionar de evaluare pentru profesori de alte discipline...*
3. *Chestionar de evaluare pentru părinți.....*
4. *Chestionar de evaluare pentru preoți.....*

XV. Fişa postului.....

Concluzii.....

Bibliografie generală.....